İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

VENEDİK SARAYI VE YAKIN ÇEVRESİ: TOMTOM KAPTAN SOKAĞI VE POSTACILAR SOKAĞI YAPILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba ÖZULU

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Mimarlık Tarihi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aygül AĞIR

HAZİRAN 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

VENEDİK SARAYI VE YAKIN ÇEVRESİ: TOMTOM KAPTAN SOKAĞI VE POSTACILAR SOKAĞI YAPILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tuğba ÖZULU
(502091110)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 05 Mayıs 2011
Tezin Savunulduğu Tarih : 06 Haziran 2011

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Aygül AĞIR (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Luca ORLANDI (İTÜ)
Yrd. Doç. Dr. Z. Hale TOKAY (MSGSÜ)

HAZİRAN 2011

ÖNSÖZ

Öncelikle, beni bu konuya yönelmeye teşvik eden, çalışmamın hiçbir aşamasında bilgisini, ilgisini ve desteğini esirgemeyen, motivasyonumu yüksek tutmamı ve sonuca ulaşmamı sağlayan, sayın hocam Doç. Dr. Aygül Ağır'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezimi benimle birlikte defalarca dikkatle okuyarak yorumlamaya gayret gösteren sevgili anneme, sonsuz desteklerinden ötürü babam ve ablama, arkadaşlarıma, dünyanın bir başka köşesinden dahi sevgisi ve desteği bana kadar uzanan sevgili Gil'e çok teşekkür ederim.

Venedik Sarayı'na girişimiz için gerekli izni sağlayan Ankara İtalya Büyükelçiliği'ne, ziyaretimiz esnasındaki misafirperverliklerinden ötürü İtalya Büyükelçisi Sayın Gianpaolo Scarante ve eşine, tüm çabasıyla ve bilgisiyle bize yardımcı olan Sayın Roberto Pireddu'ya, Osmanlıca belgelerin çevirisinde yardımcı olan Başbakanlık Osmanlı Arşivi uzmanı Sayın Fuat Recep'e, sorularıma ilgiyle cevap veren Dr. Rafal Quirini-Poplawski'ye ve son olarak, üzerimde emeği olan herkese ayrıca teşekkür ederim.

Nisan 2011 Tuğba Özulu

(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR ..... **vii**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **ix**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xi**
ÖZET ..... **xix**
SUMMARY ..... **xxi**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tezin Amacı 1
1.2 Kapsam 1
1.3 Yöntem 3
2. VENEDİK BALYOSLARININ XVI. YÜZYIL ÖNCESİNDE PERA DIŞINDAKİ OLASI İKAMETLERİ **5**
2.1 Venedik Balyosunun Tarihi Yarımada'daki Olası Yerleşkesi 5
2.2 Venedik Balyosunun Galata'daki İkameti 10
3. VENEDİK SARAYI'NIN PERA'DAKİ YERLEŞKESİNİN KÖKENİ **13**
4. XVII. VE XVIII. YÜZYILLARDA VENEDİK SARAYI **21**
4.1 XVII. Yüzyılda Venedik Sarayı 21
4.2 XVIII. Yüzyılda Venedik Sarayı 24
5. XIX. YÜZYILDAN BUGÜNE VENEDİK SARAYI **41**
5.1 Venedik Sarayı'nın Fransa ve Avusturya Tarafından İşgali 41
5.2 İtalya'nın Venedik Sarayı'na Geri Dönüşü 48
5.3 Günümüzde Venedik Sarayı 50
6. VENEDİK SARAYI'NIN YAKIN ÇEVRESİ **63**
6.1 Tomtom Kaptan Sokağı Yapıları 63
6.1.1 Fransız Elçiliği 63
6.1.1.1 Fransız Sarayı 64
6.1.1.2 Saint Louis Fransız Kilisesi 72
6.1.1.3 Fransız Kapitülasyon Mahkemesi 77
6.1.2 Soeurs Garde-Malades Apartmanı 80
6.1.3 İtalya-Dakar Oteli 85
6.1.4 İtalyan Lisesi 87
6.2 Postacılar Sokağı Yapıları 91
6.2.1 Terra-Sancta Şapeli 91
6.2.2 Santa Maria Draperis Latin Katolik Kilisesi 93
6.2.3 Santa Maria Apartmanları 99
6.2.4 Glavani Apartmanı 102
6.2.5 Hollanda Elçiliği 104
6.2.5.1 Hollanda Sarayı 104
6.2.5.2 Hollanda Kilisesi 117

6.2.6 Şaup Apartmanı 123
6.2.7 Meymaret Han 126
7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 131
KAYNAKLAR 137
EKLER 145

KISALTMALAR

AO	**:** Annuaire Oriental
AE III. AHMED	**:** Ali Emiri III. Ahmed
BB	**:** Beyoğlu Belediyesi 6. Daire
BOA	**:** Başbakanlık Osmanlı Arşivi
D-DAI-IST	**:** Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi
HAT	**:** Hatt-ı Hümayun
HR.MKT	**:** Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi
İ.HR	**:** İradeler Hariciye
İE.HR	**:** İbnülemin Hariciye
ŞD	**:** Şura-yı Devlet
it	**:** İtalyanca

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge A.1: Tez çalışması kapsamındaki yapıların haritalar üzerinden analizi…..175
Çizelge A.2: Tomtom Kaptan Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi……...176
Çizelge A.3: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi……...180

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : BB Beyoğlu halihazır haritada Venedik Sarayı ve yakın çevresi: Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı yapıları. 2
Şekil 2.1 : Mordtmann, J.: Ortaçağda Venedik Yerleşimi'ni içine alan bölge (Bertelè, 1932)..... 5
Şekil 2.2 : Brown, H. F.: XII. yüzyıl sonunda Venedik Yerleşimi (Bertelè, 1932). ... 6
Şekil 2.3 : Balkapanı Han (Bertelè, 1932). 9
Şekil 2.4 : Fener'de "ilk Venedik Elçiliği" olarak bahsedilen yapı (Bertelè, 1932). .. 9
Şekil 2.5 : Elçi Han (Eyice, 1994). 10
Şekil 2.6 : M. De Launay: Galata'nın tahkim planı, 1864 (Bertelè, 1932). 11
Şekil 2.7 : Yahudi Mahallesi (Ağır, 2009). 12
Şekil 3.1 : Tahminen XVI. yüzyılda Galata görünümü (Bertelè, 1932). 13
Şekil 3.2 : A. Vavassore: 1520 civarında İstanbul'un planı (Bertelè, 1932).
Şekil 3.3 : Matrakçı Nasuh: İstanbul haritasından bir detay; Galata ve Pera Bağları, 1535 (Anonim, 1990) 15
Şekil 3.4 : Galata ve Pera Bağları'nın eski bir görüntüsü (Bertelè, 1932). 15
Şekil 3.5 : 1600'e doğru Galata ve Pera Bağları'nın görüntüsü (Bertelè, 1932)..... 15
Şekil 3.6 : P. Coeck: Pera'nın evleri (Bertelè, 1932)..... 16
Şekil 3.7 : Venedik Sarayı'nın doğu görünüşü, XVII. yüzyıl (Bertelè, 1932). 17
Şekil 4.1 : L. Petit: Galata'nın görünümü, 1668 (Bertelè, 1932)..... 21
Şekil 4.2 : F. Scarella: İstanbul'un Asya kıyılarından görünümü, 1686 (Bertelè, 1932). 22
Şekil 4.3 : Diplomatik temsilciliklerin gösterildiği 1761 tarihli Pera ve Galata haritası: n.71 Danimarka Sarayı; n.72 İsveç Sarayı; n.73 İngiltere Sarayı, n.74 Prusya Sarayı; n.75 Napoli, Rusya, Hollanda, Venedik ve Fransız Sarayları (Bertelè, 1932). 24
Şekil 4.4 : 1721'de İstanbul, 18. Yüzyılda Tophane, Fındıklı, Beyoğlu semtlerinde nüfus artışı görülmektedir (Dökmeci ve Çıracı, 1990). 25
Şekil 4.5 : Melling: 18. Yüzyılda İstanbul ve Beyoğlu sırtları; Tophane ve Kuledibi'ne inen yamaçlar görülmektedir (Dökmeci ve Çıracı, 1990).... 25
Şekil 4.6 : G. F. Rossini: Venedik Sarayı'nın bahçesinden İstanbul'un görünümü; ön planda bahçenin çitleri ve Türk evleri görünmektedir, 1741 (Curatola, 1993). 25
Şekil 4.7 : G. F. Rossini: İsveç Konsolosluğu'ndan Pera ve Asya kıyılarının görünümü, 1742 (Curatola, 1993). 26
Şekil 4.8 : XVIII. yüzyılda İstanbul; şehrin kuzeyi ve banliyölerinden görünümler (Curatola, 1993). 26
Şekil 4.9 : J. B. Hilair: 1776'da İstanbul'dan bir görünüm; sağda Fransız Elçiliği, arkada daha aşağıda Venedik Sarayı (Bertelè, 1932)..... 26
Şekil 4.10 : Venedik Sarayı'nın esas kat planı, 1725 (Bertelè, 1932). 30
Şekil 4.11 : Venedik Sarayı ve ek yapıların planı, 1746 (Bertelè, 1932). 30
Şekil 4.12 : Venedik Sarayı, ek yapıları ve çevresi, 1754 (Bertelè, 1932). 31

Şekil 4.13 : 1772'de Renier döneminde gerçekleştirilen restorasyona ilişkin Venedik Sarayı'nda yer alan kitabe (Aygül Ağır, 2011). 32
Şekil 4.14 : Venedik Sarayı'nın giriş cephesi, 1781(Bertelè, 1932)..... 33
Şekil 4.15 : Solda; Palladio tasarımı olan Brescia'daki Villa Foscari (Bertelè, 1932)., sağda; Giuliano da Sangallo tasarımı olan Floransa yakınlarındaki Villa Medici (Murray, 1978). 33
Şekil 4.16 : Venedik Sarayı'nın güney cephesi, 1781 (Bertelè, 1932). 34
Şekil 4.17 : Venedik Sarayı'nın kesiti, 1781 (Bertelè, 1932). 34
Şekil 4.18 : Venedik Sarayı'nın doğu cephesi, 1781 (Bertelè, 1932). 34
Şekil 4.19 : Sol üstten başlayarak; Venedik Sarayı'nın bodrum katı, giriş katı, 1.kat, 2.kat planları, 1781 (Bertelè, 1932). 37
Şekil 4.20 : Soldan sağa; Melling: Tarabya ve Büyükdere görünümü (Bertelè, 1932). 38
Şekil 4.21 : Melling: İstanbul'u Büyükdere'ye bağlayan yol (Bertelè, 1932). 38
Şekil 4.22 : Castellan: Venedik Sarayı, 1797 (Bertelè, 1932). 39
Şekil 4.23 : Jouannin: Venedik Sarayı, t.y. (Arslan, 1992). 39
Şekil 5.1 : Baron de Stürmer tarafından hazırlanan vaziyet planı: Venedik Sarayı ve ek binaları, 1816 (Bertelè, 1932). 42
Şekil 5.2 : Baron de Stürmer tarafından hazırlanan vaziyet planı: Venedik Sarayı ve ek binaları, 1817 (Bertelè, 1932). 43
Şekil 5.3 : Baron von Bruck tarafından 1853'te gerçekleştirilen restorasyona ilişkin Venedik Sarayı'nda yer alan kitabe (Aygül Ağır, 2011)..... 44
Şekil 5.4 : Anonim: Üstte Pera'nın görünümü, sağda Fransız Elçiliği, yukarıda Rus Elçiliği, ortada daha altta Venedik Sarayı, yaklaşık 1860 (Bertelè, 1932). 44
Şekil 5.5 : Şekil 5.4'te yer alan gravürden Venedik Sarayı'nın göründüğü bir detay, yaklaşık 1860 (Bertelè, 1932). 45
Şekil 5.6 : D'Abdullah Fréres: Beyoğlu'ndaki elçiliklerin yoğun olduğu bölgeden bir fotoğraf; ortada Fransız Sarayı, arkasında yukarıda Rus Sarayı, sol kenarda ortada Venedik Sarayı, 1880 (Casa, 1995). 45
Şekil 5.7 : Abdullah Frères: 1900'lere doğru Beyoğlu'nda elçiliklerin yoğun olduğu bölgeyi gösteren bir fotoğraf (D-DAI-IST-R 25.896 Repro). 45
Şekil 5.8 : Nedjib: *Guide de Stamboul, II. Feuille pera 1 partie*'den detay, 1918 civarı (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 46
Şekil 5.9 : d'Ostoya, G.: Beyoğlu-Galata, Pera ve Pangaltı genel planından bir detay: Venedik Sarayı ve çevresi, 1858-1860 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi)..... 46
Şekil 5.10 : Huber, R.: Beyoğlu-Galata, Pera, Taksim, Pangaltı ve Feriköy haritasından detay, 1895 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 47
Şekil 5.11 : Sébah et Joaillier: 1900 civarında Venedik Sarayı (D-DAI-IST-10.164 ve 10.166). 48
Şekil 5.12 : Venedik Sarayı ve ek yapıları (Bertelè, 1932). 49
Şekil 5.13 : Soldan sağa Venedik Sarayı'nın giriş (kuzey) ve güney cephe görünümleri (Bertelè, 1932). 49
Şekil 5.14 : Sébah et Joaillier: 1900 civarında Venedik Sarayı'nın bahçesinden, Saray'ın güney ve doğu cephelerine bakış (D-DAI-IST-10.161). 50
Şekil 5.15 : Sébah et Joaillier: 1900 civarındaVenedik Sarayı'na ait ek yapıların Tomtom Kaptan Sokağı'na bakan cepheleri ve sarayın bitişiğinde yer alan bazı yapılar (D-DAI-IST-10.163). 50

Şekil 5.16 : Sol üstten başlayarak; Venedik Sarayı'nın bodrum katı, giriş katı, 1.kat, 2.kat planları (Bertelè, 1932)..... 51
Şekil 5.17 : BB halihazır haritada Venedik Sarayı. 52
Şekil 5.18 : Venedik Sarayı'nın ön cephesinden görünümler (Tuğba Özulu ve Aygül Ağır, 2011). 52
Şekil 5.19 : Venedik Sarayı'nın giriş holü ve kış salonuna açılan kapılar görülmektedir (Tuğba Özulu, 2011)..... 53
Şekil 5.20 : Venedik Sarayı'nın kış salonundan görünümler (Tuğba Özulu, 2011).. 53
Şekil 5.21 : Venedik Sarayı'nın kış salonunda, altında hapishane bölümünün yer aldığı cam döşemenin bir kısmı (Tuğba Özulu, 2011). 54
Şekil 5.22 : Venedik Sarayı'nda yer alan bazı tablolar. Üstte soldan sağa; Balyos Giovanni Cappello, Francesco Gritti ve Tommaso Mocenigo,altta; Türk imam ve müezzin ("*prete Turco"*) (Tuğba Özulu, 2011). 54
Şekil 5.23 : Venedik Sarayı'nın kış salonundan detaylar (Tuğba Özulu, 2011). 55
Şekil 5.24 : Saray'ın büyük merdivenlerinden görünümler (Tuğba Özulu, 2011).... 55
Şekil 5.25 : Venedik Sarayı'nın balo salonundan görünümler (Tuğba Özulu, 2011). 56
Şekil 5.26 : Solda; Balo salonunun oval tepe açıklığı üzerine sonradan eklenen çatı örtüsü, sağda; balo salonu bezemelerinden bir detay (Tuğba Özulu, 2011)..... 56
Şekil 5.27 : Saray'ın balo salonunda yer alan kabartmalar (Tuğba Özulu, 2011)..... 56
Şekil 5.28 : Solda; Venedik Sarayı'nın yemek salonu, sağda; kırmızı salon (Tuğba Özulu, 2011). 57
Şekil 5.29 : Venedik Sarayı'nda Peter Schwacheim'e ait 1902 tarihli, reprodüksiyon tablolar. Soldan sağa; Balyosun Sultan'ın huzuruna kabul edilişi, Avrupalı bir elçinin kabulünde vezir-i azam tarafından verilen ziyafet, Sultan'ın *Bâb-ı Âli* kapısından çıkışı (Tuğba Özulu, 2011). 57
Şekil 5.30 : Venedik Sarayı'nın oyun salonundan görünümler (Tuğba Özulu, 2011). 58
Şekil 5.31 : Birinci katta yer alan galeri kısmı (Tuğba Özulu, 2011)..... 58
Şekil 5.32 : Venedik Sarayı'nın büyükelçi ve ailesinin 2.kattaki özel dairelerine çıkan merdivenleri (Tuğba Özulu, 2011). 58
Şekil 5.33 : Venedik Sarayı'nın güney cephesi (Tuğba Özulu, 2011). 59
Şekil 5.34 : Venedik Sarayı'nın doğu cephesi (Tuğba Özulu, 2011). 59
Şekil 5.35 : Solda Rönesans bahçelerinden bir örnek; Villa di Careggi'nin bahçesi-Floransa, 1450 ve sağda İngiliz doğal bahçelerinden bir örnek; Lancelot Brown tasarımı Bowood parkı-Wiltshire, 1761 (Turner, 2005)..... 60
Şekil 5.36 : Venedik Sarayı'nın bahçesinden görünümler (Tuğba Özulu, 2011)..... 60
Şekil 5.37 : Soldan sağa; Venedik Sarayı'nın bahçesinde yer alan bahçe "*loggia"*sı, Venedik Sarayı'nın batı cephesi boyunca ilerleyen koridor, bugün kapalı durumda olan yan kapı (Tuğba Özulu, 2011). 61
Şekil 6.1 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Fransız Elçiliği yapıları. 63
Şekil 6.2 : Vigny'nin çizimlerine göre 1721'de Fransız Sarayı arazisinin mevcut durumu (Casa, 1995). 65
Şekil 6.3 : Vigny'nin çizimlerine göre 1721'de Fransız Sarayı ana binasının ve Saint Louis Fransız Kilisesi'nin mevcut durumunu gösteren kesit (Casa, 1995). 66
Şekil 6.4 : Fransız Sarayı'nın Vigny tarafından hazırlanan rekonstrüksyon projesi, 1721-1722 (Casa, 1995). 66

Şekil 6.5 : Solda: XVIII. yüzyılın sonunda Fransız Sarayı'nı gösteren ve Castellan'a ait olduğu sanılan gravür, sağda: 1797'de Fransız Sarayı'nın kolonatını gösteren Castellan'a ait gravür (Casa, 1995). 67
Şekil 6.6 : Sebah et Joaillier: 1895 yılı civarında Fransız Sarayı'nın batı cephesi (Casa, 1995). 68
Şekil 6.7 : Sebah et Joaillier: 1909 tarihli karpostalda Fransız Sarayı (Casa, 1995). 68
Şekil 6.8 : Soldan sağa doğru; Fransız Sarayı'nın güney ve doğu cepheleri, t.y. (Casa, 1995). 68
Şekil 6.9 : Fransız Sarayı'nın kuzey cephesi (Tuğba Özulu, 2011). 70
Şekil 6.10 : Soldan sağadoğru: Kare salon, kabul (resepsiyon) salonu, mavi salon, büyük merdivenler ve yemek salonu (Casa, 1995). 71
Şekil 6.11 : Saint Louis Fransız Kilisesi (Casa, 1995). 74
Şekil 6.12 : Solda; Saint Louis Kilisesi'nin doğu cephesi (Millas, 2006), sağda; kuzey cephesi (Tuğba Özulu, 2011). 74
Şekil 6.13 : Solda: XX. yüzyıl başında Saint Louis Fransız Kilisesi'nin iç mekanı, sağda: kilisenin apsisi (Darnault, 1994). 75
Şekil 6.14 : Saint Louis Fransız Kilisesi'nin planı (Darnault, 1994). 75
Şekil 6.15 : Saint Louis Fransız Kilisesi ve *College Apostolique Orientale de Saint Louis* (Darnault, 1994). 77
Şekil 6.16 : Solda; Pierre Loti Fransız Okulu (Url-1), sağda; okulun Postacılar Sokağı'na açılan kapısı (Tuğba Özulu, 2011). 77
Şekil 6.17 : Bugün Pierre Loti Fransız Okulu'na ait olan eski Fransız Kapitülasyon Mahkemesi binası (Millas, 2006) ve önünde yer alan "Küçük İtalya" meydanı (Tuğba Özulu, 2010). 78
Şekil 6.18 : Fransız Kapitülasyon Mahkemesi'nin cephesinde bulunan "adalet, kanun ve güç" kavramlarını temsil eden armalar (Millas, 2006) 79
Şekil 6.19 : Solda; 1831 restorasyonunda yanlış simgelerle eşleştirilmiş olan *"Lois"* ve *"justice"* armaları, sağda; cepheye işlenmiş olan yapım yılı ve mimar bilgileri görülmektedir (Tuğba Özulu ve Aygül Ağır, 2011). 79
Şekil 6.20 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Soeurs Garde-Malades Apartmanı. 80
Şekil 6.21 : Huber haritasından bir detay: Fransa Elçiliği'ne verilmiş olan 1,3,5,7 ve 17 ve 19 numaralı yapılar görülebilmektedir,1895 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 82
Şekil 6.22 : d'Ostoya haritasından bir detay: Tomtom Kaptan Sokak'ta yer almış olan Fransız Postanesi, 1858-60 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 83
Şekil 6.23 : Soeurs Gardes Malades Apartmanı, restorasyon öncesi durumu (Url-8) ve mevcut durumu (Tuğba Özulu, 2011) 84
Şekil 6.24 : Bugün Tomtom Suites Otel olarak kullanılan Soeurs Garde-Malades Apartmanı'nın arka cephesi (Aygül Ağır, 2011) 84
Şekil 6.25 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında İtalya-Dakar Oteli. 85
Şekil 6.26 : Huber haritasından bir detay: İtalya- Dakar Oteli'nin yerinde 2 ve 4 numaralı yapının yer aldığı görülmektedir, 1895(İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 85
Şekil 6.27 : İtalya-Dakar Oteli (Tuğba Özulu, 2011). 86
Şekil 6.28 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında İtalyan Lisesi. 87
Şekil 6.29 : Sébah et Joaillier: 1900 yılı civarında Beyoğlu İtalyan Lisesi (D-DAI-IST-10.162). 89

Şekil 6.30 : İtalyan Lisesi (Tuğba Özulu, 2011 ve Url-2) 90
Şekil 6.31 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Terra-Sancta Şapeli. 91
Şekil 6.32 : Eski İspanyol Orta Elçiliği'nin arkasında yer alan Terra-Sancta Şapeli (Dorsay, 1991). 92
Şekil 6.33 : Solda; Terra-Sancta Şapeli'nin Postacılar Sokağı'na bakan cephesi, sağda; şapelin Postacılar Sokağı'na açılan kapısı (Tuğba Özulu, 2011). 93
Şekil 6.34 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Santa Maria Draperis Kilisesi. 93
Şekil 6.35 : Kiliseden Santa Maria geçidine açılan demir kapı ve geçidin Postacılar Sokağı'na açılan kapısı (Tuğba Özulu, 2011). 94
Şekil 6.36 : Godeffroy: *Plan de Pera*'dan bir detay: Santa Maria Draperis Kilisesi ve Santa Maria geçidi, AO 1891 (Millas, 2006). 94
Şekil 6.37 : Solda; Santa Maria Draperis Kilisesi'nin XX. yüzyıl başındaki görünümü (Darnault, 2004), sağda; mevcut durumu (Tuğba Özulu, 2011)..... 96
Şekil 6.38 : Santa Maria Draperis Kilisesi ve avlusu (Tuğba Özulu, 2011)..... 97
Şekil 6.39 : Santa Maria Draperis Kilisesi'nin bitişiğinde yer alan yapılar (Tuğba Özulu, 2011). 97
Şekil 6.40 : Santa Maria Draperis Kilisesi'nin iç mekanından bir görünüm (Tuğba Özulu, 2011). 98
Şekil 6.41 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Santa Maria Apartmanları. 99
Şekil 6.42 : Goad: İstanbul sigorta haritasında Santa Maria Apartmanları, 1905 (Dağdelen, 2007). 99
Şekil 6.43 : BB halihazır haritaya göre 68 numaralı Santa Maria Apartmanı (Tuğba Özulu, 2011). 100
Şekil 6.44 : BB halihazır haritaya göre 69 numaralı Santa Maria Apartmanı (Tuğba Özulu, 2011). 101
Şekil 6.45 : Solda: 67 no.lu Meymaret Han ve 68 no.lu Santa Maria Apartmanı arasında bulunan ve Santa Maria Kilisesi'ne kadar uzanan koridorun kapısı, sağda; iki Santa Maria Apartmanı arasındaki koridor ve kapısı görülmektedir (Tuğba Özulu, 2011)..... 101
Şekil 6.46 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Glavani Apartmanı. 102
Şekil 6.47 : Glavani Apartmanı (Tuğba Özulu, 2011)..... 103
Şekil 6.48 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Hollanda Elçiliği yapıları. 104
Şekil 6.49 : Hollanda Sarayı (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 105
Şekil 6.50 : Vanmour: Pera'daki Hollanda Sarayı'ndan İstanbul'a bakış (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 106
Şekil 6.51 : Hollanda Sarayı'nın zemin katında yer alan "deve koridoru"nun çizimi (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 107
Şekil 6.52 : Joseph Fossati'nin uygulanmayan Hollanda Sarayı projesi (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 109
Şekil 6.53 : 1831 yangınından sonra Gaspard Testa'nın geçici kullanım için inşa ettirdiği ahşap yapı (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 110

Şekil 6.54 : Van Zuylen van Nijevelt'in sulu boya kitabındaki çizimlerde 1859'da Hollanda Sarayı'nın ön ve yan cepheleri ile Postacılar Sokak'tan Saraya'a giriş (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 111
Şekil 6.55 : İstanbul'daki Hollanda Sarayı'na ait çizimler, 1895 (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 112
Şekil 6.56 : İstanbul'daki Hollanda Sarayı'na ait çizimler, 1949 (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 114
Şekil 6.57 : 1950'lerde Hollanda Sarayı. Çatıda yükselen çok sayıdaki baca 1960 restorasyonunda kaldırılmıştır (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 114
Şekil 6.58 : Üstte soldan sağa; 2000 yılında açılan konsolosluk binası ve deve koridoru, altta soldan sağa; balo salonu ve yemek odası, 1999-2002 restorasyonu sonrası (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 116
Şekil 6.59 : Hollanda Sarayı'nın Arzu Nuhoğlu ve Aygen Kancı tarafından tasarlanan bahçesi (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 116
Şekil 6.60 : 1999- 2002 restorasyonunda yenilenmiş olan Hollanda Kilisesi (Hoenkamp-Mazgon, 2009). 117
Şekil 6.61 : Van Zuylen van Nijevelt'in sulu boya kitabından Hollanda Kilisesi görünümleri (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 120
Şekil 6.62 : Solda; Rev. Henry J. van Lennep'in iç mekana ilişkin eskizleri, sağda; kiliseden bir gül pencere (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 121
Şekil 6.63 : Solda; Van Zuylen van Nijevelt'in sulu boya kitabından Hollanda Kilisesi'nin iç mekanı (Hoenkamp-Mazgon, 2009)., sağda; kilisenin içinden bir görünüm (Millas, 2006)..... 122
Şekil 6.64 : Hollanda Kilisesi'nin pencerelerinden örnekler (Hoenkamp-Mazgon, 2009)..... 122
Şekil 6.65 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Şaup Apartmanı. 123
Şekil 6.66 : Goad: İstanbul sigorta haritasında "*Apparts Kopp*." olarak gösterilmiş olan Şaup Apartmanı , 1905 (Dağdelen, 2007). 124
Şekil 6.67 : İstiklal Caddesi'nde, Tiyatro Çıkmazı- Kumbaracı Yokuşu arasındaki bölge üzerindeki binaların çiziminden detay: Şaup Apartmanı (Dökmeci ve Çıracı, 1990) ve yapının bugünkü görünümü (Tuğba Özulu, 2011). 124
Şekil 6.68 : Şaup Apartmanı'nın cepheleri, Postacılar Sokağı'nda yer alan kapısı, bezeme detayları ve iç mekan görünümleri (Tuğba Özulu, 2011). 125
Şekil 6.69 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Meymaret Han. 126
Şekil 6.70 : İstiklal Caddesi'nde, Tiyatro Çıkmazı- Kumbaracı Yokuşu arasındaki bölge üzerindeki binaların çiziminden detay: Meymaret Han (Dökmeci ve Çıracı, 1990) ve yapının bugünkü görünümü (Tuğba Özulu, 2011). 126
Şekil 6.71 : Meymaret Han'ın cepheleri, Postacılar Sokağı'nda yer alan kapısı ve bezemelerinden detaylar (Tuğba Özulu, 2011). 127
Şekil 6.72 : 2007-2010 restorasyonu öncesinde Meymaret Han'ın iç mekanından görünümler (Url-6). 128
Şekil 6.73 : Arter Sanat Galerisi olarak kullanılan Meymaret Han'ın iç mekanından görünümler (Tuğba Özulu, 2011)..... 129
Şekil A.1 : BOA İE.HR 639 [1-10] 1113/ 1701 154
Şekil A.2 : BOA AE III. AHMED 2461 1118/ 1706..... 154
Şekil A.3 : BOA İ.HR 1331.C/8 [1] 1331/ 1913 155

Şekil A.4 : BOA İ.HR 1331.C/8 [2] 1331/ 1913 155
Şekil A.5 : BOA ŞD 2800/25 [1] 1329/ 1911..... 156
Şekil A.6 : BOA ŞD 2800/25 [2] 1329/ 1911..... 156
Şekil A.7 : BOA ŞD 2800/25 [5] 1329/ 1911..... 157
Şekil A.8 : BOA HR.MKT 223/21 [1] 1274/ 1858 158
Şekil A.9 : BOA HR.MKT 223/21 [2] 1274/ 1858 158
Şekil A.10 : BOA HAT 775/ 36340 1245/ 1829 159
Şekil A.11 : BOA HAT 775/ 36340- A 1245/ 1830..... 159
Şekil A.12 : Buondelmonte, C.: *Urbis Constantinopolitanae* (İstanbul Kenti), 1422 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 160
Şekil A.13 : Piri Reis: İstanbul haritasından detay, 1521, revizyon 1526 (Anonim, 1990)..... 161
Şekil A.14 : Matrakçı Nasuh: İstanbul, 1535 (Anonim, 1990)..... 161
Şekil A.15 : Münster, S. ve Kandel, D.: Constantinopel Des Griechischen Keyserthumbs Hauptstatt im Lande Thracia Am Meere Geleg, detay, 1544 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 162
Şekil A.16 : Anonim: İstanbul'un eski planından detay, 1566-1574 (Anonim, 1990). 162
Şekil A.17 : Coronelli, V. M.: *Bosforo Tracio Hoggidi Canale di Constantinopoli* haritasından detay, 1688 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 163
Şekil A.18 : Van der Aa, P.: *Constantinopolis, de Preafecto Urbis Constantinapolitnae*, detay, 1729 (Yetişkin Kubilay, 2010). 163
Şekil A.19 : Cantemir, D.: İstanbul haritasından detay, 1734 (Anonim, 1990). 164
Şekil A.20 : Lopez, T.: *Plano Topografico de Constantinopla y de las Poblaciones Adiacentes*, 1782 yangınları, 1783 (Yetişkin Kubilay, 2010). 164
Şekil A.21 : Kauffer, F. ve Le Chevalier, J. B.:*Plan de Constantinople* haritasından detay, 1807 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 165
Şekil A.22 : Dower, J. ve Orr, W.: İstanbul ve banliyöleri haritasından detay, 1830 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 165
Şekil A.23 : De Nyaste: İstanbul planından detay, 1832 (Anonim, 1990). 166
Şekil A.24 : Benjamin Rees Davies: *Constantinople-Stambool* haritasından detay, 1840 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 166
Şekil A.25 : d'Ostoya, G.: Beyoğlu-Galata, Pera ve Pangaltı genel planından bir detay, 1858-1860 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 167
Şekil A.26 : J. Bartelemou: İstanbul haritasından detay, 1880-1890 (Anonim, 1990). 167
Şekil A.27 : Stolpe, C.: *Plan de Constantinople* haritasından detay 1882 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi). 168
Şekil A.28 : Bradshaw, G.: *Constantinople 5* haritasından detay, 1890 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 168
Şekil A.29 : Godeffroy: *Plan de Pera*, 1891. 169
Şekil A.30 : Huber, R.: Beyoğlu-Galata, Pera, Taksim, Pangaltı ve Feriköy haritasında Venedik Sarayı'nın çevresi, 1895 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi)..... 169
Şekil A.31 : Goad, C. E.: Pera haritasından detay, 1905 (Dağdelen, 2007)..... 170
Şekil A.32 : Debes, E. ve Baedeker, K.: Galata-Pera haritasından detay, 1914 (Yetişkin Kubilay, 2010)..... 170
Şekil A.33 : Nedjib: *Guide de Stamboul, II. Feuille pera 1 partie'de* Venedik Sarayı'nın yakın çevresi, 1918 civarı (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi)..... 171

Şekil A.34 : César, R.: *Nouveau Plan de Péra'*dan bir detay, 1919 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).....171
Şekil A.35 : Raymond, A., M.: *Plan de Constantinople'*den bir detay: no:29 Fransız Elçiliği, no:30 Hollanda Elçiliği, no:31 St Maria Draperis Kilisesi, no:33 Venedik Sarayı, no:34 İtalyan Lisesi, 1919 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).....172
Şekil A.36 : Alman Mavileri *Feuille No G10/1 ve 10/2*, tahminen 1918-1921 (Dağdelen, 2006).....172
Şekil A.37 : Pervititch, J.: Beyoğlu Sefaretler ve Çukurcuma haritalarında Venedik Sarayı'nın yakın çevresi, 1932 (Pervititch, J., 2000).....173
Şekil A.38 : Henry, P.: Pera-Galata, 1940 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi)..174
Şekil A.39 : Anonim: Beyoğlu - *Tour de Galata - Galatasaray - Prolongement d' İstiklal cad. , Nouvelle Voie des Ambassades,t.y.* (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).....174

VENEDİK SARAYI VE YAKIN ÇEVRESİ: TOMTOM KAPTAN SOKAĞI VE POSTACILAR SOKAĞI YAPILARI

ÖZET

Osmanlı topraklarında elçi bulundurma hakkını ilk olarak elde eden Venedikliler'in balyoslarının, XVI. yüzyıldan itibaren yaşadıkları ve bugün İtalya Başkonsolosluğu ikametgâhı ve Büyükelçi'nin İstanbul konutu olarak kullanılan Venedik Sarayı'nın yakın çevresini ve hatta Beyoğlu yönünde çok daha geniş sınırları içine alan bir bölgeyi algılayabilmek, bu çevredeki yüzyıllara yayılı yapılanmanın, gelişme ve değişmenin sürecini başlatan ve şekillendiren sosyal hareketlerin kökenini anlamakla mümkün olacaktır. Bu açıdan da Venedik Sarayı, söz konusu çevrenin kaderine yön veren oluşumun köşe taşlarından biridir.

Venedik Sarayı, Pera'nın bağlık bahçelik bir bölge olduğu XVI. yüzyıldan bu yana, bu çevrede yer almaktadır ve Avusturya ve Fransa işgali altında kaldığı dönemde bile "Venedik" ismini gururla taşımayı sürdürmüştür. Sarayın etrafındaki "İtalya" ve "İtalyan" adı ile anılan yapıların da bulunduğu, içinde yükseldiği ortam; bugün dahi bir İtalya sokağının temsili gibidir.

Tez çalışmasında, öncelikle, yazılı ve görsel kaynaklar ışığında, Venedik Sarayı'nın, bugün bulunduğu bölgeye gelene kadarki süreci, mimarisi, yapının yüzyıllar içinde geçirdiği onarımlar, değişiklikler, ilaveler vb. incelenmiş ve Venedik Sarayı'nın günümüzdeki durumu, Saray'a şahsen yapılan ziyaret esnasında edinilen bilgiler ve çekilen fotoğraflar ile zenginleştirilmiş bir biçimde ele alınmıştır. Venedik Sarayı'nın odak noktasını oluşturduğu bu tez çalışmasının sonraki bölümlerinde ise, sarayın yakın çevresinde; Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı üzerinde yer alan önemli yapılara ayrı ayrı yaklaşılmıştır.

Tomtom Kaptan ve Postacılar Sokakları, yüzyıllar içinde, elçilikler, konsolosluklar, elçilik postaneleri ve mahkemeleri, kiliseler, manastırlar, yabancı okullar, otel ve Pera'da baş gösteren apartmanlaşma olgusunun ilk örneklerinden sayılabilecek olan yapılara ev sahipliği yapmıştır ve halen bu yapılardan bir kısmı faaliyetini sürdürmektedir.

XVIII. yüzyılda, Levanten ve gayrimüslimlerin, Türkler karşısında çoğunluğu oluşturduğu, zamanla ise daha kozmopolit bir ortamın teşekkül ettiği Pera'nın (Beyoğlu) "Büyük Pera Caddesi (İstiklal Caddesi) ile Türk iskanın çoğunlukta bulunduğu, XIX. yüzyılda özellikle kıyı bölgesinde İslami kültürün egemen olduğu Tophane'ye inen Boğazkesen Caddesi'ni birbirine bağlayan, batı-doğu doğrultusundaki bu hat, gerek mimarisi gerekse zaman içinde değişen sosyal grafiği ile elçilik yapıları merkezli söz konusu yerleşkenin tarihçesinin üzerinden okunabildiği, Beyoğlu-Tophane sırtları-Tophane bağlantısında yer alan çok hassas ve değerli bir ara kesittir.

Venedik Sarayı ve yakın çevresi, XVI, XVII, XVIII ve XIX. yüzyıl seyyahlarının olduğu kadar, birçok günümüz yazarının satırlarında da kendine yer bulmuştur.

Beyoğlu'nun süre gelen karmaşasının hemen yanı başında sükûnetini koruyan, işi düşmeyenin pek de uğramadığı ancak üzerindeki yapıların birçoğunun iyi korunduğu bu tenha sokakların büyüsüne kapılan yazarlar bu sokaklardan bahsetmiştir.

Sonuç olarak; bu tez çalışması, İstanbul'da asırlardır varlığını sürdürmüş bir İtalyan (Venedik) elçilik sarayını ve mimarisini irdelemek ve sarayın günümüzde "Küçük İtalya" olarak anılan çevresinin oluşmasındaki etkili rolünün farkındalığıyla ve Tomtom Kaptan ile Postacılar Sokağı üzerindeki diğer önemli yapılarla beraber, yakın çevresini bütüncül bir perspektif içinde değerlendirmek amacıyla sarf edilmiş mütevazı bir çabadır.

PALACE OF VENICE AND ITS NEAR SURROUNDINGS: THE BUILDINGS ON TOMTOM KAPTAN STREET AND POSTACILAR STREET

SUMMARY

Palace of Venice, in which the Venetian *"Baili"* lived since16th century and today the ambassador resides during his stay in Istanbul, is like a headstone which determines the fate of its near surroundings. In order to perceive this area and even, a region that encloses much larger limits, one must understand the origins of the social movements which initiated and embodied the process of the development and the formation of this zone.

The Palace of Venice takes place in this region since 16th century when Pera (*Vigne di Pera*) was consisting mainly of vineyards and single houses with gardens. It had preserved its name "Venice" even when it was occupied by Austria and France. The street on which the Palace rises today is such a representative of an Italian street with the Palace as well as the buildings around that are named as "Italy" or "Italian".

In this thesis, first of all, by the help of written and visual sources, it is talked about the history and the architecture of the Palace of Venice, restorations, changes, additions etc. and the present condition of the Palace is stated according with the information obtained and the photographs taken during the visit to the Palace. Besides that the Palace of Venice stays in the focus of this study, in the following parts, the significant buildings on Tomtom Kaptan and Postacılar Streets are mentioned individually.

Along the centuries, Tomtom Kaptan and Postacılar Streets housed embassies, consulates, consular courier services and tribunals, churches, monasteries, foreign schools, a hotel and some of the first examples of apartment buildings in Pera and many buildings maintain their functions.

Pera was where the Levantine and non-moslem population were making up the majority and where a much cosmopolite environment was formed by time, whereas in Tophane, the Turkish population was making up the majority and in 19th century Islamic culture was dominating particularly the coastline. The forementioned west-east directed line (Tomtom Kaptan and Postacılar Streets), either with its architecture or with its social "*stratum*" changing by time, connects the "*Grand Rue de Pera*" of "cosmopolitan" Beyoğlu to Boğazkesen Street that descends until "Turkish" Tophane. Therefore, this line that takes place among Beyoğlu, Tophane and its hillsides is a very accurate and precious intersection through which the history of this embassies-centered settling area can be interpreted.

The Palace of Venice and its near surroundings are mentioned by today's writers as well as the 16th, 17th, 18th and 19th centuries' travellers. It is understood evidently that these relative well-preserved, unfrequented and quiet streets right next to the ongoing chaos of Beyoğlu keep on influencing the writers since centuries.

Lastly, one must never forget the significant role of the Palace of Venice in this impressive environment that is designated as “Little Italy”. Seen from this aspect, this thesis is a modest effort to provide this awareness by analyzing the architecture of the Palace itself and the important buildings nearby.

1. GİRİŞ

Bu çalışma, XVI. yüzyıldan itibaren Venedik elçilerinin (balyoslarının) konutu olarak kullanılagelmiş, sonrasında başka milletlerin işgali altında olduğu çeşitli dönemlerde dahi "Venedik" adını hep korumuş ve bugün İtalyan Başkonsolosu'nun İstanbul'daki ikametgâhı olarak kullanılan, Beyoğlu'ndaki Venedik Sarayı ile yakın çevresinde; Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı'nda yer alan önemli yapılar üzerinedir.

1.1 Tezin Amacı

Amaç, İstanbul'da asırlardır varlığını sürdürmüş bir İtalyan (Venedik) elçilik sarayını ve onun yüzyıllar içinde değişen mimarisini irdelemek ve sarayın günümüzde "Küçük İtalya" olarak da anılmakta olan çevresinin oluşmasındaki etken rolünün farkındalığıyla ve Tomtom Kaptan ile Postacılar Sokağı üzerindeki diğer önemli yapılarla beraber, yakın çevresini bütüncül bir perspektif içinde irdelemektir.

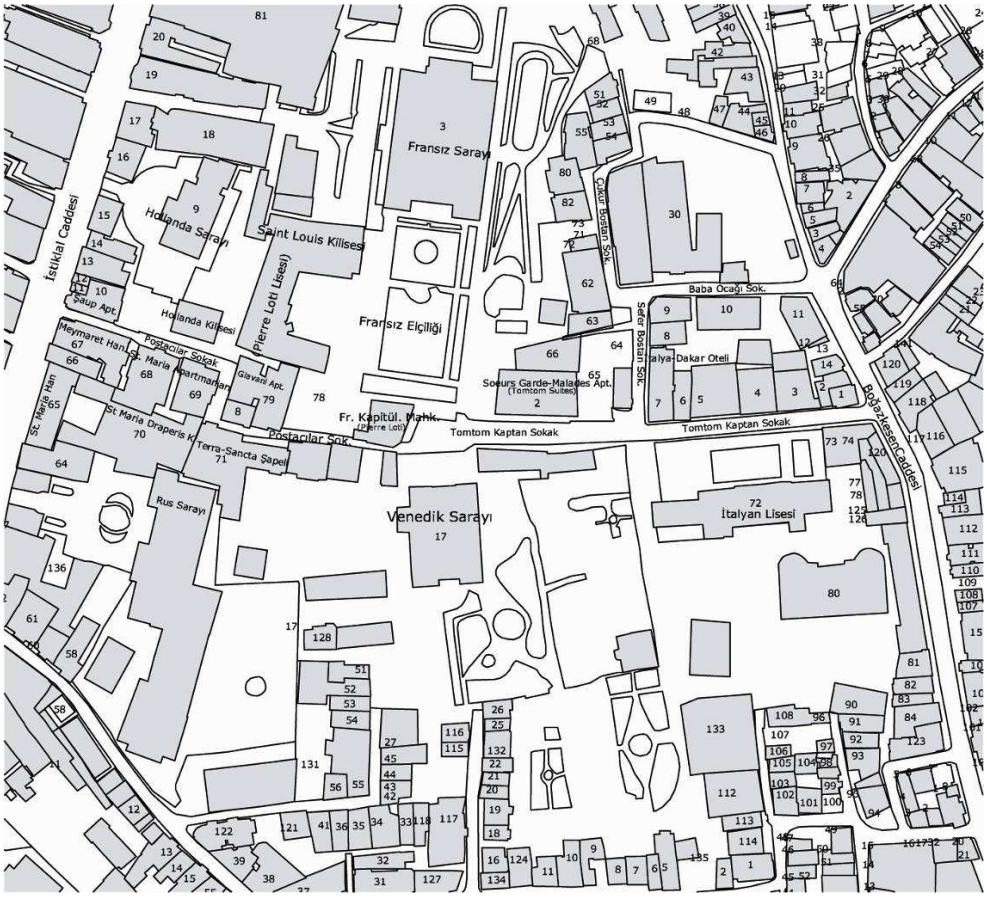
1.2 Kapsam

Bu tez çalışması, Venedik Sarayı'nı ve yakın çevresi olarak ifade edilmiş olan Saray'ın bulunduğu Tomtom Kaptan Sokağı ile onun İstiklal Caddesi'ne doğru uzantısı olan Postacılar Sokağı üzerinde yer alan ve gerek bu sokakların gerekse Pera'nın kentleşme, mimarlık ve sosyal tarihinde önem arz ettikleri saptanan binaları kapsamaktadır. İstiklal ve Boğazkesen caddelerini birbirine bağlayan bu hat, bitişiğinde ya da yakınında konumlanıp, buraya açılan kapıları ve geçitleri bulunan yapılarla birlikte kentten bir ara kesit (parça) olarak incelenmiştir.

Çalışmanın strüktürünün, iki ana parçaya ayrıldığı düşünülecek olursa, ilk parçayı; ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde anlatılan ve diğer yapılara kıyasla çok daha kapsamlı olarak ele alınan Venedik Sarayı, diğer parçasını ise; altıncı bölümde ele alınan yakın çevresinde yer alan yapılar oluşturmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde, Venedik balyoslarının XVI. yüzyıl öncesinde Pera dışında ikamet ettikleri olası yerlerden bahsedilmiş, üçüncü bölümde bugünkü yerleşkesinin

kökenine ilişkin bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Venedik Sarayı, beşinci bölümde XIX. yüzyıldan bugüne kadarki süreçte Venedik Sarayı'nın işgal altında kaldığı dönem, İtalya tarafından geri kazanılması ve akabinde günümüzdeki durumu anlatılmaktadır.

Şekil 1.1 : BB Beyoğlu halihazır haritada Venedik Sarayı ve yakın çevresi: Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı yapıları.

Altıncı bölümde ise, Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı üzerinde yer alıp, çevresi içinde anlamlı ve önemli bulunan yapılar ele alınmıştır. Bu yapıların tezde işlenme sırasına, Venedik Sarayı'nın merkeze oturtulduğu bir yöntem benimsenerek karar verilmiştir. Venedik Sarayı çıkış noktası kabul edilmiş, önce; kendi sokağı olan Tomtom Kaptan Sokak'taki yapılar, doğuya; Tophane'ye inen Boğazkesen Caddesi'ne doğru, sonra; daralarak ve bazı dönemeç noktalarında kıvrılarak ilerleyen ve sokağın Beyoğlu İstiklal Caddesi'ne bağlanan uzantısı niteliğindeki Postacılar Sokağı üzerindeki yapılar, batıya doğru sırayla ve ayrı ayrı ele alınmışlardır (Şekil 1.1). Ancak, Venedik Sarayı tezin omurgasını oluşturmaktadır ve etrafındaki yapılar, bu çevredeki oluşumları gözlemlemek açısından irdelenirken Venedik Sarayı kadar kapsamlı olarak ele alınmadıklarının altını çizmek gereklidir.

1.3 Yöntem

Tez çalışmasının, Venedik Sarayı ile ilgili bölümlerinde, ağırlıklı olarak, Bertelè'nin (1932) *"Il Palazzo degli Ambasciatori di Venezia a Costantinopoli e le sue antiche memorie"* adlı değerli eserinden faydalanılmıştır. Sarayın kökeninin ve mimarisinin, balyoslar ile balyoslukta çalışan görevlilerin senatoya ve çeşitli makamlara gönderdikleri belgelerin ve yaptıkları yazışmaların referans alınarak irdelendiği, Venedik arşivinde yapılmış meşakatli bir çalışmanın ürünü olan bu kaynağa sıkça başvurmak kaçınılmazdır. Bu kaynaktan edinilen bilgiler, daha ilerki tarihlerde yazılmış olan kaynaklardaki bilgilerle buluşturulmuş ve çelişen görüşlere değinilmiştir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, Venedik Sarayı ve balyoslarla ilgili belgeler sorgulanmıştır. Venedik Sarayı ile doğrudan ilgili belgelere rastlanmamışsa da elçilerin maiyetlerinin konakladığı kiralık hanelerle ilgili çeşitli belgeler bulunmuştur ve bunlara çalışma kapsamında yer verilmiştir.

Pera'daki yabancı elçilikleri ve onların batılılaşma sürecindeki etkilerini çeşitli yönlerden irdeleyen çok sayıda çalışma olmakla birlikte, Venedik Sarayı tek yapı bazında detaylı olarak ele alınmamıştır. Bertele'nin kitabını yazdığı 1932'den bu yana Venedik Sarayı üzerine yapılmış kapsamlı başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, bu tez, Venedik Sarayı'nın bugünkü durumunu aktaran bilgilerle zenginleştirilerek bu açığı mümkün olduğunca kapamayı da amaçlamaktadır. Venedik Sarayı, yerinde yapılacak daha detaylı bir inceleme için, İtalya Büyükelçiliği'nden alınan izinle, bizzat ziyaret edilmiş ve yapı, başkonsolos ile ailesine ait özel odaların bulunduğu ikinci katı dışında büyük ölçüde gezilmiştir. Çalışmada, yapının dış cepheleri kadar iç mekan tasarımı da irdelenmiş, gravürler ve planlardan okunabilen bahçe tasarımının yüzyıllar içindeki değişimine de dikkat çekilmiştir. Saray'ın iç mekanına, cephelerine ve bahçesine ait güncel fotoğraflar ve Saray'ı gezerken bize eşlik eden Roberto Pireddu'nun vermiş olduğu bilgilerle bu bölümler desteklenmiştir.

Tezin Venedik Sarayı'nın yakın çevresini (Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı yapıları) ele alan bölümlerinde, Atatürk Kitaplığı'nın harita arşivinde ulaşılan haritalardan faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra, tarihi İstanbul haritalarının derlendiği kaynaklarda yer alan çok sayıda harita üzerinden de bu çevrenin yüzyıllar

içindeki değişimi takip ve tespit edilmeye çalışılmıştır. Birçok haritada Büyük Pera Caddesi'nin yanı başında bulunan bu sokakların, haritaya girmediği veya detaylı olarak gösterilmediği ya da gerek Beyoğlu gerekse Tophane haritalarında kenarlarda kaldığı dikkati çekmektedir. Nereye ait olduğu tam kestirlememiş, kesişimde bir yerde duruyor gibidir. Yapıların kronolojik olarak dizilmiş olan haritalardaki gösterimleri EK A.3'teki çizelge A.1 üzerine işlenmiştir. Değişim ve dönüşümü haritalarda izlenen bu çevrenin, farklı yüzyıllardaki portresi çeşitli dönemlere ait gravürlerle de pekiştirilmiştir. Beyoğlu halihazır haritada ise mevcut durumu görmek mümkün olmaktadır.

Ayrıca, Alman Arkeoloji Enstitüsü fotoğraf arşivinde, Venedik Sarayı'nın ve çevresinin 1900'lerin başındaki durumunu gösteren bazı fotoğraflara ulaşılmıştır.

Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı yapıları, binalarla doğrudan ya da dolaylı biçimde ilgili olan çeşitli yazılı kaynaklar, bu çevreyi kapsayan haritalar ve BOA'da bulunan bu yapılarla ilgili muhtelif belgeler (EK A.1) ışığında irdelenmekte ve bu bilgiler güncel fotoğraflarla desteklenmektedir. Öte yandan, çalışmanın bu bölümünde *Annuaire Oriental*[1]'in 1883-1921 yılları arasında yayınlanan yıllıklarından edinilen bilgiler büyük önem taşımaktadır. Osmanlı Bankası Kütüphanesi'nde birkaç eksik sayı dışında koleksiyonun büyük bir kısmına ulaşılmıştır. Tomtom Kaptan Sokağı ve Postacılar Sokağı'nda belirtilen tarih aralığında inşa edilen yapılar ile bu sokağın sakinlerinin isimleri ve meslekleri, bu yıllıklar aracılığıyla tespit edilmiştir. Bu verilere dayanarak oluşturulan çizelgeler üzerinden, bahsedilen dönemde, buradaki imar faaliyetlerini ve değişen sosyal kimliği gözlemlemek mümkün olmaktadır (Çizelge A.2 ve A.3).

Son olarak, İstanbul 2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na Beyoğlu Belediyesi'nden alınan halihazır haritada verilen ada, parsel, pafta numaralarıyla başvurulmuş ancak bu bilgilerle, tezde incelenen yapıların dosyalarına ulaşılamamıştır.

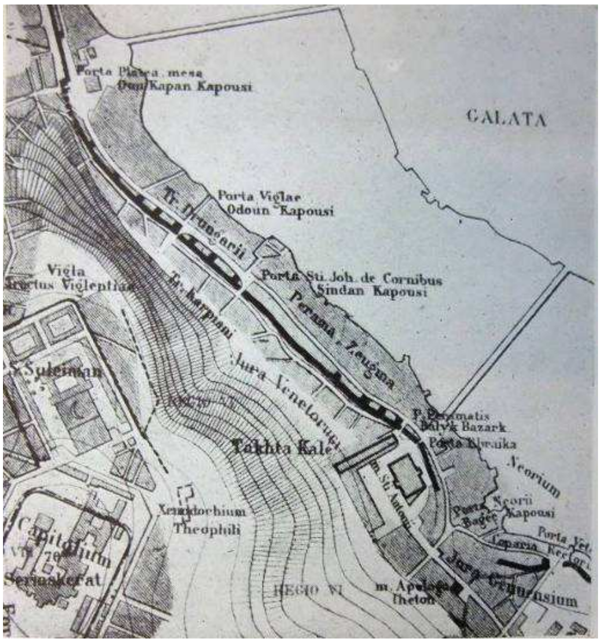
[1] "Osmanlı Devleti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içinde yer alan ticari merkezleri ve bu merkezlerde gerçekleşen ticari faaliyetleri hem yerel hem de yabancı girişimcilere tanıtmak amacıyla hazırlanmışlardır. 1880 yılından itibaren daha düzenli şekilde yayın hayatına giren yıllıklar, 1883 yılına kadar *Indicateur Ottoman Illustré*, 1887-1888 yılları arasında *Indicateur Oriental*, 1891-1930 yılları arasında *Annuaire Oriental* ve 1931-1945 yılları arasında ise *Şark Ticaret Yıllıkları* adı altında yayın hayatına devam etmiştir." (Url-4).

2. VENEDİK BALYOSLARININ XVI. YÜZYIL ÖNCESİNDE PERA DIŞINDAKİ OLASI İKAMETLERİ

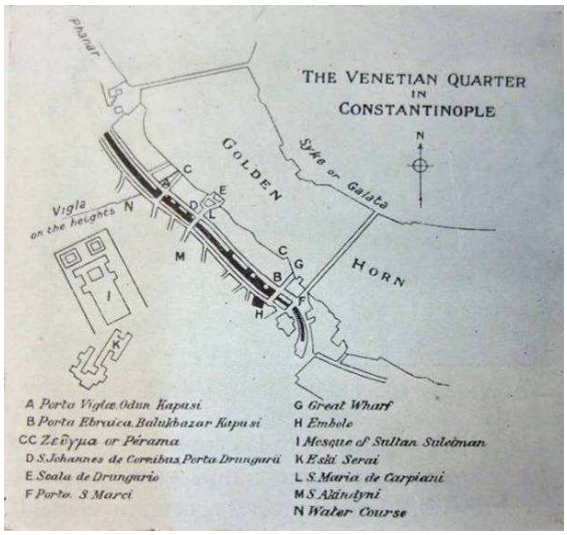
2.1 Venedik Balyosunun Tarihi Yarımada'daki Olası Yerleşkesi

Venedik, zayıflayarak yok olma noktasına gelen Doğu Roma İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını elde etmiş, bunun peşi sıra artan gücüyle birlikte, Venedik tarihinin ilk yüzyıllarına kadar uzanan Venedik ve Bizans arasındaki politik ve ticari ilişkiler de daha büyük önem kazanmıştır (Bertelè, 1932, s.19).

Doğuda 1071 Malazgirt Savaşı'nın ve batıda Norman işgallerinin tehditi altında bulunan Bizans'a, işgaller karşısında donanmasıyla yardım ederek, batıdaki tehlikeyi savuşturan Venediklilerin yardımlarına istinaden (Ağır, 2009, s.23), Venedik ve imparator Alexios I Komnēnos arasında 1082'de gerçekleşen antlaşma ile Venediklilere ticari ayrıcalıklar sağlanmış ve tarihi yarımada sınırları içinde -zaten imparatorluğun çeşitli yerlerinde yerleşmiş olan- tüccarların ikametini kolaylaştıracak özel bir yerleşim (Şekil 2.1 ve 2.2) tahsis edilmiştir (Bertelè, 1932, s.19).

Şekil 2.1 : Mordtmann, J.: Ortaçağda Venedik Yerleşimi'ni içine alan bölge (Bertelè, 1932).

Şekil 2.2 : Brown, H. F.: XII. yüzyıl sonunda Venedik Yerleşimi (Bertelè, 1932).

Bertelè (1932, s.20), Venedik Yerleşimi'nin (imtiyaz bölgesi) tarihini üç ana dönem içerisinde ele almaktadır: birincisi 1082'deki antlaşmadan Dördüncü Haçlı Seferi esnasında İstanbul'un Latinlerce istilasına kadarki dönem (1204), ikincisi Doğu Latin İmparatorluğu dönemi (1204-1261), üçüncüsü ise Bizanslıların dönüşünden Türklerin İstanbul'u fethine kadarki (1261-1453) dönemdir.

Kolooninin başında bulunan kişiyi ifade eden *(bailo)* "balyos" [2] terimi bahsedilen son dönemde ortaya çıkmıştır. Koruyucu anlamına gelen, Latince *"bajulus"* teriminden türemiştir (Coco, 1993, s.16). Yalnız Venediklilerin İstanbul'daki temsilcileri için değil, *Levant*'taki diğer Venedikli sömürgelerin başlarında bulunan kişiler için de kullanılmış bir kavramdır (Bertelè, 1932, s.22). Osmanlı belgelerinde genelde Venedik elçisi anlamında kullanılmıştır (Cezar, 1991, s.32).

1288'den itibaren Bizans İmparatorluğu ile Venedik arasında yapılan antlaşmayla Venedik kolonisinin işlerini yürütmek ve ticari konularla ilgilenmek üzere bir görevlinin bulunması kararının alınmasıyla birlikte yukarıda bahsedilen balyos unvanlı temsilciler gönderilmeye başlanmıştır. 1082'den 1288'e kadarki dönemde ise Balıkpazarı semti dolaylarındaki Venedik imtiyaz bölgesinde *"podesta"* denilen Cenova elçileri görev yapmaktaydı (Sakaoğlu, 1994, s.41). Öte yandan, Ağır (2009, s.15), kolooninin yönetiminin, *Doge*[3]ve Senato'nun soylular arasından iki yıl görevde

[2] Türkçe'de "baylos" veya "balyoz" da denmiştir (Sakaoğlu, 1994, s.41). Bazı Türkçe kaynaklarda "mukim elçi" olarak da geçmektedir.
[3] Türkçe'ye "doc" olarak geçmiştir. **doc**: (it. *doge*) "Venedik ya da Cenova Cumhuriyetleri'nin seçimle iş başına gelen başkanları" (TDK Büyük Türkçe Sözlük).

kalmak üzere seçtiği balyos ünvanlı yöneticilere geçisini başlatan antlaşmanın tarihini 1268 olarak belirtmiştir. Balyosa, Venedik hükümetinin atadığı, "*Consiliarii"* denen iki memur ve "*Consilium Majus"* denen, soylular arasından seçilmiş on iki kişinin oluşturduğu bir konsey eşlik etmiştir (Coco, 1993, s.17) ve fetih sonrasında da bu yönetim biçimi sürdürülmüştür (Ağır, 2009, s.15).

Balyosun otoritesi, fevkalade elçiler (*ambasciatori straordinari*) haricinde, Osmanlı İmparatorluğu'nda yerleşik olan ve olmayan tüm Venediklileri kapsamaktaydı. Sorumluluk sınırlarının genişliği, Türklerle olan ilişkilerdeki hassasiyet ve bu alandaki kıdemiyle balyosluk makamı, Venedik diplomasisinin en prestijli görevini yürütmekteydi (Anonim, 1985, s.56-58).

Balyos'un ikametgahı Venedik Yerleşimi'nin sınırları dahilinde yer almıştır. 1277'de Venedik ve Mikhaēl VIII Palaiologos arasındaki antlaşma uyarınca, Venediklere tahsis edilen bölgede balyos ve maiyeti için birer ev bulunması öngörülmüştür. Böylece, bu dönemde balyos bu bölgede kendi yurttaşları arasında ikamet etmiştir (Bertelè, 1932, s.23). 1082'de doğu sınırı *Porta Ebraica*[4]'ya, batı sınırı *Vigla*[5]'ya kadar uzanan ve zamanla kuzeye ve güneye doğru genişleyen kıyı paralelindeki Venedik Yerleşimi, 1277'de doğuda *Porta Peramatis*[6] ve batıda *Porta Drungarii*[7]'ye kadar daralmış olan sınırlar içerisinde yer almıştır (Ağır, 2009, s.26).

Concina (1997, s.73), geç ortaçağ döneminde, Venedik yerleşiminin strüktürünün, tüccarların ikamet ettiği 25 hane ve balyos ile onun danışmanlarına tahsis edilmiş olan 2 konuttan meydana geldiğini belirtmiştir.

1513 tarihli ve Yavuz Sultan Selim tuğralı belgede; "Balıkpazarı kurbunda Balık Kapısı ile Odun Kapısı mabeyninde Edirne Yahudileri mahallesinde balyosların kona geldiği mülki olan evleri kiliseleri ve odaları…"ndan (Ağır, 2009, s.33) bahsedilmesi, balyosların fetih sonrasında da bir müddet bu çevrede ikametlerini sürdürdüklerini ortaya koymaktadır.

---

[4] Tam kanıtı olmamakla beraber, Bahçekapı (Çıfıt/ Çuhut/ Orya Kapısı) olduğu tahmin edilmektedir (Ağır, 2009, s.30).

[5] *Vigla* tepesinin, Süleymaniye Külliyesi'nin bulunduğu tepe olduğu düşünülmektedir (Ağır, 2009, s.36)

[6] Büyük olasılıkla, *Porta Peramatis* ve *Porta Piscaria* aynı kapıdır ve Balık Kapısı'na karşılık gelmektedir (Ağır, 2009, s.33-34).

[7] *Porta Vigla*'nın doğusunda yer almaktadır ve Odun Kapısı olduğu büyük ölçüde kabul görmüştür (Ağır, 2009, s.40).

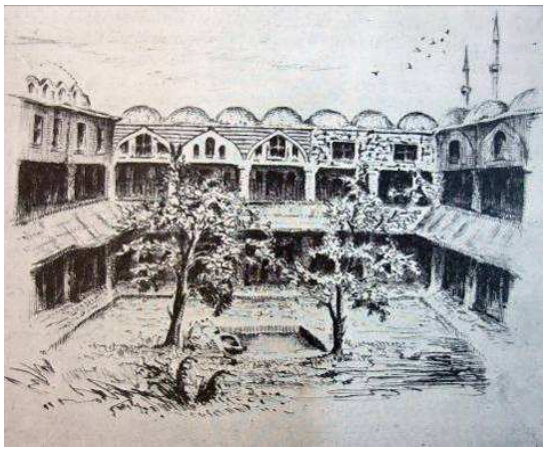
Concina (1997, s.75), 1513 tarihli Osmanlı belgesine göre; 1420-1423 tarihleri arasında yeniden inşa edilen balyosun konutunun, Zindan Kapı ile Odun Kapı arasında, Rüstem Paşa Camisine yakın bir konumda bulunduğunu ifade etmiştir.

Bunların yanı sıra, Fetih sonrasına ilişkin olarak, tek bir kaynakta adına "Mahalle-i Bayloz" olarak rastlanan bir yerleşimden de bahsedilmektedir. Bu yerleşimin, mahalleden çok "mahal" denebilecek nitelikte olduğu, tarihi yarımadada, Balıkpazarı yakınlarında yer almış olabileceği ve olasılıkla, merkezinde balyosla ilgili bir yapının var olduğu belirtilmiştir (Ağır, 2009, s.120).

Ayrıca, Ağır (2009, s.112), Yerasimos'un ifadesine dayanarak, Venedik Balyosu'nun konutunun, 1540'ta Galata'ya yerleşmeden önce, tahminen, Süleymaniye Külliyesi'nin kuzeydoğusundaki Hoca Hamza Mescidi civarında yer alan "Arslanlı Ev" Mahallesi'nde olabileceğini dile getirmiştir. Üzerinde, Venediklilerin sembolü olan aslan figürünün bulunmuş olabileceğine değinilen böyle bir evin varlığı ve balyosla ilişkisi net değildir.

Bertelè (1932, s.24-26) Bizans döneminde, Balkapanı Han'ın (Şekil 2.3),Venedik balyosuna ait bir yapı olabileceğine değinmiştir. Bu bilginin doğruluğu şüphelidir. Ağır (2009, s.211), Balkapanı Han'ın Venedik Yerleşimi ile ilgisinin mümkün olduğu görüşüyle birlikte, Maltezou'nun *Ho Thesmos Tou*'suna dayanarak, balyosun evinin daha kuzeyde olması gerektiğini ifade etmiştir.

Bunun dışında, General de Beylié'nin betimlediği, çizimler ve fotoğraflarla resimlediği, Fener'deki Karabaş Caddesi'nde yan yana duran iki konutun, Fenerli bir Rum'dan alınan bilgiye göre, Venedik balyosuna ve elçiliğin ofislerine hizmet ettiği iddia edilmiştir. Beylié'ye göre, bu evde XV. yüzyılda; fethin hemen sonrasında ikamet edilmiş olabilir. Çünkü 1584'ten itibaren Venedikli balyosların ikametgahlarının artık Pera Bağları'nda bulunduğu zaten bilinmektedir (Bertelè, 1932, 330). Ağır (2009, s.120-121) Fener'de "ilk Venedik Elçiliği" olarak bahsedilen ve "Haliç Kıyı Şeridini Düzenleme Çalışmaları" esnasında yıkılan bu binanın (Şekil 2.4) Venediklilerle ilişkisinin tam kurulamadığını belirtmiştir.

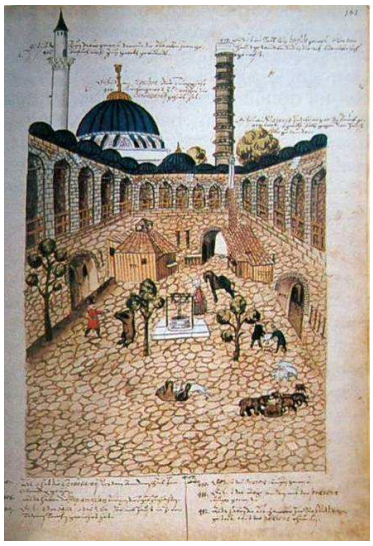

Şekil 2.3 : Balkapanı Han (Bertelè, 1932).

Şekil 2.4 : Fener'de "ilk Venedik Elçiliği" olarak bahsedilen yapı (Bertelè, 1932).

Çemberlitaş'taki Elçi Han'da (Şekil 2.5) XVI. yüzyıldan itibaren çok sayıda Avrupalı elçinin konakladığı bilinmektedir. İstanbul'un ana arteri olan Divan Yolu üzerinde, 1510-1511'de inşa edilen ve 1766 depreminde kısmen yıkılıp, 1865 Hocapaşa yangınında büyük hasar gördükten birkaç yıl sonra tamamen yıkılan bu han, XVII. yüzyılın başlarına kadar pek çok elçiyi ağırlamıştır. Ancak, XVII. yüzyıl ortalarında elçilerin ikametlerinin Galata'da yoğunlaşmasıyla bu vasfını yitirmiştir (Eyice, 1994, s.148). Bertelè'ye (1932, s.330) göre, XVI. yüzyıl başında Venedik elçileri de Elçi Han'da kalmış olabilirler. Ancak, böyle bir durumda dahi, bu konaklamaların yaygın ve uzun süreli olmadığı tahmin edilmektedir. Pedani (2010, s.91) de XV. yüzyıldan itibaren balyosun evinin Galata'nın dış mahallelerinde bulunduğunu, sabit bir ikametgahı olmayan diğer diplomatların ise Elçi Han'da konakladıklarını belirtmektedir. 1642'de ise Avrupalı elçiler için Galata'da bulunan bazı evler tahsis edildiğini ve bu dönemden itibaren Elçi Han'ın, vergiye bağlı bazı ülkelerin *(stati tributari)* temsilcilerine ev sahipliği yaptığını eklemektedir.

Şekil 2.5 : Elçi Han (Eyice, 1994).

2.2 Venedik Balyosunun Galata'daki İkameti

Venedik ve Osmanlı Sultanı arasındaki diplomatik ilişkiler, 18 Nisan1454'te yapılan anlaşma ile sürdürülmüş ve barışla ilgili hükümler ve ticari özgürlükler yeniden düzenlenmiştir (Bertelè, 1932, s.35). Satılan mallarda %2 vergi ödenmesi koşuluyla Venedik ve Osmanlı tüccarlarının karşılıklı trafiğinde serbestlik sağlanmış ve Venedik Cumhuriyeti'ne, İstanbul'a balyos gönderme hakkı tanınmıştır (Mori, 1906, s.63). Venedik Devlet Arşivi'nde bulunan bir belgeye göre, balyosun yükümlülükleri de Osmanlı-Venedik arasındaki bu ilk barış anlaşması ile belirlenmiştir. İlk balyos Bartolomeo Marcello da bu tarihte seçilmiştir (Ağır, 2009, s.93).

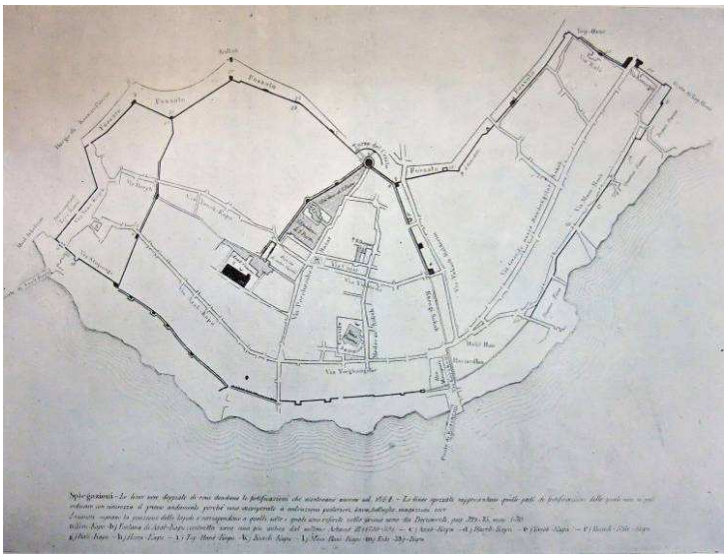
1454'te gerçekleştirildiği belirtilen anlaşma doğrultusunda Bizans başkentinde konsolosluğu bulunan Anconalı tüccarların evi ve kilisesi, yeni balyosa konut olarak tahsis edilmiştir. Çeşitli onarımlar geçiren bu yapılar, 1499-1502 savaşı arifesinde, Sultan tarafından Sinan Paşa vakfına bağışlanmıştır (Pedani, 2010, s.152).

Öncesinde, bir yıl süreyle İstanbul'da daimi elçi olarak kalmalarına izin verilen (Coco ve Manzonetto, 1985, s.24) balyosların kalış süreleri, 1479'da iki yıl olarak belirlenmiş, 1503'te ise bu süre üç yıla çıkartılmıştır (Anonim, 1985, s.56). Cezar (1991, s.32), sürede bir kısıtlama getirilmesi koşulu ile başlayan bu eylemin, daimi elçilik kuruluşu için başlangıç niteliğinde olduğunu ifade etmiştir.

XV. yüzyılın ikinci yarısında, 1463-1469 tarih aralığında, iki taraf arasında gerçekleşen ilk deniz savaşı ve 1499'da Sultan II. Bayezid'in Yunanistan'da, *Levant*'a doğrudan gidiş güzergâhının odak noktasında bulunan Venedik kalelerini

(*Modone* ve *Corone*) fethetmek üzere donanma göndermesi nedeniyle oluşan kesintiler dışında, balyosluk, faaliyetini düzenli olarak sürdürmüştür. Yüzyılın sonunda ise; 1492'de Balyos Girolamo Marcello'nun görevden uzaklaştırılmasının ardından, balyosun yardımcısının (*vice bailo*) ya da bir memurun (*funzionario*) görevi devralması beklenirken, İstanbul'da tüccarlık yapan Andrea Gritti göreve gelmiştir (Coco ve Manzonetto, 1985, s.26).

XV. yüzyıl sonunda ve XVI. yüzyılın başında elçi Andrea Zancani ve Andrea Gritti'nin Pera'da ikamet ettikleri bilinmektedir. Sonraki birçok elçinin mektuplarını Pera'dan göndermesi de orada oturduklarına işaret etmektedir (Bertelè, 1932, s.38). XVI. yüzyılın ikinci yarısındaki seyahatnamelerde de "Fransız, İngiliz, Venedik elçileri Beyoğlu'ndadır" ifadesine yer verilmiştir (Cezar, 1991, s.32). Ancak, Pera ismi altında, denizden başlayarak günümüzdeki Beyoğlu'na doğru yükselen, Azapkapı ve Tophane arasında kalan Galata bölgesinin (Şekil 2.6) kastedildiği ve Avrupalılar'ın bu dönemde Galata'yı Pera olarak adlandırdıkları da bilinmelidir (Bertelè, 1932, s.40).

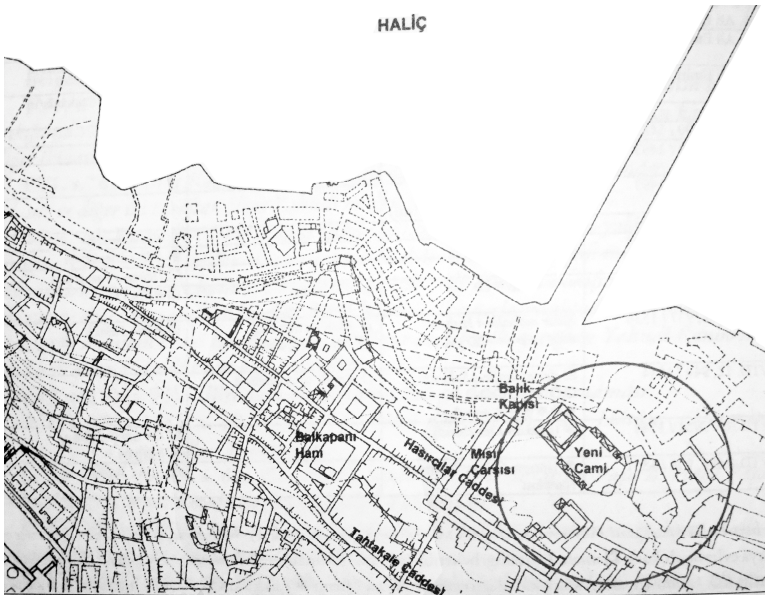

Şekil 2.6 : M. De Launay: Galata'nın tahkim planı, 1864 (Bertelè, 1932).

Kayıtlara göre, XVI. yüzyılda Galata'daki nüfusun %35'ini Türkler, %39'unu Rumlar, % 22'sini Avrupalılar ve % 4'ünü Ermeniler oluşturmaktaydı (Batur, t.y., s.2). Çoğunlukla azınlık ve yabancıların ikamet ettiği bu bölge, Türk işgalinden sonra İstanbul'daki yabancı tüccarların yerleşimi olmuştur ve Venedikliler de balyoslarıyla birlikte bu çevrede toplanmışlardır. Venedik balyosları, muhtemelen Latin nüfusun yoğunlaştığı Galata kulesi yakınlarında ikamet etmişlerdir. Öte yandan, ileride

Balyos Gritti tarafından imzalanacak olan barışın görüşmelerini başlatmak için 1502'de İstanbul'a gelen sekreter Zaccaria de Freschi'nin ve onun öncesinde (1480) elçi Nicolo Cocco'nun Yahudi Mahallesi'nde (*Giudecca*) (Şekil 2.7) yer alan bir evde kaldıkları bilinmektedir. 1526- 1530 yılları arasında elçi ve balyos yardımcısı *(vice bailo)* olarak İstanbul'da bulunan Pietro Zen de burada ikamet etmiştir (Bertelè, 1932, s.41).

1524'te Venediklilerin Haliç'in güney sahilinde ikamet ettikleri belirtilmiştir (Ağır, 2009, s.96). Ayrıca, birçok diplomatın, Yeni Valide Camisi ile Topkapı Sarayı arası civarında bulunduğu tahmin edilen Yahudi Mahallesi'nde, zengin Yahudi tüccarların arasında ikamet ettiği ileri sürülmektedir (Coco ve Manzonetto, 1985, s.83).

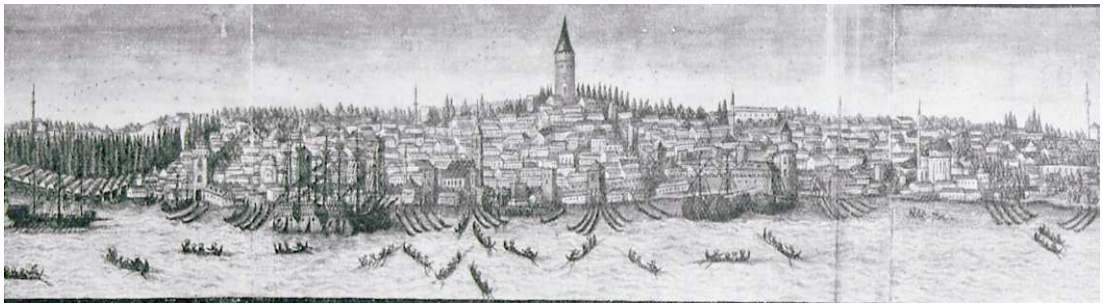

Şekil 2.7 : Yahudi Mahallesi (Ağır, 2009).

Yani, bu dönemde diğer yabancı diplomatik temsilcilikler gibi, Venedik elçilerinin konutları da Haliç'e, Bizans döneminin eski Venedik yerleşimine ve Fatih Sultan Mehmet döneminde yaptırılan Topkapı Sarayı'na yakın mesafede konumlanan Yahudi Mahallesi'nde bulunmaktadır (Bertelè, 1932, s.43).

3. VENEDİK SARAYI'NIN PERA'DAKİ YERLEŞKESİNİN KÖKENİ

Elçi ve balyos yardımcısı Pietro Zen tarafından Pera Bağları'ndan *(Vigne di Pera)* yapılan 1527 tarihli yazışma *(dispaccio),* Venedik elçilerinin Galata surları dışında, Pera tepesi üzerinde bağ-bahçe olarak tanımlanan bölgede ikamet ettiğini göstermiştir. İstanbul dışındaki bu bölgeye taşınmanın nedenleri altında, başkent sakinlerini tehdit eden ve büyük tehlike arz eden veba endişesi yatmaktadır. Elçilerin, bu durumdan raporlarında da bahsettikleri görülmüştür (Bertelè, 1932, s.81).

Şekil 3.1 : Tahminen XVI. yüzyılda Galata görünümü (Bertelè, 1932).

Şekil 3.2, şekil 3.3, 3.4, 3.5'te görüldüğü üzere, Pera tepelerinin zirvesinde yer alan ve Galata'nın (Şekil 3.1) kalabalık dar sokaklarının dışında kalan, Marmara Denizi'ne, Boğaz'a ve Asya kıyılarına açılan bir manzaraya sahip, rüzgârdan korunaklı, sağlıklı bir ortam sunan bu bölgede, o dönemde hala kısıtlı ikamet edilmektedir ve burası salgın hastalıklar halinde uygun bir himaye alanıydı. Bu çevrede bağlar ve bahçeler arasına dağılmış küçük konutlar bulunmaktaydı (Bertelè, 1932, s.81).

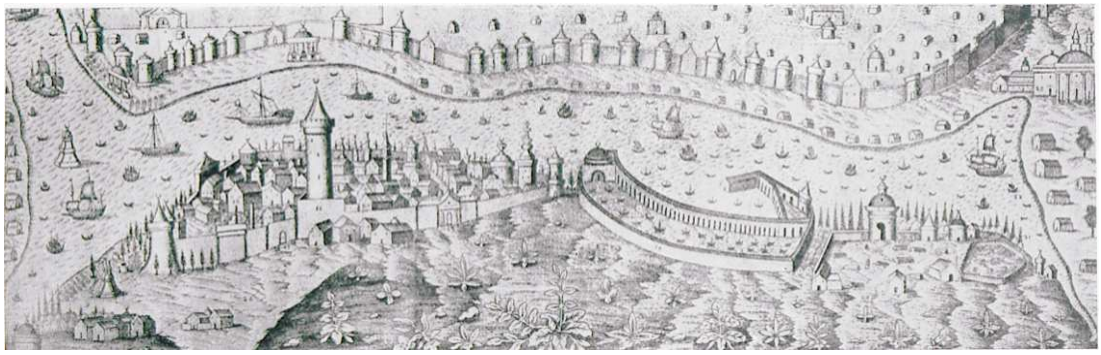

29 – A. VAVASSORE: Pianta di Costantinopoli (circa 1520).

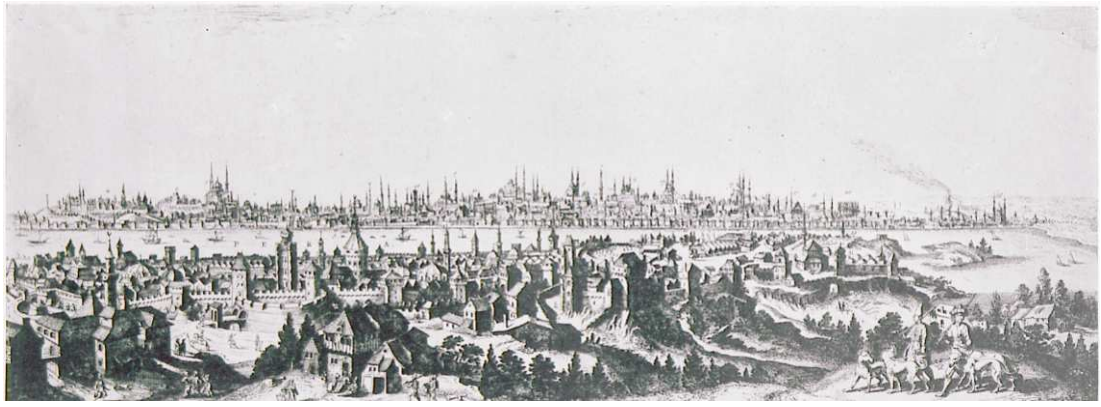
Şekil 3.2 : A. Vavassore: 1520 civarında İstanbul'un planı (Bertelè, 1932).

Şekil 3.3 : Matrakçı Nasuh: İstanbul haritasından bir detay; Galata ve Pera Bağları, 1535 (Anonim, 1990)

Şekil 3.4 : Galata ve Pera Bağları'nın eski bir görüntüsü (Bertelè, 1932).

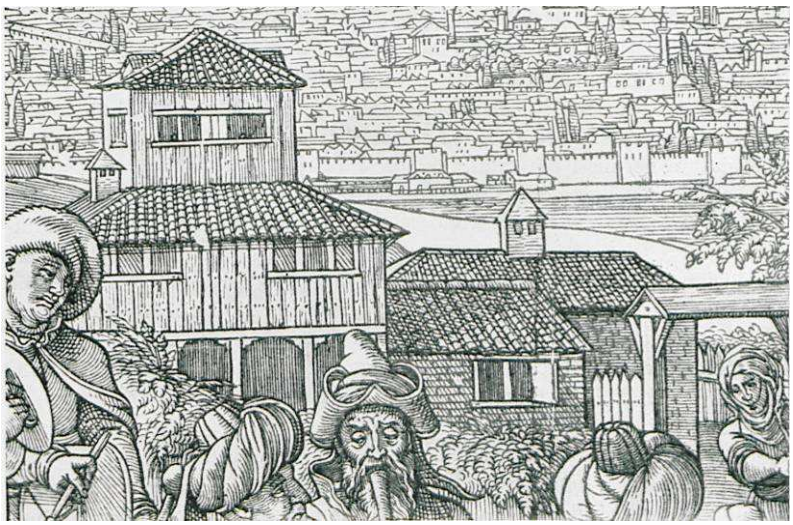
Şekil 3.5 : 1600'e doğru Galata ve Pera Bağları'nın görüntüsü (Bertelè, 1932).

Pera'daki sarayın kökenine ilişkin bilgiler kısıtlıdır. 1650'de Giovanni Soranzo, 1702'de Lorenzo Soranzo, 1724'te Francesco Gritti ve 1727'de Daniele Dolfin, *doge* ile yaptığı yazışmalarda söz konusu evin yüzyıldır ve/veya çok uzun süredir balyosluk olarak kullanıldığını ifade etmişlerdir. Daniel Dolfin'in raporunda

"yüzyılların ve yenilenen binaların sahipliği" şeklinde bir ifade de vardır. Bu yüzeysel bilgilerin dışında daha detaylı bilgiye Dolfin'in 1728 tarihli raporunda rastlanmıştır; restorasyon esnasında, sarayın bilinen en eski ya da en eskilerden biri sayılan sakinlerinin, 1545 yılında orada ikamet etmiş olan Tiepolo ailesi olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Bertelè, 1932, s.82-85).

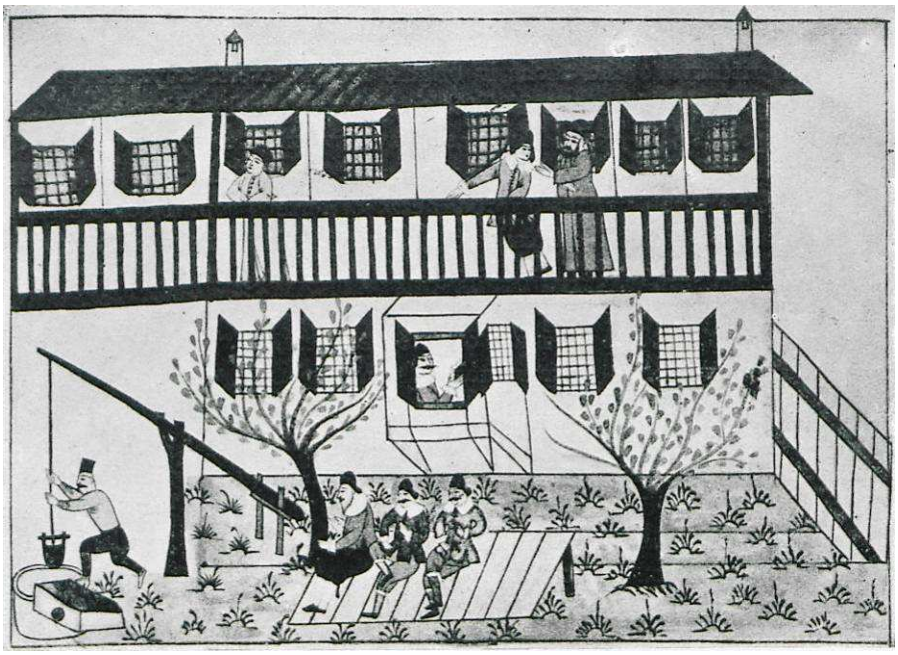
Kiralık olarak tutulmuş elçilik sarayının XVI. yüzyıldaki sahipleri bilinmemektedir. XVII. yüzyılda Venedik Cumhuriyeti'ne mensup bir tercümanın oğlu Sebastiano Salvago ile Zoia (Gioia veya Giorgia) Salvago adında bir kadına aittir (Bertelè, 1932, s.87).

Bağ ve bahçeler arasında bulunan yaklaşık diğer tüm evler gibi, elçilik konutu da oldukça sadedir. İstanbul'daki ve Boğaz'daki birçok ev gibi (Şekil 3.6) büyük bir kısmı ahşaptan inşa edilmiştir (Dursteler, 2006, s.26).

Şekil 3.6 : P. Coeck: Pera'nın evleri (Bertelè, 1932).

XVII. yüzyıla ait bir Venedik elyazmasında balyosun evini tasvir eden Şekil 3.7'deki minyatür yer alır. Evin bahçeye bakan doğu cephesi ve bu cephede üst katta yer alan gezinti koridoru *(ballatoio)* bahçeden bakılmış haliyle betimlenmiştir. Bu koridorun altında genellikle dil oğlanlarının *(giovani di lingua)* veya tercüman öğrencilerin *(allievi dragomanni)* kaldığı odalar vardır. Balyos Pietro Foscarini ve Alvise Contarini'nin evin içindeki şapelin onarımıyla ilgili yazışmalarında, Balyos Venier'den elli yıl önce inşa edilmiş olan ve evin etrafını çevreleyerek dolaşan koridorun, biraz hava alabilmek için tek yer olduğu ve o gün yalnız zorunlu hallerde yürüyenler için bile tehlike arz ettiği belirtilmiştir (Bertelè, 1932, s.89- 90).

Şekil 3.7 : Venedik Sarayı'nın doğu görünüşü, XVII. yüzyıl (Bertelè, 1932).

Balyosluk konutu, ortak ve kişisel alanlara bölünmüştür. Kişisel alanlar, balyosun kendi büyük odası ve maiyetinin kaldığı çok sayıda yatak odasından oluşmuştur. Ortak alanlar, elçiliğin kullanımına yönelik çeşitli alanlara ayrılmıştır: kançılarya[8] *(cancelleria)*, balyosun resmi konuklarını ağırladığı geniş bir toplantı odası, ziyafet salonu ve dil oğlanlarının *(giovani di lingua)* tercüman *(dragoman)* olmak için çalıştıkları odalar. Balyosun kalabalık posta personeli ise hastalık taşıyabilecekleri korkusu nedeniyle bahçede kendilerine ayrılan ayrı bir evde kalmışlardır. Ev, küçük bir şapele, hapishaneye, gizli geçitlere de sahiptir ve 1590'da inşa edildiği belirtilen daha önce de bahsedilen bir balkon, evi çepeçevre dolaşmaktadır (Dursteler, 2006, s.26-27).

Bertelè'nin (1932, s.91) belirttiğine göre Venedik elçileri, Pera Bağları'ndaki evde Stefano Tiepolo[9]'dan itibaren sürekli ikamet etmemişlerdir ve hatta bazı belgeler, o dönemde balyosluğun hala Galata'da bulunduğunu göstermektedir. Bu konuda çeşitli kaynaklarda farklı görüşlere yer verilmiştir. Coco ve Manzonetto (1985, s.83), İstanbul'u ziyaret eden Vicenzalı gezgin Marco Antonio Pigafetta'nın 1567 tarihli yazısında, Venedik balyosunun"İtalyan stilinde inşa edilmiş güzel ve yüksek evler"in bulunduğunu belirttiği yerde; "burada içerde" (qui dentro) oturduğunu ifade ettiğini

[8] **kançılarya**: (it. *cancelleria*) "Elçilik ve konsolosluklarda yönetimle ilgili görevlilerin çalıştığı yer" (TDK Büyük Türkçe Sözlük).
[9] Stefano Tiepolo, 12 Kasım 1543'te (balyos değil) elçi olarak göreve gelmiştir (Bertelè, 1932, s.85).

belirtmiş ve bununla tarihi yarımadanın kuzeyini sınırlandıran duvarlar içinde kalan Yahudi Mahallesi'nin kastedilmiş olabileceğini dile getirmiştir. Ağır (2009, s.96-97) ise, bu ifadelerde Galata sur içine mi, tarihi yarımadaya mı işaret edildiği konusundaki belirsizliğin altını çizmektedir.

1573'te İstanbul'a gelen Fransız seyyah Du Fresne, Galata'yı anlatırken Venedik balyoslarının burada bulunduğunu söylemiştir. Balyoslar, yazışmalarını kış aylarında Pera ve Galata'dan, mart ve aralık ayları arasında kalan daha sıcak dönemlerde ise çoğunlukla Pera Bağları'ndan göndermişlerdir. 1550 tarihli elçi Caterino Zeno'nun seyahatine dair tasvirlerde Pera, güzel bahçeleri, lezzetli meyveleri, bağları ve konforlu yazlık evleri ile betimlenmiştir. Bu bilgiler, yaz mevsimlerinde Pera Bağları'nda konaklama geleneğine işaret etmektedir. Ayrıca, 1545'ten itibaren belirli bir süre boyunca, biri Galata'da kışları kullanılan, bir diğeri de veba tehlikesi olduğunda ya da sıcak aylarda sayfiye amaçlı olarak konaklanan Pera Bağları'ndaki yazlık konut olmak üzere, balyosun iki ayrı yerleşimi olduğunu düşündürmektedir (Bertelè, 1932, s.92).

1573'te Andrea Badoer'in seyahatine ilişkin yazılarında bahsettiğine göre; Pera Bağları'ndaki ev, Pera tepesi üzerinde, Fransız Elçiliği civarında ve onun biraz daha yukarısında konumlanmıştır (Bertelè, 1932, s.92).

Kıbrıs Savaşı sonrası 1577'de, yazışmalar bazı kış aylarında da Pera Bağları'ndan yapılmıştır. Başkentin nüfusunun artmasıyla yabancı diplomatik temsilciler artık bağlarda ikamet etmeyi tercih etmişlerdir. Çünkü bu dönemde Pera Bağları salgın hastalıklara karşı daha az tehlike altındadır ve burada geceleri kapılarını kapatan ve yoğun nüfusa sahip Galata'ya nazaran daha özgür hareket edebilmişlerdir (Bertelè, 1932, s.95).

Cezar (1991, s.33), Balyoslar'ın Venedik Sarayı'nın bulunduğu çevreye ilk kez 1628'de taşındıklarını belirtmiştir. Ancak, verilen bu tarihe başka kaynakta rastlanmamıştır ve Bertelè'den alıntılanan bölümler ve gösterdiği resmi belgeler dikkate alındığında; balyosların, XVI. yüzyıldan itibaren bu çevrede önce dönemsel sonra sürekli olarak ikamet etikleri anlaşılmaktadır.

Elçiliklerin Galata'yı terk ederek XVI. yüzyıl itibariyle yavaş yavaş yerleştikleri Pera sırtlarında, Venedik Sarayı'nın bulunduğu mahalde o dönemde nasıl bir çevrenin var olduğunu anlamak bakımından dönemin gravürleri ve o dönemde İstanbul'da

bulunmuş olan gezginlerin seyahatnameleri fikir vericidir. Bu döneme tarihlenen gravürlerde, Galata'nın kalabalık görüntüsünün yanında Pera'nın bağlık bir alan olarak tasvir edildiği ve bahçeyle çevrili, alçak ahşap evlerin Pera tepelerine yayıldığı görülmektedir. Gezginlerin anlattıkları da dönemin bu görüntülerini desteklemektedir ve elçiliklerin artan sayısıyla birlikte Venedik Sarayı'nın etrafında oluşmaya başlayan yeni yerleşim hareketlerine işaret etmektedir.

XVI. yüzyıl ortalarında yazılmış olan Jerome Maurand'ın seyahatnamesinde, Beyoğlu sırtlarında sadece bağ evlerinin bulunduğu belirtilmiştir (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.11).

XVI. yüzyılın sonlarında İstanbul'a gelen Baron W. Wratislav, " Galata'da oturan halkın çoğunu Hristiyan tacirler, Rumlar, İtalyanlar ve başka uluslar oluşturur. Fransa ve İngiltere krallarının elçileri, Venedik ve Ragusa cumhuriyetlerinin balyosları ve başka ulusların temsilcileri burada oturur" demiştir. Yine XVI. yüzyılda İstanbul'da bulunmuş olan Nicolai de Nicolay ise Fransa, Venedik ve Floransa'nın elçilerinin Pera'da bulunduğundan söz etmiştir (Cezar, 1991, s.32).

1595'te Türkiye'ye gelen Fynes Moryson da " Türklerin Galata, Rumlar'ın Pera dedikleri mahalle, Hristiyan ve diğer azınlıklar burada oturur. İngiliz, Fransız ve Venedik elçilikleri buradadır. Konumu çok güzel. Türk çok azdır." demiştir (Cezar, 1991, s.32).

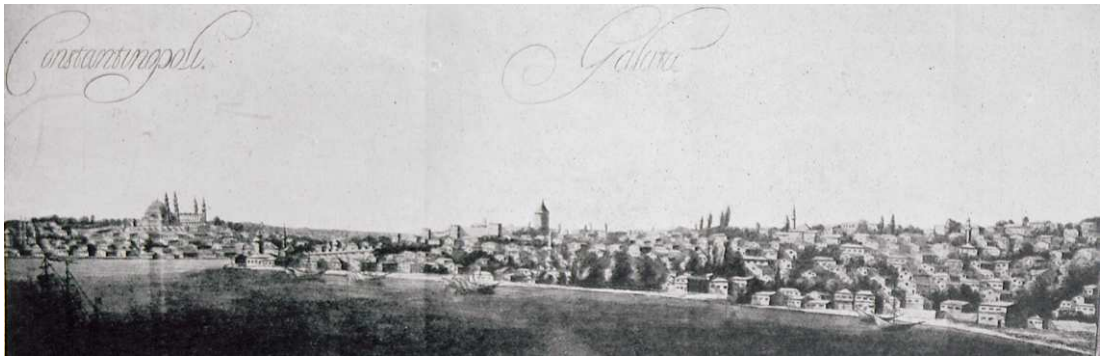
XVI. yüzyıl ortalarında; elçilikler, Pera tepelerine yerleşmeye başladığı dönemde, tenha olan bu çevrede Fynes Moryson'un ifadesinde de yer aldığı üzere kısıtlı bir Türk nüfusu mevcuttur. Bu nüfus da Acemi Oğlanlar Kışlası olarak kullanılan Galatasaray'daki öğrenci-asker Türkler dışında, Kulekapısı Mevlevihanesi, Şahkulu Mescidi, Asmalımescit ve Ağa Camii çevresine dağılmıştır. Ancak, elçiliklerin yerleşmesinden sonra elçilik görevlileri dışında yabancı uyruklular ve peşi sıra gayrimüslim azınlıklar XVII. yüzyıldan başlayarak ve XVIII. yüzyılda hız kazanarak bu çevreye akın etmişlerdir (Cezar, 1991, s.32).

4. XVII. VE XVIII. YÜZYILLARDA VENEDİK SARAYI

4.1 XVII. Yüzyılda Venedik Sarayı

Galata'dan gelen Hristiyanlar, yabancılar elçilik dolaylarına ve o dönem *Grande Rue de Pera* denilen İstiklal Caddesi boyunca yerleşmişlerdir. Önce Fransız ve Venedik elçilikleri ve onların çevresinde yerleşen Fransisken misyonerleri yerleşmenin çekirdeğini oluşturmuştur (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.15).

Venedik Sarayı'nın bulunduğu Tomtom mevkii, XVII. yüzyılda Beyoğlu'nun başlıca beş semtinden -Dörtyol, Tomtom, Polonya, Asmalı Mescit ve yüzyılın sonunda gelişen Balık Pazarı- biridir (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.16). XVII. yüzyılda söz konusu çevre, işyerlerinin çok rastlanmadığı konut ağırlıklı bir yerleşim görünümündedir. Hristiyan tüccarların çoğunun iş yerleri Galata'da olmasına rağmen konutları daha havadar ve sağlıklı olan Beyoğlu'ndadır. Zengin tüccarların evleri daha çok Fransız ve Venedik Sarayları'nın etrafında konumlanmıştır (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.15-17). Kömürcüyan (1952, s.41-42), burada elçilere hizmet eden Frenk tercümanların bahçeli evlerinin, Tophane'ye inen yolun iki tarafında ise Türk evlerinin bulunduğunu yazmıştır. Beyoğlu ve Tophane arasındaki yamaçlar, bahçeli binalarla kaplanmıştır (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.17). Bu durum Şekil 4.1'de Petit'nin Galata'yı, Şekil 4.2'de Scarella'nın İstanbul'un Asya kıyılarından görünümünü tasvir ettikleri gravürlerinde görülebilmektedir.

Şekil 4.1 : L. Petit: Galata'nın görünümü, 1668 (Bertelè, 1932).

XVII. yüzyılda elçilikler çevresinde bir mahalle oluşmuştur. Birbirine yakın Fransa, Venedik, Hollanda elçilikleri dışında yine bu çevrede Polonya Elçiliği vardır (Cezar, 1991, s.33).

Bunun dışında, XVII. yüzyılda çıkan çok sayıda yangın sonucu, XVIII. yüzyıla doğru civarda kâgir yapılaşmanın başladığını da belirtmek gerekir.

Şekil 4.2 : F. Scarella: İstanbul'un Asya kıyılarından görünümü, 1686 (Bertelè, 1932).

Venedik Sarayı, bu yüzyılda, çok büyük değişiklikler geçirmemiştir. Ancak, uzun süren savaşların neden olduğu güçlükler, çeşitli bakım ve onarımları gerektirmiştir (Bertelè, 1932, s.147).

1660 yılı temmuz ayında savaşa rağmen İstanbul'da bulunan sekreter G. B. Ballarino, aynı yıl nisanda Galata'da meydana gelmiş olan büyük yangın nedeniyle evin değerinin arttığı ve satılmasına yönelik yeni bir tehlikenin varlığı konusunda senatoyu bilgilendirmiştir (Bertelè, 1932, s.150).

Alvise da Molin savaştan sonra 1670'te İstanbul'a vardığında evi çok kötü koşullarda ve neredeyse oturulamayacak durumda bulmuştur ve kısmi onarımlar yapılmasını planlamıştır. 1672'de Balyos Giacomo Querini sarayın mülkiyetinden kaynaklanan engellerle karşılaşmıştır. Çünkü Salvago, 1666 yılında savaşın sonlarına doğru, para

sıkıntısı nedeniyle evin mülkiyetini muhafız Bayram Ağa'nın kızı adına satın alan Mustafa Çelebi'ye kısmen devretmiştir. Önceki yıllarda da mülkiyetin bir kısmı Gioia Salvago tarafından bir Türk'e devredilmiştir (Bertelè, 1932, s.151).

Balyos Giovanni Morosini senato tarafından balyosluk konutunun onarımı için yetki almıştır. Balyos G. B. Dona da varışından kısa süre sonra, 1681'de saray ve etrafını çevreleyen koridorun onarımlarını yürütmüştür (Bertelè, 1932, s.154).

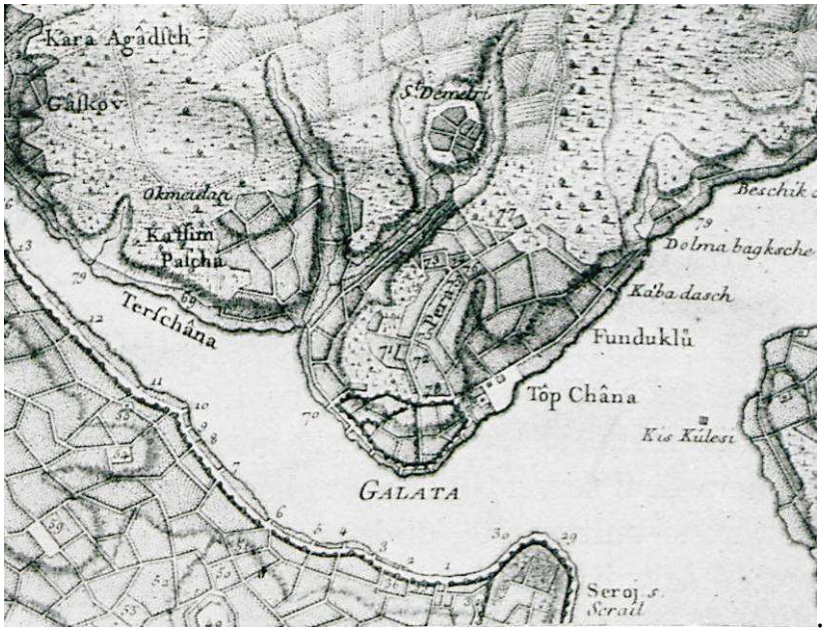
Raportör *(cronista)* Antonio Benetti'nin, Dona'nın balyos olarak Pera'daki eve varışını betimlediği belgelerde Venedik Sarayı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Balyos Caddesi *(Strada del Bailo)* yani bugünkü Postacılar Sokak'ın yukarısına açılan eski kapıdan, sarayın kendisine açılan büyük kapısından, ana cephesinde yer alan ve birinci kattaki önemli salonlara çıkan bir merdivenden ve görevlerini bitirmiş olup Venedik'e dönmeyi bekleyen balyosların kaldığı yakında bir evin varlığından bahsetmiştir (Bertelè, 1932, s.154).

Balyos Querini'nin ifadesine göre eğer Venedik Cumhuriyeti evin mülkiyetini almış olsaydı çevredeki konutların dokusuna ve diğer yabancı diplomatik temsilciliklere kıyasla Venedik Cumhuriyeti'nin itibarına daha fazla yakışan bir yapı var olabilirdi (Bertelè, 1932, s.155). Balyosların çoğunun sahip olduğu bu inanç ve yapının bu yönde iyileştirilmesi yönündeki ısrarcı tutumları yazışmalarında sıklıkla yinelenmektedir. Ancak, senatonun çoğu zaman masraflardan kaçınarak asgari düzeydeki onarımlardan yana olduğu anlaşılmaktadır.

Balyoslar, günlerini, ancak bir yüzyıl sonra hatırı sayılır iyileştirmelerin ve büyümenin görüleceği bu evde geçirmişlerdir ve Giovanni Morosini'nin 1675 tarihli ifadesine göre; bu konutun dar limitleri içerisine kısılmış olan balyoslar, adeta gönüllü hapis hayatı yaşamışlardır. Ara sıra resmi ziyaretler yapmak, dini görevlerini yerine getirmek ve dinlenmek amaçlı olmaksızın salgın hastalıklardan ya da şehirde sıkça rastlanan yangınlardan uzaklaşmak gibi nedenlerle evden çıkmışlardır. Balyoslar ile diğer temsilciler arasında nezaket alışverişine dayalı eğlencelerin ve ziyafetlerinse saraydaki bu hayatı renklendiren unsurlar olduğu belirtilmiştir (Bertelè,1932, s.155-156).

4.2 XVIII. Yüzyılda Venedik Sarayı

XVIII. yüzyıl başlarında elçilikler çevresi şehir dışında bir yer gibi bir görünüme sahiptir. İngiliz elçisinin eşi Lady Montague 1717 tarihli mektubunda "Sefarethane Beyoğlu'nda. Londra'da Westminster ne kadar şehrin dış kısmı ise, burada da Beyoğlu öyle. Buradan liman, şehir, saray ve Anadolu'nun uzak dağları hep görünüyor. Bu da dünyanın en güzel manzarası." demiştir. Elçiliklerin sayısı bu yüzyılda artmış (Şekil 4.3), bazılarının binaları büyütülmüş ve daha görkemli binalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Venedik Sarayı ve onun izleyicileri Fransız Sarayı ve Hollanda Elçiliği'nin binaları bu durumu örneklemektedir (Cezar, 1991, s.37)

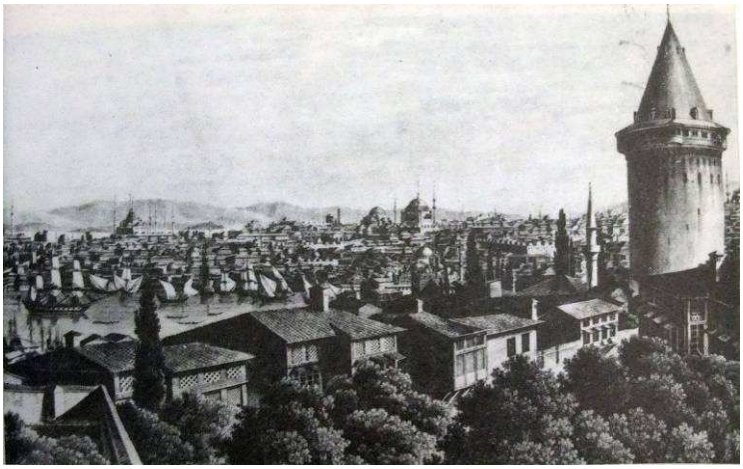
Şekil 4.3 : Diplomatik temsilciliklerin gösterildiği 1761 tarihli Pera ve Galata haritası: n.71 Danimarka Sarayı; n.72 İsveç Sarayı; n.73 İngiltere Sarayı, n.74 Prusya Sarayı; n.75 Napoli, Rusya, Hollanda, Venedik ve Fransız Sarayları (Bertelè, 1932).

Bunun yanı sıra, XVIII. yüzyıl içinde Venedik Sarayı çevresini iki yönde kuşatan Beyoğlu ve Tophane'de nüfus artmıştır (Şekil 4.4, 4.5, 4.6, 4.7 ve 4.8). Tophane yamaçlarında evler yaygınlaşmıştır, bahçelerle çevrili binalar yamaçlara yayılmıştır (Şekil 4.5). Pera tepeleri artık sadece bağlardan oluşmamaktadır (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.28).

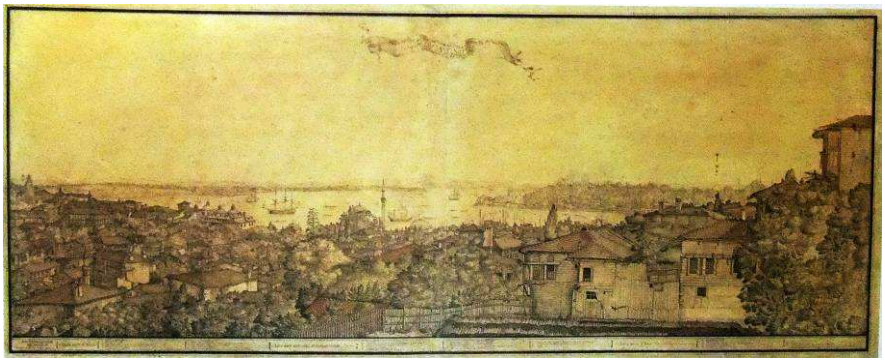
Çeşitli kaynaklarda Venedik Sarayı'nın bu yüzyılda (XVII. yüzyıl sonu-XVIII. yüzyıl başı); 1695 yılında inşa edilmiş olduğu şeklinde ifadelere rastlanmıştır ancak bu tarihin dayanağı anlaşılamamıştır.

Şekil 4.4 : 1721'de İstanbul, 18. Yüzyılda Tophane, Fındıklı, Beyoğlu semtlerinde nüfus artışı görülmektedir (Dökmeci ve Çıracı, 1990).

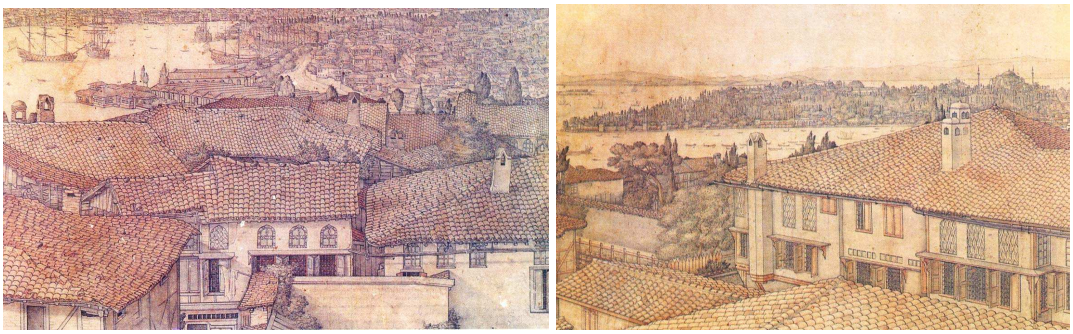
Şekil 4.5 : Melling: 18. Yüzyılda İstanbul ve Beyoğlu sırtları; Tophane ve Kuledibi'ne inen yamaçlar görülmektedir (Dökmeci ve Çıracı, 1990).

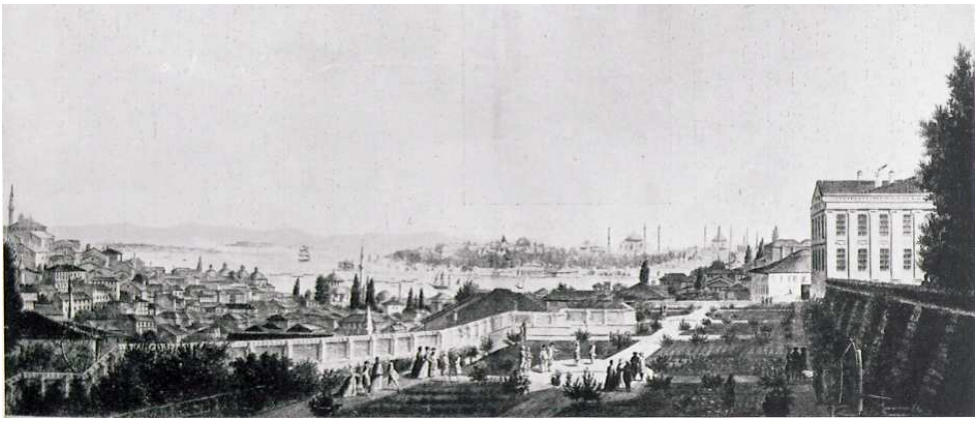
Şekil 4.6 : G. F. Rossini: Venedik Sarayı'nın bahçesinden İstanbul'un görünümü; ön planda bahçenin çitleri ve Türk evleri görünmektedir, 1741 (Curatola, 1993).

Şekil 4.7 : G. F. Rossini: İsveç Konsolosluğu'ndan Pera ve Asya kıyılarının görünümü, 1742 (Curatola, 1993).

Şekil 4.8 : XVIII. yüzyılda İstanbul; şehrin kuzeyi ve banliyölerinden görünümler (Curatola, 1993).

Şekil 4.9 : J. B. Hilair: 1776'da İstanbul'dan bir görünüm; sağda Fransız Elçiliği, arkada daha aşağıda Venedik Sarayı (Bertelè, 1932).

Venedik'in Karlofça Antlaşması ile elde ettiği avantajlar sürekliliğini koruyamamıştır. Bertelè (1932, s.251-252), birkaç yıl sonra 1714'te, *Bâb-ı Âli (la Porta)*'nin, iki ülkenin tebaaları ve donanmaları arasında geçen küçüklü büyüklü olayları Venedik Cumhuriyeti'ne savaş açmak için bahane olarak kullandığını söylemektedir. 1718 Pasarofça Barışı ile sonuçlanan bu savaş, Venedik Cumhuriyeti ve Türkler arasındaki son savaştır. Bundan sonra Venedik Cumhuriyeti, yıkılışına

kadar tarafsız bir politika izlemiştir. Politikadaki durgunluğun ekonomiye de yansımasına rağmen, Venedikliler *Levant*'ta yaptıkları ticarette özellikle Fransa ve İngiltere ile rekabetini sürdürmüştür. Türklerin de yerli üretime geçme girişimlerine ve ithalatı azaltma çabalarına rağmen, Venedik, İstanbul pazarında ticaretteki birincilik pozisyonunu korumuştur.

Venedik Cumhuriyeti'nin *Levant*'taki politik ve ticari tutumuyla birlikte, İstanbul'daki balyosların konumu önem kaybetmiştir. Öte yandan, Venedik'in sürdürdüğü tarafsızlık yaklaşımı ve Doğu'da devam eden itibarı balyos ve *Bâb-ı Âli* arasındaki ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Bu yüzyılda Venedik Sarayı ile ilgili dokümanlar da bollaşmıştır ve diğer yüzyıllara kıyasla daha aktif geçen bir dönem söz konusudur (Bertelè, 1932, s.252).

Sarayın durumu, zaman ilerledikçe, genel formu değilse de, görüntüsünü ve geçmişte hakim olan sadeliğini değiştiren, yapıyı adım adım farklılaştıran ve ona özellikle yüzyılın sonunda daha resmi ve haşmetli bir görüntü kazandıran önemli rekonstrüksiyonların yapıldığı ciddi onarım çalışmalarına ihtiyaç doğurmuştur (Bertelè, 1932, s.253).

Karlofça Antlaşması'ndan sonra 1699'da İstanbul'a gelen elçi Lorenzo Soranzo, politik müzakereler ile yangın ve veba tehlikeleri arasında on beş yıldır terkedilmiş olan ve bu süreçte dil oğlanı Antonio Paulicci'nin gözetiminde kalan sarayla da ilgilenmek zorunda kalmıştır. Paulicci tarafından yapılan bir takım çalışmalara rağmen, sarayın acilen onarılması gerekmiştir (Bertelè, 1932, s.253).

Soranzo'nun saraya ilişkin yaptığı en önemli iş, Venedik elçiliğinin kalabalık personeli için balyosluk ve yakın çevresinde kiralanan evlerde yer bulunamayınca, 1702 yılında, üzerinde mütevazı bir yapının yükseldiği bitişikteki araziyi satın almasıdır (Bertelè, 1932, s.256).

Balyos, sayıları yaklaşık yirmi beş ile otuz beş arasında değişen, hizmetkar ve memurlardan oluşan büyük bir "*famiglia*"ya sahiptir. Sekreter, *coadiutore*, *ragionato*, din görevlisi, doktor, berber, *dragomanni* ve *giovani della lingua* "*famiglia alta*"yı oluştururken, "*famiglia bassa*" ev işlerinden sorumlu olan hizmetkarlar, uşaklar ve posta görevlilerinden oluşmaktaydı (Dursteler, 2006, s.32).

Balyosluğun yakın çevresindeki evlerde kendilerine yer sağlanamadığı belirtilen elçiliğin kalabalık "*famiglia*"sı için, gerek Galata gerekse Galata dışında bulunan

çeşitli evlerin kiralandığı BOA belgelerinde tespit edilmiştir. Arşiv belgelerinde, 1700'lerden itibaren, bahsedilen çevrede balyosun maiyetinin ikameti için tutulan hanelerin kira bedeline ilişkin "ilmühaber" [10]lere ve makbuzlara rastlanmıştır. Bu belgelerden biri, Venedik elçisinin *"etbaı"* yani ona bağlı olanların (çalışanların) konaklamaları için Galata *"haricinde"* (dışında) kiralanan haneleri ve kiralama sürelerini belirten makbuzları içermektedir (BOA İE.HR. 639, 1113/ 1701). Kira bedellerinin hazineden verilmesinin emredilmesi dikkati çekmektedir Bu konuda *muhasebe-i evvelden* yazı yazılmıştır[11].

Bir diğer belge ise, Venedik elçisinin maiyeti için Galata'da, Fatma Hatun'un hanesinin kiralandığına dair "ilmühaber" dir. BOA'da bulunan, bu yıla ait benzer içerikli "ilmühaber"lerde Galata'da kiralanan başka hanelerden de bahsedilmektedir (BOA AE III. AHMED 2461, 1118/ 1706).

1702'de Soranzo tarafından satın alınan arazi ve üzerindeki konut, mülkünü kiraya vermeye razı olmayan bir Türk'e aittir. Bu nedenle alım, o dönemde sarayın da sahibi olan ve Salvago'nun kızıyla evlenen varis Francesco Testa adına gerçekleştirilmiştir. Testa, Venedik Cumhuriyeti'ne çokça hizmet etmiş bir aileden gelmiştir ve kendisi de bir dönem balyosluğun tercümanlığını yapmıştır. Bu durumda da, sarayın kendisi satın alınırken de mahallenin Türk sakinlerinin, mülkiyetin yabancılara geçmesi konusundaki isteksizliğinin önüne geçmek ve satın alma işlemini bir elçi değil de özel bir alıcı tarafından gerçekleştirerek daha avantajlı bir fiyat elde edilebilmek için bir aracı kullanılmıştır. Ancak, Testa satın alımın Venedik Cumhuriyeti adına gerçekleştiğini belgelerde beyan etmiştir. Soranzo tarafından satın alınan ana girişin sağında yer alan bu arazi, balyosluğun sahasına dahil edilmiştir ve çeşitli hizmetler için kullanılmıştır (Bertelè, 1932, s.256-258).

Balyos Alvise Mocenigo, 1710'daki ifadesine göre; odaların daha konforlu hale getirilmesi ve aynı zamanda elçiliğe layık bir azamete sahip olması gerektiğini düşünmüştür. Yeni Balyos Andrea Memmo da varışından kısa süre sonra, bazı bölümleri çok kötü koşullarda bulduğunu belirtmiştir ve onarıma girişildiyse de 1715-1719 yılları arasında, Türkler ile Venedikliler arasında çıkan son savaş

[10] **ilmühaber** : *"a. (i'lmühaber)* 1. Birinin yer, hâl, medeni durum vb.ni gösteren resmî belge. 2. Bir şeyin teslim alındığını gösteren belge, alındı kâğıdı" (TDK Büyük Türkçe Sözlük).
[11] Osmanlıca arşiv belgelerini okuyan Uzman Fuat Recep'in notudur.

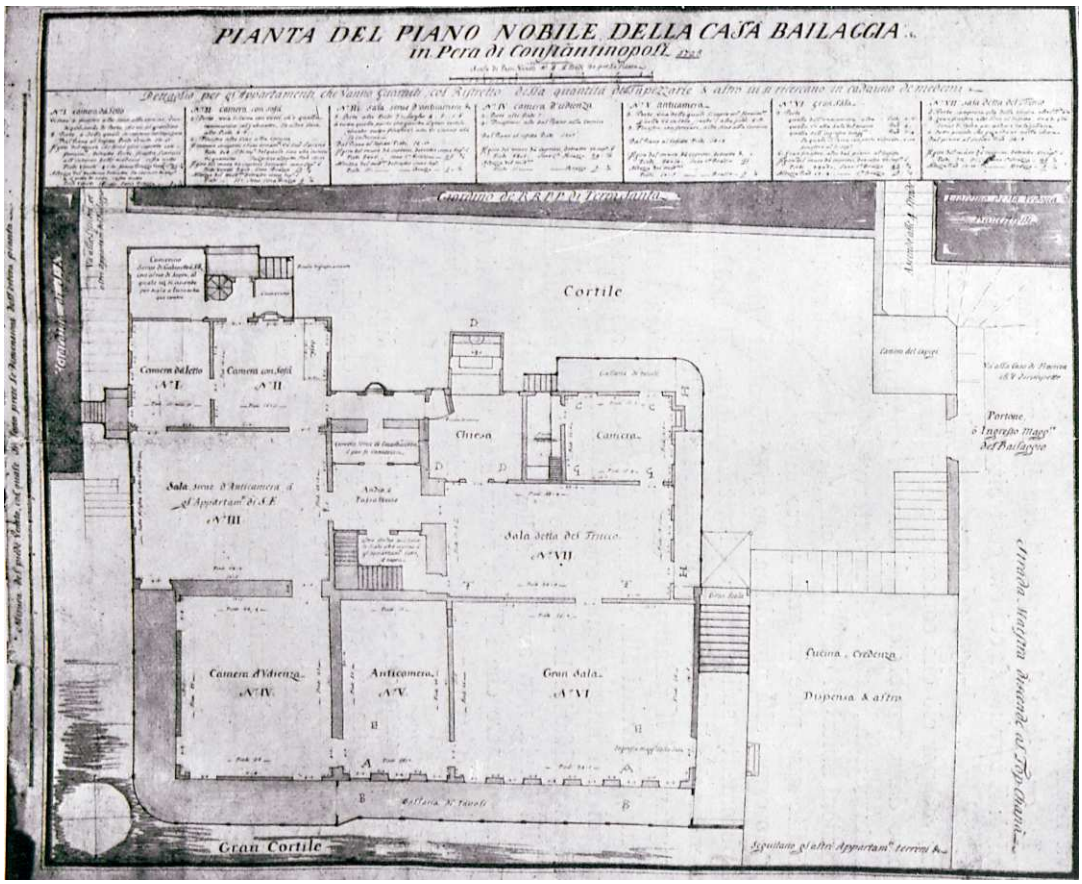
esnasında balyosluk bir kez daha terkedilmeye mahkûm olmuştur (Bertelè, 1932, s.258).

XVIII. yüzyılda yapılmak istenen bakım ve onarım çalışmalarında da evin mülkiyet probleminden doğan güçlüklerle karşılaşılmıştır. Bertelè'nin (1932, s.268) belirttiği üzere, Testa ailesi ile ilişkilerdeki meseleler şunlardır: balyosluğun üzerinde bulunduğu arazi, Soranzo tarafından 1702'de alınan arazi dışında, Salvago ailesinin varisleri Testalar'a aittir. Fakat sarayı oturulabilir halde muhafaza etmek ve büyük kısmı ahşaptan inşa edilen çevredeki diğer evler gibi harap hale gelmesinin önüne geçmek için yapılan işler, sahipleri hiçbir şeye müdahale etmemişken, yaklaşık iki yüz yıl boyunca Venedik Cumhuriyeti tarafından yürütülmüştür ve tüm masrafları karşılanmıştır. Bu da Venedik Cumhuriyeti'ne eski kira kontratını temel alan hakların üstünde özel bir hak doğurmuştur. Venedik Cumhuriyeti, bir yandan yıllık kira bedelini ödemeye devam ederken, öte yandan yüklü miktarda yeni masraflar yapıldığında harcamalara her zaman yabancı duran Testaların, ileride balyosluk üzerinde herhangi bir hak talep etmelerinin önüne geçmek istemiştir.

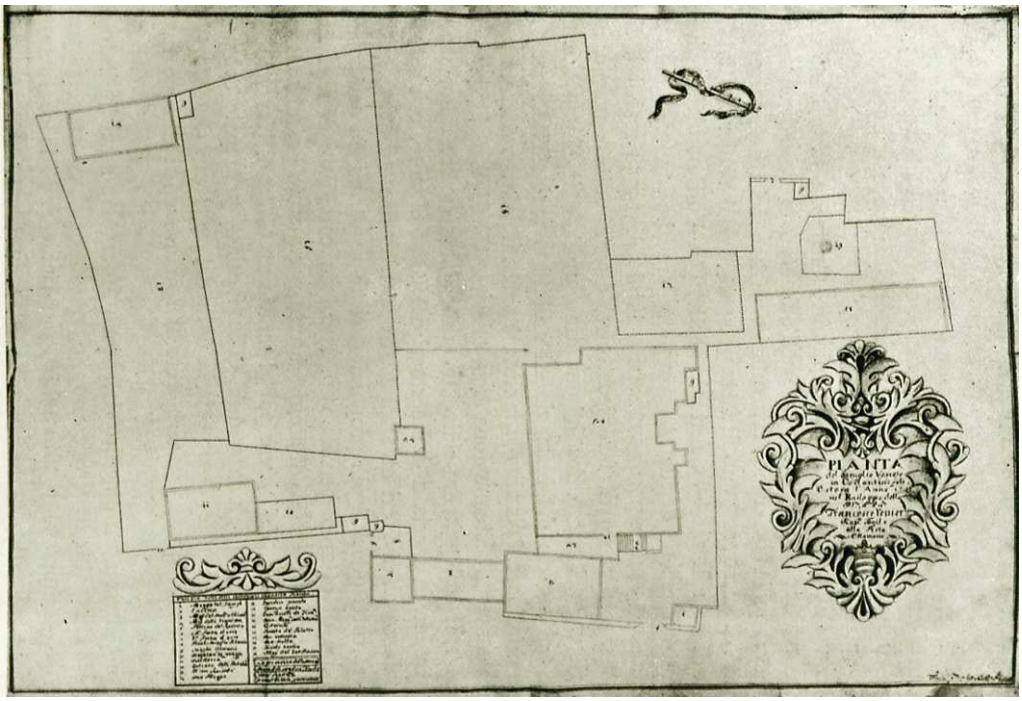
Testalar, balyosluk konutunun (Şekil 4.10) Venedik Cumhuriyeti adına satın alınması ya da Pera'daki tüm evlerin kiraları artarken sabit kalan kendi kiralarının artırılması için Balyos Angelo Emo'ya başvurmuşlardır. Senato kirada bir miktar artırım yaparak Testaları talebinden vazgeçirmeyi ve böylece Venedik elçilerinin rahat bırakılmasını sağlamayı amaçlamıştır. Ancak, bu artırım Testaları tatmin etmeyince Balyos Emo kiranın daha fazla artırılmasını önermiştir. Senato ise; özellikle, bina kamu mülkü olursa *Bâb-ı Âli* 'de çıkabilecek bir sorunun elçilik konutunu tehlike altında bırakacağı konusunda endişeli olduğundan her kararı sürüncemede bırakmıştır (Bertelè, 1932, s.274-275).

1743'te Testalar evi satmak için yeniden başvurduğunda, senato, Balyos Giovanni Dona'yı zaman kazanması için görevlendirmiştir. Ancak, Testalar kararlarında ısrarcı olmuşlardır. Evlilik ile oluşan akrabalık bağlarından dolayı, o dönemde sarayın mülkiyeti Testa ve Pisani aileleri arasında bölünmüştür. Yeni balyos Francesco Venier, senatodan aldığı yetkiyle 24 Eylül 1746'da, bu ailelerin talep ettiği miktarın kısmen azaltılmasını sağlamış ve satın alma işlemini gerçekleştirmiştir (Şekil 4.11). 1702'de olduğu gibi, Venedik Sarayı'nın satın alma işlemi de Venedik Cumhuriyeti ve *Bâb-ı Âli* arasında oluşabilecek karışıklıkları önlemek için üçüncü bir kişi adına; o

dönemde Fransa'nın tercümanı olan İtalyan kökenli ve soyu Peralı bir aileye dayanan Carlo Fornetti adına gerçekleştirilmiştir (Bertelè, 1932, s.276-277).

Şekil 4.10 : Venedik Sarayı'nın esas kat planı, 1725 (Bertelè, 1932).

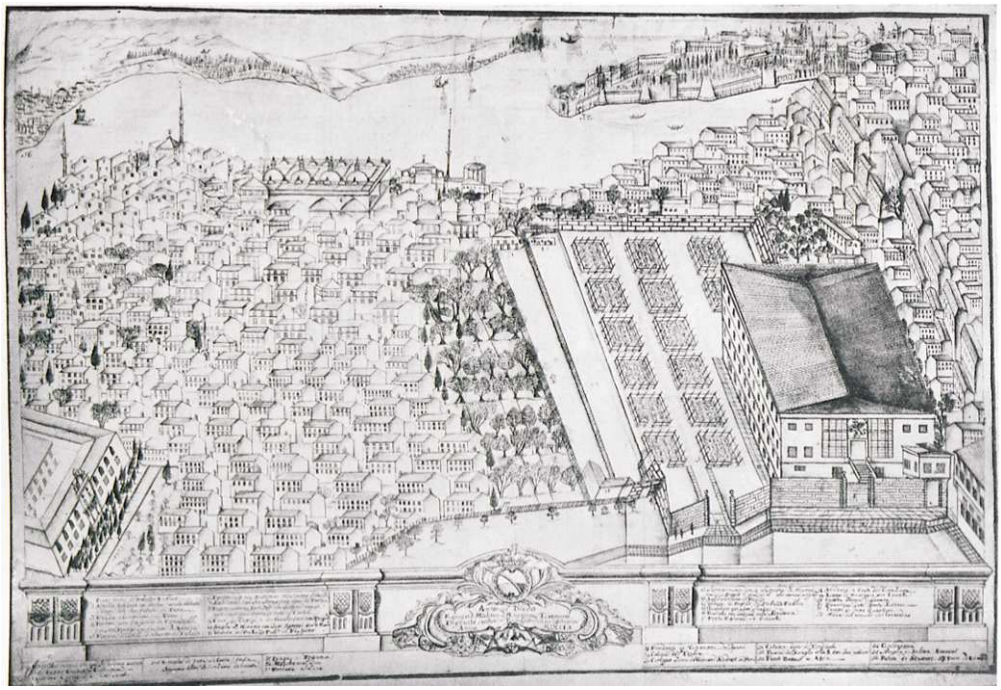

Şekil 4.11 : Venedik Sarayı ve ek yapıların planı, 1746 (Bertelè, 1932).

Venier'i izleyen balyoslar Andrea da Lezze ve Antonio Diedo, senatodan aldıkları yetkiyle 1752-1754 yılları arasında balyoslukta bir restorasyon çalışması yürütmüşlerdir. Diedo, özellikle balyosluk sahasına dahil olan ve çeşitli hizmetlere ayrılmış bazı evleri, bu kez yerel geleneklere uygun olan ahşaptan değil de İtalyan geleneğine uygun biçimde tuğla *(in muratura)* ile yeniden inşa etmek, bahçeyi düzleştirip düzenlemek, cepheyi yeni baştan yapmak ve bazı odaları daha iyi düzenlemekle ilgilenmiştir. Sarayın kendisine yönelik restorasyonlar kısıtlı ise de sonraki yaklaşık yirmi yıl içinde önemli değişikliklere ihtiyaç duyulmamıştır. Bu dönemde meydana gelen deprem ve yangınlar da saraya ciddi bir zarar vermemiştir (Bertelè, 1932, s.282).

Şekil 4.12'de yer alan 1751 tarihli çizim, Venedik'e gönderildiği 1754 yılında, restorasyon bittikten sonraki halini göstermektedir.

Diedo'nun kısmi restorasyonu üzerinden uzun bir süre geçtikten sonra ve saray yapısında çeşitli depremlerin yankılarının görülmesi üzerine, Balyos Paolo Renier 1771 eylülünde senatoya yeni bir restorasyon önermiştir. Senatoya gönderdiği raporlardan birinde genel, diğerinde ise daha düşük maliyetli kısmi bir restorasyon önerisinde bulunmuştur. Her ne kadar balyos kendi açısından birinci çözümden yana olmuşsa da senato, ekonomik gerekçeler öne sürerek ikinci öneriyi tercih etmiştir (Bertelè, 1932, s.291).

Şekil 4.12 : Venedik Sarayı, ek yapıları ve çevresi, 1754 (Bertelè, 1932).

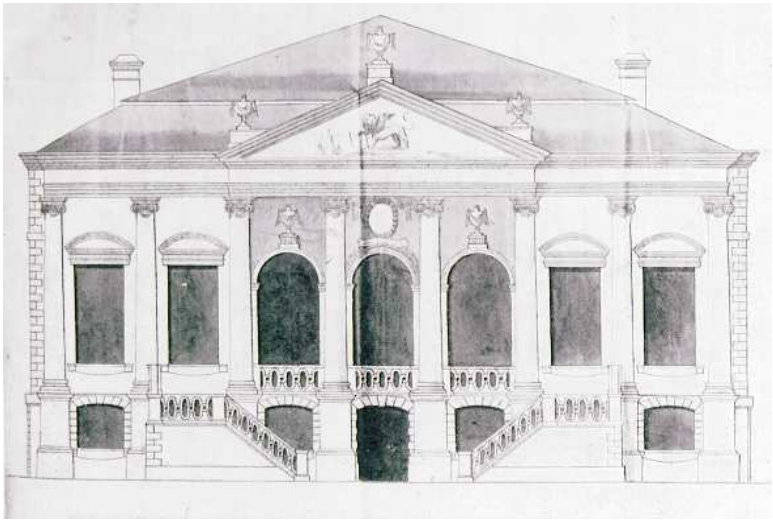
Renier, 1772 yılında, sarayı ve balyosluk sahasındaki bazı yapıları kapsayan çalışmalar yürütmüştür. Birkaç yıl sonra *doge* seçilen Renier'in yürüttüğü bu çalışmaların anısına konulmuş bir kitabe (Şekil 4.13) hala sarayda bulunmaktadır (Bertelè, 1932, s.293).

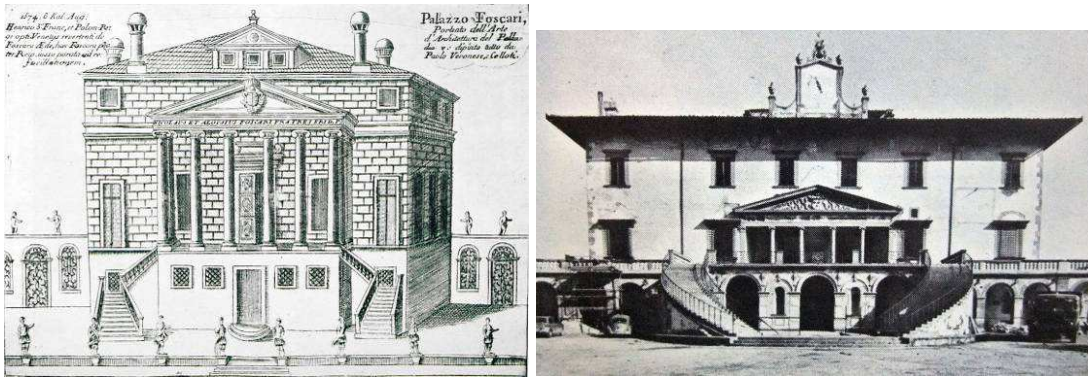
Şekil 4.13 : 1772'de Renier döneminde gerçekleştirilen restorasyona ilişkin Venedik Sarayı'nda yer alan kitabe (Aygül Ağır, 2011).

Renier'in restorasyonunda yapıya yüzeysel olarak müdahale edilmiştir ve birkaç yıl sonra Balyos Andrea Memmo döneminde, yapı yine kötü koşullar içinde kalmıştır. Memmo, Pera Tepesi üzerinde yer alan sarayın yerinin dar, rahatsız ve sağlıksız olduğunu ileri sürerek, restore etmek yerine Venedik elçilerinin eski yerleşimlerini terk ederek, İstanbul'daki yabancı diplomatik temsilciliklerin neredeyse tümünün toplu olarak bulunduğu Dört Yol'a taşınmasını önermiştir. Bu konuda senatodan özel bir yetki almaksızın gizli görüşmelerde bulunmuştur (Bertelè, 1932, s.293).

Senato tarafından önerisi reddedilen Memmo, yeni bir restorasyon planlamıştır. Sarayın işleyişinin düzenlenmesi ve Venedik elçilerinin Türkler ve diğer yabancılar karşısındaki itibarına layık bir görünüm kazanabilmesi için öncekiler gibi yüzeysel ve kısmi değil, daha temelden ve derin kapsamlı bir restorasyon, hatta restorasyondan da öte yapının yenilenmesini ya da yeniden inşa edilmesini (rekonstrüksiyon) öneren bir projeyi senatoya iletmiştir. Vaziyet planı, çeşitli kesitler, önerilen yeni yapının planları ve uygun kıyaslamalar için Pera'daki diğer diplomatik temsilciliklerin (Fransa (Şekil 4.9), Hollanda, İsveç, İngiltere, Rusya) çizimlerini içeren 25 çizim göndermiştir (Şekil 4.14, 4.16, 4.17 ve 4.18) (Bertelè, 1932, s.296).

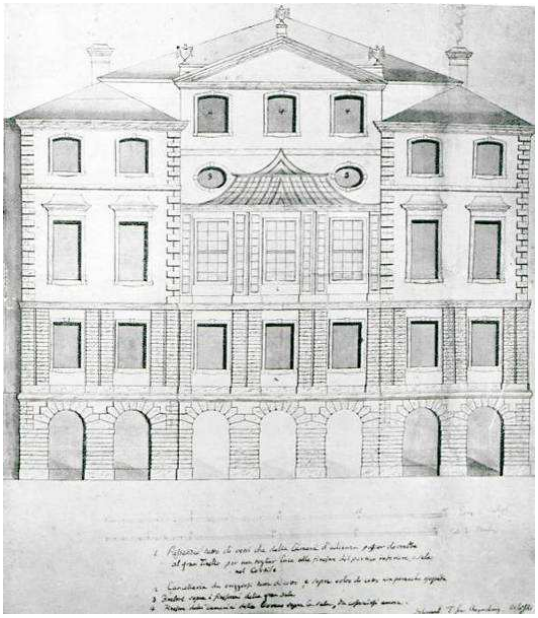
Şekil 4.14 : Venedik Sarayı'nın giriş cephesi, 1781(Bertelè, 1932).

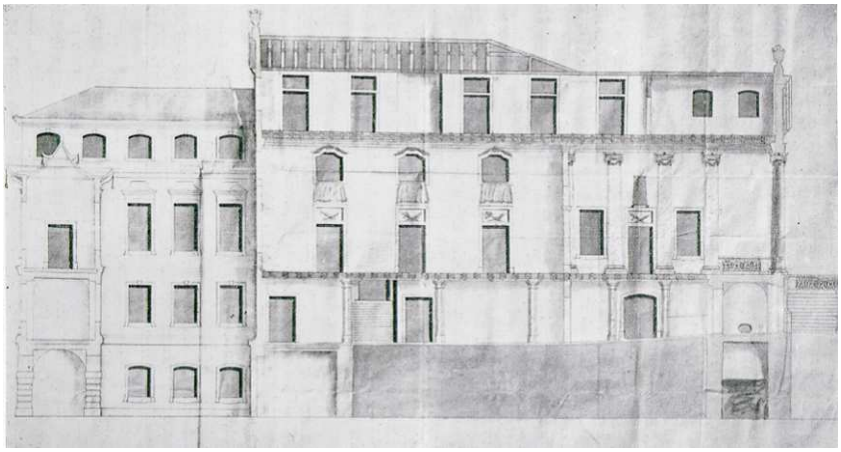
Şekil 4.15 : Solda; Palladio tasarımı olan Brescia'daki Villa Foscari (Bertelè, 1932)., sağda; Giuliano da Sangallo tasarımı olan Floransa yakınlarındaki Villa Medici (Murray, 1978).

Bertelè (1932, s.296), Memmo'nun, rekonstrüksiyon projesinde "Vicenzalı meşhur Palladio"nun kurallarını benimsemeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Palladio'nun tasarımı olan Brescia'daki Villa Foscari'nin (Şekil 4.15) klasik üslupta bezenmiş Iyonik localı, üçgen alınlıklı, çift taraftan merdivenli cephesi ve Floransa yakınlarında, Poggio a Caiano'daki Giuliano da Sangallo'nun tasarımı olan Villa Medici[12]'nin (Şekil 4.15) iyonik locası, üçgen alınlığı, çift kollu merdiveni, bodrum katında, locanın altında yanyana yer alan üç kemerli açıklığı ile Venedik Sarayı'nın cephesi arasında benzerlikler kurmak mümkündür. Fakat Memmo'nun, açıkça ve doğrudan belirli bir yapıdan esinlendiğini söylemek zordur.

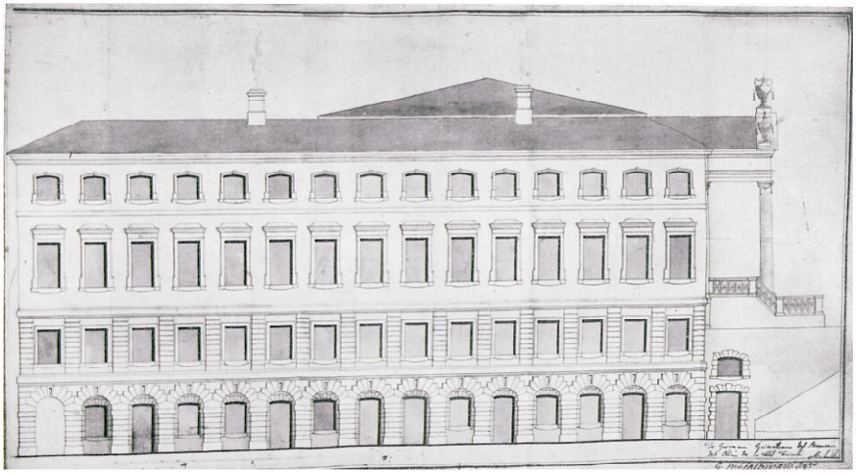
[12] Villa Medici ve Venedik Sarayı arasındaki benzerliğe dikkatimi çeken Hocam Doç. Dr. Aygül Ağır'a teşekkür ederim.
Ayrıca daha fazla bilgi için bkz. [**Lapi Ballerini, İ. ve Scalini, M.,** 2003. The Medici Villas: Complete Guide, Giunti, Firenze.]

Şekil 4.16 : Venedik Sarayı'nın güney cephesi, 1781 (Bertelè, 1932).

Şekil 4.17 : Venedik Sarayı'nın kesiti, 1781 (Bertelè, 1932).

Şekil 4.18 : Venedik Sarayı'nın doğu cephesi, 1781 (Bertelè, 1932).

Memmo'nun bu önerisi de bu ölçekte bir yeniden yapımın gereksiz olduğu düşünülerek ve ekonomik nedenler öne sürülerek reddedilmiştir. Fakat sarayın durumunun kötüleşmesinin önüne geçmek için ciddi bir çalışmaya razı olunmuştur (Bertelè, 1932, s.298).

1780-1781 kışında, mimarlıktan iyi anlayan Polonyalı *Trinitaire* rahibi Giovanni Grisostomo Orlowski[13] ve onunla birlikte çalışan İtalyan ustabaşılar Iseppo ve Bartolomeo Coccon yönetiminde çalışmalar başlamıştır. İnşaat için gerekli malzemeler, Beyoğlu'nda yerleşmiş olan Vasallo adında bir İtalyan tüccar tarafından temin edilmiştir. Özellikle sarayın doğusunda yani bahçe tarafında yapı, "İtalyan geleneklerine uygun biçimde" ve temelden inşa edilmiştir (Bertelè, 1932, s.298-302).

Altıntaş (1992, s.8), bu yapının, neoklasik üslubun İstanbul'daki en erken uygulamalarından birini temsil ettiğinin ve hem iç-dış bezemeleriyle hem de kitlesiyle, çevresinin fiziksel değişimi üzerinde etkili olduğunun altını çizmektedir.

Reychman (1966-1968, s.15), Venedik Sarayı'nın inşasında çalışan ve projenin çizimlerinde imzası bulunan Polonyalı rahip Orlowski'nin Venedik Sarayı'nı tasarlayan mimar mı yoksa yalnızca onarım işlerinden sorumlu bir görevli mi olduğunu irdelemiştir. Bu noktada, *Trinitaire* rahiplerinin mimarlığa olan eğilimleri dikkati çekmektedir.

Öte yandan, Mimar Carlo Lodoli'nin öğrencisi olan ve Padova şehrinde vali *(provedditore)* olduğu dönemde Prato della Valle'yi bataklıktan görkemli bir meydana dönüştüren Memmo'nun mimarlığa ilgisi de bilinmektedir. Gerçekleştirdiği meydan projesinde Polonya krallarının heykellerine yer veren balyosun, Polonyalılarla münasebeti olduğu anlaşılmaktadır. 1781'de balyosluk görevi sona erecek olan Memmo, Venedik'e dönmeden önce, Saray'ın onarımını güvenebileceği birine emanet etmek istemiştir. 1781 tarihli raporunda "Bu meseleyi -Venedik Sarayı'nın onarımını- nasıl halledeceğimi düşünürken, çok değerli, mesleğinde, hayatında herkesin takdirini kazanmış, Polonyalı Trinitaire keşişi rahip Orlowski'yi

---

[13] **Jan Chryzostom Orlowski**, *Kamieniec Podolski* (Kamaniçe) kökenlidir. 23.12.1736'da vaftiz edilmiştir. 27.05.1753'te Kamaniçe'deki *Trinitaire* keşişleri tarikatına katılmıştır. Çömezliğini geçirdiği Beresteczko'da 16.06.1754'te yeminini etmiştir. Stanislawow'da felsefe, Lvov'da ilahiyat eğitimlerini tamamlamıştır. Çeşitli manastırlarda vaizlik yapmıştır. 1788'de "sekülerize" (dünyevileştirilmiştir) edilmiştir (Anonim, 1911, s.76-77). İstanbul'a bir papaz heyetiyle birlikte 1777'de gelmiştir. Venedik Sarayı'nın projesi dışında, imzasını taşıyan başka bir projeye rastlanmamıştır (Reychman, 1966-1968, s.15-21).

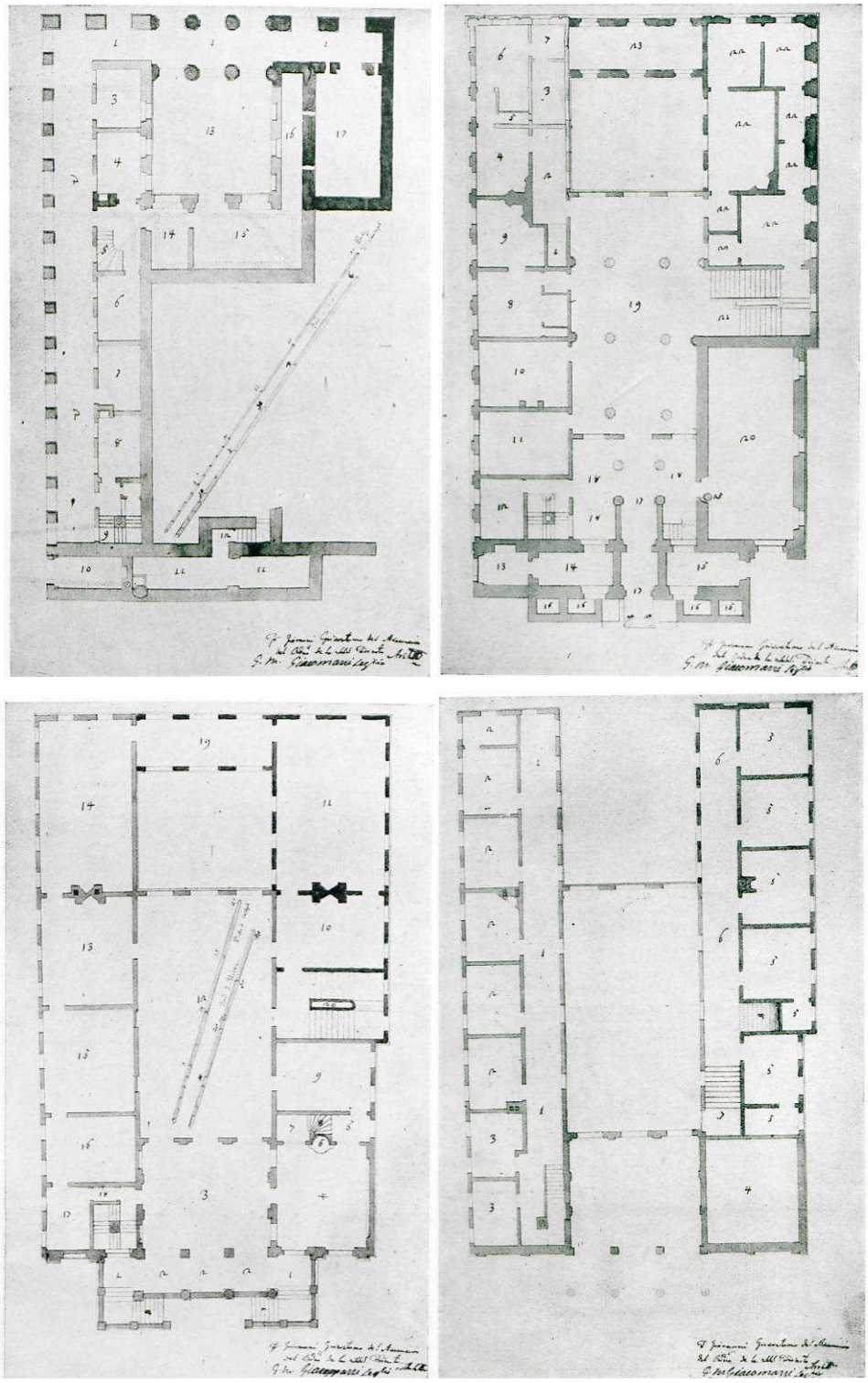
konağımda misafir etmem, kanaatıma göre, büyük bir talih eseridir" demiştir. Memmo ve Orlowski, Venedik Sarayı projesinde işbirliği içinde çalışmışlardır (Reychman, 1966-1968, s.17-19).

Reychman'a (1966-1968, s. 19) göre, projelerde Orlowski'nin imzasının yer alması merak uyandırmaktadır. Projeleri Orlowski hazırlamış olabileceği gibi, Memmo tarafından tasarlanmış bir projenin, Orlowski'nin yaratıcı yönüyle birleşmiş olması da mümkündür. Daha önce bahsedildiği üzere, İtalyan villalarıyla olan benzerlik de olasılıkla Memmo'dan kaynaklanmaktadır.

Şekil 4.19'daki yenilenen sarayın Memmo tarafından senatoya gönderilen kat planı çizimleri görülmektedir. Bu çizimlerde daha açık renkle gösterilen kısımlar daha büyük restorasyon geçirmiştir.

Aynı zamanda bugün "Postacılar Sokak" olarak bilinen ve eski ismiyle "Balyos Sokağı" *(Strada del Bailo)* olarak anılan Pera'dan balyosluğa ulaşılan sokak da yeniden yapılmıştır. Bu dik ve dar sokağın sonunda, Dört Yol üzerinde bir kapıcı gözetiminde, balyosluğun yüksek düzeyde güvenliğini sağlamak amacıyla geceleri kapatılan ve anahtarları balyosa ait olan büyük bir kapının varlığına da değinilmiştir (Bertelè, 1932, s.302-307).

Memmo, Venedik Sarayı oturulabilir hale gelene kadarki onarımlar sürecinde, Moldavya prensinin temsilcisi *(agente)* Giacovacchi Riso'nun Dört Yol üzerinde yer alan ve birkaç yıl önce inşa edilmiş olan evini tutmuştur. Babası öldükten sonra oğlu Giorgio Riso tarafından kiraya verilen bu ev, Pera'da yer alan Fransa ve Hollanda diplomatik temsilciliklerinden sonra en güzel ev olarak nitelendirilmiştir. Ancak, balyosluğun tüm gereksinimlerini karşılayamamıştır ve tüm personeli barındıracak kapasitede değildir. Bu yüzden personelin bir kısmı sarayda, bir kısmı Riso evine yakın bir evde, geri kalanlar da Riso evinin bahçesinde yer alan geçici barınaklarda kalmışlardır (Bertelè, 1932, s.307).

Şekil 4.19 : Sol üstten başlayarak; Venedik Sarayı'nın bodrum katı, giriş katı, 1.kat, 2.kat planları, 1781 (Bertelè, 1932).

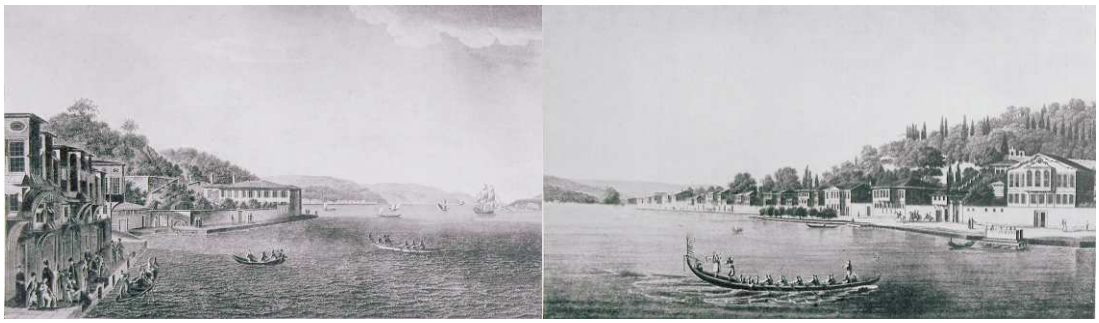
1500'lerin ilk yarısında Galata surlarının dışında, Pera bahçelerindeki yazlık amaçlı konutlaşmanın çıkışına yön veren sebeplerin aynısı, bu bölge de çok kalabalıklaşıp kırsal karakterini kaybedince, daha uzak bölgelere doğru benzer bir hareketi başlatmıştır. Bu nedenler daha önce de bahsedildiği gibi; sıcak aylarda, daha seyrek

ikamet edilen, esintiye açık ve bahçeli bir sayfiye yerine duyulan gereksinim ve başkentin mahallelerinde sıklıkla baş gösteren salgın hastalık tehlikelerinden kaçmaktır (Bertelè, 1932, s.318).

XVII. yüzyılda dahi *Bâb-ı Âli'*deki yabancı temsilciler, yaz aylarında, Pera'nın varlıklı sakinleri gibi, Pera'ya kısa mesafede, Karadeniz kıyısında bulunan ve ormanlık olan Belgrad'a veya Boğaz'ın Avrupa kıyılarındaki köylere; özellikle Fener'in önemli Rum ailelerinin tercih ettiği Büyükdere ve Tarabya'ya gitmişlerdir. 1770 tarihli bir belgede, burada hiç taş yapının yer almadığından, çeşitli tepelerle bezenmiş, kesintisiz bir bitki örtüsü ve orman manzarasından, tamamı ahşap olan ve Türk stilinde boyanmış *(dipinti alla maniera turchesca)* yapılardan bahsedilmektedir (Bertelè, 1932, s.318).

Bertelè'nin (1932) belirttiği üzere; Venedik elçi ve balyosları, 1670'lerden XVIII. yüzyılın sonlarına kadarki farklı dönemler içinde Arnavutköy, Baltalimanı, Belgrad, Tarabya ve Büyükdere gibi Boğaz kıyılarındaki çeşitli köylerde (Şekil 4.20 ve 4.21) ikamet etmişlerdir.

Tarabya'da engebeli bir arazi üzerinde bulunan eski binanın yerine 1905-1906 yılları arasında, Raimondo d'Aronco tarafından tasarlanmış olan yeni bir yapı inşa edilmiştir (Anonim, 2010).

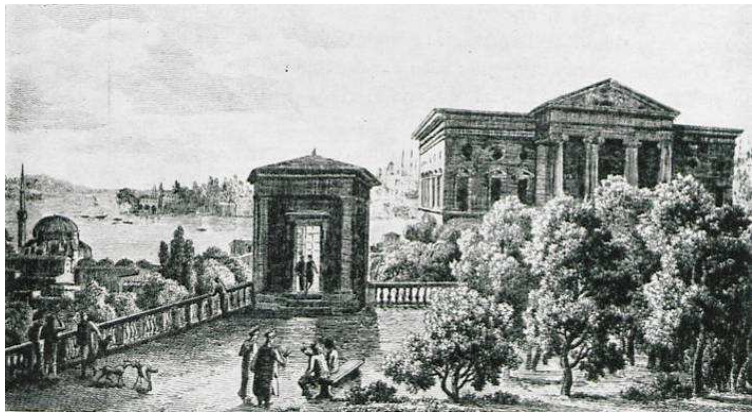
Şekil 4.20 : Soldan sağa; Melling: Tarabya ve Büyükdere görünümü (Bertelè, 1932).

Şekil 4.21 : Melling: İstanbul'u Büyükdere'ye bağlayan yol (Bertelè, 1932).

XVIII. yüzyılın sonunda Venedik Sarayı'nın görünümüne dair Castellan ve Jouannin'in gravürleri fikir vermektedir. Daha erken tarihli olan Castellan'ın gravüründe (Şekil 4.22) yapı, Fransız Elçiliği binasının arkasında yer alan bahçeden bakılarak çizilmiştir. Gravürde elçiliğin doğuya bakan cephesi ve sadece ikinci katı görülmektedir. İyon başlıklı sütunların taşıdığı çıkma biçimindeki terası, kabartmalı pedimente sahip üçgen alınlığı ve pencere düzeni ile neoklasik üsluptadır. Jouannin'in gravürü (Şekil 4.23) Castellan'ın gravüründen kopya olarak çalışılmıştır (Arslan, 1992, s.221).

Reychman (1966-1968, s.22), dil oğlanları teşkilatının tarihçesinde yer alan "Bu, yüksek zemin katı dikdörtgen biçimli uzun pencereleri, üst katı ise yuvarlak pencereleri olan büyük bir kagir kitle idi. Cephesi İyon nizamında dört sütunun taşıdığı bir alınlık ile süslenmişti" şeklindeki tarife dayanarak gravürlerde görülen bu binadan bahsetmiştir.

Şekil 4.22 : Castellan: Venedik Sarayı, 1797 (Bertelè, 1932).

Şekil 4.23 : Jouannin: Venedik Sarayı, t.y. (Arslan, 1992).

Söz konusu dönemde İstanbul'a gelen seyyahlardan, Rus seyyah Reimer, 1793'de Venedik Sarayı'nın büyük salonunu son derece güzel ve gösterişli bulduğunu, XIX. yüzyılda İstanbul'da bulunan seyyah Murger ise Venedik Sarayı'nın şato gibi ve hala çok güzel olduğunu ifade etmiştir (Reychman, 1966-1968, s.22).

Venedik Sarayı'nın bu yapısı, önce Venedik'in sonrasında ise birleşen İtalya'nın, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ve modern Türkiye'deki varlıklarının bir sembolü olarak görülmüştür (Anonim, 1985, s.69).

5. XIX. YÜZYILDAN BUGÜNE VENEDİK SARAYI

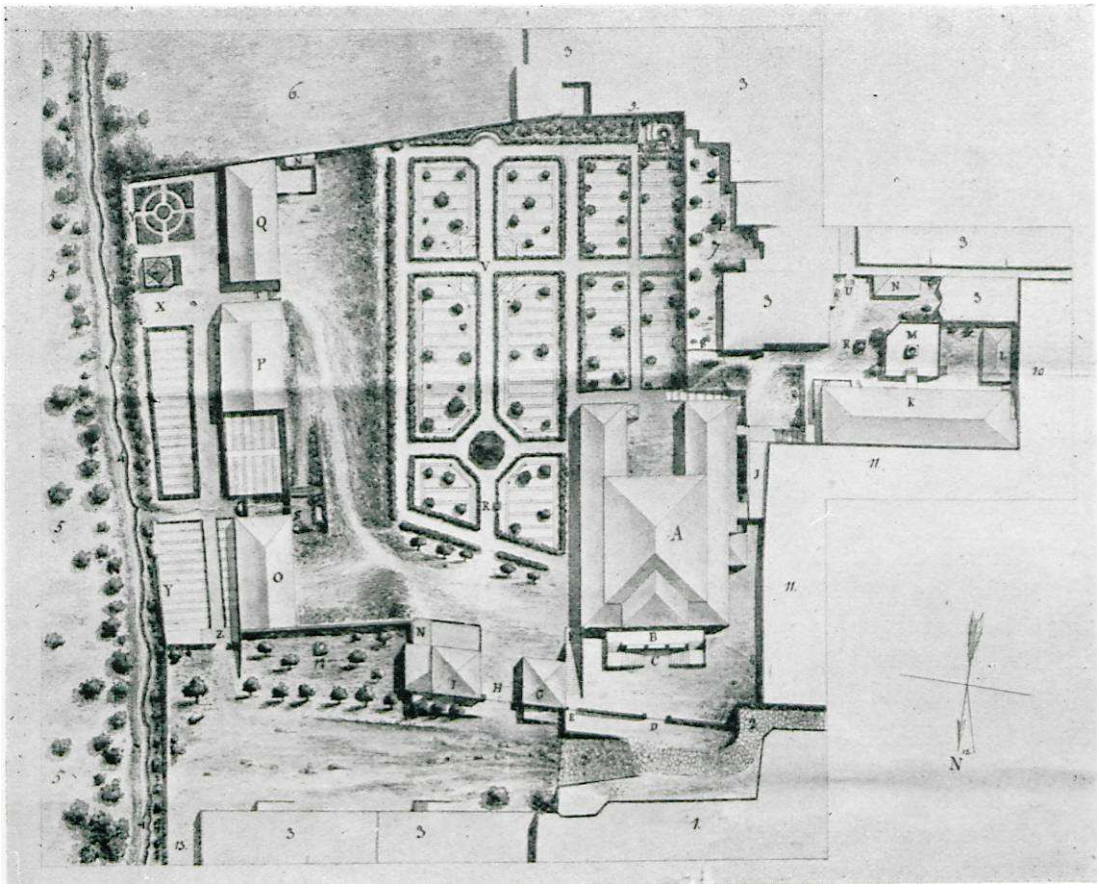
5.1 Venedik Sarayı'nın Fransa ve Avusturya Tarafından İşgali

XVIII. yüzyılın devamında Venedik, Fransa ve Avrupa koalisyonu arasındaki savaşlarda tarafsız tutumunu sürdürmüştür. Ama bu politikası Venedik Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve bütünlüğünü korumak için yeterli olmamıştır ve toprakları, Fransızlar ve Avusturyalılar tarafından işgal edilmiştir. 17 Ekim 1797'de Napoleon'un imzaladığı Campoformio Antlaşması ile Venedik, Avusturya'ya teslim olmuş ve 1798'de Avusturya ordusu tarafından işgal edilmiştir (Bertelè, 1932, s.355). Venedik Sarayı'nın bu dönemdeki görünümü Castellan'ın gravüründe görülmektedir (Şekil 4.22).

İşgalin peşi sıra Venedik Sarayı'na yerleşen Avusturya'nın saraydaki varlığı uzun sürmemiştir. Austerlitz Savaşı'ndan sonra, 1805'te imzalanan Presburg Antlaşması ile 1806'da Venedik Sarayı Fransızlara geçmiştir (Bertelè, 1932, s.360). Ortaylı (1995, s.96), sarayın Fransızlar'a geçişinin 1801'de Luneville Barışı'ndan sonra gerçekleştiğini belirtmiştir. Fransa'nın saraydaki varlığı, 1815'te imzalanan Viyana Antlaşması ile sarayın tekrar Avusturyalılara geçişine dek sürmüştür ve saray, sonraki yaklaşık bir yüzyıl boyunca Avusturya egemenliği altında kalmıştır (Bertelè, 1932, s.362).

Baron Barthélémi (Bartolomeo) de Stürmer, son balyos Francesco Vedramin döneminden beri onarım gerektiren ve on yıllık Fransız işgali döneminde de ihmal edilen sarayı ve çevresindeki yapıları içeren bir restorasyon projesi hazırlamıştır (Bertelè, 1932, s.362).

Baron de Stürmer tarafından 1816 ve 1817'de hazırlanan iki adet vaziyet planı Şekil 5.1 ve Şekil 5.2'de görülmektedir.

Şekil 5.1 : Baron de Stürmer tarafından hazırlanan vaziyet planı: Venedik Sarayı ve ek binaları, 1816 (Bertelè, 1932).

A.Saray

B.Harap durumdaki portik

C.Giriş holü ve ara kat

D.Sarayın ana kapısı

E.Küçük kapı

F.Bahçeye inen merdivenler

G.Harap durumdaki kapıcı kulübesi

H.Büyük bahçe kapısı

İ.Harap durumdaki hapishane

J.Mutfağa geçiş

K.Mutfak ve kiler

L.Ocağın bulunduğu ahşap yapı, harap

M.Sarnıç

N.Kümes

O.Ahır

P.Büyük çamaşırhane

Q.Saray hizmetlilerinin konutu

R.Su kuyuları

S.Musluk suyu kaynağı

T.Arka kapı

U.Tophane'ye açılan kapı

V.Büyük bahçe

X.Küçük bahçe

Y.Duvar başlangıcı

Z.Kapı

Sınırlar

1.Fransız Sarayı'nın terası

2.Pera yokuşu

3.Türk evleri

4.Su yolu

5.İncirbostan

6.Türk bahçesi

7.Yıkık durumdaki Türk terası

8.Ahşap bölmeler

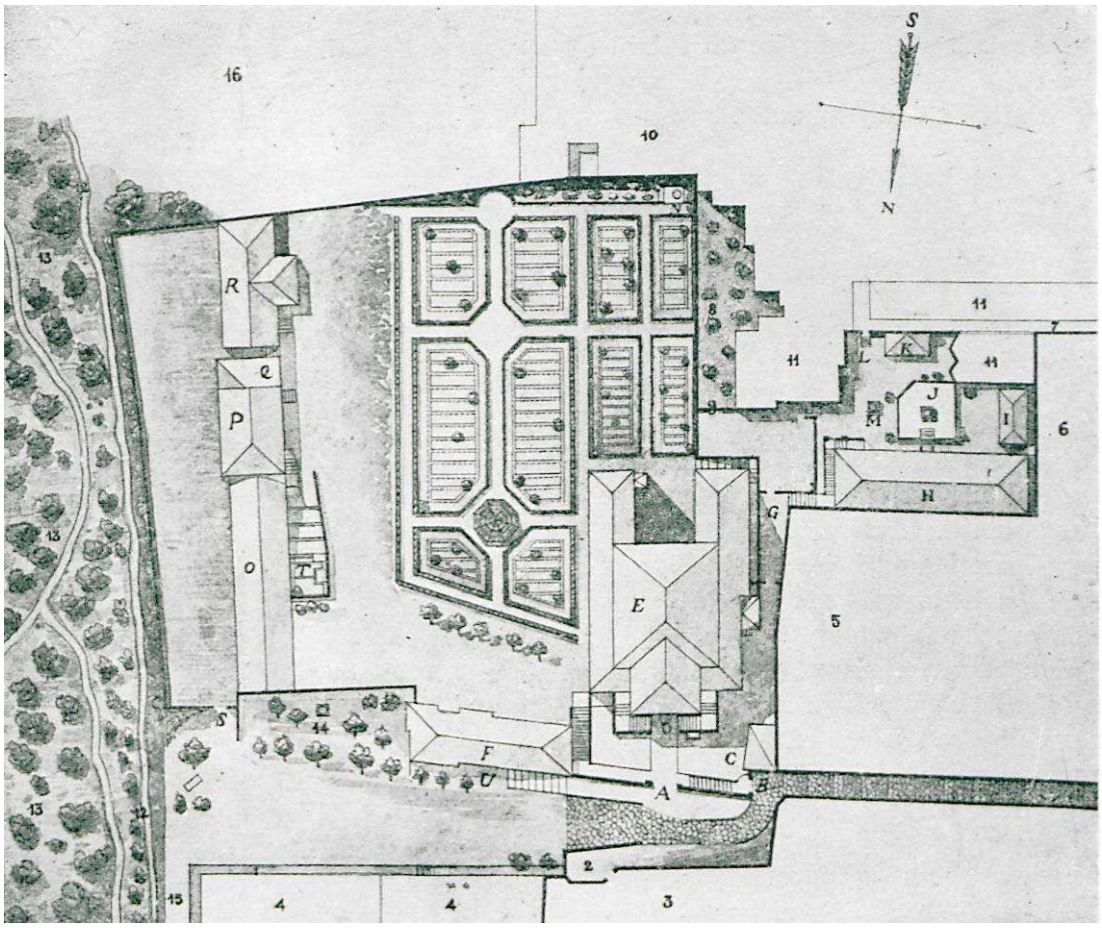
9.Türk evi

10. Rus Sarayı'nın terası

11. Terra-Sancta Manastırı'nın bahçesi

12. Su kuyusu

13. Tophane'ye varan cadde

Şekil 5.2 : Baron de Stürmer tarafından hazırlanan vaziyet planı: Venedik Sarayı ve ek binaları, 1817 (Bertelè, 1932).

A.Büyük kapı

B.Pera yokuşuna açılan kapı

C.Kapıcı kulübesi

D.Giriş holü ve ara kat

E.Saray

F.Kançilarya ve posta ofisi

G.Mutfağa geçiş

H.Mutfak ve kiler

İ.*Charboniére*

J.Sarnıç

K.Kümes

L.Tophane'ye açılan kapı

M.Su kuyuları

N.*Idem*

O.Ahır

P.Büyük çamaşırhane

Q.Mutfaklı küçük çamaşırhane

R.Saray hizmetlilerinin konutu

S.Kapı

T.Musluk suyu çeşmesi

U.Kapı

Sınırlar

1.Pera yokuşu

2.Fransız Sarayı'nın küçük kapısı

3.Fransız Sarayı'nın terası

4.Türk evleri

5.Terra-Sancta Manastırı'nın bahçesi

6.Rus Sarayı'nın terası

7.Büyük Pera Caddesi'ne çıkan yol

8.Türk bahçe ve terasları

9.Ahşap bölme

10. Harap durumdaki Türk evleri

11.Türk mahallesi

12. Su yolu

13.İncir Bostan

14. Su kuyusu

15. Tophane'ye varan cadde

16.Türk bahçesi

Sarayın kendisinde yapılan geniş çaplı ancak yapının genel formunu değiştirmeyen bir restorasyon, 1853'te Baron Karl von Bruck tarafından (Şekil 5.3) gerçekleştirilmiştir (Bertelè, 1932, s.368).

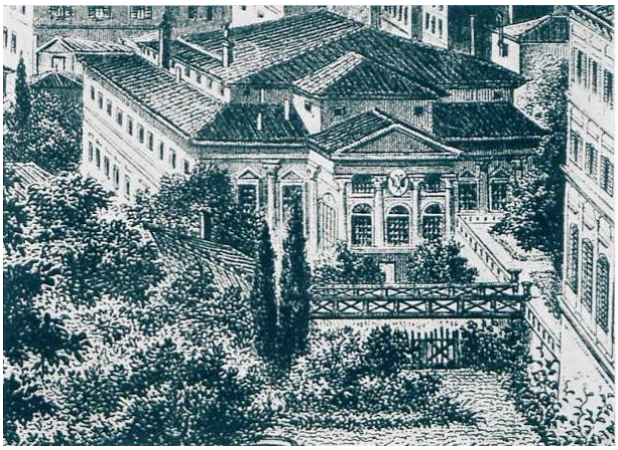
Şekil 5.3 : Baron von Bruck tarafından 1853'te gerçekleştirilen restorasyona ilişkin Venedik Sarayı'nda yer alan kitabe (Aygül Ağır, 2011).

Avusturya işgalinden yaklaşık 50 yıl sonraki halini gösteren ve 1860 civarına tarihlenen gravürde (Şekil 5.4 ve 5.5) ve 1880 tarihli d'Abdullah Fréres'e ait fotoğrafta (Şekil 5.6) görüldüğü üzere; saray, 1781'de Balyos Memmo dönemindeki cephesinin hatlarını ve genel formunu korumuştur.

1866'da Venedik bağımsızlığını kazanmasına rağmen, Venedik Sarayı, İtalya mülkiyetine geçememiştir. Aynı yıl Fransa- Avusturya arasında yapılan antlaşma ile Avusturya sarayın sahibi olmaya devam etmiştir (Bertelè, 1932, s.371-373).

Şekil 5.4 : Anonim: Üstte Pera'nın görünümü, sağda Fransız Elçiliği, yukarıda Rus Elçiliği, ortada daha altta Venedik Sarayı, yaklaşık 1860 (Bertelè, 1932).

Şekil 5.5 : Şekil 5.4'te yer alan gravürden Venedik Sarayı'nın göründüğü bir detay, yaklaşık 1860 (Bertelè, 1932).

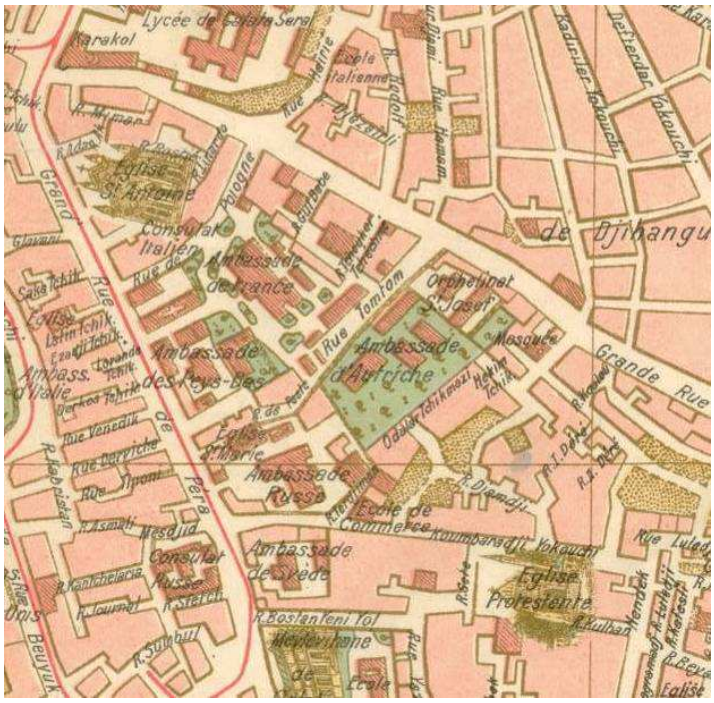

Şekil 5.6 : D'Abdullah Fréres: Beyoğlu'ndaki elçiliklerin yoğun olduğu bölgeden bir fotoğraf; ortada Fransız Sarayı, arkasında yukarıda Rus Sarayı, sol kenarda ortada Venedik Sarayı, 1880 (Casa, 1995).

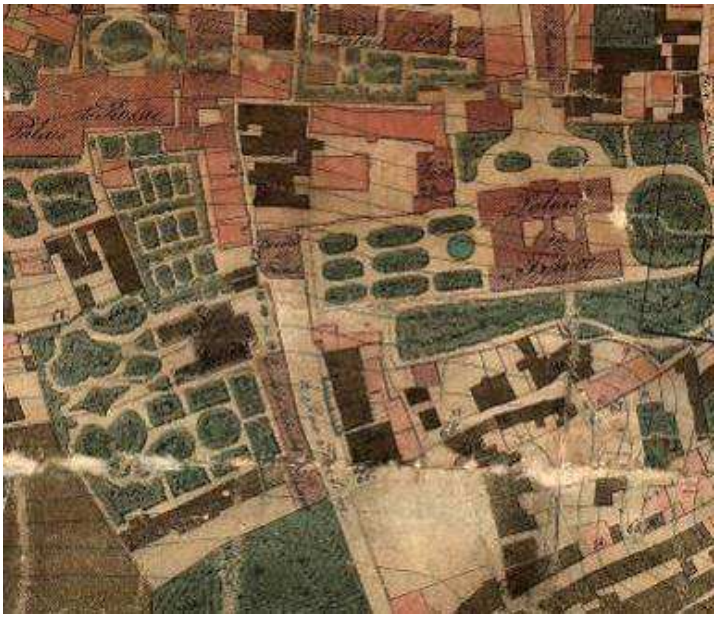

Şekil 5.7 : Abdullah Frères: 1900'lere doğru Beyoğlu'nda elçiliklerin yoğun olduğu bölgeyi gösteren bir fotoğraf (D-DAI-IST-R 25.896 Repro).

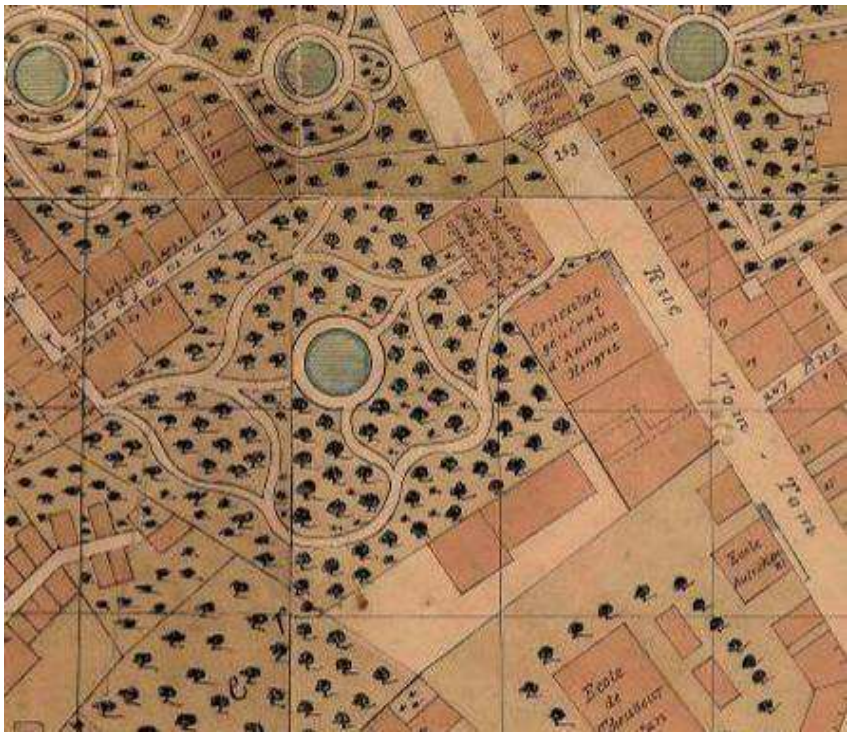
Venedik Sarayı'nın Avusturya işgali altında olduğu yıllara, dönemin haritaları (Şekil 5.8, 5.9 ve 5.10) tanıklık etmektedir. 1858- 1860 tarihli d'Ostoya haritasında (Şekil 5.9) Venedik Sarayı üzerinde, *Palais d'Autriche* (Avusturya Sarayı), 1895 tarihli Huber'in haritasında (Şekil 5.10) ise *Ambassade Imp. Et Royl d'Autriche Hongrie* (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Elçiliği) ibarelerinin yer aldığı görülmektedir.

Şekil 5.8 : Nedjib: *Guide de Stamboul, II. Feuille pera 1 partie*'den detay, 1918 civarı (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Şekil 5.9 : d'Ostoya, G.: Beyoğlu-Galata, Pera ve Pangaltı genel planından bir detay: Venedik Sarayı ve çevresi, 1858-1860 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Şekil 5.10 : Huber, R.: Beyoğlu-Galata, Pera, Taksim, Pangaltı ve Feriköy haritasından detay, 1895 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

1875-1878 arasında İstanbul'da bulunan bir Fransız, yapının Vicenza ve Padova'daki villaları andırdığını belirtmiştir (Bertelè, 1932, s.374).

1887-1891 yılları arasında Elçi Calice döneminde Tomtom Sokak üzerinde yer alan depremde ciddi hasar gören yapı onarılmış, bahçenin Çukurbostan tarafında yer alan Venedik döneminden kalan evler yeniden inşa edilmiştir. 1908'de Elçi Pallavicini tarafından sarayda yapılan çalışmalarda ise bazı odalar genişletilmiş, birinci kattaki yemek salonu büyütülmüş ve yapının içi ve dışı boyanmıştır. 1702'de Soranzo tarafından alınan yapı da onarılmıştır. Ancak, Bruck, Calice ve Pallavicini'nin restorasyonları yapıya esaslı şekilde dokunmamıştır, Memmo tarafından yaklaşık yüzyıl önce yapılan çalışmalara sadık kalınmıştır (Bertelè, 1932, s.374- 377). Oysa ki Bertelè'ye (1932, s.377) göre; daha radikal bir restorasyon ya da yapının iyi bir şekilde yeniden inşa edilmesi gerekmekteydi.

1914'te, eski yapının temelleri üzerinde ve önceki sarayın planı ve genel formu korunarak ama yine de gerekli olan değişiklikler de yapılarak ana yapının yeniden inşa edilmesine karar verilmiştir. 1914'te başlayan yeniden inşa süreci, 1918'de; I.Dünya Savaşı bitip Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yıkıldığı sıralarda sona ermiştir (Bertelè, 1932, s. 377).

5.2 İtalya'nın Venedik Sarayı'na Geri Dönüşü

I.Dünya Savaşı'nda zafer elde eden İtalya, İstanbul'da yabancıların işgali altında olduğu dönemde dahi "Venedik" adını taşımayı sürdüren saraylarını geri kazanmak için girişimde bulunmuştur. İtalyan Dışişleri Bakanlığı'nın emriyle 1 Aralık 1918'de, saray, İtalyan Deniz Kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. 27 Mart 1919'da yüksek komiser kararı ile İtalyan Elçiliği, sarayı ve tüm ilgili yapıları resmen teslim almıştır (Bertelè, 1932, s.377). Ortaylı (1995, s.96), bu durumu "İstanbul'daki uğursuz işgal günlerinin tek haklı olanı buydu; bina asıl sahibine teslim olmuştu" şeklinde yorumlamıştır.

1919'dan 1936'ya kadar İtalyan Büyükelçisi'nin İstanbul'daki ikametgâhı olarak tahsis edilen saray, o günden bu yana bu işlevinin yanı sıra İtalya Başkonsolosluğu ikametgâhı olarak da kullanılmaktadır (Tokay, 1994, s.380).

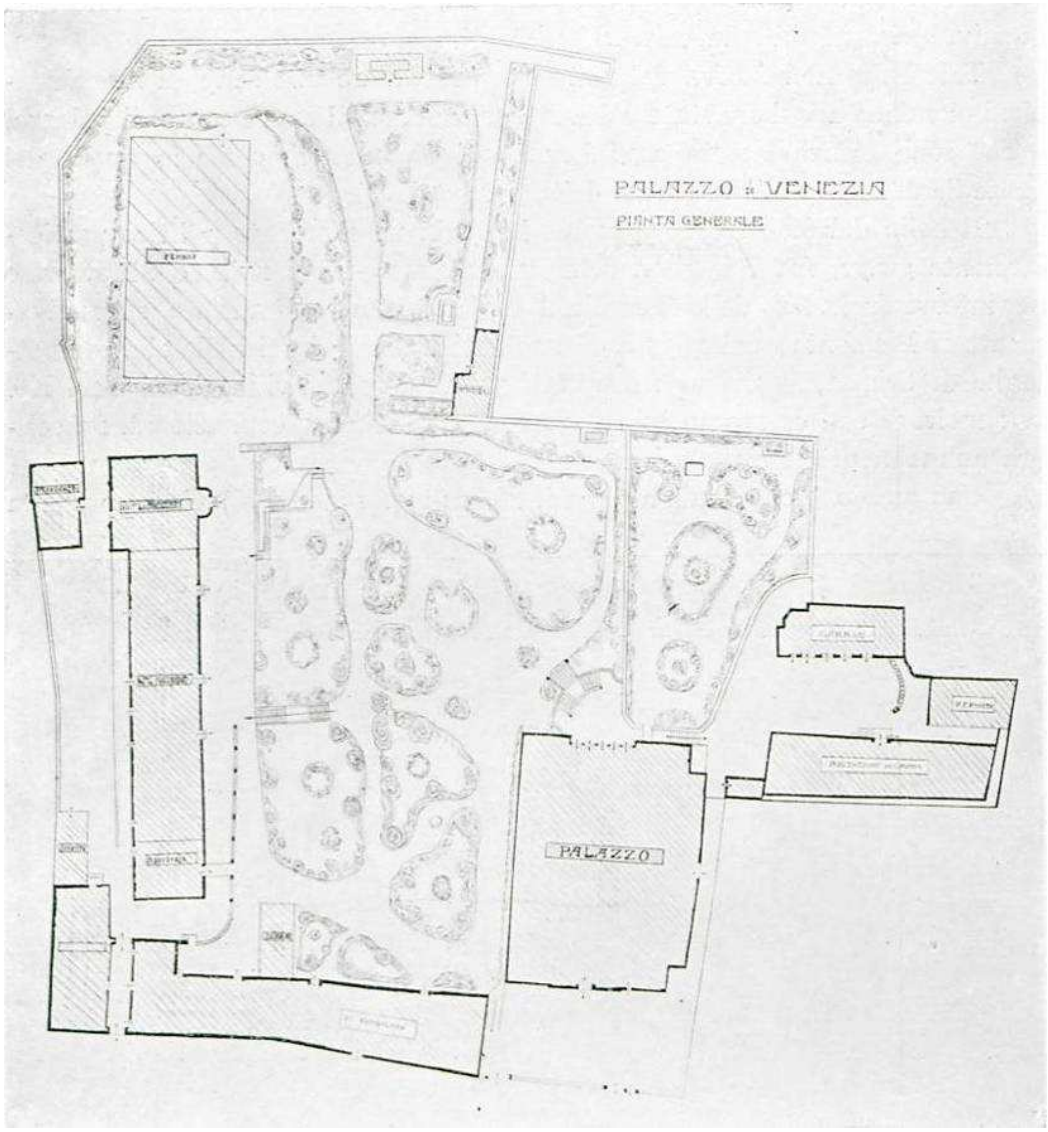
Şekil 5.11'de, Venedik Sarayı'nın, İtalya'nın Saray'a geri dönüşünün öncesindeki ve sonrasındaki durumunu gösterdiği tahmin edilen fotoğraflar yer almaktadır. 1900 civarına tarihlenen fotoğraflardan soldakinde; alınlıkta yer alan Venedik armasının üstü kapatılmış durumdadır. Sağdakinde ise; alınlıkta Venedik arması ile cephenin ortasında Venedik aslanının bulunduğu görülmektedir.

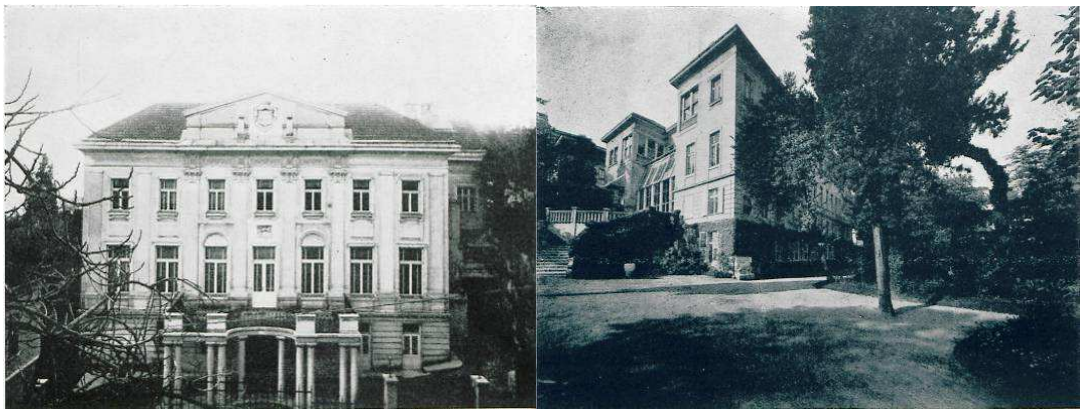
Şekil 5.11 : Sébah et Joaillier: 1900 civarında Venedik Sarayı (D-DAI-IST-10.164 ve 10.166).

Şekil 5.13 ve 5.14'te, Venedik Sarayı'nın kuzey ve güney cephesine ait, 1900'lerde çekilmiş fotoğraflar yer almaktadır. Şekil 5.15'te ise konsolosluk olarak kullanılan ek yapıların Tomtom Kaptan Sokağı'na bakan cepheleri ile bitişiğindeki, bugün ayakta olmayan bazı yapılar görülmektedir. Bu yapıların, 1888 yılına kadar AO'da, Tomtom Sokağı'nda adı geçen ve d'Ostoya (1858-1860) haritasında Avusturya Konsolosluğu

yapısının yanında yer aldığı görülen Avusturya Postanesi'nin binası olabileceği tahmin edilmektedir.

Şekil 5.12 : Venedik Sarayı ve ek yapıları (Bertelè, 1932).

Şekil 5.13 : Soldan sağa Venedik Sarayı'nın giriş (kuzey) ve güney cephe görünümleri (Bertelè, 1932).

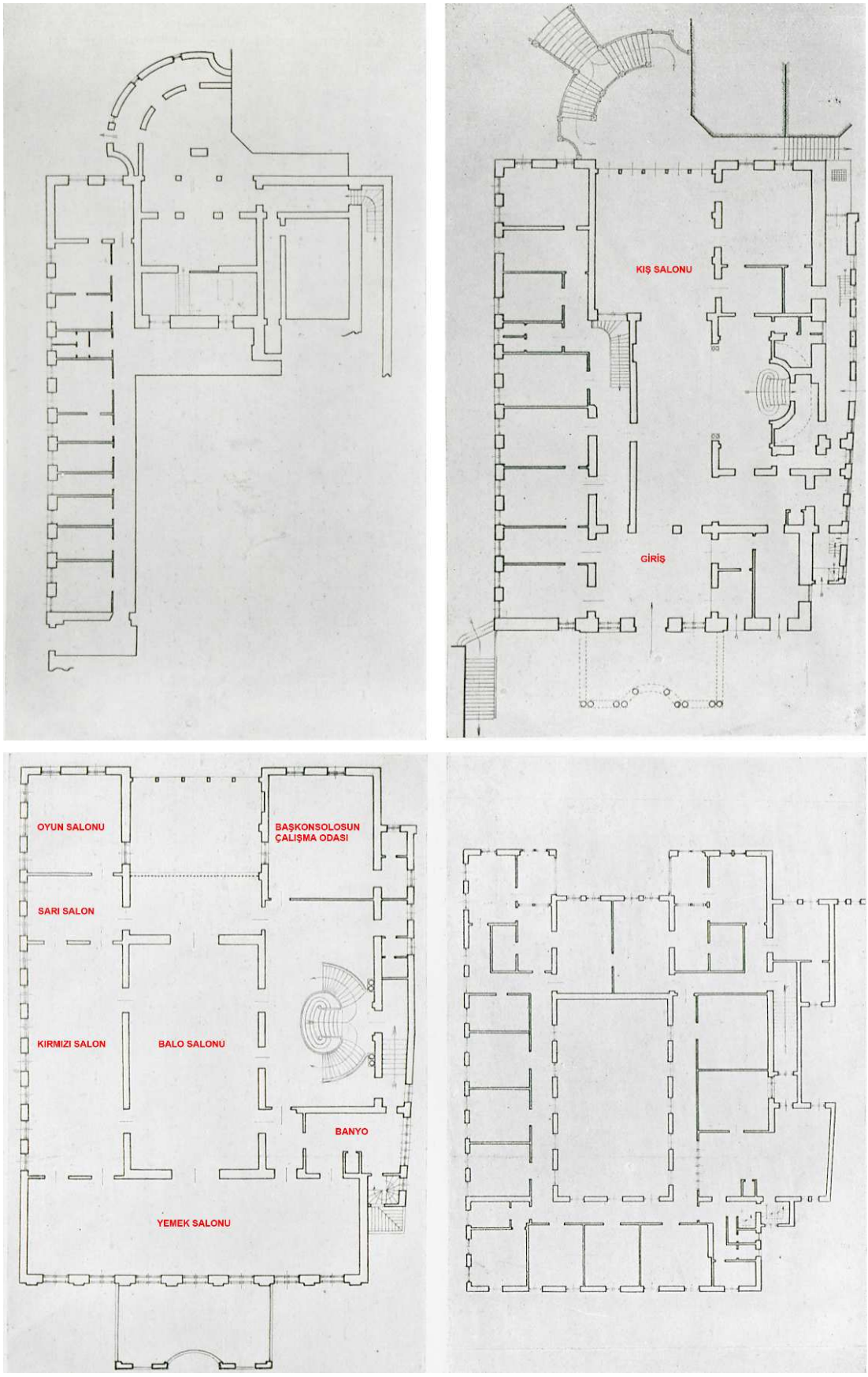
Şekil 5.14 : Sébah et Joaillier: 1900 civarında Venedik Sarayı'nın bahçesinden, Saray'ın güney ve doğu cephelerine bakış (D-DAI-IST-10.161).

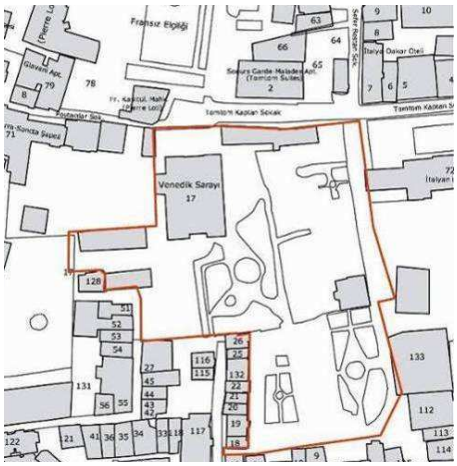
Şekil 5.15 : Sébah et Joaillier: 1900 civarındaVenedik Sarayı'na ait ek yapıların Tomtom Kaptan Sokağı'na bakan cepheleri ve sarayın bitişiğinde yer alan bazı yapılar (D-DAI-IST-10.163).

5.3 Günümüzde Venedik Sarayı

Venedik Sarayı, günümüzde İtalya Büyükelçisi'nin İstanbul'daki ikametgahı ve İtalya Başkonsolosluğu konutu olarak kullanılmaktadır. Bahçesindeki ek binalarda konsolosluk ve vize işlemleri görülmektedir (Şekil 5.12). Bodrum, zemin ve iki normal kat olmak üzere üç katlıdır (Şekil 5.16). Dor başlıklı sütunların taşıdığı çıkma biçimindeki terası, üçgen alınlığı, pencere düzeni, iç ve dış bezemeleriyle neoklasik üsluptadır (Şekil 5.18) (Tokay, 1994, s.380).

Şekil 5.16 : Sol üstten başlayarak; Venedik Sarayı'nın bodrum katı, giriş katı, 1.kat, 2.kat planları (Bertelè, 1932).

Şekil 5.17 : BB halihazır haritada Venedik Sarayı.

Venedik Sarayı'nın Şekil 5.18 ve 5.34'te verilen günümüzdeki durumuna bakıldığında; XX. yüzyıl başındaki cephesinin ve formunun genel hatlarıyla korunduğu görülmektedir. Saray'a ana giriş, yapının Tomtom Kaptan Sokak'a bakan cephesinden verilmiştir (Şekil 5.17). Dor başlıklı Toskan sütunlarla taşınan çıkma teras, bu girişin üzerini örtmektedir.

Şekil 5.18 : Venedik Sarayı'nın ön cephesinden görünümler (Tuğba Özulu ve Aygül Ağır, 2011).

Şekil 5.19 : Venedik Sarayı'nın giriş holü ve kış salonuna açılan kapılar görülmektedir (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.20 : Venedik Sarayı'nın kış salonundan görünümler (Tuğba Özulu, 2011).

Ana giriş, sarayın kareye yakın formdaki giriş holüne ve girişin karşısındaki cam kapılar (Şekil 5.19), sarayın kış salonuna (*salone inverno*) açılmaktadır (Şekil 5.20). Uzunca, dikdörtgen bir mekan olan kış salonunun duvarlarını, Venedik'ten getirtilen aynalar ile aplikler ve Venedik balyoslarının portreleri süslemektedir (Şekil 5.22 ve şekil 5.23). Bu salonunun güney ucunda, iki kat yüksekliğinde, sarayın bahçesine açılan geniş cam cephesiyle kış bahçesi olarak tanımlanabilecek bir oturma bölümü yer almaktadır. Üst katta bulunan oyun salonunun (Şekil 5.30) ve büyükelçinin

çalışma odasının bu aydınlık mekana açılan, daire kemerli pencereleri ve önlerinde küçük balkonları vardır. Bu pencerelerden ikisinin kapatılmış olduğu görülmektedir.

Venedik Sarayı'nda görevli olan Roberto Pireddu'nun (2011) vermiş olduğu bilgiye göre, bugün, bir halıyla büyük ölçüde örtülmüş olan ve esasen halının altında cam bir döşemenin bulunduğu görülen zeminin altında, Venedik Sarayı'nın hapishanesi olarak kullanılmış olan bölüm yer almaktadır (Şekil 5.21).

Şekil 5.21 : Venedik Sarayı'nın kış salonunda, altında hapishane bölümünün yer aldığı cam döşemenin bir kısmı (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.22 : Venedik Sarayı'nda yer alan bazı tablolar. Üstte soldan sağa; Balyos Giovanni Cappello, Francesco Gritti ve Tommaso Mocenigo,altta; Türk imam ve müezzin ("*prete Turco"*) (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.23 : Venedik Sarayı'nın kış salonundan detaylar (Tuğba Özulu, 2011).

Kış salonunun yan tarafında konumlanan eğrisel hatlardaki merdivenler (Şekil 5.24), sahanlıktan sonra iki kola ayrılarak sarayın birinci katına ulaşmaktadır. Bu eğrisel hatlar, merdivenin demir korkuluklarının, ince bir zevkin ürünü olan bitkisel kıvrım dal bezemeleriyle uyum içindedir. Sahanlıkta, üzerindeki üçgen alınlık ve ortasında kilit taşı ile vurgulanmış daire kemerli bir niş ve içinde yer alan *Doge* Giustiniano'nun mermer büstü, merdivenlerdeki simetriyi öne çıkarmaktadır.

Birinci kat, birbirine açılan odalar şeklinde düzenlenmiştir. Bu katta,büyükelçinin çalışma odası *(studio ambasciatore)* , balo salonu (*sala da ballo*), yemek salonu (*sala da pranzo*), kırmızı (*sala rossa*) ve sarı salon (*sala gialla*), oyun salonu (*sala da gioco*) ve tuvaletler bulunmaktadır.

Şekil 5.24 : Saray'ın büyük merdivenlerinden görünümler (Tuğba Özulu, 2011).

Merdiven holünün sağında büyükelçinin çalışma odası, merdivenlerin karşısında ise balo -dans- salonu (Şekil 5.25) yer alır. Oldukça geniş, dikdörtgen bir mekan olan balo salonu tonozla örtülüdür ve oval, cam bir tepe açıklığından gün ışığını içeri almaktadır (Şekil 5.25 ve 5.26). Çevresindeki odaların, merkezi konumdaki bu mekana açılan kapıları bulunmaktadır. Salonun duvarları, altın renkli zemin üzerine çeşitli kompozisyonların işlendiği kabartmalarla bezenmiştir (Şekil 5.27). Panolar halindeki bu kabartmalar, onların üzerindeki bitki motifleri içeren bezemeler,

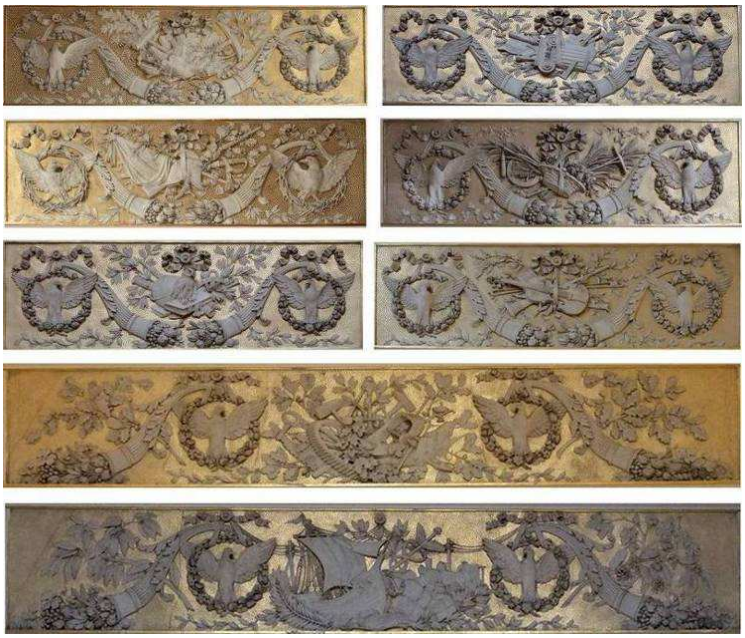
tonozun altında mekanı dolaşan friz, duvarlarda hafif girinti-çıkıntılar halinde devam eden süreklilik, aynalar, belirli aralıklarla yerleştirilmiş olan pilastrlar ile tonozda bu pilastrların hizasını takip eden bölümlenme tasarımın, özenle düşünülmüş, bütüncül bir yaklaşımın ürünü olduğunu gözler önüne sermektedir.

Şekil 5.25 : Venedik Sarayı'nın balo salonundan görünümler (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.26 : Solda; Balo salonunun oval tepe açıklığı üzerine sonradan eklenen çatı örtüsü, sağda; balo salonu bezemelerinden bir detay (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.27 : Saray'ın balo salonunda yer alan kabartmalar (Tuğba Özulu, 2011).

Yemek salonu (Şekil 5.28) sarayın kuzey cephesi boyunca uzanan, dikdörtgen bir mekandır. Uzun bir yemek masası altında serili, oldukça büyük ölçülerdeki Hereke halısı, ahşap parke kaplı zemini örtmektedir. Duvarda, Sultan'ın balyosu huzuruna kabul edişini ve Avrupalı bir elçinin kabulünde vezir-i azam tarafından verilen ziyafeti betimleyen, 1902 tarihli, Peter Schwacheim'e ait reprodüksiyon tablolar asılıdır (Şekil 5.29).

Şekil 5.28 : Solda; Venedik Sarayı'nın yemek salonu, sağda; kırmızı salon (Tuğba Özulu, 2011).

Kırmızı salon olarak adlandırılan mekan (Şekil 5.28), resepsiyon (kabul) salonu işlevi görmektedir. Balo salonu, sarı salon ve yemek odasına açılan kapıları vardır. Bordo rengin hakim olduğu duvarlara, bordo mobilyalar, halılar ve perdeler eşlik etmektedir. Pireddu'nun (2011) verdiği bilgiye göre, avizeleri Murano camından imal edilmiştir.

Şekil 5.29 : Venedik Sarayı'nda Peter Schwacheim'e ait 1902 tarihli, reprodüksiyon tablolar. Soldan sağa; Balyosun Sultan'ın huzuruna kabul edilişi, Avrupalı bir elçinin kabulünde vezir-i azam tarafından verilen ziyafet, Sultan'ın *Bâb-ı Âli* kapısından çıkışı (Tuğba Özulu, 2011).

Sarı salon, balo salonu ve büyükelçinin çalışma odası kış salonunu yukarıdan gören bir galeri kısmına açılmaktadır (Şekil 5.31).

Şekil 5.30 : Venedik Sarayı'nın oyun salonundan görünümler (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.31 : Birinci katta yer alan galeri kısmı (Tuğba Özulu, 2011).

İkinci katta, büyükelçi ve ailesine ait olan özel daireler yer almaktadır. Bu kata erişim, birinci kattaki merdiven holünden kısmen cam bir bölmeyle ayrılmış olan bir merdivenle sağlanmaktadır (Şekil 5.32).

Şekil 5.32 : Venedik Sarayı'nın büyükelçi ve ailesinin 2.kattaki özel dairelerine çıkan merdivenleri (Tuğba Özulu, 2011).

Venedik Sarayı'nın kış bahçesinin yer aldığı güney cephesi (Şekil 5.33) ve dikdörtgen pencere dizileriyle sade bir biçimde düzenlenmiş doğu cephesi (Şekil 5.34), sarayın oldukça büyük bir yüzölçümüne sahip olan bahçesine bakmaktadır.

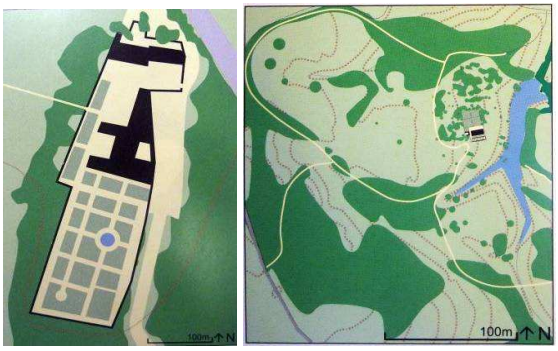

Şekil 5.33 : Venedik Sarayı'nın güney cephesi (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 5.34 : Venedik Sarayı'nın doğu cephesi (Tuğba Özulu, 2011).

Saray'ın farklı yüzyıllardaki görünümlerini yansıtan plan ve gravürlerde, bahçe tasarımında farklı yaklaşımların benimsendiği görülmektedir. XVIII. ve XIX. yüzyıla ait çizimlerde (Şekil 4.12, Şekil 5.1 ve 5.2), bahçe tasarımında dik açılı geometrilerin tercih edildiği görülürken, XX. yüzyıl başında, bahçenin, eğrisel hatlardaki daha organik formlarla düzenlendiği göze çarpmaktadır (Şekil 5.12). Şekil 5.1 ve 5.2'de; Baron de Stürmer tarafından 1816 ve 1817'de hazırlanmış olan vaziyet planlarında görülen bahçelerin, "kare ve dikdörtgen bitki yataklarının halı gibi serilerek" düzenlenmesi prensibine dayalı Rönesans bahçelerini (Turner, 2005, s.155) çağrıştırdığı söylenebilir (Şekil 5.35). Bahçenin güney doğu köşesinde yer aldığı görülen tenis kortu bugün mevcut değildir.

Şekil 5.35 : Solda Rönesans bahçelerinden bir örnek; Villa di Careggi'nin bahçesi-Floransa, 1450 ve sağda İngiliz doğal bahçelerinden bir örnek; Lancelot Brown tasarımı Bowood parkı-Wiltshire, 1761 (Turner, 2005).

Bugünkü durumunda ise; bahçe, bazı değişikliklere gidilmiş olmakla birlikte, "doğal" bahçe anlayışı içinde düzenlenen, XX. yüzyıl başındaki görünümünün izlerini taşımaktadır (Şekil 5.36). XVIII. yüzyılın ilk yarısında başlayan ve XIX. yüzyılın sonuna kadar süren (Altıner, 2008, s.16) ve yer şekillerinin, ormanların, göllerin kendi doğal akışkan geometrilerini temel alan İngiliz "doğal" bahçe tasarımlarının (Turner, 2005, s.202) küçük ölçekteki uygulaması gibidir (Şekil 5.35).

Şekil 5.36 : Venedik Sarayı'nın bahçesinden görünümler (Tuğba Özulu, 2011).

Bahçenin kuzeyinde yer alan bir bahçe "loggia"sı şekil 5.37'de görülebilmektedir.

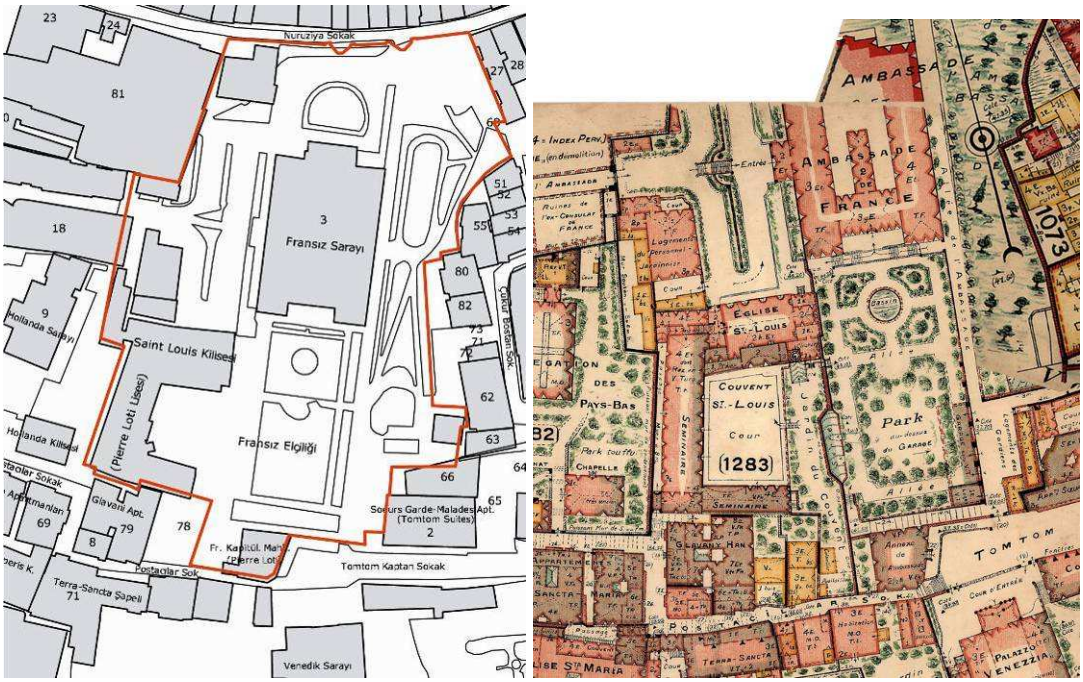
Şekil 5.37 : Soldan sağa; Venedik Sarayı'nın bahçesinde yer alan bahçe "*loggia*"sı, Venedik Sarayı'nın batı cephesi boyunca ilerleyen koridor, bugün kapalı durumda olan yan kapı (Tuğba Özulu, 2011).

6. VENEDİK SARAYI'NIN YAKIN ÇEVRESİ

6.1 Tomtom Kaptan Sokağı Yapıları

6.1.1 Fransız Elçiliği

Bugün, ana girişi Beyoğlu Nuruziya Sokak üzerinde yer alan Fransız Elçiliği'nin arsası (Şekil 6.1) ; Nuruziya, Tomtom Kaptan Sokak, Çukurbostan ve Sefer Bostanı sokaklarıyla çevrelenmiştir (Tibet, 1994, s.331). Sarayın arsası yaklaşık 400 yıldan beri Fransa'ya aittir (Selçuk, 2009, s.49).

Şekil 6.1 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Fransız Elçiliği yapıları.

İnal (2006, s.51), eski adıyla Polonya Sokağı bugünkü adıyla Nuruziya Sokak'ta, bahçe içinde yer alan Fransız Sarayı'nın öncesinde, bu arazi üzerinde Osmanlı astronomu Takiyeddin'in rasathanesinin yer aldığını belirtmiştir. Rasathaneyi yaptıran III. Murat, 1580 yılında, veba salgınları nedeniyle uğursuz sayılan yapıyı yine kendisi yıktırmıştır (Selçuk, 2009, s.49).

Elçiliğin belirtilen sınırlar içindeki bahçesinde; Fransız Sarayı, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nün faaliyette olduğu eski tercümanlar binası ile Saint Louis

Fransız Kilisesi ve Manastırı bulunmaktadır. Tomtom Kaptan Sokağı üzerinde ise elçiliğe bağlı olan Fransız Kapitülasyon Mahkemesi binası yer almaktadır. Bu yapılardan Fransız Sarayı, Saint Louis Fransız Kilisesi ve Fransız Kapitülasyon Mahkemesi binası çalışma kapsamında ele alınmaktadır.

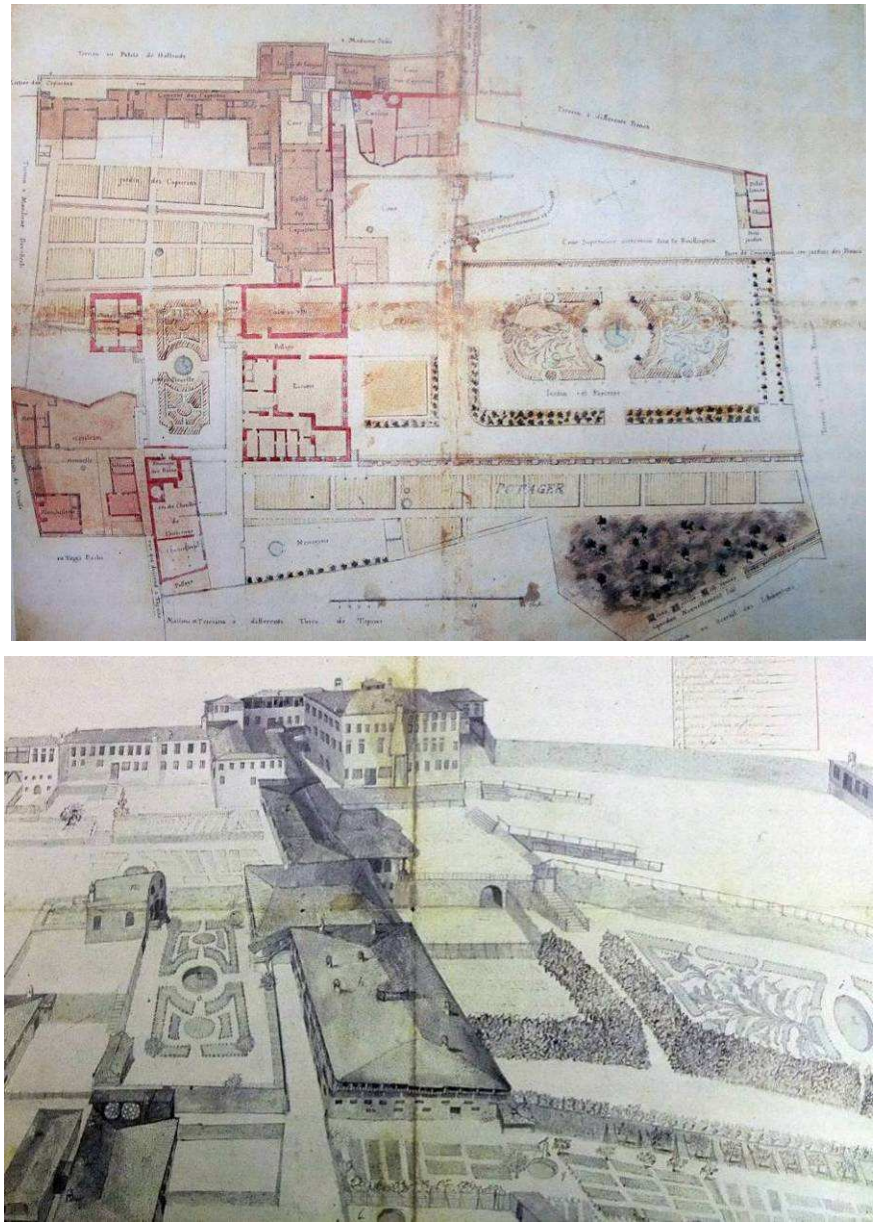
6.1.1.1 Fransız Sarayı

1581 yılında *Bâb-ı Âli*, Fransızlara Pera'da daimi elçilik bulundurma hakkını tanımıştır. Gremigny Şövalyesi'ne tanınan bu hak üzerine, İstanbul'a gelen IV. Henri'nin elçisi Brèves Kontu François Savary nin (1590-1606), bugünkü Saray'ın bulunduğu yerde baştan inşa ettirdiği bir yapıya yerleştiği ve bu yapıyı elçilik olarak kullandığı tahmin edilmektedir. Ondan önce gelen büyükelçiler ise Galata Kulesi dibinde, Galata surları dahilindeki bir kiralık köşkte konaklamışlardır. Ancak XVI. yüzyıl ortalarında Pera Bağları'nda yazlık bir konuta sahip oldukları da bilinmektedir (Casa, 1995, s.19-20).

Marcheville kontu Henri de Gournay 1631'de elçi olarak İstanbul'a göreve geldiğinde, elçilik sarayını harap durumda bulmuştur. Bunun üzerine, Sultan'ın sarayını ve limanı tepeden gören, manzaralı ve görkemli bir konut inşa edilmiştir (Casa, 1995, s.20).

1665 yılında çıkan yangında kançılarya ve elçilik arşivleri yanmıştır. Bunu takip eden bir dizi yangın sonucu yapı, yeniden inşa sürecine girmiştir. 1670-1679 yılları arasında, elçi Nointel döneminde yapının içinde bir takım iyileştirmeler yapılmıştır (Casa, 1995, s.22).

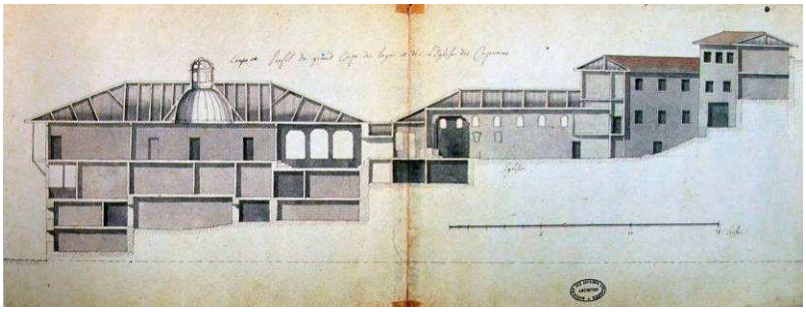
Büyükelçi Jean-Louis d'Usson, görevi döneminde, yıllık tamirlerle bile ayakta kalamayacak durumdaki sarayın, Fransa Kralı'nın Doğu'daki itibarını zedeleyebileceğini bildirerek mimar talebinde bulunmuştur. 1721'de, Fransa Hükümeti, kralın başmimarı Robert de Cotte'un öğrencisi Pierre Vigné de Vigny'yi elçilik konutunu baştan inşa etmek üzere görevlendirmiştir. Bunun üzerine Vigny, Gournay'in inşa ettirip Nointel'in çeşitli düzenlemeler yaptığı elçiliğin rölövelerini (Şekil 6.2 ve 6.3) hazırlayarak işe başlamıştır (Casa, 1995, s.23).

Şekil 6.2 : Vigny'nin çizimlerine göre 1721'de Fransız Sarayı arazisinin mevcut durumu (Casa, 1995).

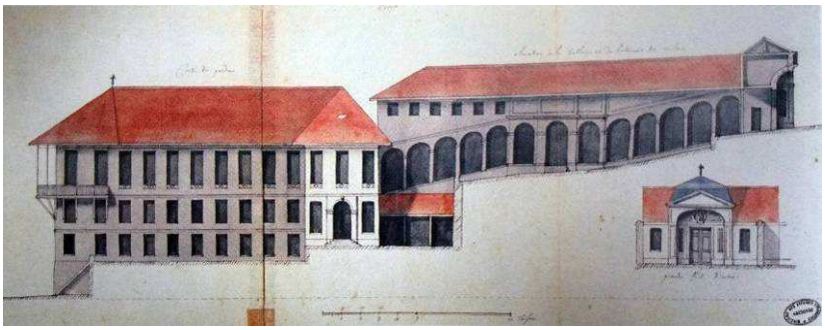
Vigny'nin mevcut durumu gösteren çizimlerine göre; eğim dört kademede teraslanmıştır. Batıdaki üst teras bir sokakla İstiklal Caddesi'ne bağlanmıştır. Onun altında Kapuçinler manastırı ve kiliseyi barındıran bir teras, Saray'ın giriş avlusu ve bugünkü Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü'nün bulunduğu üst avlu inşa edilmiştir. Daha altında elçilik sarayının ve bahçesinin bulunduğu teras vardır. L biçimindeki alt terasta ise kançılarya, revir, müştemilat, ahır ve çeşitli bahçeler yer almıştır. Asıl büyükelçilik binası *"alaturka"* bir anlayışla tasarlanmıştır (Casa, 1995, s.24-25). Doğu-batı ekseninde yerleştirilmiştir. Osmanlı sivil mimarisine referans veren, dikdörtgen planlı, geniş saçaklı, üç katlı ahşap bir yapıdır. Giriş katında ahırlar

ve şarap mahzeni, birinci katta resmi bürolar vardır. Elçiye ayrılan kat; ahşap kubbeli, sofa fonksiyonuna sahip uzun bir mekan, bu mekana açılan kabul ve yemek salonları ile özel dairelerden oluşmuştur (Tibet, 1994, s.331).

Şekil 6.3 : Vigny'nin çizimlerine göre 1721'de Fransız Sarayı ana binasının ve Saint Louis Fransız Kilisesi'nin mevcut durumunu gösteren kesit (Casa, 1995).

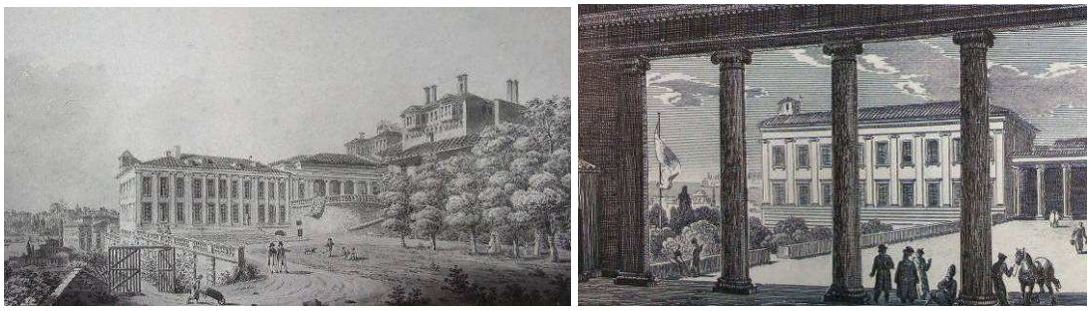
Vigny, yeni Fransız Sarayı'nda Türk usulü bezemeler içeren ahşap ve kerpiç bir yapıyı, kubbeli sofa mekanını ve Avrupa stilinde iç içe geçmiş odaları bir araya getirerek, Avrupa ve Türk ("*alaturka*") üsluplarını harmanlayan bir yaklaşımı benimsemiştir. (Casa, 1995, s.26). Avrupa tarzındaki cephesine rağmen, geniş saçaklı bir çatıya sahip, "T" planlı, büyük bir yapı tasarlamıştır (Tibet, 1994, s.331). Ancak, Vigny'nin projesi (Şekil 6.4), hocası tarafından klasik seçimlerin hakim olduğu bir biçimde değiştirilmiş ve artan maliyetler sonucu proje uygulanamamıştır (Casa, 1995, s.26).

Şekil 6.4 : Fransız Sarayı'nın Vigny tarafından hazırlanan rekonstrüksyon projesi, 1721-1722 (Casa, 1995).

1767 'de Pera'da çıkan bir yangında Rusya, Hollanda, Napoli ve Fransa elçilikleri ciddi hasar görmüştür. Sarayın yeniden inşa edilmesi önerisi büyükelçi Sainte-Priest tarafından tekrar gündeme gelmiş ve kabul edilmiştir. Ancak, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle ertelenmiştir. 1774-1777 yılları arasında "*alafranga*" yaklaşımlarla yeni bir bina inşa edilmiştir (Casa, 1995, s.28). Cepheleri İyon düzeninde gömme ayaklarla bezenmiş, önünde bir revakın yer aldığı, dikdörtgen

planlı, neoklasik üsluptaki bu büyükçe yapı (Şekil 6.5) büyük olasılıkla Baron de Tott'un eseridir (Tibet, 1995, s.332).

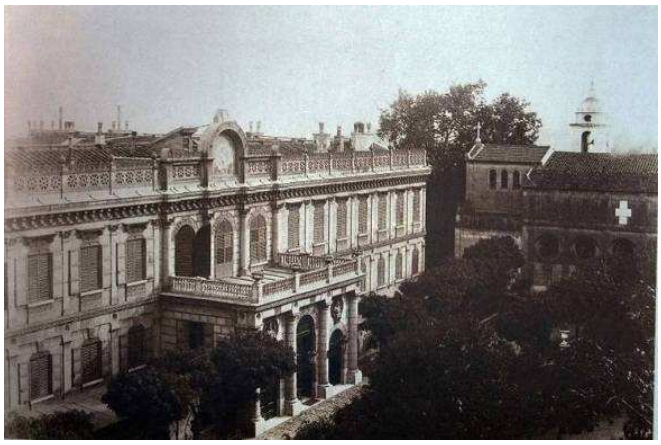
Şekil 6.5 : Solda: XVIII. yüzyılın sonunda Fransız Sarayı'nı gösteren ve Castellan'a ait olduğu sanılan gravür, sağda: 1797'de Fransız Sarayı'nın kolonatını gösteren Castellan'a ait gravür (Casa, 1995).

1802'de göreve gelen büyükelçi General Brune, elçilik sarayının harap durumda olması nedeniyle, Kuzey İtalya'nın Napolyon İmparatorluğu'na katılması sonucu Avusturyalılardan geçici olarak Fransızların mülkiyetine geçen Venedik Sarayı'na yerleşmiştir. Elçinin 10 yıl boyunca ikamet ettiği saray, Avusturya'ya geri verilince, yeni elçi Riviére Dükü Charles- François eski saraya yerleşmiştir ve yapı 1818'de, mimar Jean Nicolas Huyot'un planlarına göre restore edilmiştir. Ancak, 1831 yılındaki Pera yangınında İngiltere ve Hollanda Sarayları ile birlikte, 1818'de onarım geçiren bu bina da yanmıştır (Casa, 1995, s.33- 35).

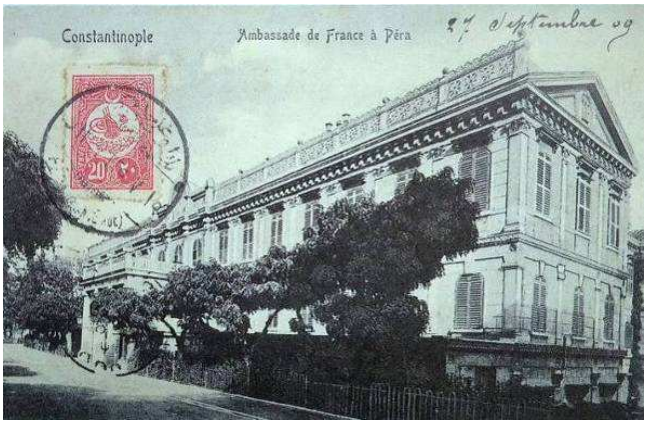
Bir müddet Tarabya'ya yerleşen Büyükelçi Tuğamiral Baron Roussin, Pera'da yeni bir elçiliğin inşası için harekete geçmiştir ve böylece, bazı eklemeler haricinde bugünkü Fransız Sarayı'nın temeli atılmıştır. Projenin mimarı Pierre- Léonard Laurécisque[14]'tir. 1839 yılında inşa edilmeye başlanan saray, 1847 yılı sonlarında tamamlanmıştır (Casa, 1995, s.35-37).

Bina sık rastlanmayan süsleme örneklerine sahiptir (Şekil 6.6, Şekil 6.7 ve 6.8). Galya Horozu arması ve *"Legion d'honneure"* nişanı ile sütunlu girişin her iki yanında bulunan I. François ve IV. Henri'nin büstleri, desen ve kompozisyon bakımından eklektisist bir anlayışın varlığını ortaya koymaktadır. Bezemelerde bol miktarda haç kullanılmıştır ve elçilik binası, Kral Louis-Philippe döneminde yapıldığından, cephesinde LP harflerine yer verilmiştir (Cezar, 1991, s.40).

[14]1797-1860 yılları arasında yaşamış olan mimarın İstanbul dışında gelecek nesillere kalan önemli hiçbir eseri yoktur. İstanbul'da on yılı aşkın bir süre çalışmıştır (Casa, 1995, 37).

Şekil 6.6 : Sebah et Joaillier: 1895 yılı civarında Fransız Sarayı'nın batı cephesi (Casa, 1995).

Şekil 6.7 : Sebah et Joaillier: 1909 tarihli karpostalda Fransız Sarayı (Casa, 1995).

Şekil 6.8 : Soldan sağa doğru; Fransız Sarayı'nın güney ve doğu cepheleri, t.y. (Casa, 1995).

O dönemde, elçiliğe ulaşım, İstiklal Caddesi'nden erişilen bugünkü Muammer Karaca Çıkmazı[15] aracılığıyla sağlanmaktaydı. Taş kemerli, dövme demir parmaklıklı geniş bir kapı buraya açılmaktaydı (Casa, 1995, s.39). Öte yandan,

[15] Pervititch(1932) haritasında "*Impasse de l'Ambassade*" adıyla geçmektedir.

Dökmeci ve Çıracı, (1990, s.12) elçiliğin önceden Tomtom Kaptan Sokak'a açıldığını belirtmiştir. Pervititch (1932) haritasında, yukarıda belirtilmiş olan her iki sokağa da açılan birer kapının var olduğu görülmektedir.

Çıkmaz sokaktan girildiğinde, merdivenler ve üstü kapalı eğimli bir geçitle zemin katına ulaşılmaktadır. Zemin katta, bekleme salonu, büyük resepsiyon salonu, müzik odası, oturma odası, bilardo salonu ve yemek odası yer almaktadır. Birinci katta, sekreterler, emir erleri, tercümanlar, doktorlar ve ataşelere ait lojmanlar vardır. İkinci kat ise elçi ve eşinin konutları, diplomatik kançılarya ve konuk odalarına ayrılmıştır. Hizmetçi odaları ve eşya depolarının bulunması planlanan üst kat ise inşa edilmemiştir (Casa, 1995, s.39-42).

Casa (1995, s.42-43), Pera'daki Fransız Sarayı'nı, iç mekan tasarımındaki bir takım aksaklıklara rağmen, , II. İmparatorluk döneminde iktidara geçen Parisli işadamı burjuvazisinin arzu ettiği görkemin dışa vurulduğu, zengin bir mimarinin İstanbul'daki yansıması olarak nitelendirmiştir. Yapılış biçimi, planı, malzemeleri ve önceki dönemlerin formlarını taklit eden bir anlayışın var oluşu bakımından benzer yapıların Fransa'da da bulunduğuna ve bu durumun mimardan değil, yapıyı talep eden kişilerin isteklerinden kaynaklandığına işaret etmiştir.

Elçilik bir müddet sonra, Abdülaziz döneminde gelişen Fransa-Osmanlı ilişkilerine bağlı olarak Laurécisque'in inşa ettiği binaya sığamaz hale gelmiştir ve mevcut yapı büyütülmüştür. 1874'te, büyükelçi de Vogüé döneminde, eskiden çimenlik olan kuzeybatı terası üzerine yeni bir bina inşa edilmiştir ve tercümanlık bu binaya taşınmıştır (Casa, 1995, s.45-47).

1908-1913 yılları arasında, Dışişleri Bakanlığı baş mimarı Georges Chedanne'ın yönetiminde yapılan daha kapsamlı bir yeniden düzenlemeyle saray bugünkü görünümüne kavuşmuştur. Bu düzenleme Louis-Philippe döneminde inşa edilen binayı temel alan bir anlayışla yapılmıştır (Casa, 1995, s.48).

Yapının kuzey kısmında yapılan değişiklikler ile zemin kata bugünkü geniş hol, birinci ve ikinci katlara ise yeni odalar eklenmiştir. Bugün Nuruziya Sokağı olarak bilinen Polonya Sokağı'na bakan cephe, Saray'ın ana girişi olmuştur. Üste yarım daire formunda bir alınlık eklenmiştir ve yan kanatlardaki üçgen alınlıklar kaldırılmıştır (Şekil 6.9). Yalnızca güney cephedeki, üzerlerinde LP harflerinin bulunduğu alınlıklar korunmuştur. Bu cephe, dövme demirden art nouveau stilinde

bir sundurma ve apliklerle, giriş kapısı da asma dalı biçiminde dövme demirden parmaklıklarla bezenmiştir (Casa, 1995, s.48-49).

Şekil 6.9 : Fransız Sarayı'nın kuzey cephesi (Tuğba Özulu, 2011).

Batı cephesindeki eski ana giriş duvarla kapatılmış, İngiliz avlularına açılan zemin kattaki bekleme odaları mutfağa dönüştürülmüştür. Eski ana giriş salonu ve Laurécisque'in tasarladığı "çeşmeli avlu"nun yerine, mermer sütun ve gömme ayaklarla bezenmiş art nouveau stilinde bir camekanla kapatılmış, büyük kare bir salon, eski taş merdiven yerine de dövme demirden tek sarmallı modern bir merdiven yapılmıştır. Diğer kabul salonları eski haliyle korumuştur (Şekil 6.10) (Casa, 1995, s.49-50).

Kuğuların ve müzik aletlerinin tasvir edildiği yaldızlı kabartmalar büyük kabul salonunu süslemektedir. Buradan erişilen, mavi renklerin egemen olduğu iki küçük salon ampir üsluptadır. Güney cephesindeki terasa açılan yemek salonunun duvarları Josse Perrot'un tasarımı olan duvar halıları ile bezenmiştir (Tibet, 1994, s.332).

Yenilenmiş olan Fransız Sarayı, Birinci Dünya Savaşı esnasında, 1914'te kapatılmıştır. 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Anlaşması ile İstanbul'da savaş hali sona ermiştir ve Fransız Sarayı'nda büyükelçilerin yerini askeri yüksek komiserler almıştır. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Anlaşması ile Ankara'nın başkent olması sonucunda ise İstanbul'daki Fransız Sarayı elçilik fonksiyonunu yitirmiştir. Ankara'daki sefaret Charles de Chambrun döneminde (1928-1933) satın alınmıştır. 1934-1939 yılları arasında büyükelçilik binasının inşası tamamlanmıştır (Casa, 1995, s.51-53).

Şekil 6.10 : Soldan sağadoğru: Kare salon, kabul (resepsiyon) salonu, mavi salon, büyük merdivenler ve yemek salonu (Casa, 1995).

İstanbul'daki Fransız Elçiliği'nin de Vogüé döneminde inşa edilen tercümanlar binasında, 1930 yılından itibaren İstanbul Arkeoloji Enstitüsü faaliyet göstermeye başlamıştır ve bazı odalar başkonsolosun ikameti için kullanılmıştır. Konsolosluk ise 1896'da yeniden inşa edilen Taksim'deki "Marsilyalı Denizciler Hastanesi" ne yerleşmiştir (Casa, 1995, s.53). Cezar (1991, s.41), Fransız Sarayı'nın zarar görmeden korunabilmesi için konsolosluk işlevinin bu yapıya uygun olmadığını ve bu nedenle konsolosluğun, eski "Vebalılar Hastanesi" olarak belirttiği hastane binasına taşındığını ifade etmiştir.

Büyük kısmı işlevsiz kaldığından ötürü yıpranan saray ve kilise, 1968'de General De Gaulle'ün ziyareti sebebiyle ciddi biçimde onarılmıştır. 1991 yılında ise Cumhurbaşkanı François Mitterrand'ın resmi ziyareti öncesinde, 4 yıllık bir onarım sürecinden geçmiştir (Casa, 1995, s.73).

Güney cephesindeki kanatlar arasına inşa edilmiş olan terasın önünde, zemin kattaki büyük yemek odasına açılan İtalyan stilinde bir bahçe; çimler, çeşitli ağaçlar ve havuz ögeleriyle rasyonel bir karmaşa içinde düzenlenmiştir. Bu düzen, bahçenin bugünkü görünümüne de yansımaktadır (Casa, 1995, s.86-87).

1930’da açılan Arkeoloji Enstitüsü, 1975’ten itibaren Anadolu Araştırmaları Fransız Enstitüsü’ne dönüştürülmüştür (Casa, 1995, s.90). Bugün halen bu işlevle hizmet vermeye devam etmektedir.

6.1.1.2 Saint Louis Fransız Kilisesi

1628’den beri Fransız Elçiliği’nin papazları olan Kapuçinlerin kilisesi Saint Louis (Şekil 6.11), Pera’daki ilk Latin kilisesidir (Dwight, 1926, s.172).

Yapının Notre Dame’a adanan altarı üzerinde yer alan kitabeye göre, inşa tarihi 1788 olarak belirtilmiştir (Darnault, 2004, s.114).

XVII. yüzyıldan itibaren, Avrupalı ve Levanten nüfus Galata’dan elçiliklerin bulunduğu çevreye; Pera Bağları’na taşınmıştır ve beraberinde Pera’daki Hristiyan nüfusun ibadetini gerçekleştirebileceği yerlere ihtiyaç doğmuştur.

Césy Kontu büyükelçi Philippe de Harlay, 1628 yılında, Galata’ya iki yıl önce gelen ve Doğu Hristiyanları arasında inançlarını yaymayı amaçlayan Fransız Kapuçin rahiplerinin, elçiliğin bahçesinin biraz üzerinde, bahçeyle bağlantılı bir araziye yerleşmesini sağlamıştır (Casa, 1995, s.20). Kapuçinler’e ait Saint George Okulu uzak ve yetersiz olduğundan elçiliğe yakın bir okul açılmasına karar verilmiştir ve Signora Subrana’ya ait bir ev kiralanmıştır. 1629’da açılan okula ait bir şapel bulunmadığından, rahipler görevlerine Saint George Kilisesi’nde devam etmişlerdir. Fransız büyükelçi de Gournay, Kapuçinlere ait olan araziyi genişletmiş ve buraya biri özel diğeri kamusal kullanıma vakfedilen iki kilise ilave ettirmiştir (Darnault, 1994, s.114).

Fransız Sarayı’nın çok aşağısında, Karaköy’de 1540’ta Sultan Süleyman tarafından Fransız Katoliklerine verilen Saint-Benoit Kilisesi (Casa, 1995, s.23), Cizvitlere *(Jesuits)* verilip okul kilisesi olarak faaliyete geçtikten sonra Fransız halkın kullanımı için ayrılacak bir kilise ihtiyacını karşılamak gerekmiştir. Bunun üzerine Fransız Sarayı yanında bir kilise inşa edilmiştir. Ancak, bu kilise Kaptan-ı Derya’ya göre denizden görüldüğü gerekçesiyle 1634’te ve özel kullanım için ayrılan diğer kilise de bunun peşi sıra yıkılmıştır. Öteki kiliseler de kapatılmış ve Frenklere 40.000 akçelik para cezası verilmiştir. XVII. yüzyılın ilk yarısında Kapuçinlere ait okulda, kapıları yalnızca dinsel törenler esnasında açılan ve içinde bir altarın bulunduğu bir dolapla ibadetin sürdürüldüğü tahmin edilmektedir (Darnault, 1994, s.114-115).

1642’den itibaren Kapuçinler, Fransız Sarayı sınırları içinde bir yerde hizmet vermeye başlamıştır. 1660 Galata yangını sonrasında Avrupalı ve Levanten nüfusun Pera’ya taşınmasıyla yeni bir kilisenin inşa edilmesi gündeme gelmiştir. Kilise 1660’da inşa edilmiş ancak 25 Ağustos 1673’te takdis edilmiştir. Yapı uzun ve geniş tek bir neften oluşmuştur. 1726’da yan nefler ilave edilmiştir. 1747-1755 yılları arasında yapı bütünüyle yeniden inşa edilmiştir (Darnault, 1994, s.115).

Fransız Sarayı’nın yeniden inşası için görevlendirilen Vigné de Vigny’nin 1721 tarihli rölövelerine göre üstten ikinci terasta Kapuçinlere ait manastır ve kilise bulunmaktadır. Bu çizimlerden kilisenin tek nefli olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek eğimli çatı ve geniş saçaklar arkasında gizlenen kubbesi içeriden bakıldığında görülebilmektedir (Darnault, 1994, s.115).

Vigny’nin tasarımlarına göre ise yapı tek neflidir ve nefe dik bir giriş yer almaktadır. Girişin üzerinde Bakire Meryem ve Çocuk İsa tasviri içeren kabartma madalyon vardır. Giriş kapısının üzerindeki kemer yaklaşık olarak oval biçimdedir ve onun üzerinde üçgen alınlık ve Fransız stilinde bir çatı bulunmaktadır (Darnault, 1994, s.115). Ancak daha önce bölüm 6.1.1.1’de Fransız Sarayı için bahsedilmiş olan nedenlerden ötürü, Vigny’nin kilise tasarısı da uygulanamamıştır.

1730’da yeniden inşasına başlanan kilise 1775 yılında tamamlanmıştır. Yapı, taş malzeme kullanılarak ve sağlam bir biçimde 1788’de yeni baştan inşa edilmiştir (Darnault, 1994, s.115). De Carbognano da yeni kiliseden ve öncesinde burada yer alan kiliseden kısaca söz etmiştir. Fransız elçilerinin ikamet ettiği sarayın yanında, Kapuçin rahiplerinin yönettiği tek mekanlı küçük bir kilise olan St. Louis’nin yer aldığından bahsetmiştir. Kilisenin, Misyon Başrahibi Samsun Psikoposu Monsenyör Goffredo de la Porte tarafından 1788’de yeniden inşa ettirildiğini ve mimari oranları iyi hesaplanmış, büyük, taş bir yapı olduğunu belirtmiştir (De Carbognano, 1993, s.81).

Casa’nın (1995, s.43) ifadesine göre, 1846’da sarayla birlikte yeniden inşa edilen Saint Louis Kilisesi (Şekil 6.12) “altın harflerle yazılmış On Emir ile haçlı kralın anısına yapılmış zevksiz görüntüleri bağdaştıran ve dua etmeye gelenlere garip gelecek bir iç dekorasyona sahipti.” Helen usulü kiremitlerle taçlandırılmış çatının altında yer alan ve üzerinde Tanrı’nın İbranice adının (“Ben var olanım”- Huruç, III, 15) yazılı olduğu “masonvari”bir üçgenle bezendiğini belirttiği kısmın ise soyluluk

içerdiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, yeni kiliseyi Kapuçinler manastırına bağlayan, zambak resimleriyle süslenmiş olan eski taş geçidin mimar Laurécisque tarafından korunduğu belirtilmiştir.

Şekil 6.11 : Saint Louis Fransız Kilisesi (Casa, 1995).

Kilise, 1923 yılında kapsamlı bir restorasyon geçirmiştir. Eski dekoratif ögelerin çoğu korunmuştur. Altarın üzerine büyük bir haç yerleştirilmiştir. Kiliseye, saraydan doğrudan girerek, cemaatten ayrı biçimde ayinlere katılanları gizleyen bölme, bu onarımlar sırasında kaldırılmıştır. Bunların yanı sıra, 1968'de General de Gaulle'ün ziyareti sebebiyle, Malta taşı kaplı duvarlar cilalanmıştır (Darnault, 1994, s.116).

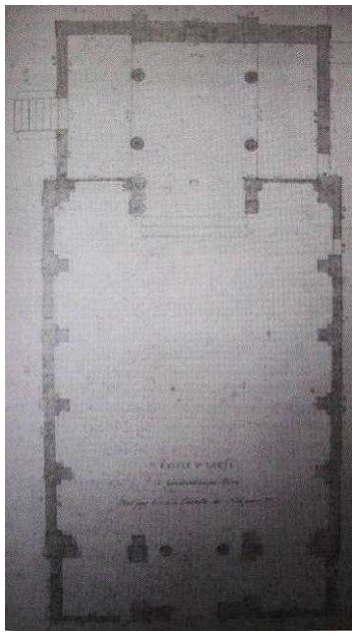
Şekil 6.12 : Solda; Saint Louis Kilisesi'nin doğu cephesi (Millas, 2006), sağda; kuzey cephesi (Tuğba Özulu, 2011).

Kilise tek neflidir ve kare bir apsisi vardır (Şekil 6.14). Düz çatı ile örtülmüştür. Yapının dışı sarı renkli Malta taşıyla kaplanmıştır. Cephesi, Saray'ınki ile uyumlu bir biçimde çeşitli süslemelerle hareketlendirilmiştir. Geniş bir nef kilisenin iç mekanını

oluşturmaktadır. İstanbul'daki diğer Latin Katolik kiliselerine kıyasla sade olduğu söylenebilir (Şekil 6.13). Ana altar Saint Louis'ye, kuzeydeki altar Bakire Meryem'e ve ortadaki altar Saint Féliz Cantalice'ye adanmıştır. On Emir'in yazılı olduğu frizler nefi çevrelemektedir. Bugün mermerden yapılmış olan ana altar, orijinalinde ahşaptan imal edilmiştir. Her iki tarafta yer alan altışar tane gül pencere nişler içine yerleştirilmiştir. Kenarlardaki dört tanesi haç motifiyle, ortadakiler ise İsa ve Bakire Meryem tasviri ile dekore edilmiştir (Darnault, 1994, s.118-121).

Şekil 6.13 : Solda: XX. yüzyıl başında Saint Louis Fransız Kilisesi'nin iç mekanı, sağda: kilisenin apsisi (Darnault, 1994).

Şekil 6.14 : Saint Louis Fransız Kilisesi'nin planı (Darnault, 1994).

Saint Louis Fransız Kilisesi'nin kendi binasının yanı sıra, kilise ile ilişiği olan başka yapılar da mevcuttur. Darnault (1994, s.122-124), bu yapıları, *"Ecole des Jeunes de*

Langues", "*College Apostolique Orientale de Saint Louis"* ve Tomtom Kaptan Sokağı'ndaki "*Soeurs Franciscaines de Calais"*[16] olarak belirtmiştir.

1629'da Kapuçin misyonerleri tarafından Fransız Elçiliği binasının yanında yer alan eski bir evde okul açılmıştır. Bu okula Beyoğlu'ndaki Levanten ailelerinin çocukları kabul edilmiştir. Öğrencilere mezun olduktan sonra elçilik ve konsolosluklara tercüman olarak girmeleri için okulda Fransızca ve Latince eğitim verilmiştir. Bu okul, Saint Louis Dil Oğlanları Koleji'nin (*Ecole des Jeunes de Langues*) temelini oluşturmuştur. Fransa kralı XIII. Louis Kapuçinlere, faaliyetlerini desteklemek için 1637'de Fransız Elçiliği yakınında bir bina hediye etmiştir ve Kapuçinler kiralık evlerinden bu binaya taşınmıştır. 1669 yılında Fransa Hükümeti, elçilik ve konsolosluklara tercüman ve mütercim yetiştirmek için üç yılda bir Fransa'dan dil oğlanları *(jeunes de langues)* denen genç öğrenciler gönderme kararı almıştır. İstanbul'a gelen ilk dil oğlanları Kapuçinlere hediye edilen binaya yerleştirilmiştir. 1673'te bu öğrenciler için Dil Oğlanları Koleji adı verilen yeni bir okul binası yaptırılmıştır. Bu kolejde öğrencilere Latince, Fransızca, İtalyanca, Türkçe, Rumca ve Ermenice öğretilmiştir (Polvan, 1952, s.150-151).

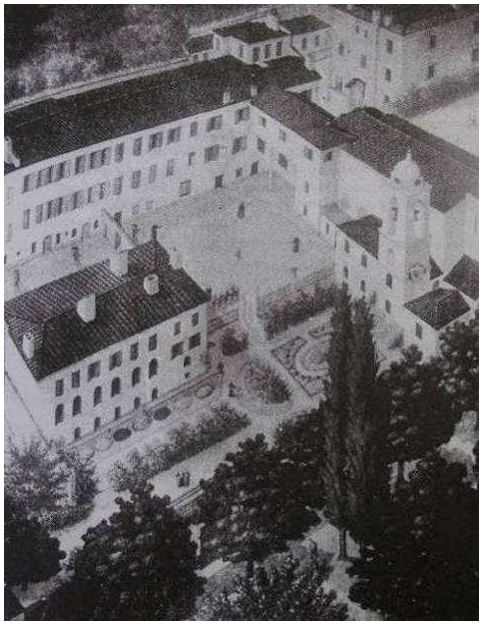
Saint Louis Dil Oğlanları Koleji'nin bir diğer adı St. Louis Kapuçin Papazları Koleji *(College des Peres Capucins de St. Louis*) olarak belirtilmiştir (Haydaroğlu, 1990, s.13).

1831 yangını sonrasında dil oğlanları, Saint-Louis Manastırı'nda özel hücrelere yerleştirilmişlerdir. Kolejin hangi tarihe kadar faaliyette olduğu tam bilinmemektedir (Polvan, 1952, s.152).

Saint Louis Kilisesi'ne bağlı olan bir diğer okul *College Apostolique Orientale de Saint Louis*' dir. Papa XII. Leo (1878-1903)'nun izniyle 16 Mayıs 1882'de kurulmuştur ve aynı yıl eylülde açılmıştır. İlk olarak Manastıra ait olan altı konutta öğretime başlamıştır. Ancak öğrenci sayısı artıp okul yetersiz gelmeye başlayınca iki konut daha bu amaç için tahsis edilmiştir. Kolej *Petit Séminaire* ve *Grand Séminaire* olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. *Petit Séminaire* denen kısmında ortak sınıflar yer alırken, *Grand Séminaire* kısmında ayrı odalar bulunmaktadır. *Petit Séminaire*'in öğrencileri kendilerine ayrılan bir avluyu kullanırken, *Grand Séminaire* öğrencilerinin ve rahiplerinin Fransız Sarayı'nın bahçelerini kullanmalarına izin

[16] Bu tez çalışmasının "6.1.2 Soeurs Garde-Malades Apartmanı" başlığı altında ele alınmıştır.

verilmiştir. 1889'da, eski Manastırın yerinde okul için yeni bir bina inşa edilmiştir (Şekil 6.15 ve 6.16). U biçimindeki yapı kompleksi geniş bir avluyu çevrelemektedir. Avluya bakan dört katlı cepheler oldukça sade biçimde düzenlenmiştir. Okul, 1960'lara kadar faaliyette kalmıştır. Daha sonra bu binalarda, Fransız hükümetinin denetimindeki Saint Papillon Fransız Okulu hizmete girmiştir. 1989'dan bugüne Pierre Loti ismiyle öğretime devam etmektedir (Darnault, 1994, s.122-123).

Şekil 6.15 : Saint Louis Fransız Kilisesi ve *College Apostolique Orientale de Saint Louis* (Darnault, 1994).

Şekil 6.16 : Solda; Pierre Loti Fransız Okulu (Url-1), sağda; okulun Postacılar Sokağı'na açılan kapısı (Tuğba Özulu, 2011).

6.1.1.3 Fransız Kapitülasyon Mahkemesi

Fransız Sarayı'nın duvarları dışına açılan (Casa, 1995, s.44) Fransız Kapitülasyon Mahkemesi binası (Şekil 6.17), kuzeyinde ve batısında Fransız Sarayı'nın arazisi,

güneyinde Postacılar Sokağı, doğusunda Tomtom Kaptan Sokağı ile çevrelenmiştir. Giriş cephesi, Postacılar Sokağı'nın Tomtom Kaptan Sokağı'na bağlandığı merdivenlerin bitiminde yer alan ve Tomtom Kaptan Sokağı'nın genişlediği son kısmındaki, üç taraftan sınırlanmış "Küçük İtalya" denen meydana bakmaktadır. Postacılar Sokağı'nın kodunda yer alan yapıya Tomtom Kaptan Sokak'tan ulaşım, rampa ve giriş kapısı önünde yer alan birkaç basamakla sağlanmaktadır.

Şekil 6.17 : Bugün Pierre Loti Fransız Okulu'na ait olan eski Fransız Kapitülasyon Mahkemesi binası (Millas, 2006) ve önünde yer alan "Küçük İtalya" meydanı (Tuğba Özulu, 2010).

Fransız Kapitülasyon Mahkemesi'nin *(Palais de Justice)* kuruluşu; XVIII. yüzyılda Batılı devletlere tanınan kapitülasyonlarla, politik ve ticari ayrıcalıkların yanı sıra kendi mahkemelerini kurarak vatandaşlarını bu mahkemelerde yargılama hakkı tanınmasına dayanmaktadır (İnal, 2006, s.50). Fransız Sarayı ile birlikte 1839'da inşasına başlanan yapı 1844'te tamamlanmıştır (Cezar, 1991, s.39).

Pervititch (1932) haritasında 22 numarada *"Annexe de l'Ambassade"* yani elçiliğin ek yapısı olarak gösterilmiştir. 1858-1860 d'Ostoya haritasından 1932 tarihli Pervititch haritasına kadar taranan haritalarda ise yapının Fransız Konsolosluğu olarak gösterildiği tespit edilmiştir.

Malta taşı ile bezenmiş cephesinin üzerinde alçak kabartma tekniğinde işlenmiş denizci çapası, terazi ve On Emir ile "kanun*(lois)* , adalet*(justice),* güç*(force)*" kavramlarını sembolize eden üç arma (Şekil 6.18) yer almaktadır (Casa, 1995, s.44). *"Lois"* ve *"justice"* armaları, 1831 yılında yapılan restorasyon esnasında yanlış simgelerle eşleştirilmiştir (Şekil 6.19) (İnal, 2006, s.51).

Şekil 6.18 : Fransız Kapitülasyon Mahkemesi'nin cephesinde bulunan "adalet, kanun ve güç" kavramlarını temsil eden armalar (Millas, 2006)

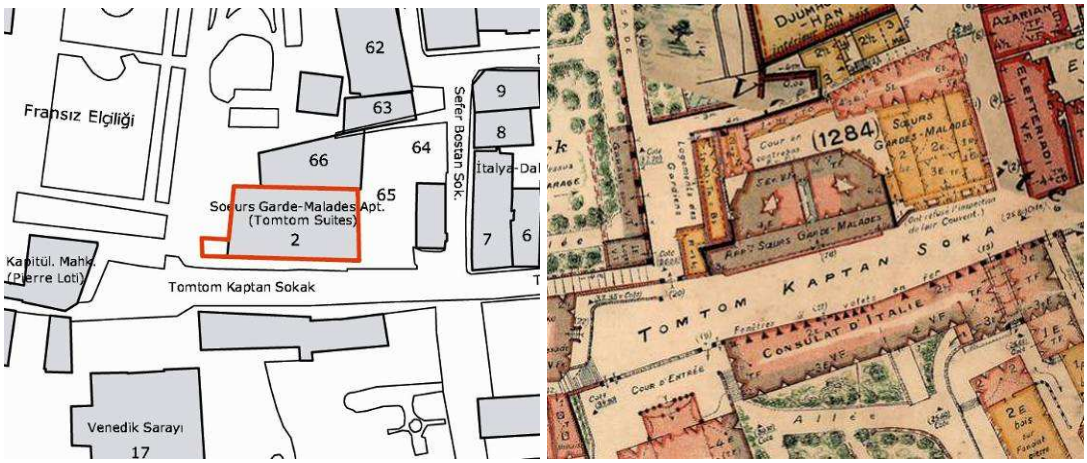
Şekil 6.19 : Solda; 1831 restorasyonunda yanlış simgelerle eşleştirilmiş olan *"Lois"* ve *"justice"* armaları, sağda; cepheye işlenmiş olan yapım yılı ve mimar bilgileri görülmektedir (Tuğba Özulu ve Aygül Ağır, 2011).

1991 yılındaki onarım çalışmaları esnasında, neredeyse tümüyle harap haldeki eski mahkeme binasının içi, tümüyle yıkılmış ve dış duvarları korunmuştur. İçeride sağlam bir betonarme yapı inşa edilmiş ve çatı örtüsü yenilenmiştir. 1994'ten bu yana Pierre Loti Fransız Okulu'nun anaokulu ve ilköğretim okulu olarak kullanılmaktadır (Casa, 1995, s.93).

Casa (1995, s.93), Fransız Sarayı'nın bahçesinde yer alan ve bölüm 6.1.1.2'de bahsedilmiş olan Pierre Loti Fransız Lisesi'nin tenefüs avlusunun dibinde, hendek içinde bulunan bir koridorun, elçinin bahçesinin üstündeki destek duvarına kadar uzandığını belirtmiştir. Burada yer alan merdivenler ise okulun lise kısmı ile eski konsolosluk mahkemesindeki anaokulu ve ilköğretim kısımlarını birbirine bağlamaktadır.

6.1.2 Soeurs Garde-Malades Apartmanı

Bugün geçirdiği restorasyonlar sonrası otele dönüştürülen ve Tomtom Suites adıyla faaliyet gösteren, Beyoğlu Tomtom Kaptan Sokak'ta, Venedik Sarayı'nın karşısında yer alan Soeurs Garde-Malades Apartmanı, kuzeyinde ve batısında Fransız Elçiliği'nin arazisi ile sınırlanmıştır (Şekil 6.20). Doğusunda ise bugün, kısmen boş bir arsanın Sefer Bostanı Sokağı'na bakan kenarında tek katlı bir yapı yer almaktadır.

Şekil 6.20 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Soeurs Garde-Malades Apartmanı.

1932 tarihli Pervititch sefaretler haritasında 18 numara ile gösterilmekte olan yapının üzerinde *"App.ts Soeurs Garde-Malades"* ibaresi yer alır. *"Soeurs Garde-Malades"* Fransızca, "hastabakıcı rahibeler" anlamına gelmektedir. 18 numaralı bu yapının yanında sarı renkle gösterilen ve yukarıda bahsedildiği üzere yerinde tek katlı yapının yer aldığı, yani bugün ayakta olmayan 16 numaralı yapının üzerinde de "Soeurs Gardes-Malades" yazısı ve hemen altında "Onlar manastırlarının incelenmesine izin vermediler."[17] notu okunmaktadır.

Yücel (2005-2006), Soeurs Garde-Malades Apartmanı'nın çok tipik olmayan bir plan şemasına sahip oluşunu dikkate değer bulmaktadır. Beyoğlu ve İstanbul apartmanlarında pek rastlanmayan, pasajımsı, yukarıdan aydınlatılmış ve dairelerin birbirine baktığı, simetrik ve sıra dışı bir mekan oluşumu gösterdiğini ve hastabakıcı rahibelerin çalıştığı bir bakım yurdu veya hastane olarak kullanılmış olabileceğini ifade etmektedir.

[17] 1932 tarihli Pervititch haritasında 16 numaralı yapının altında yer alan yazının orijinali ise şöyledir: *"Ont refusé l'inspection de leur Couvent."*

1895 tarihli Huber haritasında ise, Pervititch'in 1932 tarihli haritasında 16 ve 18 numaralar ile gösterilen yapıların yerinde, Tomtom ile Çukurcuma Sokağı arasına dizilmiş, 3 ile 19 arası tek sayı kapı numaralı sıra evlerin ve 17-19 numaraların arkasında da 1,3,5 kapı numaralı yapıların yer aldığı görülmektedir. 1895-1932 tarihleri arasını kapsayan diğer haritalarda gösterimine rastlanmayan Soeurs Garde-Malades yapılarıyla ilgili daha detaylı bilgilere, 1868-1921 tarihleri arasında yayınlanmış olan AO incelemeleri ve BOA'da rastlanan belgeler ışığında ulaşılmıştır.

AO'larda yapılan incelemelerde ilk olarak 1891 tarihli yıllıkta Tomtom Sokak no. 11'de Fransisken rahibeleri tarafından yönetilen bakım yurdu *("Hospice dirigée par les soeurs Franciscaines")* dikkati çekmektedir. AO 1892-93'te ise 7 numarada mal sahibi Vitalis'in ve hastabakıcı Fransisken rahibelerinin oturduğu görülmüştür. Bu durumda, bu yıllarda Vitalis'in konutuna kiracı olarak yerleştikleri düşünülebilir.

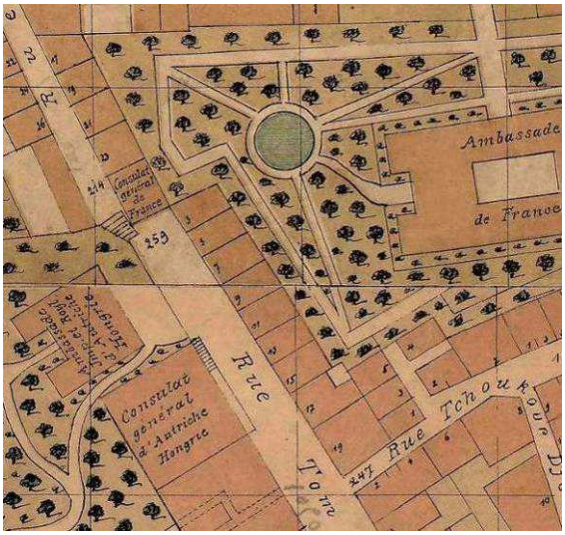
1893-94'e ait AO'dan 1921'e kadar taranan tüm yıllıklarda ise hastabakıcı Fransisken rahibeleri 19 numaradaki ahşap yapıda karşımıza çıkmaktadır. Ancak bugün hala ayakta olan ve Pervititch haritasında 18 numara ile gösterilen Soeurs Garde-Malades Apartmanı, AO 1901 yılından itibaren *"Maison des Soeurs Franciscaines"* ve 1905'ten itibaren de *"Appartem. Des Soeurs Franciscaines"* ismiyle gösterilen 21 numaralı yapıdır.

1892-1921 AO'larda 19 numarada gösterilen Fransisken rahibelerine ait olan (Pervititch haritasındaki 16 numaralı) ahşap yapı bugün ayakta değildir. İlber Ortaylı (1995, 93-94), bu yapıdan şöyle söz etmektedir: "…köşede eski İspanya Elçiliği'ni geçince girilen Tomtom Kaptan Sokağı'nda Venedik Sarayı; haşmetinden çok, sevimliliğiyle karşınıza çıkar. Sokağın öbür yanında Fransız Sarayı'nın bahçesi başlıyor, daha aşağıda İtalya Başkonsolosluğu ve İtalyan Lisesi, bir de İtalya Oteli. Anlayacağınız İtalya kokan bir sokak, ama İstanbul sokağı. İstanbul'a özgü bir güzel eser de var burada; 16 numaralı ahşap yapıdan söz ediyoruz…" . O sıralar ahşaplık ve eski statüsünün kaldırıldığını belirttiği bu binanın yıkılacağını sözlerine ilave etmektedir. BOA belgelerinde, manastır olarak kullanıldığı anlaşılan bu ahşap yapıya ilişkin çeşitli bilgilere ulaşılmıştır.

Belgelerden biri, daha önceki bir tarihte Fransisken rahibelerinin, manastır olmak üzere kabul gören arsasına ait kayıtlardaki düzenlemelerle ilişkilidir. Beyoğlu

Tomtom Mahallesi'nde 17 ve 19 numaralı yapılar ile bitişiğinde Sefer Bostanı Sokağı'nda yer alan 1,3,5,7 numaralı bitişik nizamdaki yapıların bulunduğu toplam 1497 *zira'*[18] büyüklüğündeki alanın önce Fransa elçiliğine katıldığı ve sonrasında Fransız hükümetince Fransisken rahibelerine bırakıldığı belirtilmiştir. Daha sonra ise manastır yapılmak üzere izin verildiğinden bahsedilmiştir (BOA İ.HR 1331.C/8 [1], 1913).

Diğer bir belgede Tomtom Sokak'taki 1,3,5,7 ve bitişiğinde, Sefer Bostanı Sokak'taki 17 ve 19 numaralı yapıların daha önce Fransa elçiliğine verilmiş olmasına rağmen Fransa Devleti'nin İstanbul'a gelen gemilerinin hizmetine sunulan bir postane olarak kullanıldığı ve bu postanenin "26 sene önce" başka bir yere taşındığı belirtilmiştir. Bunun üzerine bu arsanın, Fransa hükümeti tarafından, *"Motaster Dö Sör Francesken Garomlav"* isminde hasta bakan Fransisken rahibelerine, manastır olmak üzere bırakıldığı yazılmıştır (İ. HR 1331.C/8 [2], 1911).

Şekil 6.21 : Huber haritasından bir detay: Fransa Elçiliği'ne verilmiş olan 1,3,5,7 ve 17 ve 19 numaralı yapılar görülebilmektedir,1895 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Yukarıda belirtilen bu yapılar Huber (1895) haritasında görülmektedir (Şekil 6.21). D'Ostoya (1858-1860) haritasında, BOA belgesinde belirtildiği gibi öncesinde bu yapıların yerinde Fransız postanesi olarak kullanılan yapının bulunduğu anlaşılmaktadır (Şekil 6.22). Haritada iki sokağın kesişimindeki yapının üzerinde *"poste"* yazısı okunmaktadır. 1868-69'dan itibaren AO'lardan da Tomtom Sokak'ta

[18] Zira':Kol uzunluğu. Yirmi dört parmak uzunluğu. Arşın. Bir kolun dirseğinden orta parmak ucuna kadar yaklaşık 75-90 cm uzunluğundaki uzunluk ölçüsü birimi (Url-5).

Fransız Postanesi'nin yer aldığı anlaşılmıştır. En son 1885-86 yıllığında adına rastlanan postanenin sonraki yıllarda Galata Voyvoda Caddesi'ne taşındığı belirtilmiştir. Ayrıca BOA belgesinde "26 sene" önce diye belirtilen yaklaşık 1885'e denk gelen tarih de bu bilgilerle örtüşmektedir.

Şekil 6.22 : d'Ostoya haritasından bir detay: Tomtom Kaptan Sokak'ta yer almış olan Fransız Postanesi, 1858-60 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Bir zamanlar postane olarak kullanılan binanın mimarının Barborini olduğu ve yapının bir dönem mimara mülk olarak verildiği söylenmektedir (Yücel, 2005-2006). Postacılar Sokak, ismini bu Fransız Postanesi'nden almıştır *(Rue des Postes)* (Scognamillo 1990, s.63).

Ahşap manastır yapısının bitişiğinde, 1901'de inşa edilen Soeurs Garde-Malades Apartmanı, Yücel'in (2005-2006) belirttiği üzere; vergi kayıtlarına göre 1928'de Mösyö Elber Glavani'nin vefatından sonra eşi Madam Ekuş Glavani tarafından 80.000 Frank'a Louise Marie Marte (Madam Jeanne)'a satılmıştır. 1934'te bu kişinin binayı İsmail Pirioğlu'na satmış olduğu tespit edilmiştir.

Yapı, 1939 yılında Ziraat Bankası'na ipotek karşılığında verilmiştir. 1958'de yapının, banka çalışanları için hastane olarak dönüştürülmesi için başlatılan proje, 1960 ihtilalinin gerçekleşmesinden sonra yönetim kadrosunun değişmesi sonucu uygulanamamıştır. Bir müddet depo olarak kullanılmıştır (Şenol, 2005). 1987 Beyoğlu hali hazır haritasında bu yapı üzerinde Ziraat Bankası arşiv deposu yazmaktadır.

Yücel (2005-2006), bina sakinlerinin milliyetlerinin zaman içinde çeşitlilik gösterdiğini belirtmiştir. Levanten Giovanni Scognamillo'nun ifadesine dayanarak 1950'lerin başında bu yapıda üç Levanten ailenin yaşadığını eklemektedir.

Şekil 6.23 : Soeurs Gardes Malades Apartmanı, restorasyon öncesi durumu (Url-8) ve mevcut durumu (Tuğba Özulu, 2011)

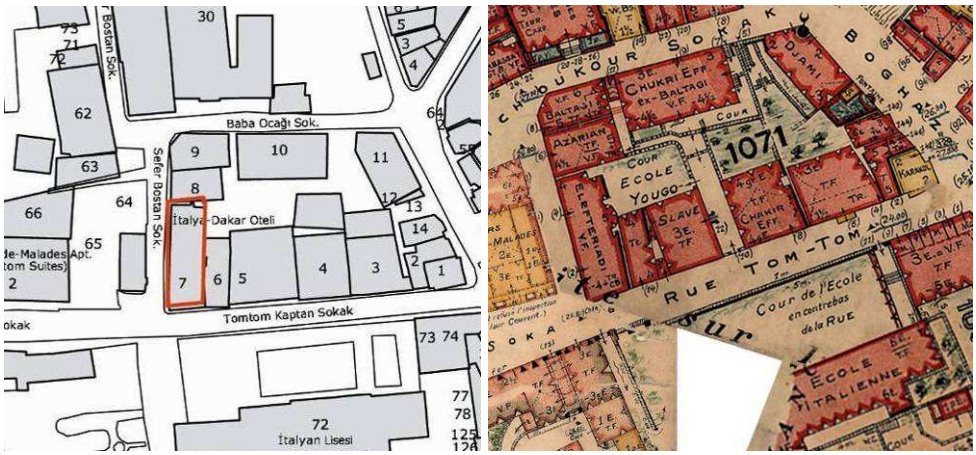

Şekil 6.24 : Bugün Tomtom Suites Otel olarak kullanılan Soeurs Garde-Malades Apartmanı'nın arka cephesi (Aygül Ağır, 2011)

Yapı, fazla bezeme içermeyen sade bir cepheye sahiptir. Daire kemerli giriş kapısının sağında ve solunda iki sıra pencere dizisi yer almaktadır. Sokak kotunda, kapının solunda daha küçük, sağında daha büyükçe dikdörtgen pencereler dizisi ve yokuşun eğiminden dolayı sağdaki pencerelerin de altında küçük ve kareye yakın dikdörtgen pencereler yer alır. 2. katta bir silme üzerinde daire kemerli pencere dizisi başlamaktadır. Bunların da üzerinde sağ ve solda, birer pencere gerideki yüzeyde kalacak şekilde, 2 kat yüksekliğinde bir kütle konsollarla taşınarak kısmen öne çıkmaktadır. 2005-2008 yılları arasında restore edilen (Şenol, 2005) yapı, bugün Tomtom Suites adıyla otel olarak faaliyet göstermektedir (Şekil 6.23 ve 6.24).

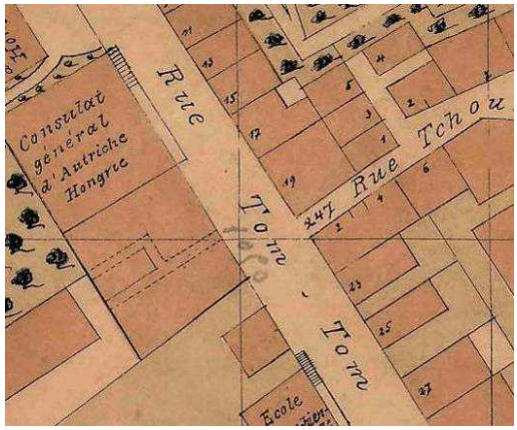
6.1.3 İtalya-Dakar Oteli

İtalya-Dakar Oteli (Şekil 6.27), Tomtom Kaptan Sokağı'nın Sefer Bostanı Sokak ile kesiştiği köşede yer almaktadır (Şekil 6.25).

Şekil 6.25 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında İtalya-Dakar Oteli.

Binanın inşa ediliş tarihi tam belirlenememekle beraber, XIX. yüzyıl sonu veya XX. yüzyıl başlarında bir tarih olduğu tahmin edilmektedir. Suat Nirven (1950) haritasına "*Olombiya Ap.*" adıyla işlenmiş olan yapının, Pervititch (1932) haritasında, 2 ve 4 numaralarda "*Elefteriadi Y. F.*" olarak geçtiği görülmekte ve binanın arkasında, yapıyla ilişkisi tam tespit edilememiş olan "*Cour Ecole Yougo*" ("Yugoslav Okulu'nun Avlusu") adıyla gösterilmiş olan bir avlunun bulunduğu dikkati çekmektedir. Huber (1895) haritasında aynı konumda; 2 ve 4 numarada yer alan dikdörtgen planlı yapının, Pervititch'te gösterilmiş olan yapının aynısı olup olmadığı ise tam saptanamamıştır (Şekil 6.26).

Şekil 6.26 : Huber haritasından bir detay: İtalya- Dakar Oteli'nin yerinde 2 ve 4 numaralı yapının yer aldığı görülmektedir, 1895(İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Yapının, hangi tarihten itibaren otel olarak faaliyette olduğu bilgisine ulaşılamamışsa da, Yücel (2005-2006), yaklaşık 1995 yılına kadar bu işlevle kullanıldığını ve özellikle İtalyan turistlerin buraya rağbet ettiğini dile getirmiştir. Ersöz (2009) de bir makalesinde, İtalyanların İstanbul'a çok sık geldiği günlerde İtalya Oteli'nde konakladıklarını ifade etmiş ve otelin ismine "Dakar" kelimesinin sonradan eklendiğini belirtmiştir. Bu otelin çeşitli Türk filmlerine sahne olduğunu da eklemektedir.

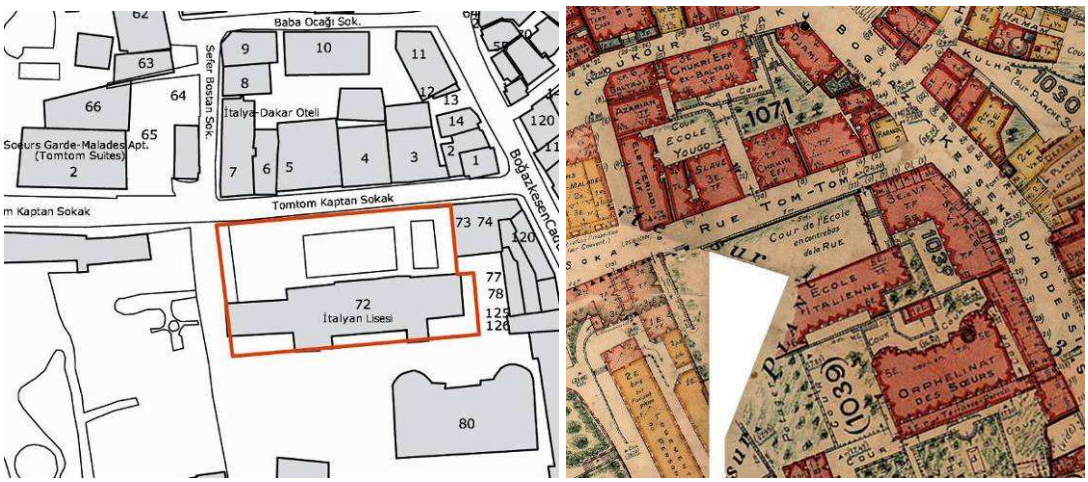
Şekil 6.27 : İtalya-Dakar Oteli (Tuğba Özulu, 2011).

Dikdörtgen plandaki yapının uzun kenarı, Sefer Bostanı Sokağı'na bakacak şekilde konumlanmıştır ve binaya ana giriş, bu cephede yer alan kemerli bir kapıdan verilmiştir. Bu girişin solunda 4 tane daire kemerli pencere ve daire kemerli ikinci bir kapı yer almaktadır. Ayrıca, Tomtom Kaptan Sokağı'na açılan ve sokağın eğiminden ötürü diğer kapılardan daha alt kotta kalan bir kapısı da vardır. 5 normal kat ve bir teras katından oluşan yapının her katı silmelerle birbirinden ayrılmıştır. Oldukça sade cepheleri üzerinde yer alan dikdörtgen pencereler, söveler içerisine yerleştirilmiştir. İkinci kat pencerelerinde, pencerelerin biraz üzerinde yer alan başlıklarla cepheye küçük bir hareket katılmıştır.

Bugün, "*Hotel Dakar Itali*" yazılı tabelası halen üzerinde asılı duran yapı, boş durumdadır.

6.1.4 İtalyan Lisesi

Tomtom Kaptan Sokak'ta yer alan ve 1888 yılında, ilk etapta İstanbul'da yaşayan İtalyan uyruklu vatandaşlar için açılan İtalyan Lisesi (Şekil 6.28), günümüzde "yabancı özel okul" statüsündedir (Ağır ve Erdoğan, 1994, s.305). İtalyanca ismi, "*Liceo Italiano I.M.I* (*Istituti Medi Italiani*)" olarak geçmektedir.

Şekil 6.28 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında İtalyan Lisesi.

Osmanlı İmparatorluğu topraklarında eğitim-öğretim kurumları açan devletlerden biri de İtalya'dır. Ticaretle uğraşan Cenevizli, Venedikli ve Sicilyalılar, Haliç kıyılarında ve özellikle Galata'da yerleşmişlerdir. Bu civarda yerleşen İtalyan cemaat Cenova lehçesi ile konuşmaktadır. Bu nedenle varlıklı aileler çocuklarının eğitimi için özel eğitmenler tutarken, dar gelirliler ise Katolik din adamları tarafından eğitilmişlerdir (Url-2).

İtalya'da siyasi bir birlik olmadığı dönemde yurtdışındaki vatandaşların eğitimi ile ilgilenilmediğinden, yurtdışında yerleşmiş İtalyan vatandaşlar, çocuklarını İstanbul'da çoktandır faaliyette olan ve ciddi bir eğitim veren Fransız okullarına göndermişlerdir (Haydaroğlu, 1990, s.147).

Kırım Savaşı, İtalyan Birliği'nin kurulmasında ve gelişmesinde önemli role sahiptir. İtalyan birliği kurulduktan sonra, 1863'te, İtalya'da işçilerin hastalık, emeklilik ve yaşlılık zamanında dayanışmalarını sağlamak için *"La Società Operaia"*[19] adındaki

[19] Ayrıca daha fazla bilgi için bkz. [**Anonim,** 1995. La Società Operaia Italiana di Mutuo Soccorso in Costantinopoli, Istituto Italiano di Cultura, Istanbul].

işçi derneği kurulmuştur. 1864'te İstanbul'daki İtalyan cemaat için, dernek lokalinde bir İtalyan akşam okulu açılmıştır (Haydaroğlu, 1990, s.148). Ağır ve Erdoğan (1994, s.305), akşam okulunun açılış tarihini 1861 olarak belirtmektedir ve daha önce Santa Maria Draperis Kilisesi'nde verilen, İtalyanca, aritmetik, geometri gibi bazı derslerin bu okulda okutulmaya başlandığını söylemektedir.

İtalya Hükümeti'nin, İtalya dışındaki okullara da ilgi göstermesini bekleyen *Società Operaia*, yetersiz buldukları okulun iyileştirilmesi için girişimde bulunmuştur. Bunun neticesinde, 1888 yılında Polonya Sokağı'nda "Kraliyet İlk ve Ortaokulu" faaliyete geçmiştir (Url-2). İtalyan okulunun Polonya Sokağı'ndaki binası Huber (1895) haritasında, "*Ecole Italienne*" yazılı olan 25 numarada görülebilmektedir.

Öte yandan, Haydaroğlu (1990, s.151-152), İtalyan Erkek Okulu *(R. Scuole Elementare Maschile)* başlığı altında, 1885 yılında kurulan bir okuldan bahsetmektedir. Bu okulun kiralık binasından, Teknik-Ticaret Okulu ile birleşerek İtalyan işçi derneğinin yaptırdığı bir binaya taşındığını ve önceleri koloniye ait bir özel okulken 1888-89'da "Crispi Kararnamesi" ile resmi okul haline getirildiğini belirtmiştir.

Okulun öğrencilerine 3. sınıf sonunda teknik diploma, 4. sınıf sonunda ise ticaret diploması verilmekteydi. Okulda örnek bir banka şubesi (*Banco Modello)* de yer almaktaydı. Bu okulun mezunları Napoli'de Şarkiyat (Doğu bilimleri) Enstitüsü'nün *(Istituto Orientale)* yüksek ticaret okuluna *(Scuole Superiori di Commercio)* kabul edilmekteydi (Haydaroğlu, 1990, s.152).

Okul, 1912 yılında Trablusgarp Savaşı esnasında öğretime ara vermiştir (Ağır ve Erdoğan, 1994, s.305). İtalyan Lisesi'nin resmi internet sayfasında yer alan bilgilere göre, 1913-1914 öğretim yılında yeniden faaliyete girmiş ve 30 Nisan 1915'te Birinci Dünya Savaşı nedeniyle bir kez daha kapatılmıştır.

Savaş bittikten sonra, 1919 yılında, İtalyan Ortaokulu ve Lisesi, İtalya'ya Avusturya tarafından savaş tazminatı olarak verilen bugünkü binasına (Şekil 6.29) taşınmıştır (Url-2).

Şekil 6.29 : Sébah et Joaillier: 1900 yılı civarında Beyoğlu İtalyan Lisesi (D-DAI-IST-10.162).

Avusturya Elçiliği'nin savaş tazminatı olarak İtalya'ya verdiği bu okul ve üstünde bulunduğu Çukurbostan arazisi ile ilgili çeşitli bilgilere BOA'dan ulaşılmıştır. Tophane'de, Tomtom Mahallesi'nde bulunan Çukurbostan'ın 4000 *zira*'lık kısmının okul inşa edilmek üzere Avusturya Elçiliği'ne, bir o kadar kısmının da kilise inşa edilmek üzere İngilizlere verilmesi ve kalan yerlerin de ev inşa edilmek üzere taliplerine satılarak elde edilen gelirin bir kısmının Beyoğlu sokaklarının düzenlemesinde kullanılması tasarlanmıştır (BOA HR.MKT 223/21 [1] ve [2], 1274/ 1858).

16 Nisan 1833 tarihli "ilmühaber"in sureti niteliğindeki BOA belgesine göre, Sultan Bayezid Han Vakfı'na ait olan Tomtom Mahallesi'nde Çukurbostan'daki bu arazi, o dönemde yenileneceğinden bahsedilen yol ile Avusturya Elçiliği ve Postanesi, Süleyman ve Ali Efendiler ile İbrahim Usta'ya ait evler ile çevrelenmiştir. Bu arazinin 5350 *zira* karelik kısmı mahalli mektep inşası için Avusturya Elçiliği'ne, 6850 *zira* karelik kısmı ise yetimhane inşası için Fransız Elçiliği'ne verilmiştir (BOA ŞD 2800/25 [1], 1329/1911).

1858-1860 tarihli d'Ostoya haritasında yeşil alan olarak gözüken bu arsa üzerinde, C. Fréres (1891) haritasında "*Couvent et Ecole Saint-Benoit"*, Huber (1895) haritasında "*Ecole Autrichienne"* ve "*Ecole de Tchoukour Bostan"*, Necip Bey (1918) haritasında *St. Joseph* yetimhanesi, 1919 tarihli A. Raymond ve sonrasındaki haritalarda ise İtalyan Lisesi ibarelerinin yer aldığı görülmektedir (Çizelge A.1).

Avusturya-Macaristan Elçiliği'nin bitişiğinde yer alan ve 1833'te kendilerine bağışlanmış olan bu arazide, Avusturyalıların bir okul inşa ettikleri ve bu okul o zamana dek hiçbir tamir görmediğinden, yapının harap durumda olduğu belirtilmiştir. Avusturya ve Macaristan İmparatorluğu Elçiliği, aynı arsa üzerinde 46,32 m genişliğinde, 13, 34 m uzunluğunda ve 20 m yüksekliğinde, toplam 618 m² alana sahip yeni bir okulun inşa edilmesi ve inşaat bittikten sonra eski okul binası tamamen yıkılarak arsasının okul bahçesi olarak kullanılması için izin istemiştir. Bunun üzerine bu talep çeşitli makamlarca incelenmiş ve okul inşa etmek üzere arsanın değerinin (*kıymetinin*) binde onu oranında bir zeminin kendilerine tahsis edilmesi önerilmiştir (BOA ŞD 2800/25 [5], 1329/ 1911). Yani, yukarıda bahsedildiği üzere; Avusturya'nın İtalya'ya savaş tazminatı olarak verdiği okul binası arşiv belgelerinde bahsi geçen bu okuldur.

1920 yılından itibaren Latince'nin de okutulmaya başlandığı okul, eğitim sisteminde zaman içinde gerçekleşen değişikliklerle faaliyetini devam ettirmiştir. Ticaret bölümü 1966 yılında kapanmıştır. Bir yıl hazırlık, üç yıl ortaokul, dört yıl lise olarak klasik fen alanında eğitim veren Özel İtalyan Lisesi'nde, ilköğretim kanunu yürürlüğe girdikten sonra ortaokul öncesi hazırlık sınıfı kaldırılmış ve lise öncesi hazırlık sınıfı konmuştur. Günümüzde eğitim ve öğretim, fen ve Türkçe-matematik alanlarında sürmektedir (Url-2).

Şekil 6.30 : İtalyan Lisesi (Tuğba Özulu, 2011 ve Url-2)

İtalyan Lisesi'nin 1919 yılından bu yana faaliyette olduğu binası, XIX. yüzyıl neoklasik mimari üslupta inşa edilmiştir (Şekil 6.30). Mimarı bilinmemektedir. Taş malzeme ile inşa edilen bu yapı, uzun koridorlu ve giriş cephesi boyunca dersliklerin dizildiği sade bir plan şemasına sahiptir (Ağır ve Erdoğan, 1994, s.305). Her biri 600 m² civarında alana sahip 5 kattan oluşmaktadır. Binada; 20 derslik, 4 kurs odası, idari

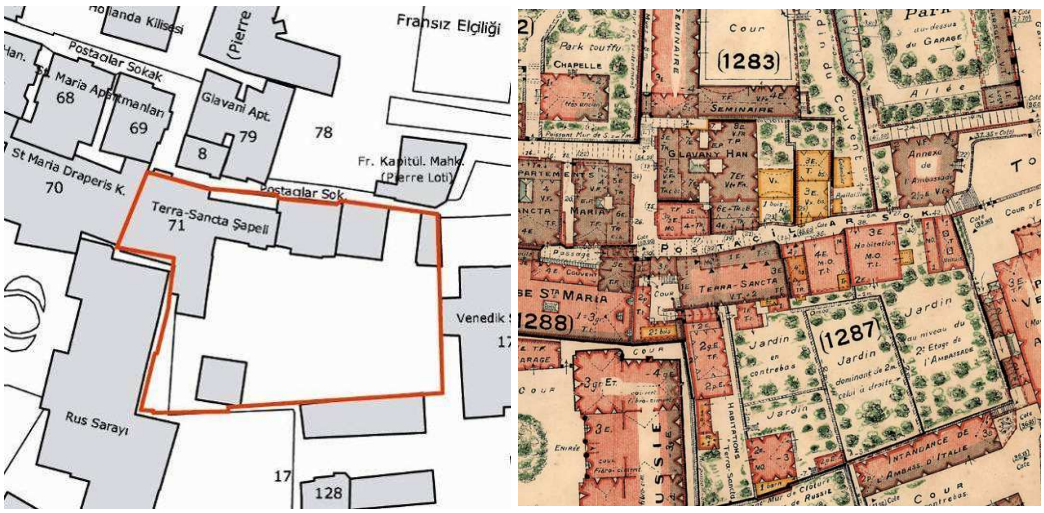
odalar, zemin katta kapalı spor salonu ve laboratuvar ile 4. katta bilgisayar laboratuvarı, çok amaçlı salon, kütüphane, resim atölyesi ve arşiv bulunmaktadır (Url-2).

Yapı oldukça sade ve simetrik kurguda bir giriş cephesine sahiptir. Hafifçe öne çıkan orta kısım üçgen alınlıkla vurgulanmıştır. Yatayda silmelerle bölünen cephe, dikdörtgen pencerelerle klasik bir anlayışta düzenlenmiştir. Alınlığın hemen altında yer alan orta bölümde ise aralarında pilastrların bulunduğu daire kemerli bir pencere dizisi yer almaktadır.

6.2 Postacılar Sokağı Yapıları

6.2.1 Terra-Sancta Şapeli

Bugün her ne kadar büyük kısmı duvarlar arkasında kalan yapının kendisi dışarıdan çok algılanamıyorsa da Postacılar Sokağı'ndan Tomtom Kaptan Sokağa doğru kıvrılan yolun başında (Şekil 6.31), sağda yer alan kapısı üzerinde *"Capella et Hospitium Terrae-Sanctae"* ismini okumak mümkündür (Şekil 6.33).

Şekil 6.31 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Terra-Sancta Şapeli.

Santa Maria Draperis Kilisesi'nin arka bahçesinde, İspanyol Katolikleri için yapılmıştır (Sezer ve Özyalçıner, 2003, s.318). Eski Rus Konsolosluğu binasının arkasında kalan ve ana caddeden girişi olmayan İspanyol eski orta elçiliğinin şapelidir (Şekil 6.32) (Dorsay, 1991, s.105). "Kutsal toprak" anlamına gelen isminden anlaşıldığı üzere papazları Kudüs'e bağlıydılar (Kömürcüyan, 1952, s.252)

İlk şapel 1670'te yapılmıştır. Ancak bugün var olan yapı, 1871 yangınından sonra inşa edilmiştir. Bazı özel günlerde İspanyol Fransiskenleri'nin ibadetine açılmaktadır (Belge, 1998, s.258).

Hoenkamp-Mazgon (2009, 40), Hollanda Sarayı'nın arkasında solda Fransız Sarayı ve sağda Ceneviz temsilcisinin evinin bulunduğunu ve önceleri *Padre Comissario di Terra Santa*'nın misafirhanesi olarak kullanılan yapının Kutsal Topraklar'ın Fransiskenler Tarikatı'nın İstanbul'daki manastırı olduğunu belirtmiştir. Venedik Balyosu'nun rahipliğini yapan din adamlarının misafirhanesi olarak kullanıldığı belirtilen bu şapelin üzerinde Kudüs haçı yer almaktadır (Dwight, 1926, s.173).

XVII. yüzyılda İstanbul'a gelen Kömürcüyan (1952, s.41) Hollanda elçisinin ikametgahını tarif ettikten sonra şöyle devam eder: "Bunun yakınında Françiskos tarikatından Kudüs Frenk rahiplerinin büyük bahçeli "casa"sı vardır. Bunun bitişiğinde, tarikatın manastırı olan Tera-Santa bulunur.".[20] XVIII. yüzyılda İstanbul'a gelmiş olan İncicyan (1976, s.110) , bu yapıdan "Kudüs İspanyol Fransiskenlerinin mütevazı ikametgâhı" olarak bahsetmiştir.

Şekil 6.32 : Eski İspanyol Orta Elçiliği'nin arkasında yer alan Terra-Sancta Şapeli (Dorsay, 1991).

Flaman rahiplerinin düzenli olarak kaldığı bu manastır ve yanındaki Santa Maria Draperis kilisesi, 1672'den tahminen 1739'a kadar Hollanda'nın koruması altında kalmıştır. Sonrasında ise Habsburg Kralı ("*internuntius"* ya da büyükelçi) Fransiskenlerin korumasını üzerine almıştır (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.40).

[20] Çevirenin notunda, Kömürcüyan'ın kastettiği kilisenin, Beyoğlu'ndaki Santa Maria Draperis Kilisesi'nin 1769 senesinden önceki binası olduğu belirtilmiştir (Kömürcüyan, 1952, s.252).

Tournefort (2005, s.37), seyahatnamesinde reformcu Fransiskenler'in, Kutsal Topraklar rahiplerinin hacı evlerinin bitişiğinde yerleştiklerini ve yalnızca kutsal yerlerin sorunlarıyla ilgilenmek üzere İstanbul'da bulundukları için şapellerine hiç kimseyi kabul etmediklerini belirtmiştir.

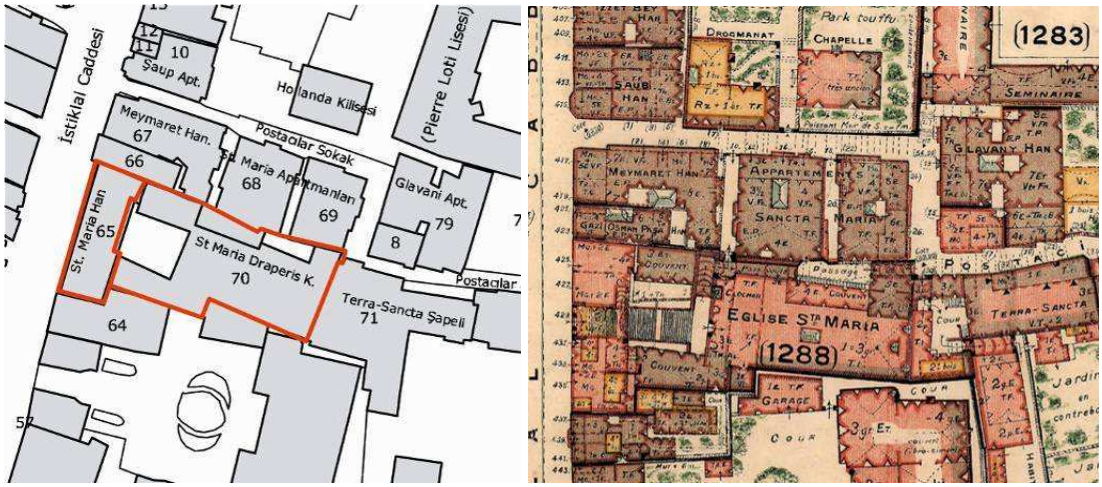
Terra-Sancta Şapeli, *"N.D. des Septs Douleurs"*a adanmıştır (Mamboury, 1951, s.346).

Şekil 6.33 : Solda; Terra-Sancta Şapeli'nin Postacılar Sokağı'na bakan cephesi, sağda; şapelin Postacılar Sokağı'na açılan kapısı (Tuğba Özulu, 2011).

6.2.2 Santa Maria Draperis Latin Katolik Kilisesi

Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde, Galatasaray ve Tünel arasında, caddenin doğu tarafında yer alır (Şekil 6.34).

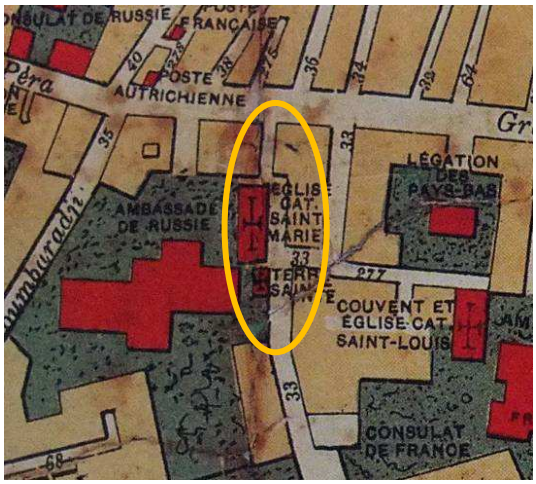

Şekil 6.34 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Santa Maria Draperis Kilisesi.

Ana girişi İstiklal Caddesi üzerinde bulunmakla beraber, "Santa Maria Geçidi" olarak bilinen ve Belge'nin (1998, s.258) belirttiği üzere, Terra-Sancta Şapeli'nin Postacılar Sokak üzerindeki kapısının sağındaki kapıdan girildiğinde Santa Maria Draperis Kilisesi'nin iç kapısına ulaştıran, içeride mezarların yer aldığı bir geçit vardır. Ancak İstiklal Caddesi'ni kestirmeden Postacılar Sokağı'nın alt kısmına bağlayan bu geçitin kapısı bugün kapalı tutulmaktadır (Şekil 6.35). 1891 tarihli AO'da yer alan, mühendis Godeffroy tarafından çizilmiş olan haritada da (*Plan de Pera*) bu geçit açıkça okunabilmektedir (Şekil 6.36).

Şekil 6.35 : Kiliseden Santa Maria geçidine açılan demir kapı ve geçidin Postacılar Sokağı'na açılan kapısı (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 6.36 : Godeffroy: *Plan de Pera*'dan bir detay: Santa Maria Draperis Kilisesi ve Santa Maria geçidi, AO 1891 (Millas, 2006).

Yapıda yer alan kitabelerden birine göre, kilise 22 Haziran 1769'da inşa edilmiştir (Darnault, 2004, s.98). Fransisken rahiplerinin Sirkeci yakınlarındaki kiliselerinin inşası 1453'te tamamlanmıştır. Ancak, İstanbul'un fethinden sonra rahipler burayı terk etmişlerdir ve Galata'da Mumhane bölgesine yerleşmişlerdir. Yeni yerleri Mumhane Caddesi'ne yakın, Draperis ailesine ait bir şapeldir. Burada aynı zamanda Cenovalı Clara Bartolda Draperis'e ait bir ev ve bir şapel de yer almaktaydı. Clara Vartolda, 1584 yılında şapeli Fransisken rahiplerine bırakmıştır (Mamboury, 1951, 344) ve adının Santa Maria Draperis olarak anılmasını istemiştir (Darnault, 2004, s.98).

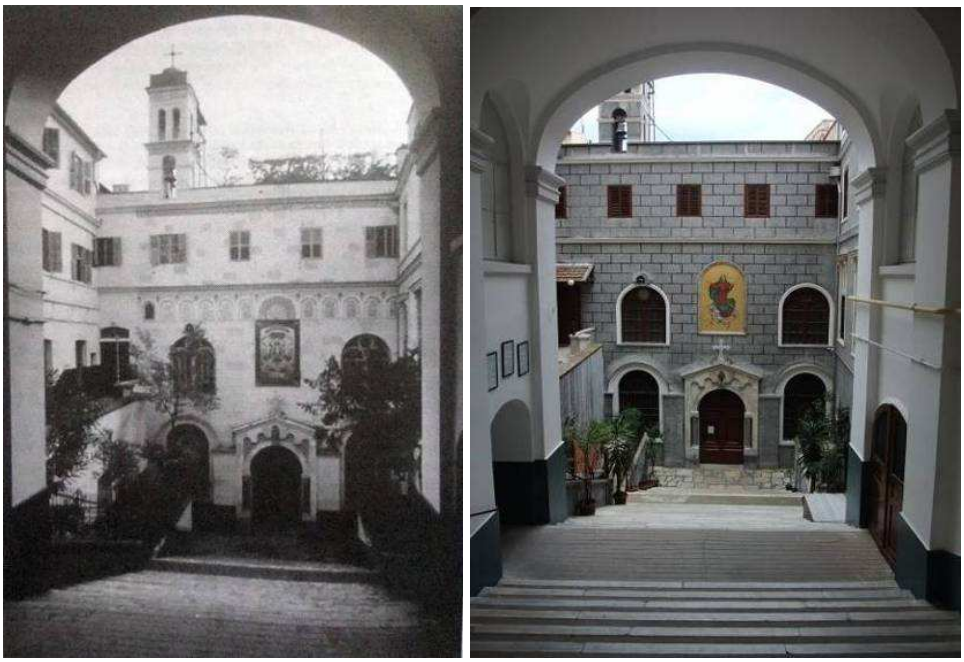
1660 yılında yanan kilisenin ardından 1663'te kilise yeniden inşa edilmiş, ancak gerekli izinler sağlanamadığı için yıkılmıştır. Fransiskenler Beyoğlu Dört Yol'da Thomas Vilasti'ye ait bir evi kiralamışlardır. 1678'de bugünkü kilisenin yer aldığı araziyi satın almışlardır ve 1691'de bu arazi üzerinde bir kilise ve ev inşa etmişlerdir. Ancak bu kilise 1697'de yanmıştır. 1700'de yeniden inşa ettikleri kilise de aynı yıl, yine bir yangın sonucu yıkılmıştır. 1702'de inşa edilen kilise ise deprem sonucu 1727'de yıkılmıştır. Bir kez daha inşa edilen kilise 1767 yangınında yanmıştır. Yeni bir kilisenin inşası için gerekli izinler alınmış ve 1768'te temelleri atılmıştır ve kilise 1769 Mart'ında resmen açılmıştır. Bugün ayakta olan yapı, 1769'a tarihlenmektedir (Darnault, 2004, s.98). İncicyan (1976, s.109-110), bu yapıdan "oradaki bütün kiliselerin içinde en güzeli olan kagir kilise" şeklinde bahsetmektedir. Kilisenin yapımı sonrası borç altında kalan rahipler, 1785'te imparatorluk elçisinin yardımıyla diğer Hıristiyan milletlere satılması söz konusu olan kiliselerini ellerinde tutabilmişlerdir. İncicyan, rahiplerin, elçinin bu hizmetine ilişkin bir kitabeyi kilisenin iç kapılarından birine koyduklarını eklemektedir.

BOA, Kasım 1829 (1245) ve Haziran 1830 (1245) tarihli HAT 775/36340 ve HAT 775/36340-A belgelerinden, o dönemde Santa Maria Kilisesi'nin tamiratı için başvurulduğu anlaşılmaktadır. Avusturya himayesindeki kilisede, kış yaklaştığından ötürü bir an önce yapılması istenen onarımların ruhsatı için Galata Nazırı Kaymakam Paşa ve Mimar Ağa'ya başvurulmuştur. Talep ettikleri izni alabilmek için kaymakama daha önceki padişahlar döneminde aldıkları izine dair belgeler ve kendilerine tanınmış çeşitli hakları belgeleyen bir "ahidname" sunulmuştur. Kaymakam böyle bir sözleşmenin kaydına rastlamadığını ifade ediyorsa da gösterilen belgeler uyarınca, aslına bağlı kalınarak onarılmasına yönelik izinler göz

önünde bulundurularak, padişah tarafından gerekli izin verilmiştir. Onarımların içeriğiyle ilgili bilgiye rastlanmamıştır.

1838'de kiliseye bir çan kulesi eklenmiştir ve yapı 1874'te rekonstrüksyona varan düzeyde kapsamlı bir restorasyon geçirmiştir. Kilisenin yeniden açılışının kutlandığı 8 Aralık 1874 tarihine ait bir kitabe kilisenin girişinin solunda yer almaktadır (Darnault, 2004, s.99).

Durudoğan (1998, s.103), kilisenin yeniden inşasının 1904 yılında İtalyan mimar Guglielmo Semprini tarafından gerçekleştiğini belirtmiştir (Şekil 6.37).

Şekil 6.37 : Solda; Santa Maria Draperis Kilisesi'nin XX. yüzyıl başındaki görünümü (Darnault, 2004), sağda; mevcut durumu (Tuğba Özulu, 2011).

Kiliseye İstiklal Caddesi'nden giriş, Santa Maria Han'ın zemin katındaki zafer takını çağrıştıran; ortada bir büyük ve onun her iki yanındaki daha küçük daire kemerli kapılarla sağlanmaktadır. Kapıdan girildiğinde avludaki geniş merdivenlerle, caddedeye göre alt kotta bulunan yapıya ulaşılmaktadır (Şekil 6.38). Kilisenin bitişiğinde, iki yanda üç katlı manastır yapıları yer alır (Şekil 6.39). Girişleri üst kattan sağlanmaktadır. Silmelerle bölmelenmiş cepheleri üzerinde bezeme yoktur.

Şekil 6.38 : Santa Maria Draperis Kilisesi ve avlusu (Tuğba Özulu, 2011).

Şekil 6.39 : Santa Maria Draperis Kilisesi'nin bitişiğinde yer alan yapılar (Tuğba Özulu, 2011).

Kilisenin giriş cephesi kat silmeleriyle üç bölüme ayrılmıştır. Giriş katında, ortada daire kemerli bir kapı ve bunun her iki yanında daire kemerli bir pencere bulunmaktadır. Kapının iki küçük mermer sütunla taşınan kemeri, üçgen çatılı beyaz mermer bir panel içinde hafifçe öne çıkmaktadır. Girişin üstünde ise altın rengi zemin üzerinde, melekler tarafından taşınan Hz. Meryem'in Göğe Yükselişi'nin betimlendiği, daire kemer biçiminde bir mozaik panel ve onun her iki yanında daire kemerli bir pencere yer alır. Bu pencere kemerlerinin içinde de iki küçük daire kemer vardır ve soldaki pencerede bu kemerlerin üstünde bir saatin yer aldığı görülmektedir. Pencerelerin hizasında kilisenin galeri katına açılan bir kapı vardır. En üstte ise kepenklerle kapatılabilen bir dizi dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Cephenin bitiminde, solda çan kulesi başlamaktadır.

Yapı, 27.65 m uzunluğunda, 15 m genişliğinde bir plana sahiptir ve tek neflidir. Mekanı örten beşik tonoz, 1874'te mimar Louis Seffelder tarafından neo-Bizans

stilinde bezenmiştir (Şekil 6.40). Kilisede yer alan yedi altardan ana altar Santa Maria Draperis'e adanmıştır (Darnault, 2004, s.100). 1678 yangınından beri korunan Meryem Ana tablosu bu altar üzerinde yer alır (Salman, 1994, s.455).

Şekil 6.40 : Santa Maria Draperis Kilisesi'nin iç mekanından bir görünüm (Tuğba Özulu, 2011).

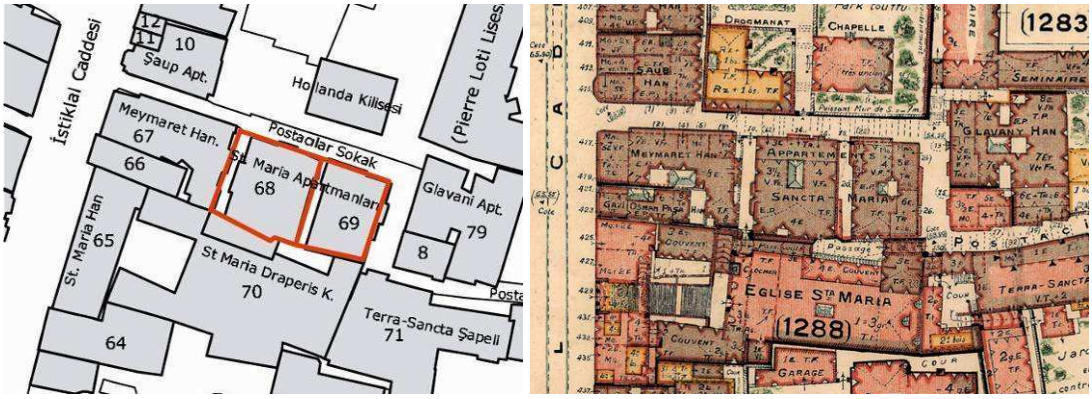
Darnault (2004, s.103) Santa Maria Kilisesine bağlı yapılar dahilinde Fransisken rahibelerine ait olan Sainte Elisabeth Okulu'nun varlığına değinmiştir. Avlu etrafında üç bloktan oluşmuştur. Polvan (1952, s.136), bu okulun Kumbaracı Yokuşu Tercüman Çıkmazı'nda yer aldığını belirtmiştir. Santa Maria Kilisesi ruhani dairesi çocuklarının eğitmi için "ücretsiz ruhani daire sınıfları" *(Classes Patrossiales Gratuites)* ismiyle açılmıştır. 1872'de ücretli ve yatılı bir okul *(pensionnat)* da açmışlardır.

Polvan (1952, s.135) ise 19. yüzyılın ikinci yarısında Santa Maria Draperis kilisesine bitişik konumda, Riformatilerin yönetiminde dini eğitim veren Beyoğlu Santa-Maria İtalyan Okulu'nun faaliyet gösterdiğini belirtmiştir. Bir kilise okulu *(maitrise)* niteliği taşıyan okulun, kuruluş ve kapanış tarihleri net değildir.

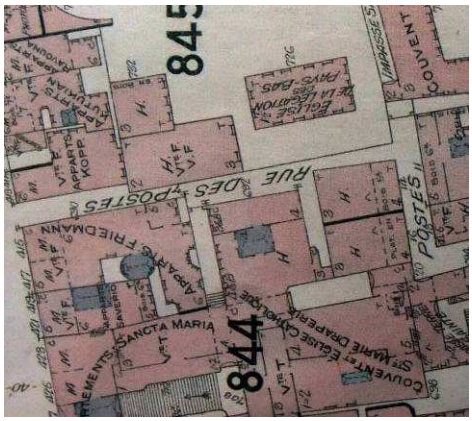
İstiklal Caddesi üzerinde yer alan Santa Maria Hanı, Semprini tarafından inşa edilmiştir. Giriş katında dükkanlar yer alır. Neoklasik üsluptaki ön cephesindeki zengin bezemelere kıyasla yan cephelerde sade bir mimari dil hakimdir (Darnault, 2004, s.104). Binanın ön cephesi, geniş saçağı, frizleri, İyonik sütun başlıkları, geniş kat silmeleri ve rölyefli volütlü konsollarıyla dönemin seçmeci tutumunu ortaya koymaktadır (Salman, 1994, s.456).

6.2.3 Santa Maria Apartmanları

Beyoğlu İstiklal Caddesi'nden, Postacılar Sokağı'na girildiğinde sağ kolda yer alan Santa Maria Apartmanları, Santa Maria Draperis Kilisesi'ne aittir[21] (Scognamillo, 1990, 62). Bu isimle anılan apartmanlar, fiziksel olarak birbirinden bağımsız iki ayrı binadır (Şekil 6.41).

Şekil 6.41 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Santa Maria Apartmanları.

Şekil 6.42 : Goad: İstanbul sigorta haritasında Santa Maria Apartmanları, 1905 (Dağdelen, 2007).

AO'larda yapılan incelemelere göre; "Santa Maria Apartmanı" isminin 1904 yılından itibaren 12 numarada, 1913 yılından itibaren ise hem 12 hem 18 numarada geçtiği görülmektedir. AO'larda belirtilen numaralar ile güncel numaralandırma arasındaki farktan ötürü hangi binanın önce inşa edildiğini saptamak güçse de 1905 tarihli Goad haritasında bu durum açıklığa kavuşmaktadır (Şekil 6.42). BB halihazır haritada 68 numarada gösterilen apartmanın daha önce, yani 1904'te, 69 numaradaki apartmanın

[21] Santa Maria Draperis Kilisesi ile ilişkili olan ve Semprini tarafından inşa edilen İstiklal Caddesi üzerindeki bir grup yapı da aynı isimle anılmaktadır.

ise 1913 tarihinde inşa edildiği anlaşılmaktadır. 1913 tarihinde inşa edilen yapının öncesinde, yerinde farklı bir yapı mevcuttur.

Apartmanların Postacılar Sokağı'na bakan giriş cepheleri oldukça sade bir yaklaşımla düzenlenmiştir (Şekil 6.43 ve 6.44). 1904'te inşa edilen 68 numaralı apartman, yaklaşık 340 m²'lik alan üzerinde, üç kat halinde yükselmektedir. Giriş katta yer alan üç tane daire kemerli kapı, önündeki birkaç basamakla sokağa açılmaktadır. Üst katlarda dikdörtgen pencereler yer almakta ve pencerelerin hemen altında başlayan silmeler yapıyı çevrelemektedir. Ortadaki girişin üstünde yer alan ve iki kat boyunca devam eden çıkma, konsollarla taşınmaktadır.

Şekil 6.43 : BB halihazır haritaya göre 68 numaralı Santa Maria Apartmanı (Tuğba Özulu, 2011).

Sokağın köşesinde yer alan 69 numaralı Santa Maria Apartmanı, yaklaşık 260 m²'lik alan üzerinde inşa edilmiştir. 6 katlı yapının en üst katının sonradan ilave edildiği düşünülmektedir. Binaya doğu ve batı cephesinden girişler verilmiştir. Dikdörtgen pencerelerin yer aldığı cepheleri hemen hiç bezeme içermemektedir. İki Santa Maria Apartmanı arasındaki geçide bakan pencerelerinden bir kısmı bugün, duvar örülerek kapatılmış durumdadır. Doğu cephesinde, ortada çıkma şeklinde yer alan kısmın her iki yanında, balkonlar yer almaktadır.

Şekil 6.44 : BB halihazır haritaya göre 69 numaralı Santa Maria Apartmanı (Tuğba Özulu, 2011).

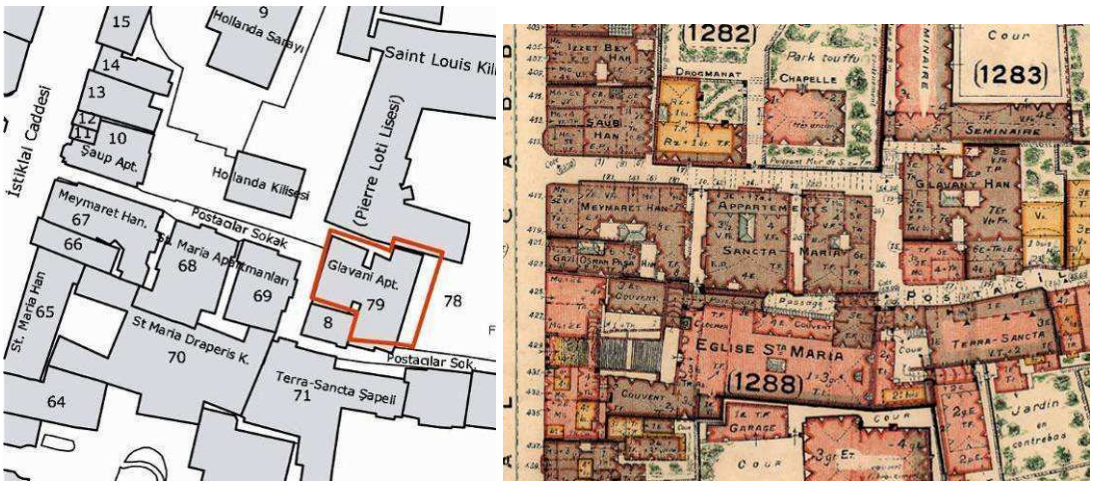
Pervititch (1932) haritasında görülmekte olduğu gibi; Santa Maria Apartmanları ve Meymaret Han olarak belirtilen binalar arasında dar koridorlar bulunmaktadır (Şekil 6.45). Halihazır haritada 67 numarada yer aldığı görülen Meymaret Han ile 68 numaralı Santa Maria Apartmanı arasındaki koridorun başında ve sonunda kapılar bulunmaktadır. Santa Maria Kilisesi, Pervititch haritasından da anlaşılabileceği üzere, bu koridor vasıtasıyla Postacılar Sokağı'na açılmaktadır. 68 ve 69 numaralı Santa Maria Apartmanları arasındaki koridor ise Santa Maria geçidine bitişik bir duvarla sonlanmaktadır.

Şekil 6.45 : Solda: 67 no.lu Meymaret Han ve 68 no.lu Santa Maria Apartmanı arasında bulunan ve Santa Maria Kilisesi'ne kadar uzanan koridorun kapısı, sağda; iki Santa Maria Apartmanı arasındaki koridor ve kapısı görülmektedir (Tuğba Özulu, 2011).

6.2.4 Glavani Apartmanı

Glavani Apartmanı'nın giriş cephesi, İstiklal Caddesi yönünden Postacılar Sokağı'na girenleri, yokuşun bitiminde karşılamaktadır. Sokak, bu noktada sağa doğru devam ederken, solda Saint Louis Kilisesi'ne kadar uzanan geçidin kapısıyla son bulmaktadır. Postacılar Sokağı'nın bu kolunda yer alan Glavani Apartmanı, kuzeyinde ve doğusunda Fransız Elçiliği'ne ait yapılar, güneyinde ise apartmanlar ile çevrelenmiştir (Şekil 6.46).

Şekil 6.46 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Glavani Apartmanı.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında, Pera (İstiklal) Caddesi üzerinde ve ona açılan sokaklarda, bu çevrenin kimliğinin oluşmasında en etkili rolü oynayan dönemin tanınmış Levanten ve gayrimüslim ailelerinin konutları yer almıştır. Bu tip konutların bir örneğini teşkil eden, Beyoğlu Postacılar Sokağı'nda bulunan Glavani Apartmanı, Pera Caddesi civarındaki sokaklarda ikamet eden bu ünlü Levanten ailelerden; Glavani (*Glavany*) Ailesi'ne aittir (Akın, 1998, s.276-277)

Glavani ailesi, Pera'da yaşamış ve kardeşlerden Alfred Glavani'nin konağından ötürü adını Kallavi Sokağı'na da vermiş ünlü bir Levanten ailedir. Adları "*Glavanini"* olarak da geçen Cenovalı aile, 1150'de Cenova'dan Sakız Adası'na, XVIII. yüzyıl ortalarında ise Pera'ya göç etmiştir. İstanbul'a geldiklerinde, bugün Büyük Londra Oteli'nin bulunduğu yerde kendilerine bir ev yaptırmışlardır. Geçimlerinin bir kısmını gayrimenkul rantı ile sağlayan aile, 1860 yılında, Voyvoda Caddesi üzerindeki Glavani Hanı'nı yaptırmıştır. Bahsi geçmekte olan, Postacılar Sokak'taki Glavani Apartmanı'nı ise XX. yüzyıl başında inşa ettirmişlerdir (Üsdiken, 1994, s.402).

AO'larda yapılan taramalara göre ilk olarak, 1896 yılında, Postacılar Sokağı, 10 numarada *"Maison Glavany"* adının geçtiği tespit edilmiştir. Glavani Apartmanı, 1901 yıllıklarından itibaren 11 numarada gösterilmeye başlanmıştır. Bu apartmanda yer alan dairelerin her birinde, farklı meslek grupları ve milletlerden sakinlerin ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

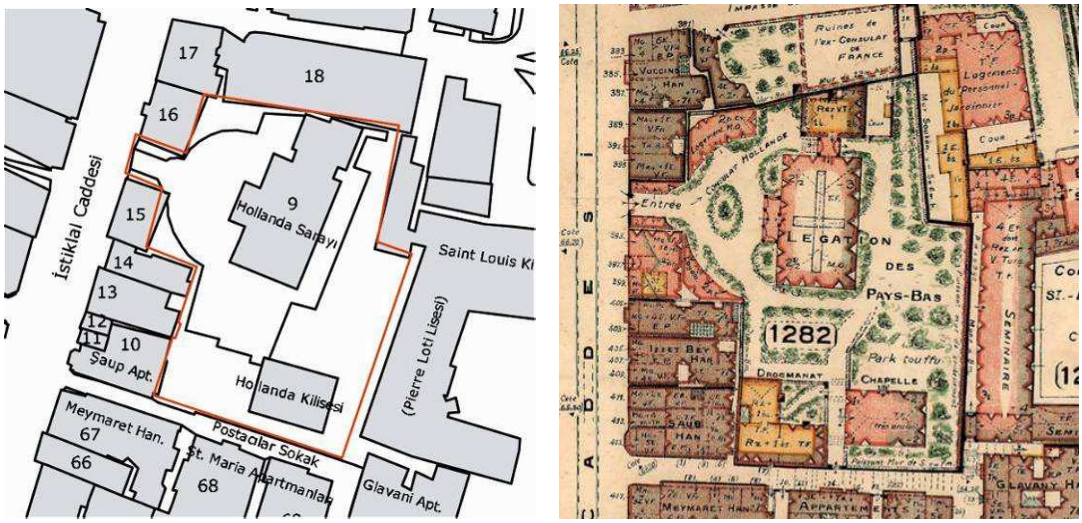

Şekil 6.47 : Glavani Apartmanı (Tuğba Özulu, 2011).

Apartman, bezeme içermeyen ve tahminen sonradan ilave edilmiş olan en üst katıyla birlikte 6 katlı bir yapıdır (Şekil 6.47). Yaklaşık 540 m²'lik alan üzerinde yükselmektedir. Simetrik bir kurguda düzenlenen giriş cephesi, silmelerle katlara bölünmüştür. Üç basamak çıkılarak erişilen giriş kapısı, ortada bir kilit taşı ile vurgulanmıştır. Girişin hizasında, üst katlarda yer alan üç adet Fransız penceresinin herbiri farklı stilde alınlıkla bezenmiştir. Cephenin, kapıya göre sağda ve solda kalan kısımlarının ortasında, giriş katının üstünde başlayıp 3 kat boyunca devam eden çıkmalar yer almaktadır. Bu çıkmalardaki pencerelerin üstlerinde, ortada aslan başlarının bulunduğu bitkisel bezemelere yer verilmiştir.

6.2.5 Hollanda Elçiliği

Ana girişi Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerinde yer alan ve Postacılar Sokağı'nda ikinci bir girişi bulunan Hollanda Elçiliği, güneyinde Postacılar Sokağı, doğusunda ise Fransız Elçiliği'nin arazisi ile sınırlanmıştır (Şekil 6.48). 3.120 m² yüzölçümüne sahip bahçesi içinde Hollanda Sarayı, Hollanda Kilisesi yer almaktadır.

Şekil 6.48 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Hollanda Elçiliği yapıları.

6.2.5.1 Hollanda Sarayı

Hollandalılar Osmanlı topraklarında ilk elçilik açanlardandır. Bu bakımdan İstanbul'daki Hollanda Sarayı (Şekil 6.49), Hollanda Dışişleri Bakanlığı'nın en eski mülklerindendir (Durudoğan, 1998, s.134).

Şekil 6.49 : Hollanda Sarayı (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Hollanda ve *Bâb-ı Âli* arasındaki diplomatik ilişkiler, ilk Hollandalı diplomatik temsilci Cornelis Haga'nın 1612'de Osmanlı topraklarına gelişiyle beraber yeni bir boyut kazanmıştır. 1611'de Hollanda Parlamentosu'nun İstanbul'a gelerek, Sultan'dan kendilerine hukuki, mali ve ticari üstünlükler getirecek ve serbest ticaret yapılmasına da imkan verecek olan kapitülasyonları elde etmenin yollarını aramak istemesinin üzerine, elçi Haga İstanbul'a gönderilmiştir. Kapitülasyonlarla istenen imtiyazları elde etmiş olan ve bu amaçla geçici olarak İstanbul'da bulunan elçinin görevi, kendisinin ülkeden ayrılması durumunda kapitülasyonların geçersiz kılınacağının bildirilmesi üzerine kalıcı hale gelmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.21-26).

Hoenkamp-Mazgon (2009, s.26), ilk elçilerin ikametleri konusunda yeterli bilgi olmadığını ancak Haga'nın konakladığı yapının sarayvari bir gösterişe ve XIX. yüzyıl ortalarına kadar yaygın olan Türk ahşap konut mimarisini yansıtan bir görünüme sahip, kiralık bir ev olabileceğini belirtmiştir. Haga'nın Parlamento'ya yolladığı mektupta, konutunun *"Vigne de Pera"* denen Pera Bağları'nda bulunduğu ifade edilmiştir ve 1620 tarihli bir sözleşmeden anlaşıldığına göre, bugünkü Hollanda Sarayı'nın yerinde ya da yakın çevresinde konumlanmıştır (Şekil 6.50).

Şekil 6.50 : Vanmour: Pera'daki Hollanda Sarayı'ndan İstanbul'a bakış (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

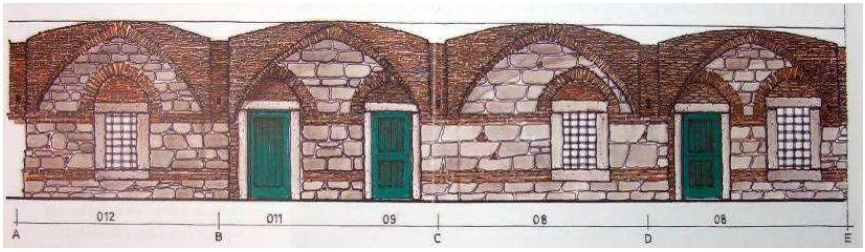
1667'de İstanbul'da elçilik görevine atanan Justinus Colyer (1624-1682) ve ailesi ilk etapta Haga'nın ikamet ettiği, Ermeni tebaasından Andon (Antonio) Boghos Çelebi'ye ait olan eve kiracı olarak yerleşmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.40). XVII. yüzyılda İstanbul'a gelen Kömürcüyan'ın (1952, s.41) ifadesi şöyledir: "Az ilerde Fiandra'dan gelen Felemenk elçisi ikamet eder. Bu, Livorna'ya kaçan gavur Andon'un evi idi.".

1670'de bitişikte yer alan konyak deposunda çıkan yangın sonucu yanan kiralık saray, mal sahibi tarafından yeniden inşa ettirilmiş ve tekrar Colyer ailesine kiralanmıştır. 1675 yılında, aynı bina Colyer tarafından satın alınmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.40).

Elçi Justinus Colyer'in ölümünün peşi sıra göreve gelen oğlu Jacobus Colyer (1657-1725) döneminde, 1690 yılında, elçilikte meydana gelen yangın sonucu eşyalar büyük hasar görürken, 1700 tarihli Pera yangınında ise bina bütünüyle kül olmuştur. Colyer ailesi, önce geçici olarak Tomtom Kaptan Sokak'taki *Palazzo Venezia*'da kalmış, ardından 1707'ye kadar Belgrad ormanlarında mütevazı yazlık bir konuta taşınmış, 1708 ağustosuna kadar ise Kuruçeşme'de kiralık bir eve yerleşmiştir ve bu tarihten sonra Pera'ya dönmüşlerdir. Fransız büyükelçisi Charles markies de Ferriol tarafından Colyer'e bir konut temin edilmiştir. **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.47-48).

Bugünkü sarayın temelleri bu dönemde atılmıştır. Galata Kadılığı'na ait 1706 tarihli 199 numaralı defterde, 1700'de yanan evin Jacobus Colyer tarafından 1702-1706 yılları arasında iki Rum kadından satın alınan araziler üzerinde inşa edildiği belirtilmiştir (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.26).

1701'de Yunanlı bir kadından yaklaşık 1.600 m² büyüklüğünde bir arsa satın alınmıştır. Dört sene sonra arsanın bitişiğinde başka bir arsa daha satın alınmıştır ve böylece 3.160 m²'lik, altında su deposu da bulunan bir parsele sahip olunmuştur. 1701-1714 yılları arasında bu parselin üzerine bir ahşap saray inşa edilmiştir. Arsa üzerinde mevcut olan Osmanlı taş elemanları da tekrar kullanılmıştır. Böylece, "balkonlu köşk" denilen yapı ve "deve koridoru" diye anılan, taş temeller üzerine yapılmış iki katlı büyük ev olmak üzere iki yapı oluşmuştur (Şekil 6.51). Saraydan bağımsız olan taş yapı 1711'de bitmiştir ve hem yangın tehlikesine karşı sarayın kıymetli eşyalarının saklandığı bir depo hem de Kalvinist cemaat için bir kilise olarak kullanılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.48-49).

Şekil 6.51 : Hollanda Sarayı'nın zemin katında yer alan "deve koridoru"nun çizimi (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Azalan ticareti nedeniyle ekonomisi kötüleyen Hollanda'nın (Dökmeci ve Çıracı, 1990, 26), Colyer'den sonra göreve gelen elçisi Cornelis Calkoen (1696-1764) sarayı borç içinde bulmuştur. Maddi nedenlerden ötürü sarayın arsasının yalnız dörtte birini geri alabilmiştir ve gerisi tefecilere ipotek edilmiştir. Bohnes isminde bir Hollandalı tüccar konut ve kiliseyi geri almak için gerekli bütçeyi sağlamıştır. On dört yıl sonra elçilik kompleksi bütünüyle Calkoen'in adına geçirilmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.52-53).

1744'te Calkoen'in görevi bittikten sonra elçilik sarayının Hollandalı Levant Şirketi DLH *(Directie van den Levantschen Handel en de Navigatie op de Middelandsche Zee)* tarafından satın alınmasını sağlamak için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Çevrede elçilik için elverişli başka bir ev bulunmaması ve söz konusu yapının yanında bir kilise binasının da mevcut olmasından ötürü teklif uygun bulunmuştur. Ancak, Parlamento'nun sarayı elçilik konutu olarak onaylaması koşulu öne sürülmüştür **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.61).

1767'de Pera'da tekrar yangın çıkmıştır ve Hollanda Sarayı'nın ahşap binası da bu yangından nasibini almıştır. Bertelè (1932, s.288) de 26 Eylül 1767 gecesi meydana

gelen ve Pera'nın bir tarafından diğerine hızla sıçrayan yangında Napoli, Rusya ve Hollanda elçiliklerinin, Santa Maria Kilisesi ve yanındaki konutların tamamen yandığını belirtmiştir.

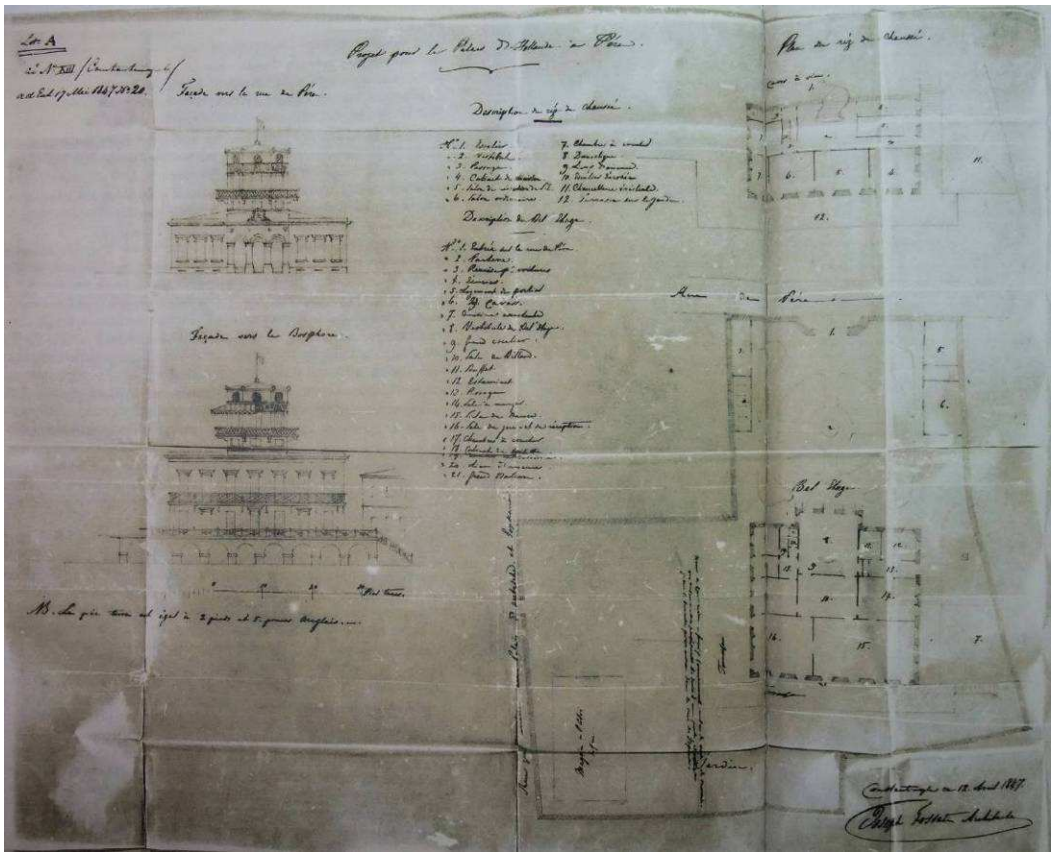
Bu dönemde elçilik görevinde olan Gerrit Willem Dedel (1726-1768), Büyükdere'de yazlık bir konutta ikamet etmiştir. Bu süreçte DLH'den sarayın yeniden inşa edilmesini talep etmiştir. XVIII. yüzyılda *Bâb-ı Âli* ile ilişkilerini iyileştirmekte olan diğer ülkelere dikkati çekmiş ve Hollanda Cumhuriyeti'nin kaybolan itibarını tekrar kazanması gerekliliğini öne sürmüştür. 1768 yılında DLH sarayın yeniden inşa edilmesine karar vermiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.73-76).

Proje, Fransız mühendis Bocher tarafından hazırlanmıştır ve Leopoldo Steffanelli ve Frederico Bartholi adında müteahhitler tarafından gerçekleştirilmiştir. Altı katlı saray yapısı 1770'de bitmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.76-77).

1811'de Hollanda'nın Napoleon tarafından işgal edildiği sırada Hollanda Elçiliği kısa bir süre Fransız Elçiliği işgali altında kalmıştır (Dökmeci ve Çıracı, 1990, s.26). Bu durum, Mart 1814'e kadar devam etmiştir. Binanın devredilmesi yeni büyükelçi Markier de Riviére'nin geldiği 1815'te gerçekleşmiştir ve 1816'da eski geçici temsilci konsolos Gaspard Testa, DLH'nin saraya yerleşebileceğini ve tapu belgelerini geri aldığını bildirmiştir. Cumhuriyetten krallık sistemine geçen Birleşik Hollanda Krallığı, Sultan II. Mahmut tarafından 1819'da tanınmıştır. Hollanda Krallığı'nın İstanbul'daki temsilciliğinin konumu, Cumhuriyet dönemindeki temsilcilerin konumuyla hiçbir zaman eş değerde olamamıştır (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.81-82).

1831'de Pera yangınında bazı elçilik binaları yanmıştır ve elçiler Boğaz köylerine çekilirken, konsolosluk işleri de Pera'daki geçici bürolarda sürdürülmüştür. 1840 yılı dolaylarında bazı elçilikler, önceki arsalarında ya da daha iyi başka arsalar üzerinde binalarını yeniden inşa etmişlerdir. O sırada Rus Elçiliği'ne ait yeni sarayın projesini hazırlamak üzere İstanbul'a gelen İsviçreli-İtalyan mimar Gaspare Fossati, Rus Hükümeti'ne Hollanda'ya ait olan arsanın satın alınmasını önermiştir. Ancak, böyle bir teklifin kabul edilmesinin Hollanda'nın bu topraklar üzerindeki hakkından vazgeçtiği şeklinde yorumlanmasına neden olabileceği ve bu durumun beraberinde getireceği sonuçlar düşünülerek Rus Hükümeti'nin bu girişimlerine olumsuz yanıt verilmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.93-94**)**.

Hollanda Hükümeti'nin elçilik arsasını satmama kararı alması üzerine İstanbul'daki elçiliktekiler en kısa zamanda yeni bir inşaata başlanmasını istemişlerdir. Prens Hendrik, Gaspare Fossati ile anlaşmıştır ve 1841 yılında Fossati, hazırladığı taslağı Lahey'e göndermiştir (Şekil 6.52) ancak, hükümetten bir yanıt alınamamıştır. Bu sırada görevde olan temsilci Gaspard Testa da bir karar çıkmasını beklemektedir. Öte yandan, 1840'larda büyük güç kaybeden Hollanda için İstanbul'daki elçiliğin kapatılması bile gündemdedir. 1852'de elçiliğin kapatılmaması yönünde kesin karar verilmesine ve Fossati'nin, projesinin ahşap olarak daha düşük maliyetle inşa edilebileceği önerilerine rağmen, ekonomik gerekçeler ileri sürülmüştür ve bu tasarı hayata geçememiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.95-98).

Şekil 6.52 : Joseph Fossati'nin uygulanmayan Hollanda Sarayı projesi (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Testa'dan sonra elçilik görevine gelen Baron Mollerus, Testa'nın erzak için yaptırdığı ahşap binada kalmıştır. Bu ahşap yapının restore edilerek elçilik konutu haline getirilmesi projesi Joseph Fossati'ye verilmiştir ve böylece Tercümanlık Binası *("drogmanaat")* olarak anılan konut ortaya çıkmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.99-100).

Şekil 6.53 : 1831 yangınından sonra Gaspard Testa'nın geçici kullanım için inşa ettirdiği ahşap yapı (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

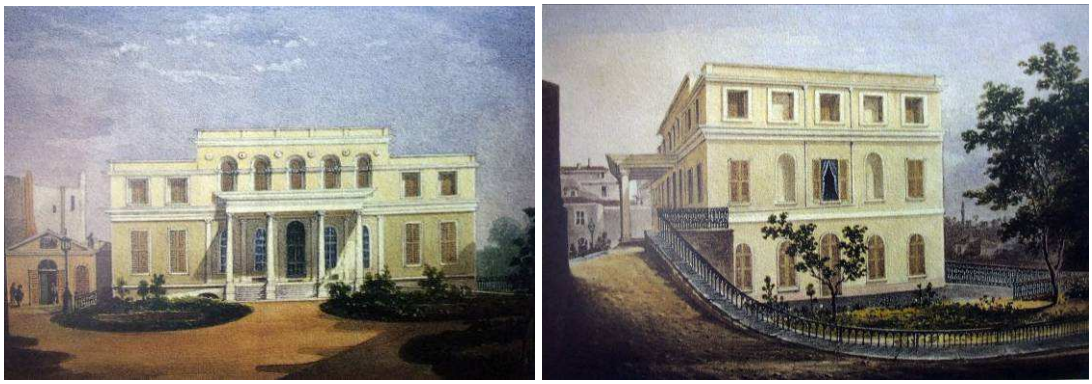
Yeni ve nitelikli bir sarayın inşa edilmesi için uzun zamandır uğraş veren Hollandalı elçilerin dilekleri, elçi Julius Philip J. A. Graaf Van Zuylen van Nijevelt döneminde gerçekleşmiştir. Bütçe tutumlu kullanılarak, iyi malzemelerle ihtişamlı bir yapı inşa edilmiştir. Tercümanlık binası, kilise, ofisler, girişler ve personel evleri de bu dönemde restore edilmiştir. Bahsedilen proje için iki mimar bulunmuştur. İzmirli Pierre Vitale'ye göre daha uygun bir fiyat veren ve benzer projelerde başarısını kanıtladığı düşünülen mimar Giovanni Battista Barborini ile anlaşılmıştır. Barborini'nin İtalyan işçilerle çalışması ve bazı malzemelerin İtalya'dan getirtiliyor olması da bu seçimde etkili olmuştur **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.113).

Öte yandan, çok sayıda kaynakta Hollanda Sarayı'nın mimarı Fossati olarak geçmektedir. Fossati'lerden sonra İstanbul'a gelen Barborini'nin mimarlığında belirgin Fossati etkileri görülmektedir. Bu iki mimarın çok sayıda projede birlikte çalıştıkları da bilinmektedir. Ancak, sarayın giriş cephesindeki kademeli korniş ve ortasında bulunan dikdörtgen panolu, yanları kısa pilastrlı çatı parapeti Fossati'lerin tasarımı olan Rus Sarayı'ndaki bezemelerle benzerlik gösterirken, sade iç dekorasyon Fossati'lere referans vermemektedir (Selçuk, 2009, s.86). İnal (2006, s.46), Barborini'nin, Fossatiler'in hayata geçmeyen projesinin çizimlerinden yararlanmış olması ihtimaline değinmiştir Ancak, bu noktada kesin bir şey söylemek mümkün olmamaktadır.

Barborini sarayı şöyle tarif etmiştir: " Ana girişin üzerinde bir kat olacak, ana girişten girildiği zaman giriş katında da bir kat olacak, çatıda, tavan arasında hizmetkarların odaları olacak. Ana girişin üstünde ilave kat gibi duracak olan ve üç

bölümden oluşan bir daire ile konuta istenen yükseklik ve güzellik verilecek." (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.113).

1859 yılında Van Zuylen van Nijevelt konutun hazır olduğunu bildirmiştir (Şekil 6.54). Bu yapı, 53 bağımsız bölümden oluşmuştur. Alt katta, bahçe yönünde, erzak odaları, mutfak personelinin odaları, misafir odaları, yemek salonu ve kütüphane, üst katta ise yatak odaları ve çocuk odaları vardır. Giriş katta erkek ve kadınlara ait birbirinden bağımsız bölümler vardır. Yandaki taş binada ise mutfak ve konsolosluk ofisleri yer almıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.113-115).

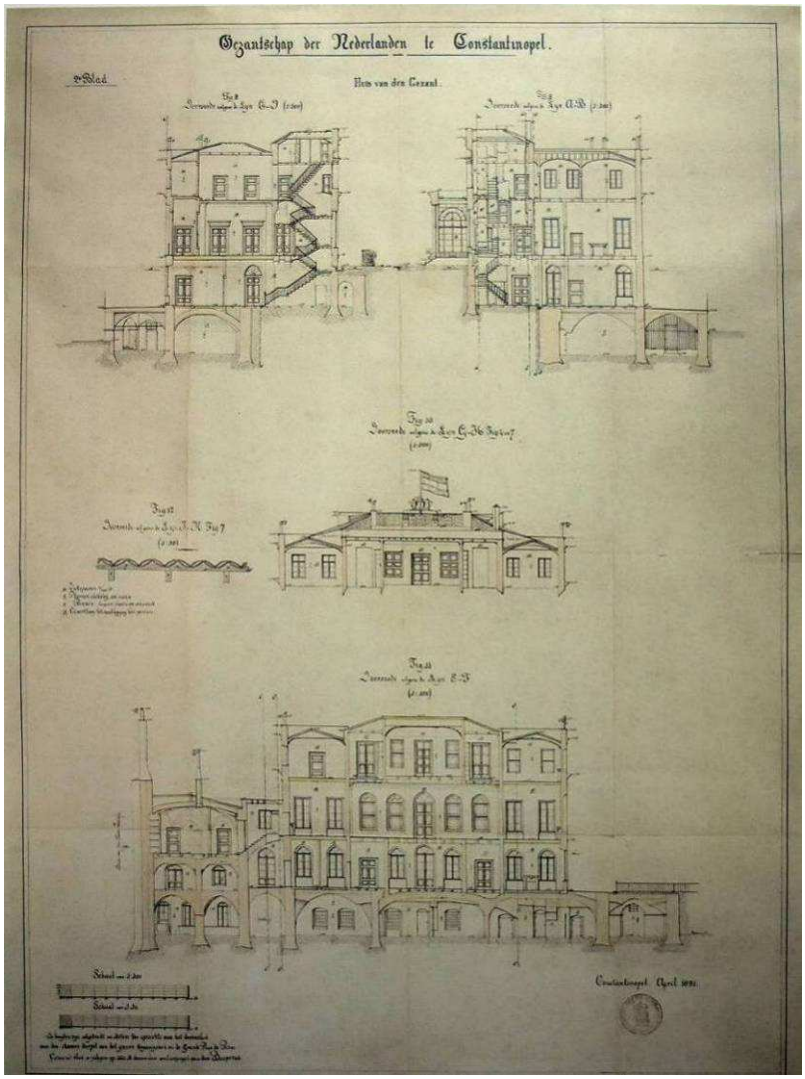

Şekil 6.54 : Van Zuylen van Nijevelt'in sulu boya kitabındaki çizimlerde 1859'da Hollanda Sarayı'nın ön ve yan cepheleri ile Postacılar Sokak'tan Saraya'a giriş (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Barborini'nin inşa ettiği yeni saray, sonraki elçiler döneminde binanın sağlam inşa edilmediği ve çatısının hatalı yapıldığı yönündeki eleştirilere maruz kalmıştır. Ayrıca yıllık bakım masrafları için Lahey'in kendilerine gerekli bütçeyi sağlamıyor oluşu da sıkça rastlanan bir yakınma sebebidir. Çeşitli dönemlerde elçiler onarım talepleri için Lahey ile yazışmışlardır. 1873 yılında, Jhr, M.J.L.J.H.A. Heldewier'ın elçiliği döneminde, binanın on yıl önceki depremde gördüğü hasarlar giderilmeye çalışılmıştır. Bu yıllar içinde gerçekleşen tüm onarımlar, binanın mimarı Barborini yönetiminde gerçekleştirilmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.115-116).

1884 sonunda elçiliğe gelen Jhr. Dirk A.W. van Tets van Goudriaan Pera'daki sarayı çok kötü durumda bulmuştur. Bu zamana kadar, elçiler yapıyı korumak için ekonomik destek olmaksızın kendi yöntemlerini kullanarak geçici çözümlere başvurmuşlardır. Van Tets, karşılaştığı durumu bildirerek Lahey'den maddi destek almayı başarmıştır. Üst katta arkada yer alan ve kalaslarla eğreti bir biçimde kapatılmış olan balkonun daha sağlam bir şekilde kapatılması için Théocharis Georges Vassiliades adında bir mimar-müteahhitle anlaşmıştır. 1885-1888 yılları

arasında, tercümanlık binası ve kilisenin dış cephesi de elden geçirilmiştir. Ek binaların onarımından sonra Van Tets, sarayın ana binasındaki ciddi sorunların giderilmesi için Lahey ile görüşmeleri başlatmıştır. Binanın çatısının orijinalinde, ağırlığı dış duvarlar yerine iç ana duvarlara yüklenmiştir ve bu durum statik açıdan risklidir ve içeride yağmur suyu birikmiştir. 1891'de Lahey'e mevcut durum çizimlerinin gönderilmesiyle başlayan süreç, 1896'da restorasyonun bitişi ile tamamlanmıştır. Bina, özgün planı korunarak sağlamlaştırılmıştır (Şekil 6.55) **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.120-122).

Şekil 6.55 : İstanbul'daki Hollanda Sarayı'na ait çizimler, 1895 (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

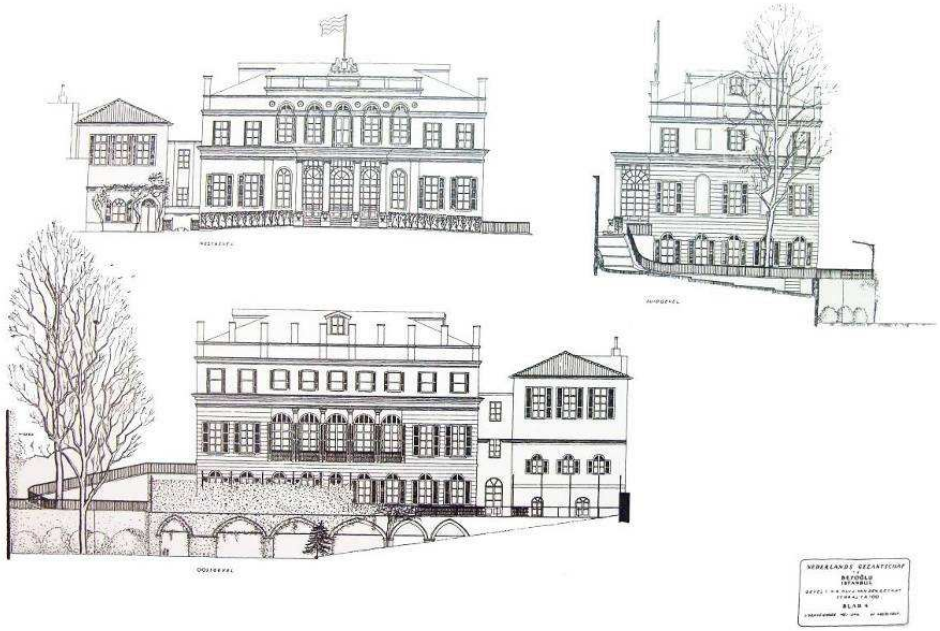
Sonraki dönemlerde de binadaki çeşitli mimari yetersizlik ve kullanışsızlıklardan yakınılmıştır. Öte yandan, elçilik binası bazı büyükelçiler tarafından büyük bulunsa da ofislerin bulunduğu bina 1990'lü yıllarda beş memurun çalışması için yeterli

gelmemektedir. Bu gibi nedenlerle bina, mimar Vassiliades tarafından 1907'de bugünkü haline getirilmiştir; ikinci kata, biri elçilik meclisi bürosu olarak, diğeri konsolosluk mahkemesi oturumlarında kullanılmak üzere iki oda ilave edilmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.122-123).

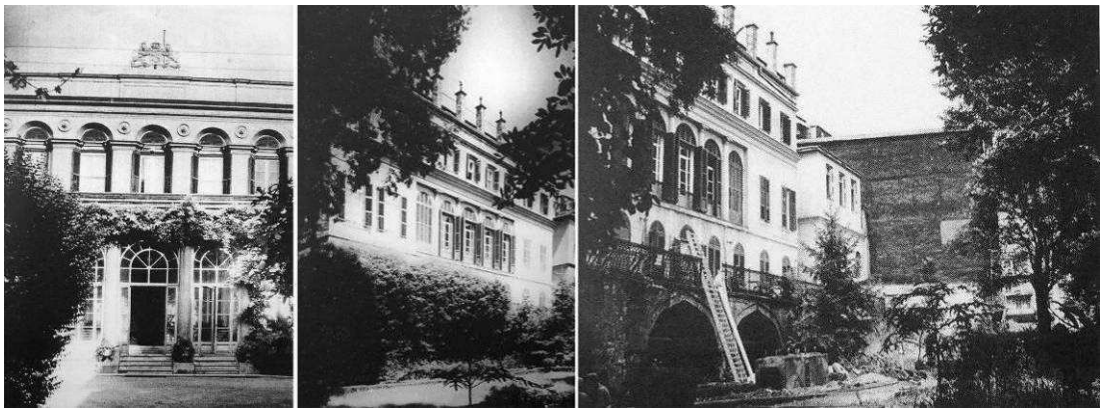
1905 yılında modern yol inşası esnasında İstiklal Caddesi üzerindeki binaların belirlenen hizaya geri çekilmesi gerekmiştir. Hollanda Sarayı'nın arsasının da bir kısmı istimlak edilmiştir. İstimlak edilen arsaya karşılık İstanbul Şehir Yönetimi giriş kapısının ve bitişik kapıların yapımını üstlenmiştir. Böylece, 1907'de Vassiliades tarafından tasarlanan, bugün de kullanımına devam edilen büyük giriş kapısı yapılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.123-124).

1923'te Cumhuriyet ilan edildikten sonra elçilikler yeni başkent Ankara'ya taşınmaya başlamışlardır. 1944'ten itibaren Hollanda elçisi de Ankara'da kiralık bir evde kalmaya başlamıştır ve sonrasında diplomatik temsilcilik için Ankara kalıcı yerleşim yeri seçilmiştir. Bundan sonra İstanbul'daki Hollanda Sarayı'nın satışı gündeme gelmiştir. Ancak, elçi sekreteri H.J. van der Meulen'in önerisi satış fikrinden vazgeçilmesinde etkili olmuştur. Sarayın üçe bölünerek, büyükelçi, onun birinci sekreteri ve başkonsolos için konut olarak kullanılması önerilmiştir. Devlet Binaları Dairesi'nden emekli memur Ir.J.F.L. de Boer 1949'da İstanbul'a gelerek Hollanda Sarayı'nda (Şekil 6.56) gözlem yapmış, sağlam bir bina olduğunu belirterek satılmamasına işaret etmiştir. Ancak çeşitli iyileştirmelere yönelik fikirlerini de aktarmıştır ve Boer'un planı onaylanmıştır. 1950'de onarımına başlanan bina iki ayrı daireye bölünmüştür. En üst kat başkonsolosun konutu olmuştur, sarayın kabul bölümü ise geçici kullanım için büyükelçiye ayrılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.131-133**)**.

Yıkıntı halinde olan tercümanlık binası, ancak 1958 yılında, Yakın Doğu ülkeleri ile Hollanda arasında bilimsel ilişkileri geliştirme amacıyla kurulan Hollanda Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü'nün (NHAI) kullanımına açılmıştır. 1960 yılında ise yerine görevli konutları yapılması için tamamen yıkılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.134-135).

Şekil 6.56 : İstanbul'daki Hollanda Sarayı'na ait çizimler, 1949 (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Şekil 6.57 : 1950'lerde Hollanda Sarayı. Çatıda yükselen çok sayıdaki baca 1960 restorasyonunda kaldırılmıştır (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Hollanda Sarayı, genel olarak, bugünkü dış görünümünü 1960-1961 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyonda almıştır (Şekil 6.57). Onarımı üstlenen Devlet Binaları Dairesi ve Dışişleri Bakanlığı, proje müdürü olarak mimar F.W. Duthour Geerling ve Ir. C.C. Vollinga'yı göreve atamıştır. Laheyli memurlar çizimleri hazırlamıştır. Sağlamlığın birinci planda tutulduğu çalışma, Hollanda'dan yönetilmiştir. Sarayın görünüşü korunmuştur. Ana bina ve konsolosluk arasına eklenen, üst kattaki Hollanda Enstitüsü'ne ulaştıran merdivenin camdan modern yapısı ön cephede dikkati çeken tek farklılıktır. Restorasyon esnasında, ana binanın altında Bizans yöntemiyle örülmüş olan ve erozyonu engellemek için yapıldığı tahmin edilen destek

duvarı ortaya çıkmıştır. “Deve koridoru” denen tonozlar ve kilerler bu kısımda yer alır. Bahçeyi deve koridoru yoluyla üst kata bağlayan merdiven de bu dönemde yapılmıştır. Konutun bölümleri çoğunlukla korunmuştur. Ahşap merdivenlerin yerine taş merdivenler yapılmıştır. Ahşap tavan ve döşemeler betonla değiştirilmiştir. Konutun enstitü dışındaki iki katı iki daireye bölünmüştür. Ayrıca, mimar Volkhuizen’in tasarladığı üç katlı apartman da 1960-61 restorasyonlarında tamamlanmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.135-139).

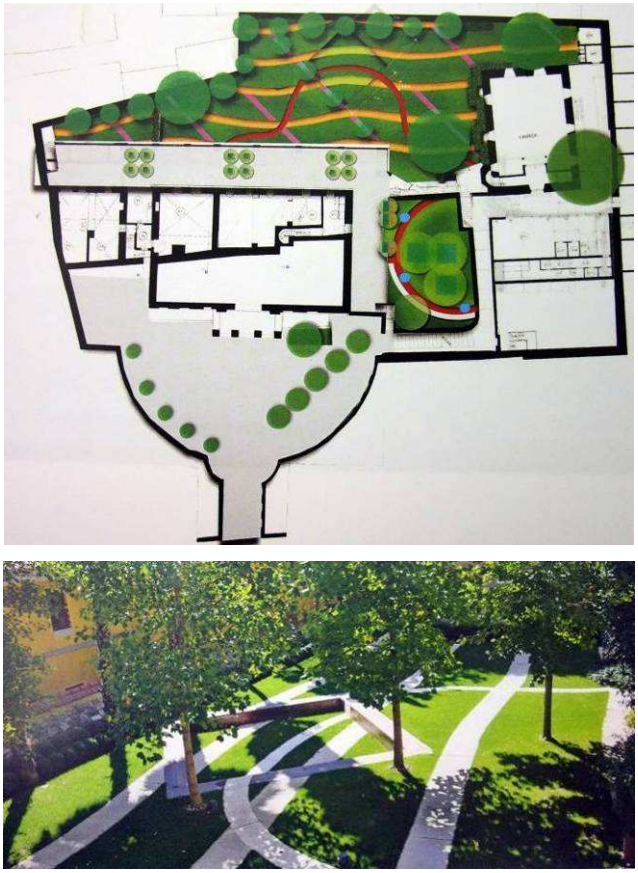
Sarayın satışı 1980’lerin başında yeniden gündeme gelmiştir. Ancak bir kez daha bu düşünceden vazgeçilmiştir ve bazı onarım çalışmaları yapılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.139-141).

Günümüze kadarki son yenileme çalışması 1999-2002 yılları arasında gerçekleştirilmiştir (Şekil 6.58). Tarihi binaların yapısal eksikliklerini gidermek gerekmiştir. 1995 yılında bugünkü adıyla Heine & Van de Rijt Architecten BV (Van de Rijt BV) mimarlık bürosu ve Huygen Elwako BV Danışmanlık ve Mühendislik bürosu yerinde inceleme yapmışlardır. Eski tercümanlık binasının yerindeki apartmanın onarımı ve konsolosluk binasına yeni bölüm eklenmesini ve Postacılar Sokağı’ndaki girişten bu kısımlara da girişin sağlanmasını önermişlerdir. Böylece, sarayın bağımsız çalışma, özel hayat ve kabul alanlarına ayrılması sağlanmış olacaktır. Sarayın yatayda üç bölüme ayrılarak, teras katının başkonsolosun evi ve ana katın tamamen kabul bölümü olması ve NHAI’nin üst kattaki yerinde kalması diğer öneriler arasındadır. Bahsedilen mimarlık bürosu, proje mimarı Ir. J.A. Heine yönetiminde restorasyonu gerçekleştirmiştir. Mevcut apartman binasına ek yapılmış, teras katına yeni ofisler ilave edilmiş ve konsolosluğun kullanımına verilmiştir. Sarayın en üst katı, başkonsolosun evi haline getirilmiştir. Bunun üzerine NHAI girişteki yan binalardan birine taşınmıştır. Tonozlu kiler katı ve deve koridoru da onarılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.142-146).

Şekil 6.58 : Üstte soldan sağa; 2000 yılında açılan konsolosluk binası ve deve koridoru, altta soldan sağa; balo salonu ve yemek odası, 1999-2002 restorasyonu sonrası (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Sarayın bahçesi Arzu Nuhoğlu ve Aygen Kancı tarafından tasarlanmıştır (Şekil 6.59) **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.145).

Şekil 6.59 : Hollanda Sarayı'nın Arzu Nuhoğlu ve Aygen Kancı tarafından tasarlanan bahçesi (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Bugün, ana binanın birinci ve ikinci katları Başkonsolos'un evi, kançılaryanın bulunduğu bina ise yardımcı konsolosun konutu olarak kullanılmaktadır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.150). Elçilik kompleksi dahilinde yer alan modern ofis binasında konsolosluk işlemleri görülmektedir.

24x14 m ölçülerine sahip olan yapı, eğimli arsası üzerinde, Boğaz manzarasına paralel biçimde konumlandırılmıştır. Giriş cephesi iki katlı, Boğaz'a bakan cephesi ise eğimden ötürü üç katlıdır. Yapının ana girişinin üzeri, iyonik başlıklı dört sütun tarafından taşınan geniş silmeli kagir bir örtüyle örtülmüştür ve giriş holü kolonatlı bir terasla manzaraya yönelmektedir. Simetrik kurgudaki, yalın cephesi neorönesans anlayıştadır. Giriş katında, cephedeki daire kemerli pencereler arasında İyonik başlıklı pilastrlar ile üst katta, kemer aynalarında madalyonlar yer almaktadır (Can, 1994, s.86).

6.2.5.2 Hollanda Kilisesi

İstanbul'daki en eski Protestan kilisesidir (İnal, 2006, s.46). Kaynaklarda *"Dutch Chapel"* ya da "Hollanda Şapeli" olarak da geçmektedir. Hoenkamp-Mazgon (2009, s.18), elçiliğin ibadeti için bugünkü binası (Şekil 6.60) 1711'de inşa edilen kilisenin, 1857'den itibaren Union Church'ün denetiminde olduğunu belirtmiştir.

Şekil 6.60 : 1999- 2002 restorasyonunda yenilenmiş olan Hollanda Kilisesi (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Elçi Haga 1622 yılında Hollanda Parlamentosu'ndan İstanbul'daki elçiliğe bir papaz atanmasını talep etmiştir. Kendi evliliğinin de kilise tarafından onaylanması gerekmekteydi. Hollanda cemiyetinin henüz Protestan bir papazı yoktu. Ancak, Haga'nın evinde papazın bulunması yasal değildi. O sırada çoğunu Güney

Hollandalılar ve Katoliklerin oluşturduğu tüccarların sayısı da tahminen otuzu geçmemekteydi ve hatta aralarında başka dinden olanlar da bulunmaktaydı. 1622'de Papaz Anthonius Piscator elçiliğe gönderilmiş, 1627'de Haga tarafından görevden alınmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.27-28).

Haga, İstanbul'da Venedikli papaz Cyril Lukaris ile görüşmüştür. Lukaris, İstanbul'a geldikten sonra Hıristiyan Patrikhanesi'ne seçilmiştir. Haga, İngiliz ve Venedikli elçilerle beraber Lukaris'in Katolik karşıtı politikasına destek vermiştir. Hollanda Parlamentosu'nun yeni atadığı Waldensische'li papaz Antoine Léger de bu politikalarında onlarla işbirliği içine girmiştir. İncil'in Yunanca çevirisine başlanmıştır. Hollanda Parlamentosu da parasal destek sağlamıştır. Lukaris'in ölümüyle İncil projesi sona ermiştir. Legér'in ölümüyle papazların yeri, geçici yerel vekillerle doldurulmuştur **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.28-29).

Elçi Justinus Colyer'in ve DLH'nin hizmetinde olan papaz Danckertsz, İstanbul'daki dini memurluğun elçilikten ayrılmasını istemiştir. Elçi ile papazın aynı yerde ikamet etmeleri gerginliklere sebep olmuştur. Daha sonra atanan papazla sorunlar yaşayan Colyer de Lahey'deki makamlara papazın elçilikte oturma mecburiyetinin kaldırılmasını teklif etmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.42).

1678'de Henricus Mierekens Lahey İstanbul'a papaz olarak atanmıştır. Papazın oturacağı yeri kendisinin bulması istenmiştir. Pazar günleri kararlaştırılan saat ve yerde ibadet edilmesinde anlaşılmıştır. Sayıları az olduğundan papaz İstanbul'daki diğer Kalvinist inanç temsilcilerine de hitap etmiştir. İstanbul'da bağımsız bir Protestan cemiyeti oluşmuştur **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.42-44).

Bölüm 6.2.5.1'de bahsedildiği üzere 1711'de saraydan bağımsız bir taş yapı inşa edilmiştir ve hem yangın tehlikesine karşı sarayın kıymetli eşyalarının saklandığı bir depo hem de Nantes Fermanı'nın *(Edict van Nantes)* 1685 yılında iptaliyle büyüyen Kalvinist cemaatin ibadet edebileceği bir kilise olarak kullanılmıştır. XVI. Lodewijk'in ülkeden sürdüğü Fransız Protestanlar da İstanbul'a kaçarak daha öncesinde yerleşmiş olan dindaşlarına katılmışlardır. Büyüyen Protestan cemaatin kendi kiliselerine sahip olmak istemelerine Colyer hak vermiştir. Ancak, elçiliklerde küçük bir kilise bulunmasına izin verilmesine rağmen sadece elçi, onun ailesi ve personelinin kullanımına açıktır. O dönemde İstanbul'da kamuya açık bir kilisenin inşası da yüklü bir sermaye gerektirmektedir ve yapım için birçok şart

koşulmaktadır. Bu nedenle Jacobus Colyer kiliseyi depo olarak göstermiştir. İnşaattan şüphelenen Osmanlı makamları gelişmeyi izlemiştir ve duruma müdahale etmemiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.49).

1711'den itibaren İstanbul'da ibadet eden Kalvinist cemaatin üye sayısı XVIII. yüzyılın ilk yarısında 180'i bulmuştur. Çoğu Fransa'dan kaçan fakir Protestanlardır ve Hollandalılar azınlıktadır. 1724'de papazları ölen cemaat, elçi Calkoen'un Hollanda Parlamentosu'ndan papaz atanması için baskı yapmasını istemiştir. Bu arada Pera'daki bu cemaat 1676'da kurulurken, Cenevre'nin düzenlemelerine uyduklarından kendilerini "Cenevre dini cemaati" olarak isimlendirmişlerdir. Resmi bakımdan Fransız elçisinin, dini bakımdan ise Hollanda'nın koruması altındadırlar. 1773'e dek papaz atanmamıştır ve bunun üzerine Cenevre şehir yönetimi Lahey ve Amsterdam'daki Valon'lu papazları devreye sokarak DLH ve Parlamento'ya baskı yapılmasını sağlamıştır. Elçi Calkoen atanacak papazın Hollandaca ve Fransızca bilmesi ve İstanbul'daki Cenevreli cemaat ile iyi ilişkiler kurabilmesi gerektiğine inanmıştır. 1734'te Jean Gonnet elçiliğe papaz olarak atanmıştır. Kendisi *"pasteur de l'eglise Hollandaise et de l'eglise Genevoise á Constantinople"* ünvanını İstanbul'da ilk kullanan çok eski selefi Peiere Harenc tarafından önerilmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.58).

Hoenkamp-Mazgon (2009, s.59), bu dönemde Protestan cemiyetin, kilisenin bakımını kendilerinin yaptıklarını belirtmiştir. Osmanlı belgelerinde bu kilise ve etrafındaki toprağın bedelinin 500 aslanlı parayı geçmediği ve tahminen binanın yanmaz depo olarak kayıtlı olduğunu eklemektedir.

1734 yılına gelindiğinde ise kilise üçüncü bir işlev olarak hapishane işlevi de görmüştür. Calkoen'un evini soyarken yakalanan hırsızlar Osmanlı makamları tarafından cezalandırılana dek bir yeniçerinin gözetiminde, kilisenin bodrumuna hapsedilmişlerdir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.59).

Kilise, 1750'lerde büyükelçi Elbert de Hochepied tarafından yaptırılan onarımlar esnasında yenilenmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, 62). 1770'te ise saray tekrar inşa edildikten iki yıl sonra kilise de yeniden inşa edilmiştir ve önceki defalarda olduğu gibi, kilisenin umumi kullanımı Osmanlı makamlarından başarıyla gizlenmiştir **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.77).

1831 Pera yangınında Hollanda'nın büyük ahşap sarayı tamamen yanarken, yangından korumak amacıyla yapılan yüksek duvarların arkasındaki taş binalar sağlam kalmıştır ve böylece yanmaz depo, yani kilise de yangını zarar görmeden atlatmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.84).

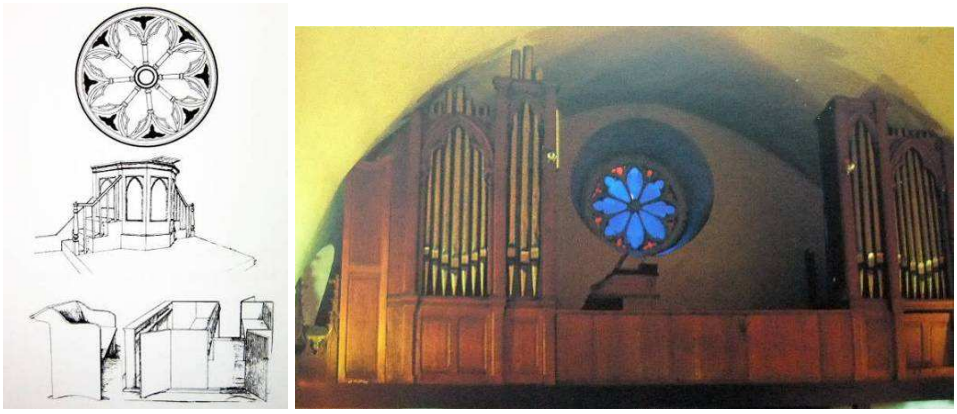
1792'de son papazın ayrılmasıyla birlikte taş deponun kilise işlevi de son bulmuştur. 1846'da işe başlayan Mollerus'u *American Board of Comissioners for Foreign Missions* üyesi iki misyoner ziyaret etmiştir. Kurdukları Ermeni Protestan Cemaati'nin ibadeti için yer arayan misyonerler, Hollanda elçiliğinin taş deposunu satın almak istemişlerdir. Binanın taştan yapılmış olması, geniş bir kilere sahip olması, Ermeni Protestanların oturduğu Galata'ya yakın olması, yüksek duvarlar arkasındaki konumuyla olası saldırılara karşı korunaklı oluşu ve özellikle Hollanda'nın diplomatik koruması altında *Bâb-ı Âli'*nin işlerine karışmasının kısmen önüne geçilebilecek olması gibi avantajları vardır. Ama buradaki cemaatler American Board'un hedef kitlesi arasında yer almadığı için kilisenin alımıyla ilgili onay gelmemiştir. Bunun üzerine yerel cemaatler devreye girmiş ve bazı aracılar vasıtasıyla kilisenin alımı tekrar gündeme gelmiştir. Ancak, bu kez Lahey, satışı "finansal ve politik itirazların ağır basması" gerekçesiyle yasaklamıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.100).

1854'te göreve gelen elçi Julius Philip J. A. Graaf Van Zuylen van Nijevelt, harap durumdaki ahşap sarayı kullanamadıklarını ve kilisenin de kullanım amacının dışına çıktığını bildirmiştir. Kilisenin altındaki depo da mutfak olarak kullanılmıştır. Yeniden Uyanış Hareketi üyesi Van Zuylen'in dini görevi yeniden canlandırma gayreti bu aşamada hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır. Sonraları taş deponun kileri, elçilik arsası üzerinde ceza alan kendi vatandaşları için kısa bir dönem hapishane olarak kullanılmıştır **(**Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.103-104).

Şekil 6.61 : Van Zuylen van Nijevelt'in sulu boya kitabından Hollanda Kilisesi görünümleri (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Büyükelçi kilisenin (Şekil 6.61) yeniden ibadete açılmasındaki çabasını sürdürmüştür ve 1854'te papaz Turin'in büyükelçiye, pazar günleri eski elçilik kilisesinde vaaz vermesi teklifiyle bu arzusu gerçekleşmiştir. Daha önceki kilisesi yandığı için cemaatine bir yer sağlamak isteyen Turin'in, binanın katılımcılar tarafından yeniden düzenlenmesi önerisini Lahey kabul etmiştir. 1855 yılında elçilik ile Valon Kilisesi arasında, Pazar sabahları yapılacak ayine ilişkin anlaşma imzalanmıştır. Turin'in yerine de Valon papaz Frossard gelmiştir. 1857'de önceden söz verildiği gibi, kilisenin misyoner Elias Riggs tarafından ödünç kullanımına izin verilmiştir (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.104).

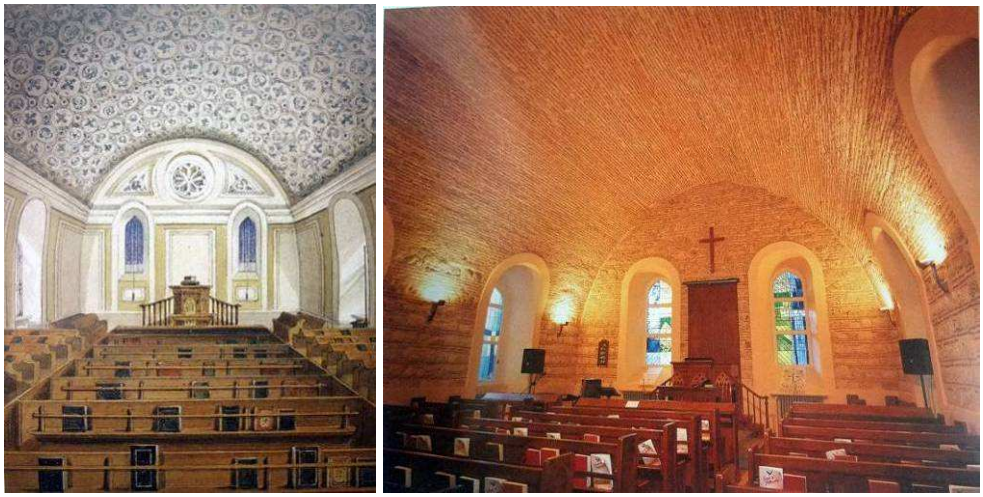
Şekil 6.62 : Solda; Rev. Henry J. van Lennep'in iç mekana ilişkin eskizleri, sağda; kiliseden bir gül pencere (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Daha sonraları, Elias Riggs ile birlikte, İstanbul'daki Amerikalı dindaşları William Goodell, Harrisson G.O. Dwight ve William Gottlieb Schauffer, birkaç Yunanlı ve vaftiz edilmiş Yahudilerin kurdukları küçük Protestan cemaati *"Union Church"'* ün çekirdeğini oluşturacaktır. 1863 ve 1864 'te William Jew, Alexander Niven ve Nicholson Burness de bu gruba katılmıştır. Riggs'in halefi Washburn en az 50 üyelerinin olması ve bağımsız Protestan cemaatlerini kurabilmek için ekonomik imkanlar bulunması koşuluyla cemaatin papazı olmuştur. 1867 yılındaki ayinlere katılanlar kendilerine *"Evangelical Union Church of Pera"* ismini koymuşlardır (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.104-105).

1857'de Van Zuylen'in *"Union Church of Pera"* ve üyelerine tanıdığı ayrıcalık bugüne kadar devam etmektedir (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.105).

Yeni kullanıcıları tarafından 1856'da içi yenilenen kilise (Şekil 6.62 ve 6.63), Hollanda Sarayı'nın mimarı Barbori'nin tasarısıyla dış cephesinde de kilise görünümünü kazanmıştır. Çatısına bir saat kulesi konmuş ve kilisenin girişi,

önündeki bir sundurma ile belirgin hale getirilmiştir. Koro bölmesindeki iki pencere, çift camlar arasına konan renkli şeffaf kağıtlarla bezenmiştir. Artık, kilise depo işlevinden tamamen çıkmış ve kesin olarak "Dutch Chapel" olarak değiştirilmiştir (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.114).

Şekil 6.63 : Solda; Van Zuylen van Nijevelt'in sulu boya kitabından Hollanda Kilisesi'nin iç mekanı (Hoenkamp-Mazgon, 2009)., sağda; kilisenin içinden bir görünüm (Millas, 2006).

1999-2002 restorasyonlarında kilisenin altında yer alan kiler kısmı, Dışişleri ve NHAI'nin ortak kullanabileceği bir yer olarak düzenlenmiştir. Kilisenin de restorasyon kapsamına dahil edilmesine ve yenilenmesine karar verilmiştir. Duvardaki alçılar kazılarak, tuğla işçiliği gözler önüne serilmiştir. Kilisenin yanlardaki pencere camları (Şekil 6.64) bir Türk renkli cam ustası tarafından yenilenmiştir (Hoenkamp-Mazgon, 2009, s.146).

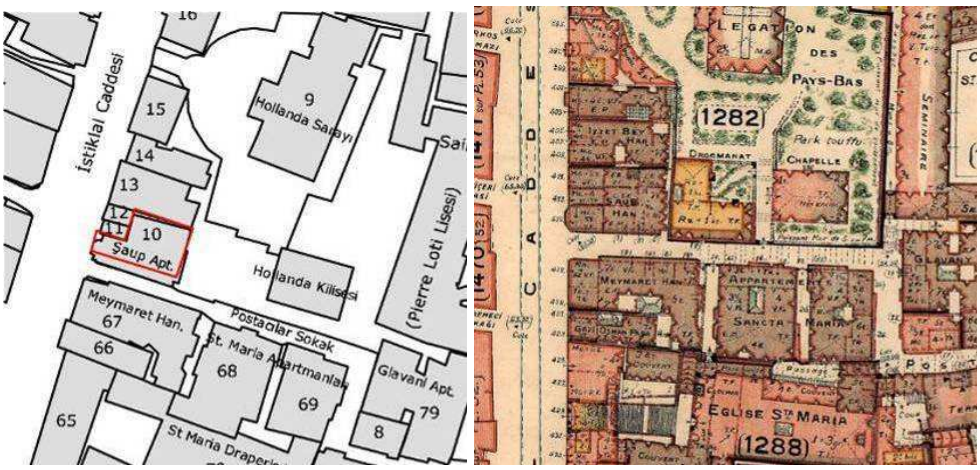

Şekil 6.64 : Hollanda Kilisesi'nin pencerelerinden örnekler (Hoenkamp-Mazgon, 2009).

Hollanda Kilisesi, İstanbul'da Protestan misyonerliğinin her zaman için önemli bir üssü olmuştur (Belge, 1993, s.258).

6.2.6 Şaup Apartmanı

İstiklal Caddesi'nin Postacılar Sokağı ile kesiştiği köşede, BB halihazır haritasına göre 10 numaralı parsel üzerinde yer alır. Batısında İstiklal Caddesi, güneyinde Postacılar Sokak, doğusunda Hollanda Sarayı'nın arazisi ile çevrelenmiştir (Şekil 6.65).

Şekil 6.65 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Şaup Apartmanı.

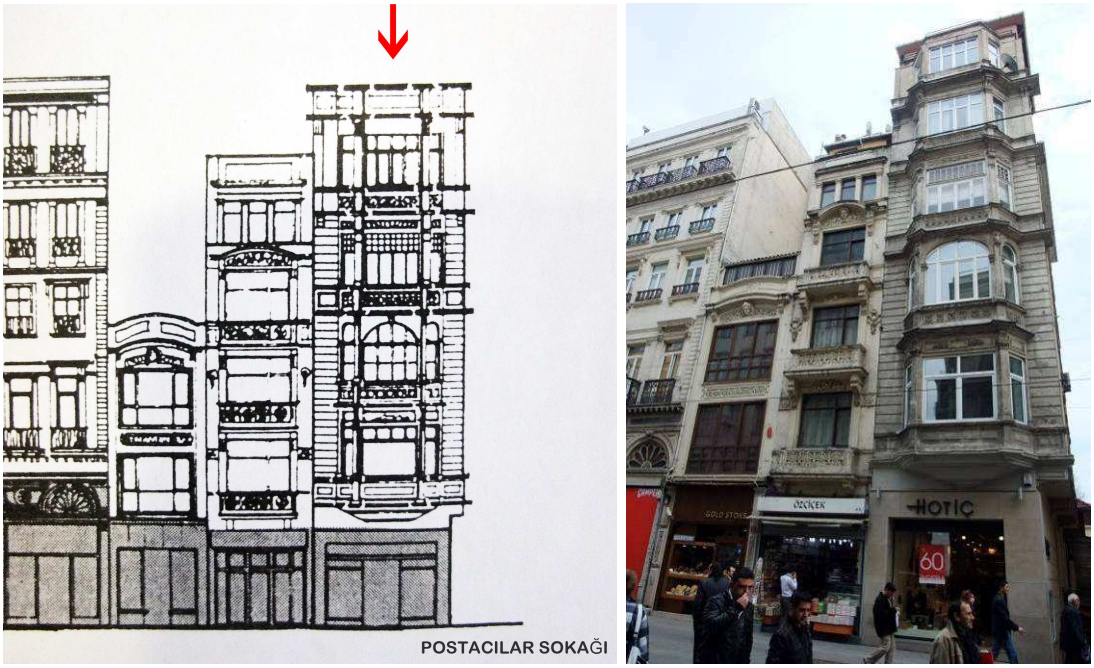
1883-1921 yılları aralığında taranan AO'larda, Şaup Apartmanı (*Appartem. Schaub*) adına 1909 yılına ait yıllıkta, 1 numarada rastlanmıştır. Ancak, 1905-1909 tarih aralığındaki sayılara ulaşılamadığından, bu yapının adının ilk kez hangi tarihte yıllıklarda geçmeye başladığını söylemek de tam mümkün olmamaktadır. Bunun yanı sıra, 1905 tarihli Goad'ın İstanbul sigorta haritasında aynı plan şemasında olup, "*Apparts. Kopp*." ismiyle gösterilmiş bir yapının yer aldığı da dikkati çekmektedir (Şekil 6.66). Bu yüzden yapının inşa ediliş tarihi ile ilgili olarak çelişkiye düşülmüştür. Her ne kadar Goad haritasında görülüyorsa da AO'larda 1905 yılında ve öncesinde 1 numarada bir apartman gözükmemektedir ve *Apparts. Kopp.* adına da rastlanmamıştır .

Öte yandan, 1909-1914 yılları arasında, Şaup Apartmanı'nın 4 numaralı dairesinde Carl Kopp adında bir tuhafiyecinin (*mercier*) oturduğu tespit edilmiştir. 1892-1905 tarihli AO'larda da Postacılar Sokağı 3 numarada Martin Schaub adında bir tuhafiyecinin ismi geçmektedir. Kopp ve Schaub soyisimleri, bu ailelerin bahsedilen yapıyla ilişkisinin olabileceğini düşündürmektedir ama bu ilişki tam saptanamamıştır.

Şekil 6.66 : Goad: İstanbul sigorta haritasında "*Apparts Kopp*." olarak gösterilmiş olan Şaup Apartmanı , 1905 (Dağdelen, 2007).

İstiklal Caddesi'nde 6 katlı bir yapı olarak yükselen Şaup Apartmanı'nın cadde üzerindeki giriş katı günümüzde mağaza olarak kullanılmaktadır ve bu caddedeki diğer yapılar gibi giriş katının özgünlükten tamamen uzak olduğu görülmektedir. Apartmanın girişi, Postacılar Sokağı tarafında, bir kat daha alt kotta yer almaktadır.

Şekil 6.67 : İstiklal Caddesi'nde, Tiyatro Çıkmazı- Kumbaracı Yokuşu arasındaki bölge üzerindeki binaların çiziminden detay: Şaup Apartmanı (Dökmeci ve Çıracı, 1990) ve yapının bugünkü görünümü (Tuğba Özulu, 2011).

Yapının İstiklal Caddesi'ne bakan ön cephesi, çeşitli bezeme unsurları ile dekore edilmişken; yan cephesinde dikdörtgen pencerelerle düzenlenmiş, sade ve ön cephesinden bütünüyle farklı bir dilin hakim oluşu göze çarpmaktadır. Yapının dar ön cephesinde, ortada, birinci kattan başlayarak yapı boyunca yükselen bir çıkma yer

almaktadır. Bu çıkma üzerinde, farklı katlarda farklı pencere düzenlerine ve bu pencerelerin çevrelerinde birbirinden farklı bezeme detaylarına yer verilmiştir (Şekil 6.68).

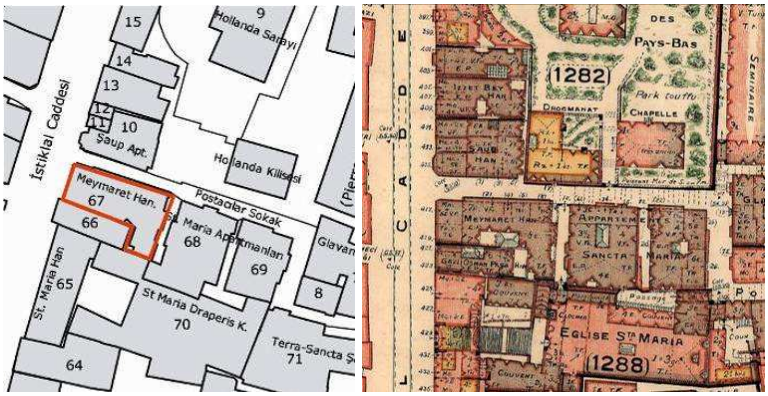
Şekil 6.68 : Şaup Apartmanı'nın cepheleri, Postacılar Sokağı'nda yer alan kapısı, bezeme detayları ve iç mekan görünümleri (Tuğba Özulu, 2011).

1988 yılında Retim tarafından, yapının restorasyonu ve dış cephe temizliği gerçekleştirilmiştir (Url-7).

6.2.7 Meymaret Han

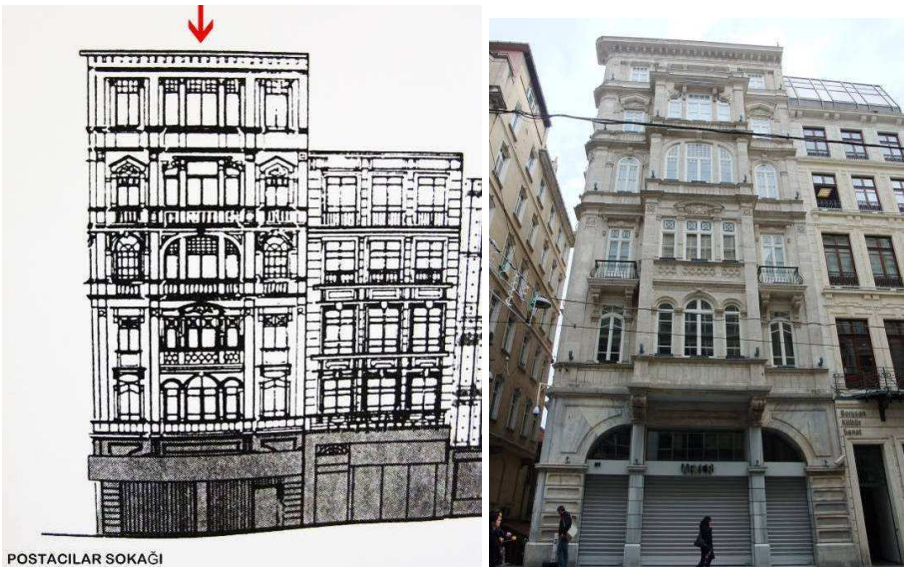
İstiklal Caddesi'nin Postacılar Sokağı ile kesiştiği köşede, BB halihazır haritasına göre 67 numaralı parsel üzerinde yer alır. Batısında İstiklal Caddesi, kuzeyinde Postacılar Sokak, doğusunda ve güneyinde apartmanlarla çevrelenmiştir (Şekil 6.69).

Yapı, 1905 tarihli Goad haritasında "*Apparts. Friedmann*" 1932 tarihli J. Pervititch haritasında "Meymaret Han" ve 1950 tarihli Suat Nirven haritasında "*Meymenet Han"* olarak gösterilmiştir.

Şekil 6.69 : Soldan sağa: halihazır haritada (BB) ve Pervititch (1932) haritasında Meymaret Han.

XIX. yüzyıl sonunda İstanbul'da yeni baş gösteren apartmanlaşma olgusu, Pera'da yoğun bir şekilde ortaya çıkmıştır. Meymaret Han (Şekil 6.70) da bir önceki bölümde bahsedilmiş olan Şaup Apartmanı (Şekil 6.67) da bu dönemde Tünel-Galatasaray hattında yer alan başlıca apartmanlardandır (Durudoğan, 1998, 178-180).

Şekil 6.70 : İstiklal Caddesi'nde, Tiyatro Çıkmazı- Kumbaracı Yokuşu arasındaki bölge üzerindeki binaların çiziminden detay: Meymaret Han (Dökmeci ve Çıracı, 1990) ve yapının bugünkü görünümü (Tuğba Özulu, 2011).

2007'de Koç Vakfı yönetiminde yapıyı restore eden Öztek Mimarlık'ın belirttiğine göre, binanın XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarında inşa edildiği anlaşılmıştır (Url-6). Başka bir kaynağa göre ise, yapı, tahminen 1910'larda, dönemin 6. Belediye Dairesi (Beyoğlu) mimarı Petraki Meymaridis Efendi tarafından inşa edilmiş olabilir (Url-3).

1921 yılına kadarki AO'larda Meymaret Han ismine rastlanmamıştır. Yapının bu tarihe kadar inşa edilmiş olması gerektiği düşünülürse, yıllıklarda farklı bir isimle geçiyor olması ihtimali akla gelmektedir. Bu şekilde yaklaşınca da 1909 tarihli AO'dan itibaren 4 numarada adı geçmeye başlayan Raif Paşa Apartmanı göze çarpmaktadır. Tez çalışması kapsamında incelenen haritalarda bu isme rastlanmamıştır. Raif Paşa Apartmanı'nın Meymaret Han ile aynı yapı olup olmadığı da anlaşılamamıştır.

İstiklal Caddesi'nde 6 katlı bir yapı olarak yükselen Meymaret Han'ın cadde üzerindeki giriş katından günümüzde, Arter Sanat Galerisi'ne erişilmektedir. Postacılar Sokağı tarafında, bir kat daha alt kotta, iki yanında sütunların yer aldığı kemerli bir giriş kapısı daha bulunmaktadır (Şekil 6.71).

Şekil 6.71 : Meymaret Han'ın cepheleri, Postacılar Sokağı'nda yer alan kapısı ve bezemelerinden detaylar (Tuğba Özulu, 2011).

Yapının İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinde ortada dört kat boyunca devam eden bir çıkma ve 2. katta bu çıkmanın her iki yanında birer balkon yer almaktadır. Her katta farklılık gösteren pencere tipleri, kemer formları, pencerelerin altında ve üstünde ayrıca binanın köşesinde yer alan bezemeler, farklı mimari düzenlerdeki pilastrlar, saçağın altında yer alan friz, ön cephede seçmeci bir mimari kompozisyon oluşturmaktadır. Yan cephe ise kat silmeleri ve dikdörtgen pecereler ile sade bir biçimde düzenlenmiştir. Üzerinde, aralıklarla yanyana dizilmiş altı tane pencerenin buluduğu bir kısım payandalarla taşınarak öne doğru çıkmaktadır (Şekil 6.71).

"Yapım sistemi tuğla taşıyıcı duvar ve volta döşemedir. Duvarların tamamı sıvalıdır. Yapıda volta döşemenin altına ahşap çıta çakılmış, altına bağdadi çıta ve bağdadi sıva uygulaması yapılmıştır. Tavanlarda motifli alçı köşe profilleri ve mekanların ortasında da yine motifli alçı göbekler mevcuttur." (Şekil 6.72) (Url-6).

Şekil 6.72 : 2007-2010 restorasyonu öncesinde Meymaret Han'ın iç mekanından görünümler (Url-6).

Cumhuriyet dönemi kayıtlarında "Meymaret Han" ismiyle geçen yapının 2007 yılında gerçekleştirilen restorasyonu, Vehbi Koç Vakfı Projeler ve İnşaat Koordinatörü Yüksek Mimar Fahrettin Ayanlar başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar, 2009 Eylül ayında tamamlanmış ve bina, bir sergi alanına dönüştürülmüştür. Yenilenen yapıda, toplam dört kata yayılan 864 m² net sergi alanı yer almaktadır. Yapının bugünkü sahibi Ömer Koç'tur (Url-3).

Şekil 6.73 : Arter Sanat Galerisi olarak kullanılan Meymaret Han'ın iç mekanından görünümler (Tuğba Özulu, 2011).

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yabancı elçilikler kurulduktan bir süre sonra, çevrelerinde Batılı bir koloni grubunun oluştuğu gözlenmiştir. İstanbul'a genelde ticari amaçla gelen ve elçilikler çevresinde toplanan nüfus, uzun yıllar kaldığı bu çevrede önce iş, sonra mülk sahibi olmuşlardır. Ayrıca, elçilikler çevresinde yabancıların yanı sıra yerli gayrimüslim gruplar da toplanmıştır (Cezar, 1991, s.31). Bu çalışmada da; iki, üç, dört ve beşinci bölümlerde tarihi ve mimarisi ele alınmış olan Venedikli balyosların Sarayı'nın, yakın çevresindeki kentsel, mimari ve sosyo-kültürel oluşumu bu yönde etkilediği ve çevredeki söz konusu oluşumların zaman içinde farklı gelişim, değişim ve dönüşüm süreçlerinden geçtiği anlaşılmıştır.

Çalışmanın Tomtom Kaptan Sokağı yapıları bölümünde; bugün ana girişi Nuruziya Sokak üzerinde bulunan Fransız Sarayı, sarayın bahçesi içerisinde yer alan ve faaliyetini sürdüren Saint Louis Fransız Kilisesi, Pierre Loti Okulu'nun anaokul binası olarak kullanılan eski Fransız Kapitülasyon Mahkemesi, restore edilerek otele dönüştürülen Soeurs Garde-Malades Apartmanı, XX. yüzyıl başında ağırlıklı olarak İtalyan turistlerin konakladığı, günümüzde atıl durumda bulunan İtalya-Dakar Oteli ve İtalyan Lisesi ele alınmıştır.

Postacılar Sokağı'nda ise bugün kapalı durumdaki Terra-Sancta Şapeli, ana girişi İstiklal Caddesi üzerinde bulunan Santa Maria Draperis Kilisesi ve bu kiliseye bağlı olan Santa Maria Apartmanları, Glavani Apartmanı, Hollanda Sarayı, Hollanda Kilisesi ile ön cepheleri İstiklal Caddesi'ne bakan Şaup Apartmanı ve Meymaret Han incelenmiştir.

Bu yapılar, daha önce bahsedildiği üzere; "Batılı" Pera'nın (Beyoğlu) "Büyük Pera Caddesi (İstiklal Caddesi) ve "Türk" Tophane'ye inen Boğazkesen Caddesi'ni birbirine bağlayan, batı-doğu doğrultusundaki bir hat etrafında yerleşmiştir. Gerek geçmiş dönemlere ait haritalarda gerekse mevcut durumda, Venedik Sarayı ve çevresindeki bu yapıların birçoğunun ana girişleri kadar, ön cephesi bu sokaklar üzerinde bulunmayanların da, bu önemli bağlantı üzerine açılan tali kapılarının veya geçitlerinin bulunduğu dikkati çekmiştir.

Tomtom Kaptan ve Postacılar Sokakları'ndaki imar faaliyetleri ve farklı dönemler içinde bu sokakta oturan sakinlerin sosyal yapısı, haritalar (EK A.2 ve çizelge A.1) ve AO'lar üzerinden izlenmiştir (Çizelge A.2 ve A.3). XVIII. yüzyıl sonuna kadarki dönemde, Pera ve Galata bölgesi haritalarında ağırlıklı olarak elçilik yapıları ve bazı diğer önemli yapılar gösterilmekte iken, XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren ve özellikle XIX. yüzyılda, sokak ölçeğine yakınlaşan haritaların sayısı artmıştır. XX. yüzyıl başından itibaren ise, sigorta haritalarıyla da birlikte; detayların arttığı görülmüştür. Dolayısıyla; Venedik Sarayı'nın ve peşi sıra diğer elçiliklerin bu çevreye yerleşmeye başladığı erken dönemden daha detaylı haritaların hazırlanmaya başladığı döneme kadar, bu bölgedeki yapılaşma hareketlerinin düzenli takibi güçtür.

Haritalar ve gravürlerde görüldüğü gibi; Venedik balyoslarının Pera'da geçici ikamet etmeye başladığı XVI. yüzyıl başlarında Pera'nın, bahçe içindeki tek katlı evlerle seyrek yerleşilmiş, bağlık bir bölge olduğunun ve "Pera Bağları" olarak adlandırıldığının daha önce üzerinde durulmuştur. XVII. yüzyılda ise Venedik Sarayı'nın bulunduğu Tomtom mevkii, Beyoğlu'nun başlıca beş semtinden biri olmuştur ve söz konusu çevrede konut ağırlıklı bir yerleşim mevcuttur.

Fransız Sarayı, XVI. yüzyıl sonlarında bugünkü arazisinde bulunan bir yapının yerinde baştan inşa edilmiştir. Öncesinde bu arazide yer alan ve 1580'de yıkılan bir rasathaneden bölüm 6.1.1'de bahsedilmiştir. 1807 tarihli Kauffer ve Le Chevalier haritasında da bu arazi üzerinde Fransız Sarayı'nın yanında "*Observatoire*" yazısı dikkati çekmektedir. Ancak bu tarihte bu yapının orada halen mevcut olması çelişki uyandırmaktadır.

Cezar (1991, s.33), 1591'de İstanbul'a gelen Baron Wratislaw'ın ifadesine dayanarak; Ragusa temsilciliğinin de Tomtom Kaptan Sokağı'ndaki Venedik Sarayı'nın bulunduğu çevrede olduğunu söylemektedir.

Hollanda elçileri ise bölüm 6.2.5.1'de bahsedildiği gibi; günümüzde bulundukları çevreye 1700'lerin başında gelmiştir ve iki Rum kadına ait olduğu belirtilen arazi üzerinde bugünkü sarayın temellerini atmışlardır.

Fransız Sarayı'nın bahçesi içinde yer alan ve Saray'ın bugünkü binasıyla birlikte 1846'da yeniden inşa edilen Saint Louis Fransız Kilisesi'nin Kapuçin rahipleri, 1628'de elçilik yakınında bir araziye yerleşmişlerdir ve kiliselerinin Pera'daki ilk Latin kilisesi olduğu önceki bölümlerde belirtilmiştir.

Bugünkü konumundaki ilk binası 1670'de yapılan eski İspanyol orta-elçiliğinin Terra- Sancta Şapeli, Venedik Sarayı yakın çevresinde inşa edilen ve bugün de mevcut olan ilk yapılardan biridir. Bir diğeri ise ilk binası, 1678'de satın alınan arazisi üzerinde 1691 yılında inşa edilen Santa Maria Draperis Latin Katolik Kilisesi'dir. Bu çevredeki kiliselerin yoğunluğu, elçilikler çevresinde toplanan Pera'daki Avrupalı ve Levanten Hristiyan nüfusun ibadetini gerçekleştirebilecekleri yerlere duydukları ihtiyacın yanı sıra, Durudoğan(1998, s.103)'ın belirttiği gibi, "kendi dinlerini yaymak ve güçlerini korumak" amacından da ileri gelmektedir. 1711'de Kalvinist cemaatin gizlice ibadet ettiği taş binasından bu yana Protestanların ibadetine açık olan Hollanda Sarayı bünyesindeki Hollanda Kilisesi (*Union Church of Istanbul*) de bu ihtiyaca ve amaca hizmet eden bir başka örnektir. Fransız ve Hollanda Sarayları'ndan farklı olarak; Venedik Sarayı arazisi içinde kilise inşa edilmemiştir. Ancak, şekil 4.10'daki sarayın esas kat planında ve şekil 4.19'daki birinci kat planında konutun içerisinde şapel olarak tanımlanabilecek büyüklükte bir ibadet alanının bulunduğu görülebilmektedir.

Bölüm 5.1'de, şekil 5.2 ve 5.3'te verilmiş olan 1816 ve 1817 tarihli vaziyet planları ile Kauffer ve Le Chevalier (1807) haritasında Venedik Sarayı'nın doğusunda, bugün İtalyan Lisesi'nin bulunduğu arazi "İncir Bostan" olarak gösterilmiştir ve bu araziden "su yolları"nın geçtiği anlaşılmaktadır. Venedik Sarayı arazisinin doğu sınırı hizasında başlayan İncir Bostan'ın kuzey-güney doğrultusunda boylu boyunca uzanarak, Tomtom Sokağı'nın doğu sınırını oluşturması bizi çok hassas bir bilgiye ulaştırmaktadır. Sokağın, bu tarihte bugünkü şekline henüz kavuşmadığı ve Pera-Tophane arasındaki bu hat çevresinde, bu iki bölgenin birbirine farklı şekilde bağlandığı görülmektedir.

Karşı kolda, Fransız Sarayı arazisine komşu olan Türk evlerinin doğusundan kuzey yönüne dönen bir yol "Tophane'ye varan cadde" olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra, Venedik Sarayı'nın, güney yönünde "Türk Mahallesi" olarak belirtilen kısımda, "harap durumdaki Türk evleri" ve "Türk bahçeleri" ile çevrildiği görülmektedir. Saray'ın arazisinin güneybatı ucunda, bu mahalleye, "Tophane'ye açılan kapı" bulunmaktadır. Bu noktada, bu dönemde Pera'nın tam nerede bitip Tophane'nin nerede başladığı gibi bir soru akla gelmektedir. Bu durum, çalışmanın ilk bölümlerinde değinilen, XV ve XVI. yüzyıla ait belgelerdeki Galata-Pera kavram karmaşasının bir benzeri gibi düşünülebilir. Söz konusu vaziyet planında Türk ev ve

bahçeleriyle örülü olan, Venedik Sarayı'nın hemen arkasındaki bu yerleşim Tophane olarak mı geçmektedir? Tophane'ye inen Kumbaracı Yokuşu'na açılan bu kapının bu isimle nitelendirilmiş olması da olasıdır. Öte yandan, incelenen bazı haritalarda da tez çalışması kapsamındaki bu alan, Beyoğlu ve Tophane kesişiminde, haritaların kenarlarında kalmıştır. Bir tarafında "batılılaşma" yönünde ilerleyen, gayrimüslim ve Levanten nüfusun giderek yoğunlaştığı ve zamanla kozmopolitleşen bir çevre gelişirken, diğer tarafında Tophane, özellikle kıyı bölgesinde Cezar'ın (1991, s.72) ifade ettiği "katıksız" İslami kültürden fazla ödün vermemiştir. Bu ikisi arasında duran Tomtom Kaptan ve Postacılar Sokakları ise 1816-1817'de görülen Türk evleri arasındaki portresinden zaman içinde kaymaktadır. Haritalar ve AO'lar bu duruma en açık kanıtları oluşturmaktadırlar.

1858-1860 tarihli d'Ostoya haritasında Tomtom Sokağı ve Postacılar Sokağı'nın İstiklal Caddesi ve Boğazkesen Caddesi arasında uzanan bugünkü şekline kavuştuğu anlaşılmaktadır. Bu tarihte yeşil alan olarak gözüken ve 1919'da Avusturya Elçiliği tarafından İtalya'ya savaş tazminatı olarak verildiği belirtilmiş olan İtalyan Lisesi binasının bulunduğu, Venedik Sarayı'nın doğusundaki "İncir Bostan" arazisinin, BOA belgelerinde ve Huber (1895) haritasında "Çukurbostan" adıyla geçtiği görülmüştür. Bölüm 6.1.4'te bahsedildiği gibi; BOA belgelerinde, Çukurbostan'ın bir kısmının Avusturya Elçiliği'ne okul inşa edilmek üzere, diğer bir kısmının kilise inşası için İngilizlere verildiği ifade edilmiştir. Ancak haritalarda böyle bir kilisenin varlığına ilişkin bir kanıt bulunamamıştır.

Başka bir belgede ise Çukurbostan'ın Avusturyalılara okul için verilenden kalan bölümünün, yetimhane inşası için Fransız Elçiliği'ne verileceğinden söz edilmiştir. Bu yapı, "*Couvent et Ecole Saint-Benoit*" ismiyle Godeffroy (1891), "*Ecole de Tchoukour Bostan*" adıyla Huber (1895), "*Orphelinat St. Josef*" adıyla Necip Bey (1918), "yetimhane" olarak Alman Mavileri (1912-1918), "*Orphelinat des Soeurs"* adıyla Pervititch (1932) haritasına işlenmiştir. Raimondo d'Aronco tarafından tasarlanmış olan yetimhane binasında, günümüzde bir ilköğretim okulunun hizmet verdiği belirtilmiştir (Akın ve diğ., 2006, s.30). Dini kurumlar kadar bahsi geçen eğitim kurumları da kapitülasyonlarla ayrıcalıklar elde eden yabancı azınlıkların kendi politikaları doğrultusunda kullanılmış unsurlardır (Durudoğan, 1998, s.94).

Tomtom Kaptan Sokağı'na Beyoğlu yönünde adeta bir sınır oluşturan ve önünde, "Küçük İtalya" olarak da anılan bir meydanın oluştuğu, 1839-1844 yılları arasında

inşa edilen Fransız Kapitülasyon Mahkemesi de bölüm 6.1.1.3'te vurgulandığı üzere; kapitülasyonların azınlıklara sağladığı; kendi vatandaşlarını kendi mahkemelerinde yargılayabilme hakkının bir getirisidir.

Çalışmada, 1816-1817 tarihli vaziyet planlarında Venedik Sarayı'nın karşısında Türk evlerinin bulunduğundan söz edilmişti. Günümüzde "Tomtom Suites" ismiyle otel olarak faaliyet gösteren, hastabakıcı Fransisken rahibelerinin eski "*Soeurs Garde-Malades* Apartmanı"nın bulunduğu bu konumda, Huber (1895) haritasına göre ise sıraevler yer almaktaydı. BOA belgeleri, bu yapıların Fransız Elçiliği'ne verildiğini ve daha sonra Fransız Hükümeti'nin bu yapıları Fransisken rahibelerine bıraktığını göstermiştir. Akın (1998, s.274), küçük tüccar, esnaf, sanatkar ve bürokratların konutu olarak inşa edilen sıraevlerin, varlıklı olmayan gayrimüslim azınlıkların veya çeşitli kiliselerin mülkleri olduğuna ve XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra Galata ve Pera'da dönemin konut tipi olarak yaygınlaştığına işaret etmiştir.

Huber haritasında yer alan sıraevlerin öncesinde, d'Ostoya (1858-1860) haritasında görülen, AO'ya ve BOA belgelerine göre 1885-86'dan sonra başka bir yere taşınan ve Postacılar Sokağı'na adını verdiği de belirtilmiş olan Fransız Postanesi bulunmaktaydı. Aynı haritada Avusturya Elçiliği'nin yanında, adına en son, 1885-86 yılına ait AO'da rastlanan Avusturya Postanesi'nin de yer aldığı anlaşılmıştır.

XVII. yüzyılda Pera'dan balyosun konutuna ulaşılan ve Fransız Postanesi'nden ismini aldığı yukarıda ifade edilen Postacılar Sokağı, "Balyos Sokağı" *(Strada del Bailo)* olarak anılmaktaydı. Bu dik ve dar sokağın sonundaki bir kapıcının gözetiminde, balyosluğun yüksek düzeyde güvenliğini sağlamak amacıyla geceleri kapatılan ve anahtarları balyosa ait olan büyük bir kapının varolduğuna (Bertelè, 1932, s.302-307) bölüm 4.1'de değinilmiştir.

Tomtom Kaptan ve Postacılar Sokakları'nda XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyıl başlarında apartmanların sayısında dikkate değer bir artış görülmektedir. Özellikle 1890'ların sonundan 1920'lere kadarki AO'lar aracılığıyla bu ivmeyi açıkça gözlemlemek mümkündür. Bu aralıkta inşa edilen apartmanları, Pera'da İstanbul'a kıyasla hızla çoğalan ve kütle, plan, cephe düzeni ve dekorasyonuyla Avrupa'nın ünlü merkezlerinde rastlanan yapıların yerli uygulamaları niteliğindeki çok katlı kagir yapılaşmanın ve apartmanlaşmanın ilk örneklerinden kabul etmek yerinde olacaktır (Akın, 1998, s.266).

Oldukça geniş Tomtom Kaptan Sokağı'na nazaran epey dar bir sokak olan Postacılar Sokağı, kendisine açılan kapılar ve geçitlerle örülmüş gibidir. Bu örüntü içinde yükselen Glavani Apartmanı, Santa Maria Apartmanları, Şaup Apartmanı ve Meymaret Han da XX. yüzyıldaki apartmanlaşma olgusunun temsilleridir.

1883-1921 tarihleri arasında yayınlanan AO'lara göre Tomtom Kaptan Sokağı'nda yer alan apartmanlar; *Soeurs Franciscaines*, Baltazzi, Henri Baltazzi, Hagel ve Çakır Efendi Apartmanı'dır. Postacılar Sokağı'nda ise Glavani, Şaup, Raif Paşa ve Santa Maria Apartmanları'nın isimlerine farklı yıllarda rastlanmaktadır.

İstiklal Caddesi'ne açılan sokaklardaki, XIX. yüzyıl sonlarında çoğalan, birden fazla aileyi barındıran, "Historisist" cephe ve kitleye sahip bu çok katlı konutlar, yoğun ticaret ve buna bağlı maddi birikimiyle zenginleşen bölgenin Levanten ve gayrimüslim aileleri tarafından yaptırılmıştır (Akın, 1998, s.274). Adriano Marinovich sözkonusu nüfusun serbest meslek, ticaret, bankacılık, sigortacılık gibi alanlarda ve konsolosluklarda çalıştıklarına değinmektedir (Pannuti, 2006, s.30). Durudoğan (1998, s.177) da, apartmanlaşmanın "orta tabakalaşmaya"; bahsedildiği üzere banka, şirket gibi örgütlü işyerlerinde çalışanlara bağlı olarak baş gösterdiğine işaret etmektedir. Bu konutların sakinleri ve bağlı oldukları meslek gruplarına dair AO'larda ulaşılan veriler de bu tezi bütünüyle desteklemektedir. 1883-1921 tarihleri arasında yapılan yıllık taramaları, çok uluslu bu sokakta Türk nüfusun ne kadar azınlıkta olduğunu, 1816-1817 yıllarına ait vaziyet planlarında görülen Venedik Sarayı yakın çevresinde (sokağında) hala var olan Türk mahalle dokusunun ne hızla değişim gösterdiğini ve bu çevrenin sosyal yapısındaki zaman içindeki dönüşümü çapıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Venedik Sarayı, ilk önce yakın çevresinin, ardından da bu civarda öbeklenen elçilik sarayları etrafında yoğunlaşan nüfusun ve yapılaşmanın yüzyıllar içinde genişleyerek yayılım göstermesi sonucunda daha geniş çevresinin de tarih içindeki gelişimini etkileyen bir rol oynamış ve bugün hala İtalyan izleri taşıyan sokağının kaderinde de belirleyici olmuştur.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

BOA AE III. AHMED 2461, 1118/ 1706, Venedik Elçisi için Galata'da Fatma Hatun'un isticar olunan hane kirası bedelinin hazine-i amireden verilen ilmuhaberi.

BOA HAT, no. 775/ 36340, 1245/ 1829, Beyoğlu'nda kain Saint Maria Kilisesi'nin tamirine ruhsat itasına dair.

BOA HAT, no. 775/ 36340-A, 1245/ 1830, Nemçe himayesinde bulunan Beyoğlu'ndaki Santa Maria Kilisesi'nin tamirine ruhsat itasına dair.

BOA HR.MKT, no. 223/ 21, 1274/ 1858, Tophane'de Tomtom Mahallesi'nde bulunan Çukurbostan'ın Avusturya Sefareti'ne, diğer kısımlarının da İngilizlere kilise inşasına, kalan yerlerin de hane inşası için satılarak elde edilen gelirin bir kısmının Beyoğlu'nun sokaklarının tanzimine tahsis edilmesi.

BOA İ.HR 1331 C/ 8, 1331/ 1913, Beyoğlu'nda Tomtom Caddesi'ndeki hanenin Fransa Başkonsoloshanesi olarak kullanılması.

BOA İE.HR 639, 1113/ 1701, Venedik elçisinin maiyetine tahsis kılınan konağın icarına dair makbuz.

BOA ŞD, no. 2800/ 25, 1329/ 1911, Tophane'de Tomtom Mahallesi'nde Çukurbostan'a Avusturya Sefareti tarafından inşasına ruhsat istenilen Avusturya Mektebi. (Dersaadet).

İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi

Anonim, t.y., Beyoğlu - Tour de Galata - Galatasaray - Prolongement d' İstiklal Cad., Nouvelle Voie des Ambassades.

d'Ostoya, G. 1858-1860. Plan General de Galata, Pera et Pancaltı**.**

Henry, P., 1940. Beyoğlu: Pera-Galata haritası.

Huber, R., 1895. Beyoğlu - Plan de Galata, Pera, Taxim, Pangaldi, et Farikeuy No: 1, 4, 5, 6.

Kauffer, F. Ve Le Chevalier, J. B., 1807. Plan de Constantinople.

Nedjib, t.y. Guide de Stamboul, II. Feuille pera 1 partie.

Stolpe, C., 1882. Plan de Constantinople.

Alman Arkeoloji Enstitüsü Fotoğraf Arşivi Belgeleri

D-DAI-IST-10.161, t.y., Sébah et Joaillier: 1900 civarında İstanbul, Beyoğlu, Venedik Sarayı'nın bahçesinden Saray'a bakış.

D-DAI-IST-10.162, t.y., Sébah et Joaillier: 1900 yılı civarında İstanbul, Beyoğlu, İtalyan Lisesi.

D-DAI-IST-10.163, t.y., Sébah et Joaillier: 1900 civarında İstanbul, Beyoğlu, Tomtom Kaptan Sokağı.

D-DAI-IST-10.164, t.y., Sébah et Joaillier: 1900 civarında İstanbul, Beyoğlu, Venedik Sarayı.

D-DAI-IST-10.166, t.y., Sébah et Joaillier: 1900 civarında İstanbul, Beyoğlu, Venedik Sarayı.

D-DAI-IST-R 25.896 Repro, t.y., Abdullah Frères: 1900'lere doğru Beyoğlu'nda elçiliklerin yoğun olduğu bölgeyi gösteren bir fotoğraf

Arşiv Belgeleri Dışında Kaynaklar

Ağır, A. ve Erdoğan, K., 1994. İtalyan Lisesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **4**, s. 305.

Ağır, A., 2009. İstanbul'un Eski Venedik Yerleşimi ve Dönüşümü, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Akın, N., 1998. 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera, Literatür Yayınları, İstanbul.

Akın ve diğ., 2006. Architectural Guide to Istanbul: Galata, ed: Afife Batur, Chamber of Architects of Turkey Istanbul Metropolitan Branch, İstanbul, Vol. **2**, s.30.

Altıner, F. P., 2008. II. Abdülhamid Dönemi'nde İstanbul Bahçeleri (1876-1909), *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Altıntaş, Z., 1992: Batılılaşma Süreci İçinde Pera Elçilikleri. *Türkiyemiz, Kültür ve Sanat Dergisi*, Vol. **22**, no. 68, s. 4-9.

Anonim, 1911. Monumenta ordinis excalceatorum SS. Trinitatis Redemptionis Captivorum ad Provincias S. Ioachimi (Poloniae) et S. Iosephi (Austriae-Hungariae) spectantia, ed. Antoninus ab Assumptione, Romae, s. 76-77.

Anonim, 1985. Venezia e i Turchi: Scontri e confronti di due civiltà, Electa Editrice Milano, Italia.

Anonim, 1990**.** İstanbul haritaları : Ortaçağdan günümüze: Maps of Istanbul : from the Middle Ages to the present day, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, İstanbul, Turkey.

Anonim, 1995. La Società Operaia Italiana di Mutuo Soccorso in Costantinopoli, Istituto Italiano di Cultura, Istanbul.

Anonim, 2010. "Osmanlı Mimarı" D'Aronco 1893-1909 İstanbul Projeleri: Restorasyonlar, Projeler, Kitaplar, Suna ve İnan Kıraç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Arslan, N., 1992. Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul:18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.

Batur, A., (t.y). Galata and Pera 1: A Short History, Urban Development Architecture and Today. *Arı, The Bulletin of the Istanbul Technical University*, Vol. **55**, no. 1, s. 1-10. http://www.ari.itu.edu.tr/current_ articles/01-batur.pdf, alındığı tarih 24.06.2011.

Belge, M., 1993. İstanbul'u Gezerken, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Berk, İ., 1996. Pera, Adam Yayınları, İstanbul.

Bertelè, T., 1932. Il Palazzo degli Ambasciatori di Venezia a Costantinopoli e le sue antiche memorie, Casa Editrice Apollo, Bologna.

Can, C., 1994. Hollanda Elçiliği Binası, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **4**, s. 86.

Casa, J. M., 1995. İstanbul'da bir Fransız sarayı : Fransa ile Türkiye arasında 500 yıllık ittifak = Le Palais de France a İstanbul : Un demi millénaire d'aliance entre la Turquie et la France, çev: Bener, Y., Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti., İstanbul.

Cervati, C. R., 1883. Indicateur Ottoman Illustré : Annuaire-almanach du commerce, de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & D. Fatzea, Constantinople.

Cervati, C. R., 1885-86. Indicateur Oriental : Annuaire-almanach du commerce, de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1888. Indicateur Oriental : Annuaire du commerce, de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1889-90. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1891. Annuaire Oriental (Ancien Indicateur Oriental) du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1893-94. Annuaire Oriental (Ancien Indicateur Oriental) du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1895. Annuaire Oriental (Ancien Indicateur Oriental) du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1896. Annuaire Oriental (Ancien Indicateur Oriental) du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1898. Annuaire Oriental (Ancien Indicateur Oriental) du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, Cervati Frères & Cie., Constantinople.

Cervati, C. R., 1901. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company, Constantinople.

Cervati, C. R., 1902. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company Limited, Constantinople.

Cervati, C. R., 1903. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company Limited, Constantinople.

Cervati, C. R., 1904. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company Limited, Constantinople.

Cervati, C. R., 1905. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company Limited, Constantinople.

Cervati, C. R., 1909. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company Limited, Constantinople.

Cervati, C. R., 1912. Annuaire Oriental du Commerce: de l'industrie, de l'administration et de la magistrature, The Annuaire Oriental & Printing Company Limited, Constantinople.

Cervati, C. R., 1913. Annuaire Oriental: Commerce, industrie, administration, magistrature de l'Orient, The Annuaire Oriental Ltd., İstanbul.

Cervati, C. R., 1914. Annuaire Oriental: Commerce, industrie, administration, magistrature de l'Orient, The Annuaire Oriental Ltd., İstanbul.

Cervati, C. R., 1921. Annuaire Oriental Oriental Directory: Commerce, industrie, administration, magistrature, The Annuaire Oriental Ltd., Constantinople.

César, R., 1919. Nouveau Plan de Péra et quartiers environnants: Galata, Tophane, Pancaldi, Nichantache, Chichli, Tatavla, Ayaz Pacha, Dolma Baghtché, Kassim Pacha, Hasskeuy, Piri-Pacha, Halidjoglous, Sutlidjé, ed: Librairie Raymonds, Grande Rue de Pera, Constantinople.

Cezar, M., 1991. XIX. Yüzyıl Beyoğlusu, Ak Yayınları, İstanbul.

Coco, C. ve Manzonetto, F., 1985. Baili Veneziani alla Sublime Porta, Comune di Venezia, Universita degli studi di Venezia, Venezia.

Coco, C., 1993. Venezia Levantina, Corbo e Fiore Editori, Venezia.

Concina, E., 1997. Fondaci: Architettura, arte e mercatura tra Levante, Venezia e Alemagna, Marsilio Editori, Venezia.

Curatola, G., 1993. Eredità dell'Islam: Arte islamica in Italia, Silvana Editoriale, Milano.

Dağdelen, İ., 2006. Alman Mavileri: 1913-1914 I. Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

Dağdelen, İ., 2007. Charles Edouard Goad'ın İstanbul Sigorta Haritaları, ed: Ali Mazak, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul.

Darnault, S. S., 2004. Latin Catholic Buildings in Istanbul: A Historical Perspective (1839-1923), The Isis Press, İstanbul.

De Carbognano, C. C., 1993. 18. Yüzyılın Sonunda İstanbul, çev: Erendiz Özbayoğlu, Eren Yayıncılık, İstanbul.

Dorsay, A., 1991. Benim Beyoğlum, Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş., Cağaloğlu, İstanbul.

Dökmeci, V. ve Çıracı, H., 1990. Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

Dursteler, E. R., 2006. Venetians in Constantinople, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.

Durudoğan, S., 1998. XIX. Yüzyılda Pera/ Beyoğlu'nun Ekonomik, Kültürel ve Politik Yapısının Mimariye Etkileri, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dwight, H. G., 1926. Constantinople, Settings and Traits, Harper & Brothers, U.S.A.

Ersöz, C., 2009. Bu Sokakta Eski İstanbul Oturur, http://www.istanbulburda.com, alındığı tarih 08.04.2011.

Eyice, S., 1994. Elçi Hanı, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **3**, s. 148-149.

Haydaroğlu, İ. P., 1990. Osmanlı İmparatorluğu'unda Yabancı Okullar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Hoenkamp- Mazgon, M., 2009. İstanbul'da Hollanda Sarayı: 1612'den beri elçilik binası ve sakinleri, çev: Gül Özlen, İstanbul Hollanda Başkonsolosluğu, İstanbul.

İnal, O., 2006. Pera'dan Beyoğlu'na, Sistem Yayıncılık, Galata, İstanbul.

İncicyan, Ğ., 1976. XVIII. Asırda İstanbul, Baha Matbaası, İstanbul.

Kömürcüyan, E. Ç., 1952. İstanbul Tarihi: XVII. asırda İstanbul, çev: Hrand D. Andreasyan, Kutulmuş Basımevi, İstanbul.

Lapi Ballerini, İ. ve Scalini, M., 2003. The Medici Villas: Complete Guide, Giunti, Firenze.

Mamboury, E., 1951. Istanbul Touristique, Çituri Biraderler Basımevi, Galata, İstanbul.

Millas, A., 2006. Pera: The Crossroads of Constantinople, Militos, Athens.

Mori, A., 1906. Gli Italiani a Costantinopoli: Monografia coloniale presentata dalla camera di comercio Italiana di Costantinopoli alla mostra degli Italiani all'estero, Antica Tipografia Soliani, Modena.

Murray, P., 1978. Architettura del Rinascimento, Electa Editrice, Milano.

Ortaylı, İ., 1995. İstanbul'dan Sayfalar, İletişim Yayınları, İstanbul.

Pannuti, A., 2006. La Communitá Italiana di Istanbul nel XX Secolo: Ambiente e persone, Edizioni Isis, İstanbul.

Pedani, M. P., 2010. Venezia: Porta d'Oriente, Società editrice il Mulino, Bologna.

Pervititch, J., 2000. Sigorta haritalarında İstanbul: İstanbul in the Insurance Maps of Jacques Pervititch, çev: Kılıç Z., Axa Oyak, İstanbul.

Polvan, N., 1952. Türkiye'de Yabancı Öğretim, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, Cilt.**1**.

Reychman, J., 1966-1968: Beyoğlu'ndaki "Venedik Sarayı"nın Mimarı Kimdir?, *Sanat Tarihi Yıllığı*, no. 2, s. 15-23.

Sakaoğlu, N., 1994. Balyos, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **2**, s. 41-43.

Salman, Y., 1994. Santa Maria Draperis Kilisesi, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **6**, s. 455-456.

Scognamillo, G., 1990. Bir Levantenin Beyoğlu Anıları, Metis yayınları, Cağaloğlu, İstanbul.

Selçuk, E. U., 2009. İstanbul'daki Sefarethanelerin Oluşumu, Günümüzdeki Mevcut Durumları, Koruma Sorunları ve Önerileri, *Yüksek Lisans Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sezer, S. ve Özyalçıner, A., 2003. Üç Dinin Buluştuğu Kent İstanbul, İnkılap, İstanbul.

Şenol, G., (2005). Atilla Yücel'den Bir Dedektiflik Hikayesi: "Soeurs Garde-Malades Apartmanı", http://www.arkitera.com, alındığı tarih 01.03.2011.

TDK, t.y. Büyük Türkçe Sözlük, http://tdkterim.gov.tr/, alındığı tarih 08.04.2011.

Tibet, A., 1994. Fransa Elçiliği Binası, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **3**, s. 331-332.

Tokay, Z. H., 1994. Venedik Sarayı, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Cilt. **7**, s. 379-380.

Tournefort, J. P. de, 2005. Tournefort Seyahatnamesi, Joseph de Tournefort, ed: Stefanos Yerasimos, Kitapyayınevi, İstanbul.

Turner, T., 2005. Garden History Philosophy and Design 2000 BC–2000 AD, Spon Press, London and New York.

Üsdiken, B., 1999. Pera'dan Beyoğlu'na 1840-1955, Akbank, İstanbul.

Yetişkin Kubilay, A., 2010. İstanbul Haritaları: Maps of Istanbul 1422-1922, Denizler Kitabevi, İstanbul.

Yücel, A., (2005-2006). Yüzyıl Dönemeçlerinde Beyoğlu Mekanı: Bir Yapının Öyküsü-Bir Sokağın Öyküsü, *Voyvoda Caddesi Toplantıları 2005-2006*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, http://www.obmuze.com, alındığı tarih 08.04.2011.

Url-1 <*http://www.istanbulguide.net*>, alındığı tarih 27.04.2011.

Url-2 <*http://www.liceoitaliano.net*>, alındığı tarih 05.03.2011.

Url-3 <*http://www.mimdap.org*>, alındığı tarih 10.03.2011.

Url-4 <*http://www.obarsiv.com/koleksiyon1.html*>, alındığı tarih 10.03.2011.

Url-5 <*http://www.osmanlicaturkce.com*>, alındığı tarih 08.04.2011.

Url-6 <*http://www.oztekmimarlik.com*>, alıdığı tarih 13.04.2011.

Url-7 <*http://www.retim.com.tr*>, alındığı tarih 14.04.2011.

Url-8 <*http://www.tomtomsuites.com*>, alındığı tarih 10.03.2011.

EKLER

EK A.1: BOA belgeleri ve belgelerin tercümeleri
EK A.2: Haritalar
EK A.3: Tez çalışması kapsamındaki yapıların haritalar üzerinden analizi
EK A.4: Tomtom Kaptan Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi
EK A.5: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

EK A.1

4.2 XVIII. Yüzyılda Venedik Sarayı

(Bkz. EK A.1 Şekil A.1)

İE.HR 639 [1] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Fatıma Hatun der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hızâne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [2] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Ayşe Hatun der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve derkenar ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [3] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Ali Çelebi der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve derkenar ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [4] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Halife Kovan der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve derkenar ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [5] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Köse Halil der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [6] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Rukiyye Hanım der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [7] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Halife-i Fırın der hâric-i Galata berâ-yı etbâ‘-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an 4 Şevval sene 1112 ilâ 4 Za sene-i minhu în kadar

meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [8] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Halife-i Fırın der hâric-i Galata berâ-yı etbâ'-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an 4 Receb sene 1112 ilâ 3 Ş sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [9] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Hace Hatun der hâric-i Galata berâ-yı etbâ'-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

İE.HR 639 [10] 1113/ 1701

Be-cihet-i kira-i hane-i Elhac Ahmed der hâric-i Galata berâ-yı etbâ'-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an gurre-i M sene 1113 ilâ gaye-i Za sene-i minhu în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve bâ-ferman-ı şerif

(Bkz. EK A.1 Şekil A.2)

AE III. AHMED 2461 1118/ 1706

Be-cihet-i kira-i hane-i Fatma Hatun der Galata berâ-yı etbâ'-ı elçî-i Venedik konak tayin şude vâcib an 11 Ra sene 1118 ilâ gaye-i şehr-i mezbûr în kadar meblağ an hazîne-i amire dâde fermude ez an sebeb an canib-i muhasebe-i evvel tezkire-i hazine nüvişte ber-muceb-i arzuhal ve derkenar ve telhis fermân-ı âlî.
Fî 3 R sene 1118

6.1.2 Soeurs Garde-Malades Apartmanı

(Bkz. EK A.1 Şekil A.3)

İ.HR 1331.C/8 [1] 1331 / 1913

Babıali
Daire-i Sadaret
Meclis-i Vükelâ Maruzat Kalemi
505

İrade-i seniyye
Beyoğlu'nda Tomtom mahallesinde on yedi ve on dokuz ve ittisâlinde Çukurbostan sokağına müsâdif bir, üç, beş ve yedi numaralı ve yekdiğerine maklub olup mukaddemâ mukata'aya rabt ile Fransa sefaretine ilhak ve muahharan Fransa hükümetince Fransiskin rahibelerine terk olunmuş olan bin dört yüz doksan yedi zira mikdarındaki mahallin tarih-i irâde-i seniyyemizden itibaren kıymet-i hazırasının binde onu nisbetinde mukataa tahsis ve müterâkim mukataa-i kadîme mikdarına göre

istifâ olunmak ve Fransiskin rahibeleri namına manastır ittihâz kılınmak üzre meccânen kaydının tashihine Şura-yı Devlet kararıyla mezuniyet verilmişdir.

(Bkz. EK A.1 Şekil A.4)

İ.HR 1331.C/8 [2] 1331/ 1913

Şura-yı Devlet
Mülkiye Dairesi
Aded: 273

Beyoğlu'da Tomtom mahallesinde ve sokağında on yedi, on dokuz ve ittisâlindeki Çukurbostan sokağına müsadif bir, üç, beş, yedi numaralı ve yekdiğerine maklub mahal Fransa devletinin Dersaadet'e âmed şud eden vapurlarına postahane olmak üzre vaktiyle bâ-irâde-i seniyye mukataaya rabt ile Dersaadet Fransa sefaretine ilhak edilmiş olduğumuz halde yirmi altı sene evvel mezkur postahane diğer bir yere nakl ile mahall-i mezkur Fransa hükümeti canibinden "Motaster Dö Sör Francesken Garomlav" namındaki hasta bakan Fransisken rahibelerine ma'a müştemilat manastır olmak üzre terk olunup mahall-i mezkuru o vakitden beri rahibât-ı merkume manastır ittihaz eylediklerinden zikr olunan mahallin ilmuhaberinin tebdîliyle mezkur rahibelerin ma'a müştemilât manastırı namına kaydı ve müceddeden ve meccanen diğer ilmuhaberlerin itası sefaret-i müşârun-ileyhâdan iltimas edilmiş olduğundan bahs ile keyfiyetin Şura-yı Devletce tetkiki lüzumuna dair Hariciye Nezareti'nin havale buyurulan 19 Eylül sene [1]328 tarih ve dokuz yüz yetmiş yedi numaralı tezkiresi ve melfufâtı ol babda devair-i müteallikasıyla ceryan eden muhaberatı şamil evrak ile birlikde Mülkiye ve Maarif dairesinde kıraat olundu.
Divan-ı hümayunun evrak miyanında bulunan müzekkiresiyle derkenarı mealinde 25 Receb sene [1]315 tarihinde mevcudiyetleri karin-ı tasdik-i âlî olan Fransa müessesâtının esamisini havi defatirden iki numaralı defterde Beyoğlu'nda hastahaneleri bakan "Sör Fransisken" manastırı münderic olmasıyla mahall-i mezkura takdir olunan mukataa oralarının bilahare iktisab ettikleri kıymet ve şerefle mütenasib olmayacağı derkar olduğundan kıymet-i hazırasının binde onu nisbetinde mukataa-i zemin tahsis olunmak üzre ber-vech-i iltimas tashih-i kayd muamelesinin meccanen ifası umur-ı tabiiyeden olduğu ve şu kadar ki bir hayli sene evvel mukataa-i zemîne rabt ile sefarete ilhak edilmiş olan mahall-i mezbur muvâzaaten eşhas uhdesinde mukayyed olduğu halde müessesât namına kaydı tashih edilecek emlak ile kabil-i kıyas bulunmamasından naşi müterakiminin mukataa-i cedîdeye tevfikan istifası cay-ı nazar bulunduğu dermeyan kılınmasına ve emlak vakfiye idaresi istinaf muhamminliğinin ol babdaki raporunda mârru'l-beyan mahallin terbî'an bin dört yüz doksan yedi zira mikdarında ve her ziraının üç yüz elli kuruş kıymetinde olduğu gösterilmesine binaen kıymet-i hazırasının binde onu nisbetinde tarih-i irade-i seniyyeden itibaren mukataa tahsis olunmak ve müterâkimi de mukataa-i kadimeye tevfikan istifa edilmek üzre mevzu bahs mahallin zikr olunan rahibelerin ma' a müştemilât manastırı namına meccanen tashih-i kaydı muamelesinin icrası hususu lede'l-arz makrun-ı müsaade-i seniyye-i hazret-i padişahi buyurulduğu halde ifa-yı muktezâsının Evkaf-ı hümayun ve Defter-i Hakani nezaretlerine havalesi ve Hariciye nezaretiyle Divan-ı hümayuna malumat itası tezekkür kılındı ol babda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fî 6 Cumadelâhire sene [1]331 fî 30 Nisan sene [1]329
[Şura-yı Devlet azalarının mühürleri]

6.1.4 İtalyan Lisesi

(Bkz. EK A.1 Şekil A.5)

ŞD 2800/25 [1] 1329/ 1911

Fî 26 Zilkade sene [1]248 tarihiyle Evkaf-ı hümayun muhasebesinden verilen ilmuhaberin suretidir.
Cennet-mekan Sultan Bayezıd Han -tâbe serâhu- hazretlerinin evkaf-ı şerifeleri müstağillâtından kasaba-i Tophane'de Tomtom Mahallesi'nde kain Çukurbostan demekle meşhur olup mukaddemâ derunundan müceddeden tarik küşâdıyla Yeni Çarşı tarafında kalan mahalli bi'l-ifrâz âhara ferağ olunarak mâadâ Tophane tarafından kalan bir tarafdan müceddeden küşad olunacak tarik ve bir tarafdan Avusturya Devleti postahâne ve sefarethânesi ve bir tarafdan Süleyman ve Ali Efendiler ile ibrahim Usta menzilleri ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âm ile mahdud senevî otuz dört kuruş otuz dokuz akçe bedel-i öşr mukataalı terbî‘an on dört bin dört yüz zira ma‘a gedik bir kıta bostan mutasarrıflarından canib-i mirîden mübâyaa ve mukataa-i mezkurun ber-muceb-i emsal beş misli zam olunarak terbi‘an beş bin üç yüz elli zirâ mahalli mekteb inşası için Avusturya sefaretine ve terbî‘an altı bin sekiz yüz elli zira mahalli yetimhâne inşası için Fransa sefaretine bâ-irâde-i seniyye terk olunduğundan evkaf-ı hümayun hazinesince olan kaydları bi't-tashih ma‘a zam mukâta‘a-i mezkurenin sâl be-sâl sefaret-i müşârun-ileyhâ taraflarından ber-vech-i münâsafe ita olunacağı bilinmek için seksen dört senesi recebinin selhi tarihiyle masarıfât muhasebesinden evkaf-ı hümayun muhasebesine ber tafsil vurud eden ilmuhaber bâ-ferman-ı şerif kayd olunup ma‘a gedik bostan-ı mezkurun kaydları tashih olunmak üzre senedât ve lazım gelen mahaller ile beyan-ı keyfiyet zımnında Fransa Sefarethânesine diğer ilmuhaberleri verilmekle keyfiyyet malum olmak için Avusturya sefarethânesi tarafına dahi işbu ilmuhaber verildi.
Bende es-Seyyid Mahmud Arabî

(Bkz. EK A.1 Şekil A.6)

ŞD 2800/25 [2] 1329/ 1911

Avusturya ve Macaristan Devletinin
Dersaadet Sefareti
Aded: 113

Avusturya ve Macaristan devletinin Dersaadet sefareti ittisalinde Tomtom mahallesi ve caddesinde vaki melfuf ilmuhaber sureti mantukunca beş bin üç yüz elli üç zira mahal mukata‘a-i zemine rabtla mekteb inşa olunmak üzre fî 26 Zilkade sene [1]284 tarihinde bâ-irâde-i seniyye sefaret-i müşârun-ileyhâ namına terk ve teberru olunmuş ve ol tarihden beri mekteb-i mezkure bir gûne tamirat icra olunmamış olduğundan harabiyete yüz tutmuş olmakla bu kere mekteb-i mezkurun bahçesi derununa merbûten takdim kılınan plan mucebince kırk altı metre otuz iki arzında ve on üç metre otuz dört tûlünde ve yirmi metre irtif‘ında ki min-haysi'l-mecmu‘ altı yüz on sekiz metre terbî‘inde olarak müceddeden mekteb inşâ olunması hususuna emr-i âlînin ısdarı ve müceddeden inşa olunacak mekteb ikmal olundukdan sonra kadim mektebin dahi kamilen hedm olunarak arsası bahçe halinde istimal olunacağı malum olmak üzre muamele-i mukteziyenin ifa buyurulmasını ve devâir-i müte‘allikasına da

tebliğât-ı lâzime ifa buyurulmasını Devlet-i müşârun-ileyhânın sefir-i kebiri iltimas ve takrir eyler.
Fî 22 Şubat sene 1911
Sefaret-i Devlet-i aliyye İmparatoriye Avusturya ve Macaristan

(Bkz. EK A.1 Şekil A.7)

ŞD 2800/25 [5] 1329/ 1911

Mazbata
19 Rebiülevvel sene [1]329 / 8 Mart sene [1]327

Avusturya ve Macaristan devletinin Dersaadet sefarethanesi ittisalinde Tomtom mahalle ve caddesinde kain olup mukaddemâ bâ-irâde-i seniyye sefaret-i müşârun-ileyhâ namına terk ve ihdâ edilmiş olan arsa üzerindeki mektebin müşrif-i harab olmasına mebnî mekteb-i mezkur bahçesine merbut plan mucebince on üç metre otuz dört santimetre tûl on altı metre otuz iki santimetre arz ve yirmi metre irtifâ'ında müceddeden bir mekteb bina ve inşaatın hitamında kadim mektebin hedm olunarak arsasanın bahçe haline istimal olunacağından bahisle ruhsatı mutazammın emr-i âlî ısdarı iltimâsını havi Devlet-i müşârun-ileyhâ sefaretinden ita kılınıp tevdi buyurulan takrir üzerine Divan-ı hümayun kaleminden yazılan müzekkire evrak-ı mütenevviasıyla Şura-yı Devlet'e havale buyurulmakla Maarif ve Maliye ve Nafia dairesinde kıraat olundu.
Evkaf-ı hümayun muhasebesinin sureti melfuf 26 Zilkade sene [1]284 tarihli ilmuhaberinde Tophane'de Tomtom mahallesinde kain Çukurbostan demekle maruf olup derununa müceddeden tarik küşâd edilen ve senevî otuz dört kuruş otuz dokuz akçe bedel-i öşr mukâta'a-i mezkureye ber-muceb-i emsal beş misli zam olundukdan sonra mekteb inşası için terbî'an beş bin üç yüz elli zira mahallinin Avusturya sefâretine ve yetimhâne inşa olunmak üzere terbî'an altı bin sekiz yüz elli ziraının Fransa sefaretine bâ-irâde-i seniyye terk ve teberru kılındığını muharrer Divan-ı hümayun kaleminin sâlifü'z-zikr tezkiresinde dahi Devlet-i müşârun-ileyhânın taht-ı tabiiyet ve himayesinde olup mevcudiyetleri karin-i tasdîk-i âlî olan müessesât esamisini havi defterde Dersaadet'de Avusturya mektebi namıyla bir mekteb münderic bulunduğundan bu kere tecdiden inşası taleb olunan mektebin müessesât-ı musaddaka cümlesinden bulunan Avusturya mektebi olduğu halde karar-ı mahsus vechle arsası kıymet-i hâzırasının binde onu nisbetinde icâre-i zemine rabt olunmak üzre inşası için ruhsatı havi emr-i âlî ısdarı lazım geleceği gösterilmişdir.
İcabı lede't-te'emmül mevcudiyetleri karîn-i tasdik-i âlî olan Avusturya müessesâtının esamisini havi defterde Avusturya Mektebi namıyla münderic olan mektebden gayrı başkaca bir mekteb kaydına tesadüf olunamadığı Divan-ı hümayun kalemince dermeyan kılınmış olmasına göre mevzubahs olan ve mukaddemâ bâ-irâde-i seniyye sefâret-i müşârun-ileyhâ namına terk edilmiş bulunan arsa üzerine inşa edilen harab mektebin defterde münderic Avusturya Mektebi namındaki mekteb olacağı istidlâl edildiğine ve bu kere yapılacak mektebin dahi mezkur eski mekteb arsası üzerine inşa edileceğine nazaran sâlifü'z-zikr müzekkirede gösterildiği vechle mezkur arsaya kıymet-i hâzırasının binde onu nisbetinde icâre-i zemin tahsis olunmak üzre mekteb-i mezkurun ebad-ı muharrerede tecdiden inşasına bi'l-istizân irâde-i seniyye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref sudur buyurulduğu takdirde muamele-i mukteziyenin ifası hususunun divan-ı hümayun müdüriyetine havalesi ve hariciye ve maarif ve evkaf-ı hümayun ve defter-i hâkânî nezaretlerine de malumat itası tezekkür ve iki kıta resim leffen takdim kılındı.

(Bkz. EK A.1 Şekil A.8)

HR.MKT 223/21 [1] 1274/ 1858

Maliye Nezaret-i celilesine buyuruldî-i âlî
Tophane'de Tomtom mahallesinde kain Çukurbostan'ın taraf-ı Devlet-i aliyyeden mübâya'asına lüzum görünmesi cihetle bunun iştirâsı sureti Dâr-ı Şurâ-yı Askeri azasından saadetli Refik Beyefendi'ye havale olunmuşdu Zikr olunan bostanın mülk ve gediği otuz ikişer sehimden ibaret olarak on altı sehim itibariyle on bir sehmi için canib-i evkaf-ı hümayundan sened verilmiş ve kusuru olan yirmi bir sehimin emsali misillü mülkiyet üzere kullanıldığı bi't-tahkik anlaşılmış olmasıyla cümlesinin mülk ve gediği beraber olarak bahası altı yük kuruşa kararlaştırılarak eshâm-ı mezkureden sahib ve vekilleri burada bulunan ma'a gedik yirmi dört sehim bi'l-hesab bedeli olan dört yük kırk dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz kuruş geçenki işar üzerine hazine-i celileden ale'l-hesab suretiyle alınıp ashâbına bi't-teslim iştirâ kılınmış olduğundan kusur yedi sehimin dahi taşrada olan sahiblerinin vürûdunda ve esham-ı merkumeden Sarraf Aşnan oğlu uhdesinde yalnız bir hisse kalmasıyla anın dahi altı yük kuruşdan bedeli olmak lâzım gelen on sekiz bin yedi yüz elli kuruşun itasıyla şimdiden kezâlik burada mübâya'ası iktizâ edeceği mîr-i mûmâ-ileyh tarafından ifade ve beyan olunduğuna binaen bostan-ı mezkurun ol vechle mübâya'asıyla dört bin zirâ'ının mekteb yapılmak üzre Avusturya Devleti sefaretine ve bir o kadar yerinin dahi kilise inşası zımnında İngilizlere irâe ve ita kılınması ve bunlardan sonra kalacak yerlerin hane inşâsı için zuhur edecek tâliblerine furuht olunarak ber-minvâl-i muharrer hazine-i celilenin vereceği altı yük kuruş istifâ olundukdan sonra fazla kaldığı halde Beyoğlu sokaklarının tanzîmâtına tahsis edilmesi hususlarına bi'l-istizân emr u ferman-ı mekarim nişan-ı hazret-i padişahi müteallik ve şeref sudur buyurulmakla evkaf-ı hümayun nezaret-i celilesiyle bi'l-muhâbere iktizâ-yı hâlin icrasına himmet buyurula deyü.
İşbu buyuruldî-i âlînin bazı mahallerinin müzekkere-i maruzaya tatbiki lazım geldiği müşârun-ileyh Refik Beyefendi taraflarından ifade olunduğundan bu suretle müsveddesi tebdîl olundu.

(Bkz. EK A.1 Şekil A.9)

HR.MKT 223/21 [2] 1274/ 1858

Maliye nazırı devletli paşa hazretleri
Taraf-ı Devlet-i aliyyeden iştirâsına lüzum görünmüş olan Tophane'de Tomtom mahallesinde kain Çukurbostan'ın mülk ve gediği otuz ikişer sehimden ibaret olarak bunun on altı sehim itibariyle bir sehmi için canib-i evkaf-ı hümayundan sened verilmiş olup kusuru olan yirmi bir sehmi emsali misillü mülkiyet üzre kullanılmış idiği bi't-tahkik anlaşılmış olmasıyla bahası altı yük kuruşa kararlaştırılmış ve eshâm-ı mezkureden ma'a gedik yirmi dört sehiminin sahib ve vekilleri burada bulunduğundan Dar-ı Şura-yı Askeri azasından saadetli Refik Beyefendi marifetiyle işbu yirmi dört sehimin bi'l-hesab bedeli olmak lâzım gelen dört yük kırk dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz kuruş geçende vukubulan işar-ı senaveri üzerine hazine-i celileden ale'l-hesab suretiyle alınarak ashâbına bi't-teslim iştirâ kılındığı misillü kusurunun taşrada bulunan mutasarrıflarının vürudunda alınması ve işbu mahalden dört bin ziraının mekteb inşa olunmak için Avusturya Devleti sefaretine irâe kılınması ve bir ol kadar yerinin dahi kilise yapılmak üzre vukubulan talebe mebnî İngilizlere tefrîk ve itası ve bunlardan sonra kalacak mahallin dahi hane yapılmak

üzre zuhur edecek tâliblerine furuht olunarak hazine-i celileden verilecek mezkur altı yük kuruş istîfâ olundukdan sonra fazla kaldığı halde Beyoğlu sokakları tanzîmâtına tahsis kılınması ve gerek meblağ-ı mezburun ve gerek bu akçeden sâlifü'z-zikr eshâmdan Sarraf Aşnan oğlu uhdesinde bulunan bir sehme isabet edecek olan on sekiz bin yedi yüz elli kuruşun itasıyla anın dahi mübâya'a kılınması hususunun savb-ı vâlâlarına havalesine bi'l-istizân emr u ferman hazret-i mülkdârî müteallik buyurulmuş olmakla evkaf-ı hümayun nezaret-i celilesiyle bi'l-muhabere emr u ferman-ı cenab-ı mülukane mantuk-ı celilinin icrası hususuna himmet buyurula deyü buyuruldu
Fî 16 Ca sene 74.

6.2.2 Santa Maria Draperis Latin Katolik Kilisesi

(Bkz. EK A.1 Şekil A.10)

HAT 775/36340 1245/ 1829

Kaymakam paşa
İşbu takririn ve elçî-i mersumun takdim eylediği takriri manzur-ı hümayunum olmuşdur. Takririnde beyan ve mersumun istidası vechle kilise-yi mezkurun tamirat-ı mukteziyesine ruhsat itasıyla mumâ-ileyhimâya bâ-buyuruldu tenbih olunsun
Şevketli kerametli mehabetli kudretli veliyy-i nimetim efendim padişahım
Bu defa Nemçe elçisi Bâbıalîlerine bir kıta takrir takdimiyle mealinde Nemçe himayesinde olup Beyoğlu'nda vaki Santa Marya tabir olunur Frenk kilisesinin bazı mertebe tamiratı lazım geldiğinden irâe-i ruhsatı mutazammın Mimar Ağa ve Galata nazırı kullarına bir kıta ferman-ı âlî ısdar buyurulmasını iltimas ve inha ve ahidnâme keyfiyeti ve sabıkı kaydı lede's-sual Roma imparatorunun bavretirine tabir olunan ruhbanlarına müsaade-i lazime icra ve lede'l-icab kiliselerinin mesâğ-ı şer'î üzre tamirine izin ve ruhsat ita olunmak Devlet-i aliyye ile Nemçe Devleti beyninde münakid olan uhud ve şurut muktezâsından olduğu ve Beyoğlu'nda kain Nemçe elçisi hanesi arsasında vaki Latin rahiblerine mahsus kilisenin tamirine ruhsatı havi Nemçe elçisinin istidasıyla bâ-hatt-ı hümayun yüz on altı tarihinde beyaz üzerine buyuruldu sadır olmuş idiği derkar olunmuş ve takrir-i mezkur manzur-ı hümayun-ı şahaneleri buyurulmak için arz ve takdim kılınmış olmakla elçî-i mersumun istidâsı ve ahidnâme meâli ve sâbıkı vechle kilise-yi mezkurun bilâ-terfi velâ-tevsi tamirat-ı mukteziyesine ruhsat itası için mûmâ-ileyhimâya buyuruldu ısdârı hususlarında ne vechle emr ve irade-i seniyye-i mülukaneleri sunuh ve sudur buyurulur ise emr u ferman şevketli kerametli mehabetli kudretli veliyy-i niamim efendim padişahım hazretlerinindir.

(Bkz. EK A.1 Şekil A.11)

HAT 775/36340-A 1245/ 1830

Nemçe himayesinde olup Beyoğlu'nda vaki olan Santa Marya tabir olunur Frenk kilisesinde bazı tamirat-ı cüziye iktizâ etmekle şiddet-i şitânın takarrubünden dolayı tamirat-ı mezburenin bir an evvel yaptırılması için bir nefer kalfaya lazım gelen izin ve ruhsat ita olunmak babında mimar ağa kullarına ve Galata nazırı bey bendelerine emr-i âlîlerinin ısdarını Nemçe Elçisi daileri istida ve takrir eder.
Ahidnâmesi ve sâbıkı kaydı

Hazret-i İsa dininden olan Frenk rahiblerinin hakkında salâtîn-i pişin nısfet âyin zaman-ı saadetlerinde verilen ahidnâmelerde mastur mukayyed olan mevâdd ve mahsusan inayet ve ihsan olunan nişân-ı alîşân ve evâmir-i şerifenin mazmunu üzre gerek Pasarofça sulhünden evvel ve gerek andan sonra ihsan olunduğu vechle bilcümle rahiblere ve bâ-husus üserâ tahlisi için Roma imparatorunun bavritirine tarı tabir olunan ruhbanlarına müsaade buyurulan hususat ba'de'l-yevm dahi mer'î tutulmak üzre taraf-ı hümayundan tekid oluna şöyle ki kiliselerini mesâğ-ı şer'î üzre tamir ve termim ve edegeldikleri ayinlerin icrâya muhâlefet olmaya ve hilâf-ı şer'-i şerif ve muğâyir-i ahidnâme-i hümayun akçe mutalebe ve gayri bahaneler ile bavritirine tarı tabir olunan mezbur rahibler ve sairlerine rencide olunmayıp himayet-i padişahanede âsude hâl olalar ve müşârun-ileyh Roma imparatorunun büyük elçisi Asitane-i saadete geldikde ayinlerine ve Kudüs-i şerifde vaki ziyaretgâhlarına ve bazı yerlerde vaki kiliselerine siparişlerini ilam eyleye deyü Nemçeliye verilen Belgrad ahidnâmesininin dokuzuncu maddesinde münderic olup ahkam kuyudu tetebbu olundukda ber-mantuk-ı takrir tamir hususuna dair Nemçeli istidasıyla ferman-ı âlî verildiğinin kaydı bulunmadığı malum-ı devletleri buyuruldukda.
Ferman devletli sultanımındır.
Fî 6 Ca sene 45.

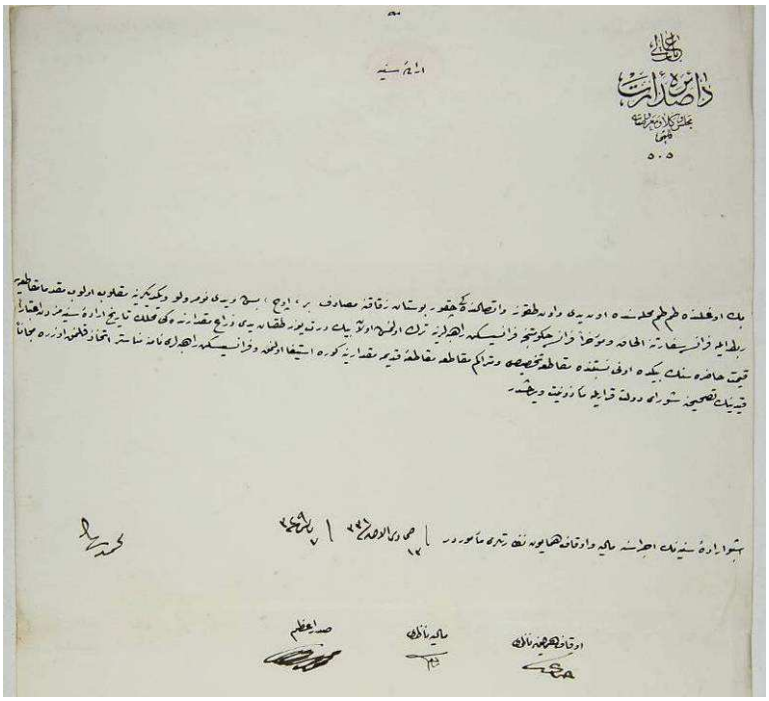
Ber-vech-i muharrer ber-mantuk sual-i âlî Beyoğlu'nda yalnız kilise tamirine dair tuğrâ ile muanven mukaddem ve muahhar emr-i şerif verildiğinin kaydı bulunmamış ise de ancak Beyoğlu'nda kain Nemçe elçisi hânesi arsasında vaki Latin rahiblerine mahsus kilise tamire muhtac olduğundan tamiri istidâsını şâmil Nemçe elçisinin takdim eylediği takriri rikâb-ı hümayuna lede'l-arz ber-muceb-i ahidnâme-i hümayun tamirine müsaade-i seniyye erzani buyurularak ol bâbda şeref yâfte-i sudur olan hatt-ı hümayun mucebince kilise-i mezkurun bilâ-terfi velâ-tevsi' heyet-i kadîmesi ne vechle ise öylece tamiri için sene 116 tarihinde Galata Kadısına ve voyvodasına ve mimar ağaya hitaben beyaz üzerine buyuruldî-i âlî tasdir buyurulduğu malum-ı devletleri buyuruldukda ferman devletli sultanımındır.
Fî 9 Ca sene 45.

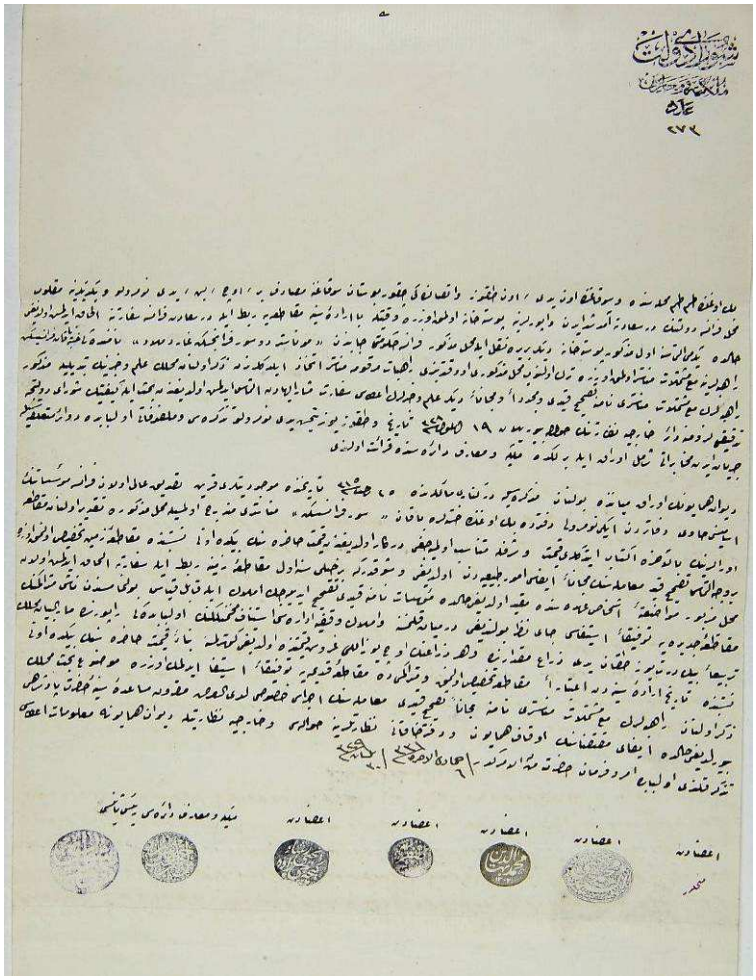
Şekil A.1 : BOA İE.HR 639 [1-10] 1113/ 1701

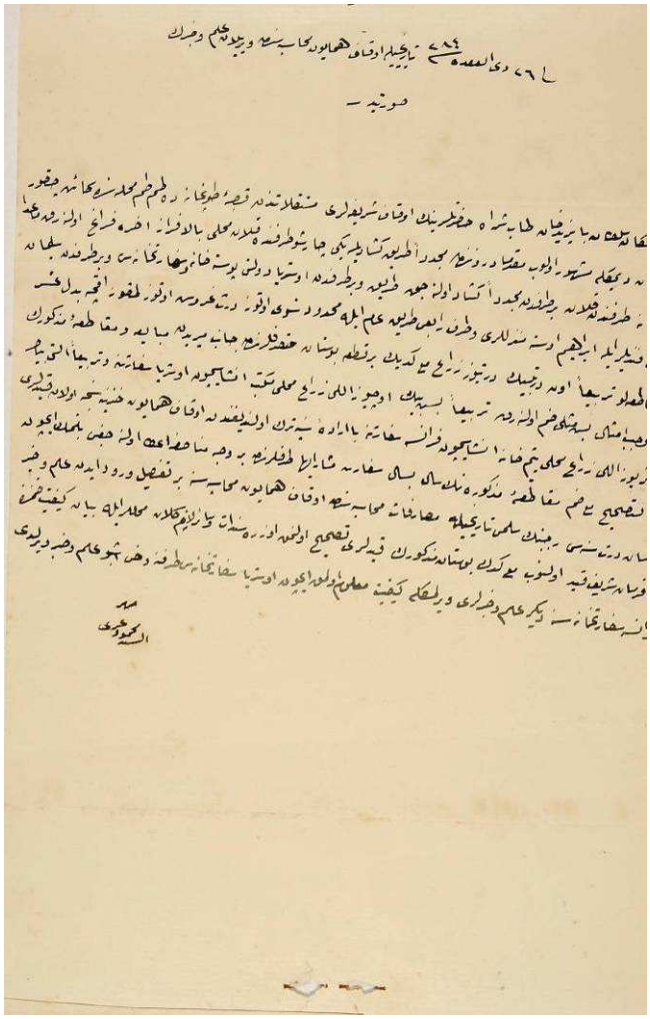
Şekil A.2 : BOA AE III. AHMED 2461 1118/ 1706

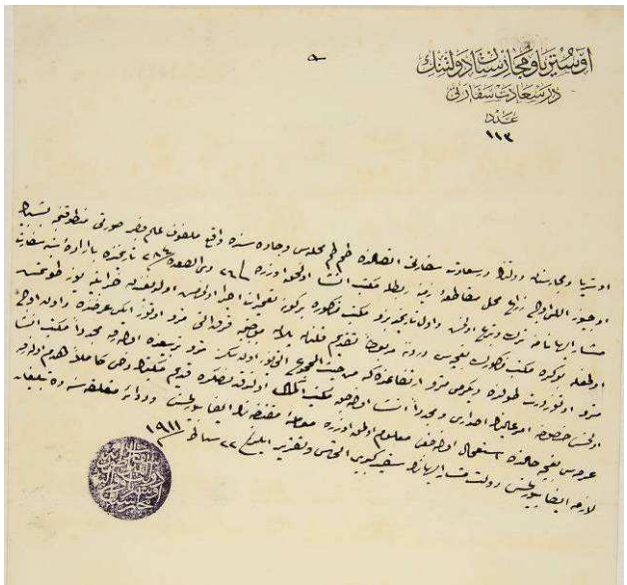
Şekil A.3 : BOA İ.HR 1331.C/8 [1] 1331/ 1913

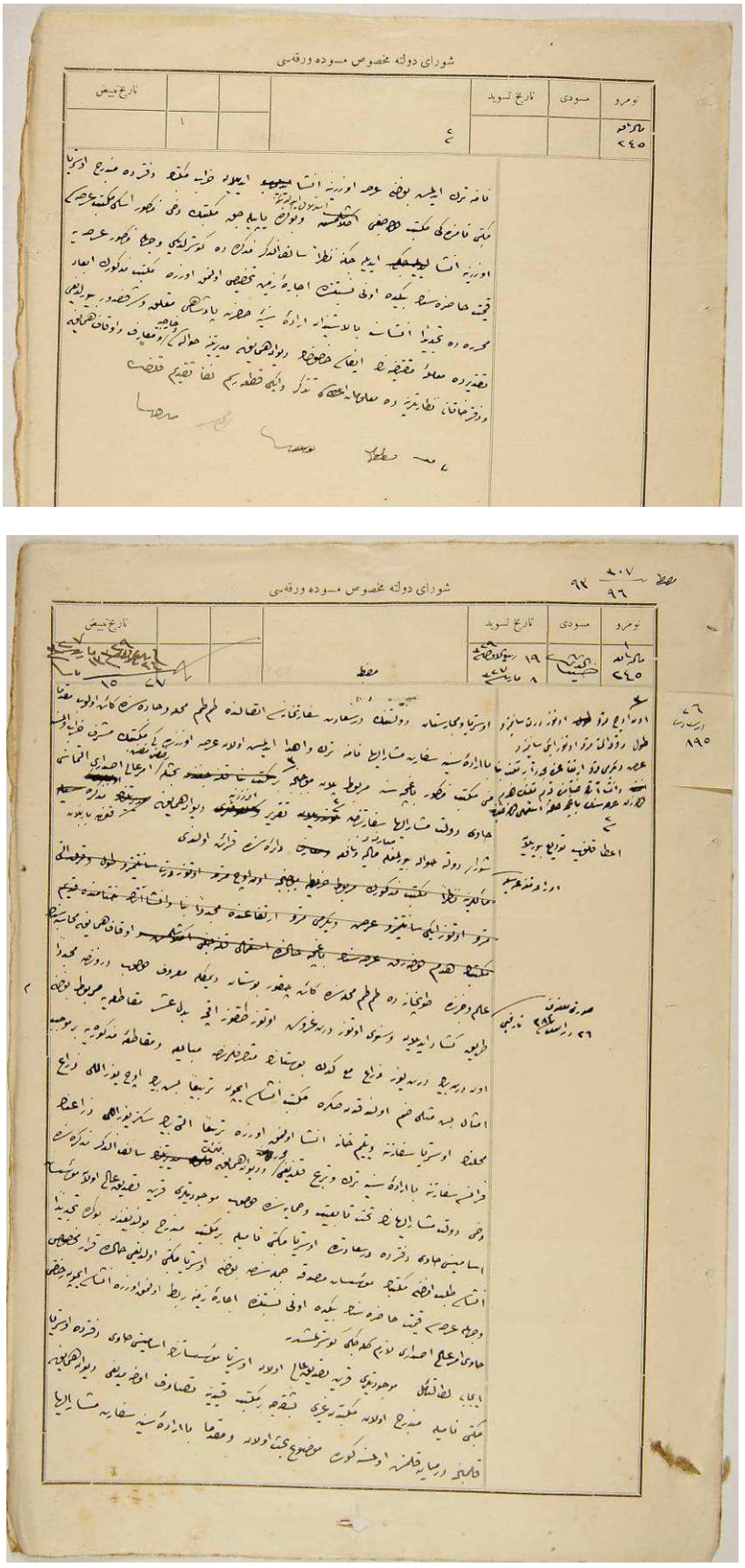
Şekil A.4 : BOA İ.HR 1331.C/8 [2] 1331/ 1913

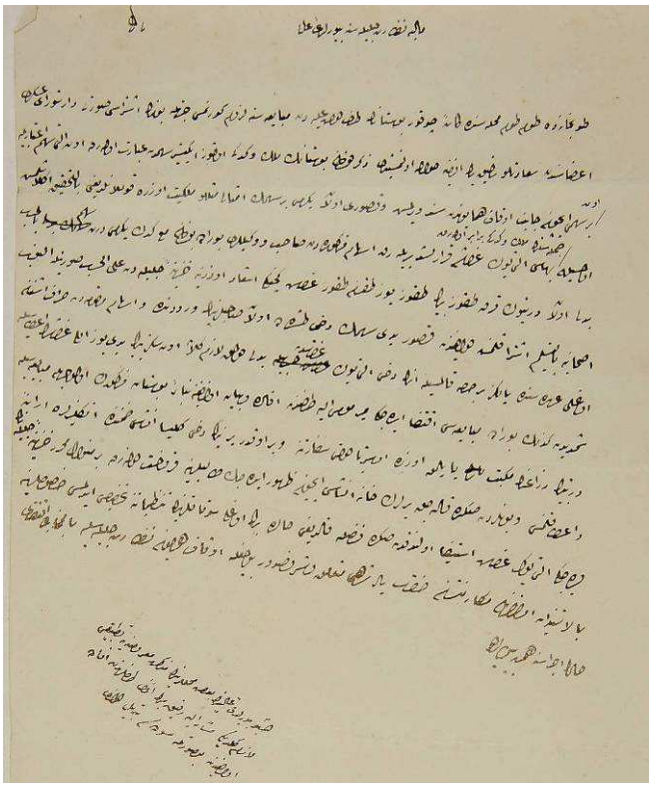
Şekil A.5 : BOA ŞD 2800/25 [1] 1329/ 1911

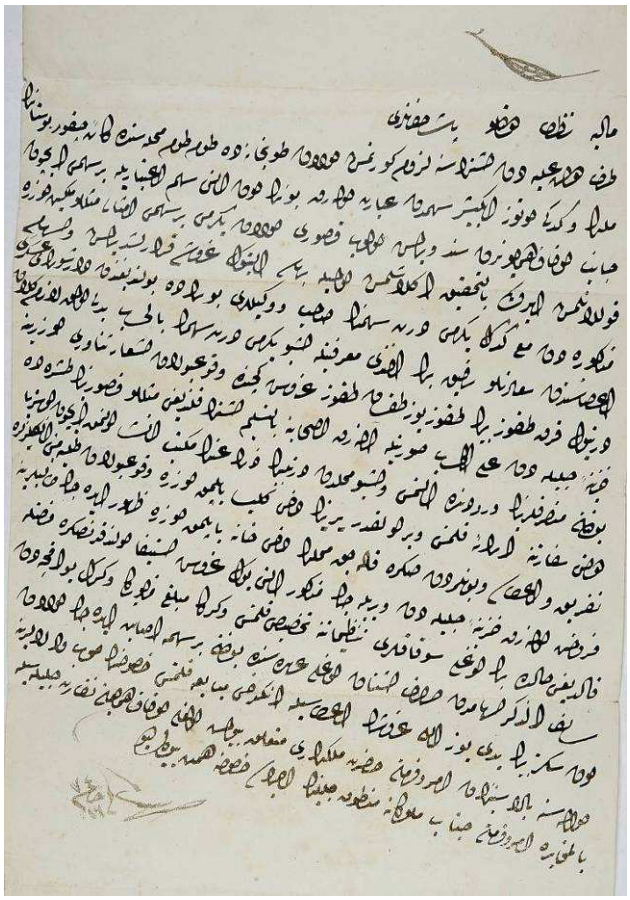
Şekil A.6 : BOA ŞD 2800/25 [2] 1329/ 1911

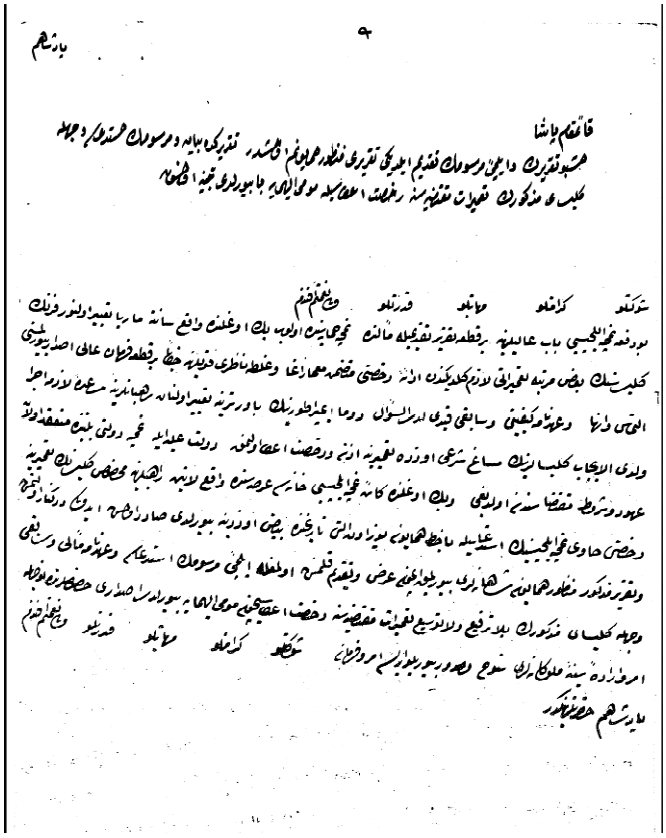
Şekil A.7 : BOA ŞD 2800/25 [5] 1329/ 1911

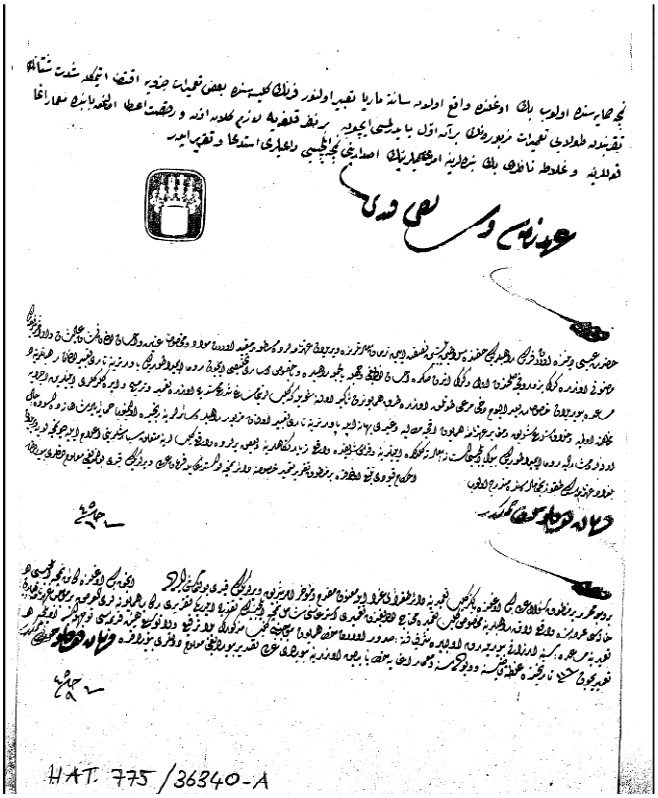
Şekil A.8 : BOA HR.MKT 223/21 [1] 1274/ 1858

Şekil A.9 : BOA HR.MKT 223/21 [2] 1274/ 1858

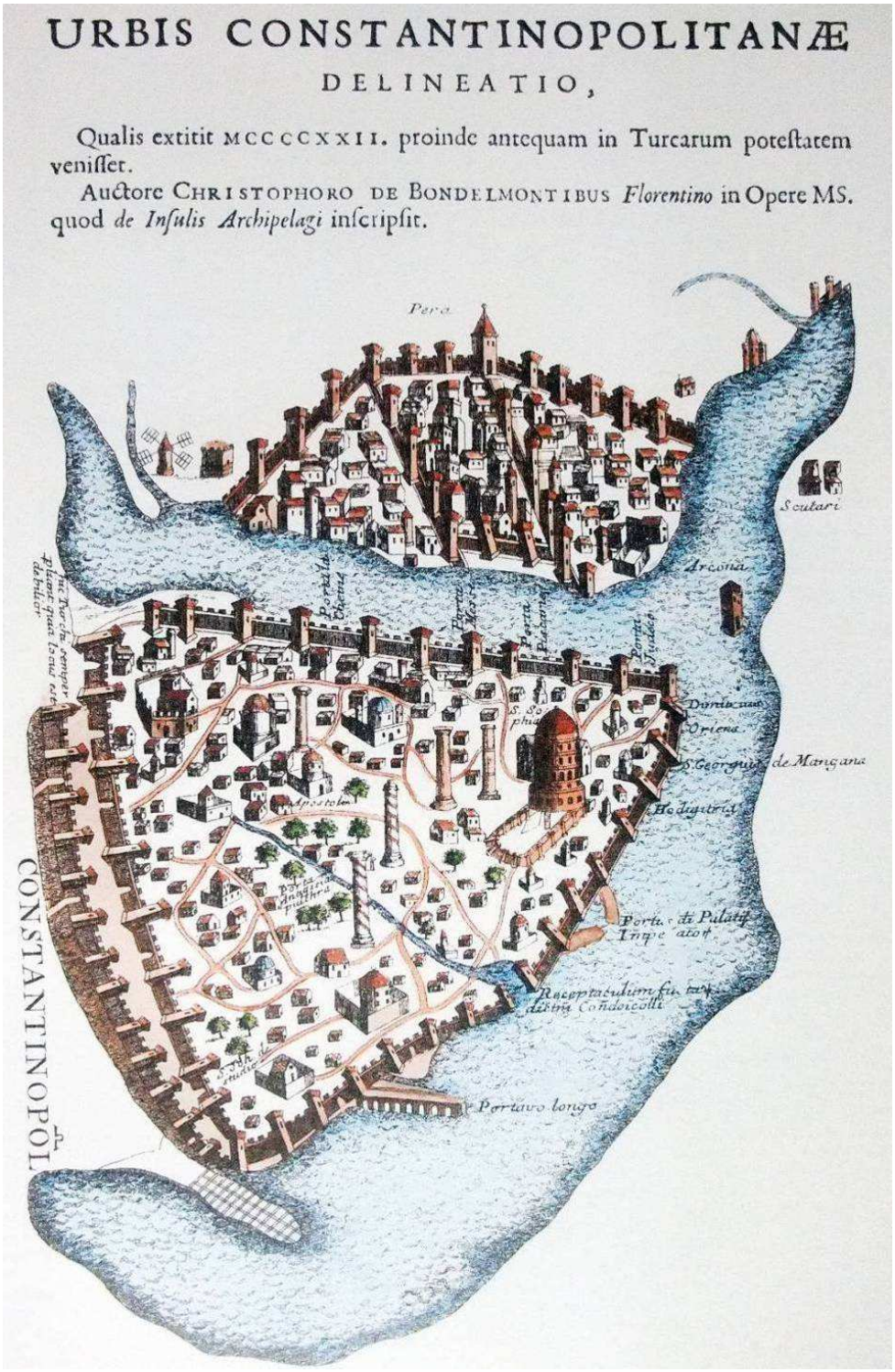

Şekil A.10 : BOA HAT 775/ 36340 1245/ 1829

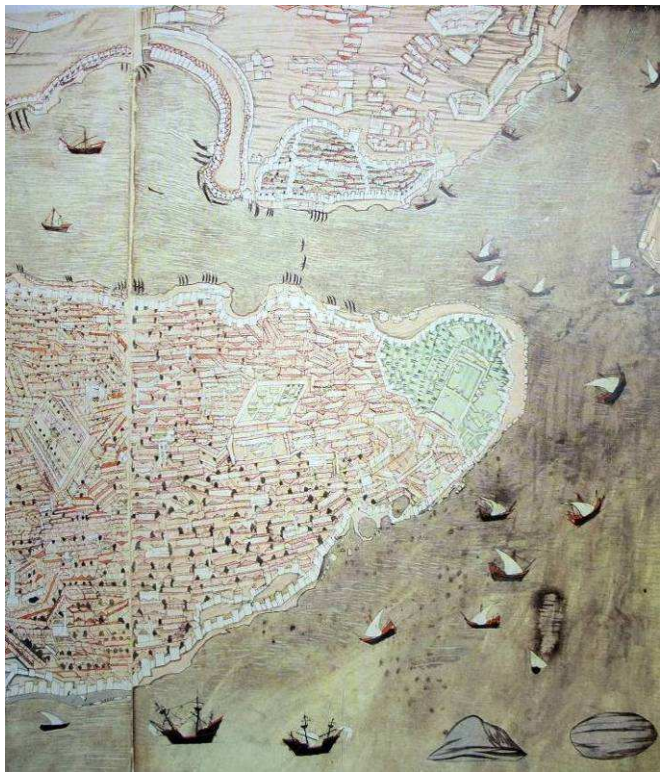

Şekil A.11 : BOA HAT 775/ 36340- A 1245/ 1830

EK A.2

Şekil A.12 : Buondelmonte, C.: *Urbis Constantinopolitanae* (İstanbul Kenti), 1422 (Yetişkin Kubilay, 2010)

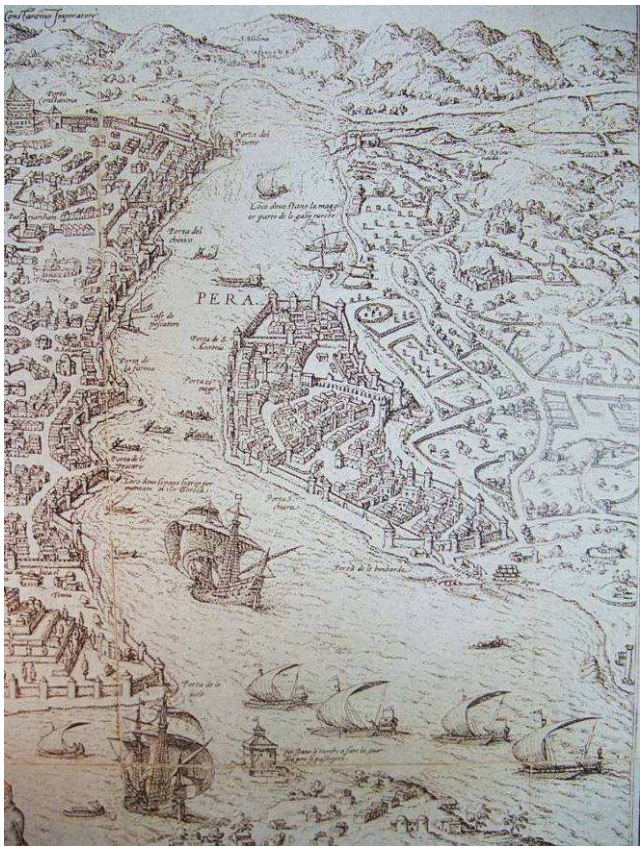
Şekil A.13 : Piri Reis: İstanbul haritasından detay, 1521, revizyon 1526 (Anonim, 1990).

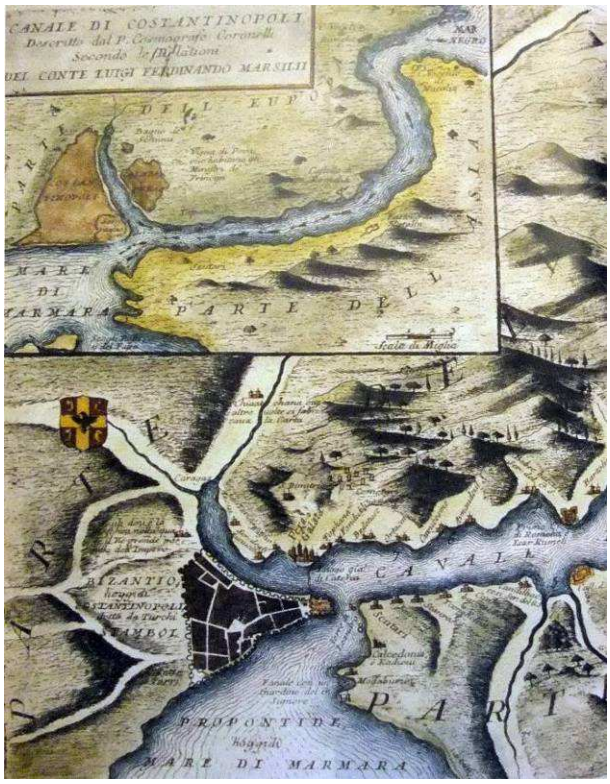
Şekil A.14 : Matrakçı Nasuh: İstanbul, 1535 (Anonim, 1990).

Şekil A.15 : Münster, S. ve Kandel, D.: Constantinopel Des Griechischen Keyserthumbs Hauptstatt im Lande Thracia Am Meere Geleg, detay, 1544 (Yetişkin Kubilay, 2010).

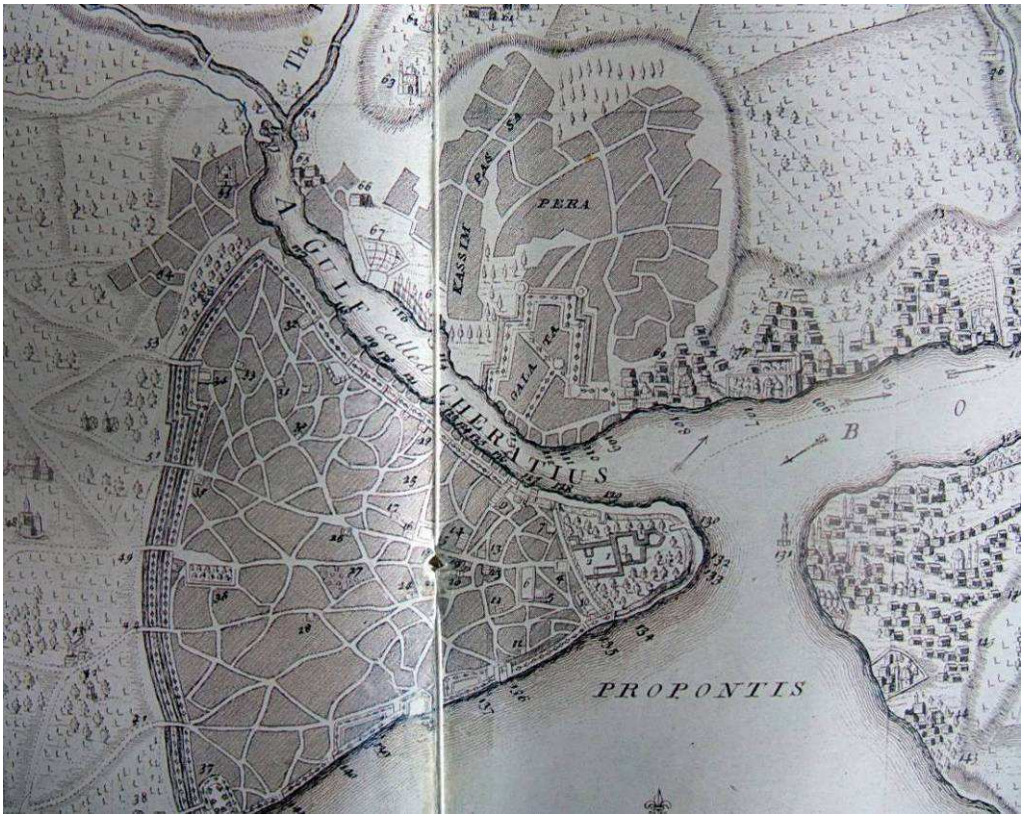
Şekil A.16 : Anonim: İstanbul'un eski planından detay, 1566-1574 (Anonim, 1990).

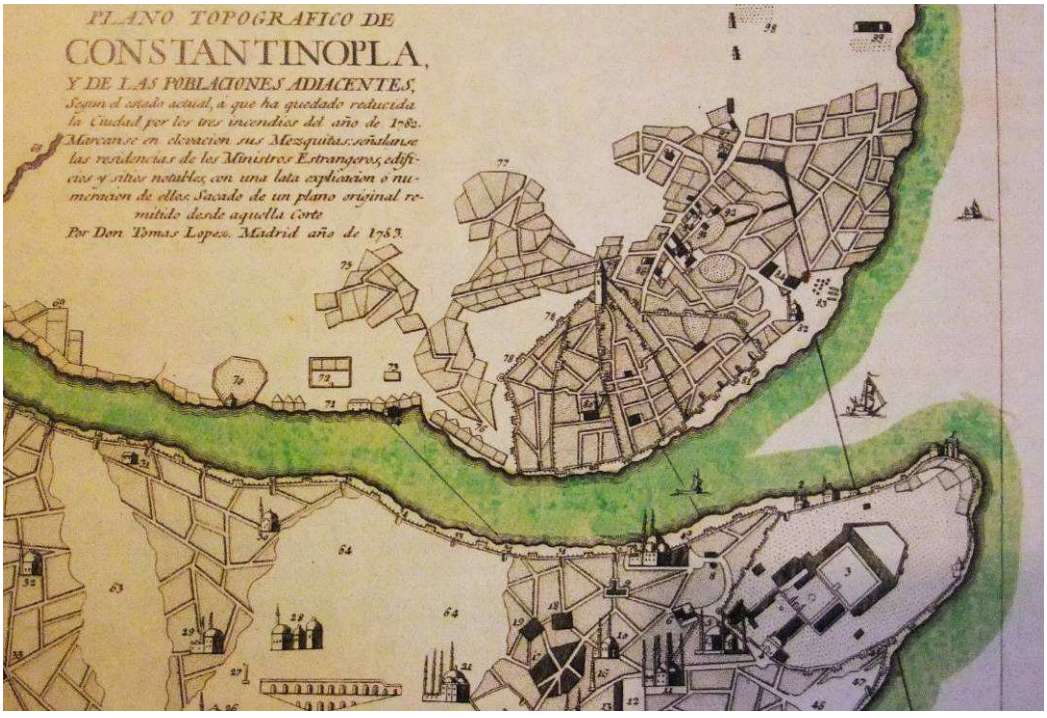
Şekil A.17 : Coronelli, V. M.: *Bosforo Tracio Hoggidi Canale di Constantinopoli* haritasından detay, 1688 (Yetişkin Kubilay, 2010).

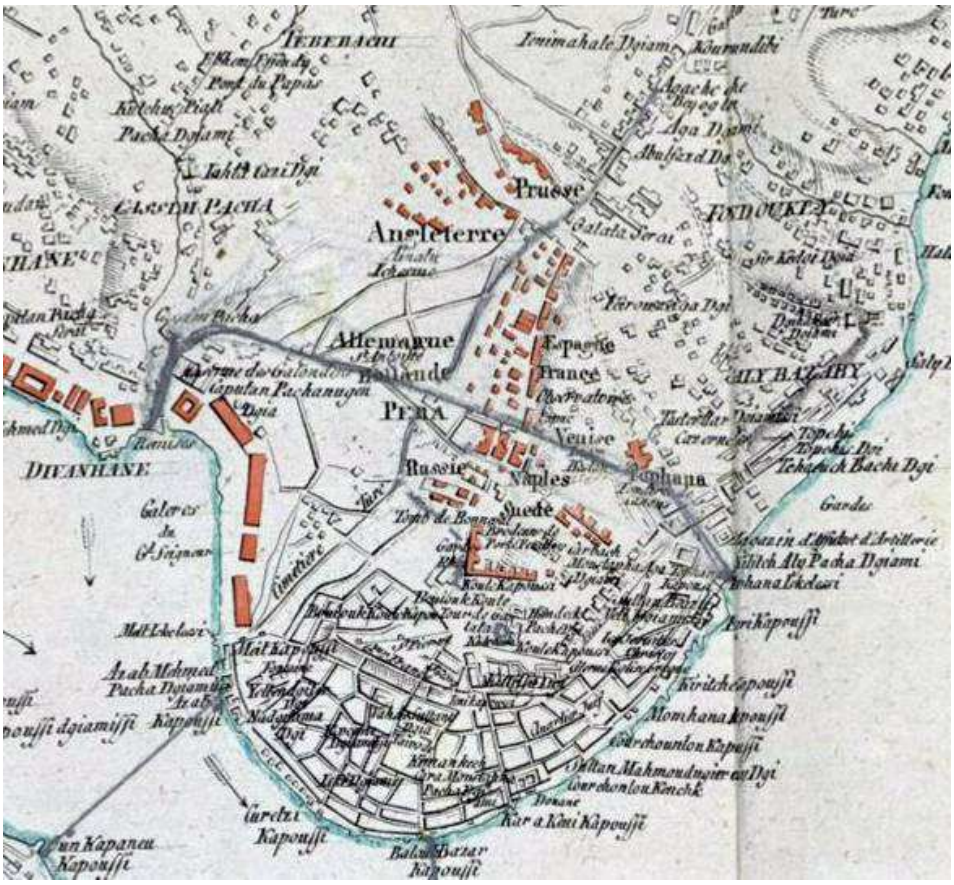
Şekil A.18 : Van der Aa, P.: *Constantinopolis, de Preafecto Urbis Constantinapolitnae*, detay, 1729 (Yetişkin Kubilay, 2010).

Şekil A.19 : Cantemir, D.: İstanbul haritasından detay, 1734 (Anonim, 1990).

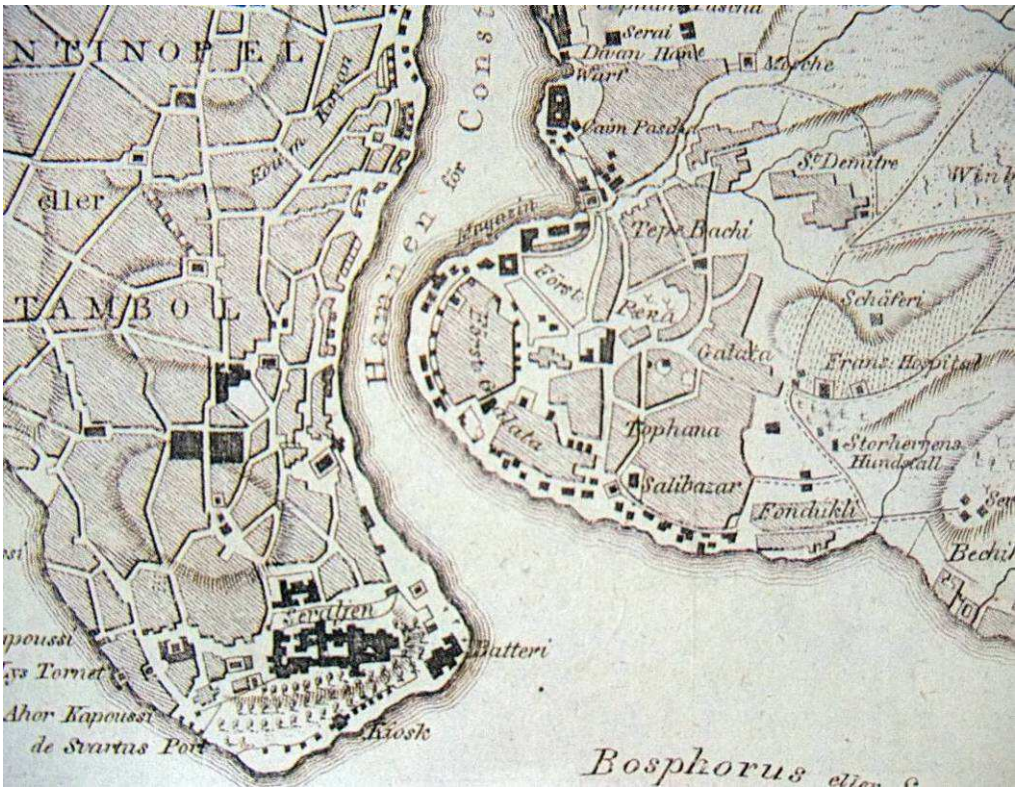
Şekil A.20 : Lopez, T.: *Plano Topografico de Constantinopla y de las Poblaciones Adiacentes*, 1782 yangınları, 1783 (Yetişkin Kubilay, 2010).

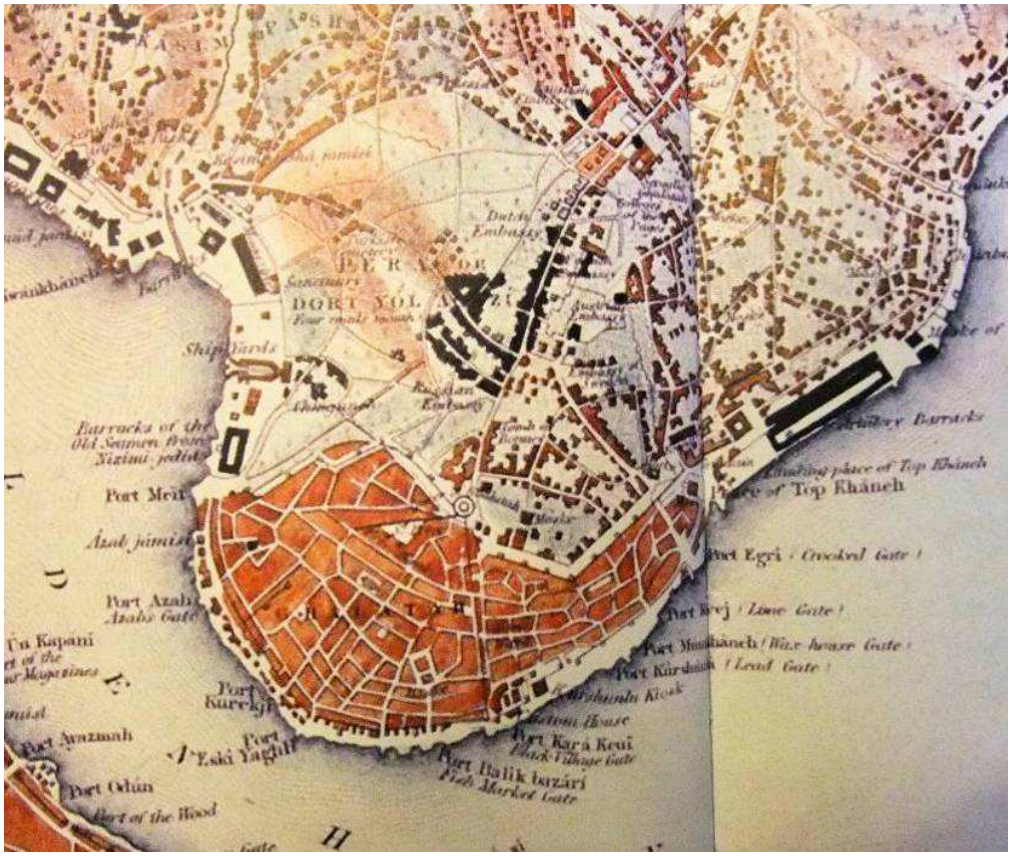
Şekil A.21 : Kauffer, F. ve Le Chevalier, J. B.:*Plan de Constantinople* haritasından detay, 1807 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Şekil A.22 : Dower, J. ve Orr, W.: İstanbul ve banliyöleri haritasından detay, 1830 (Yetişkin Kubilay, 2010).

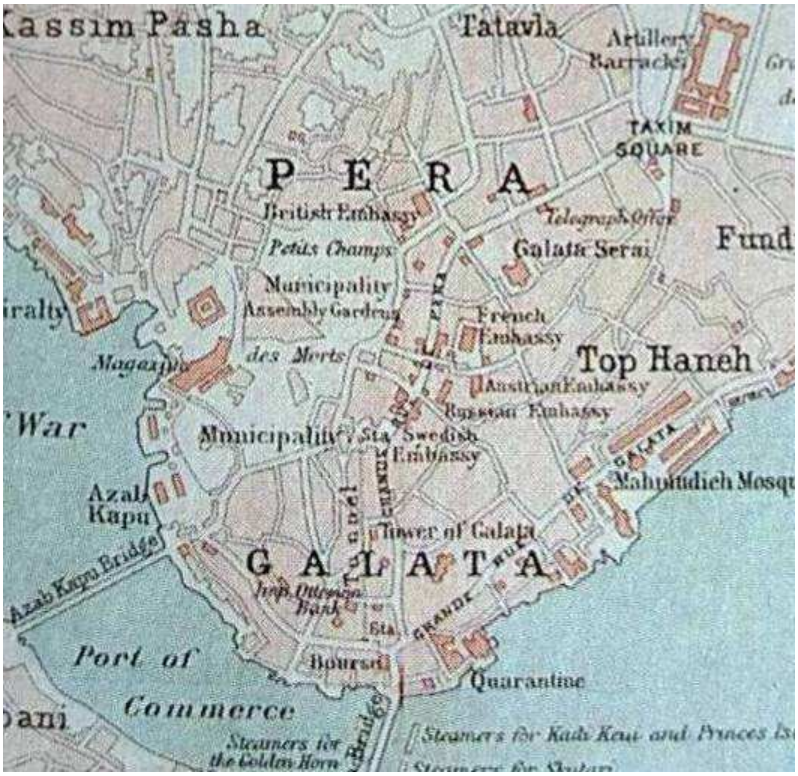
Şekil A.23 : De Nyaste: İstanbul planından detay, 1832 (Anonim, 1990).

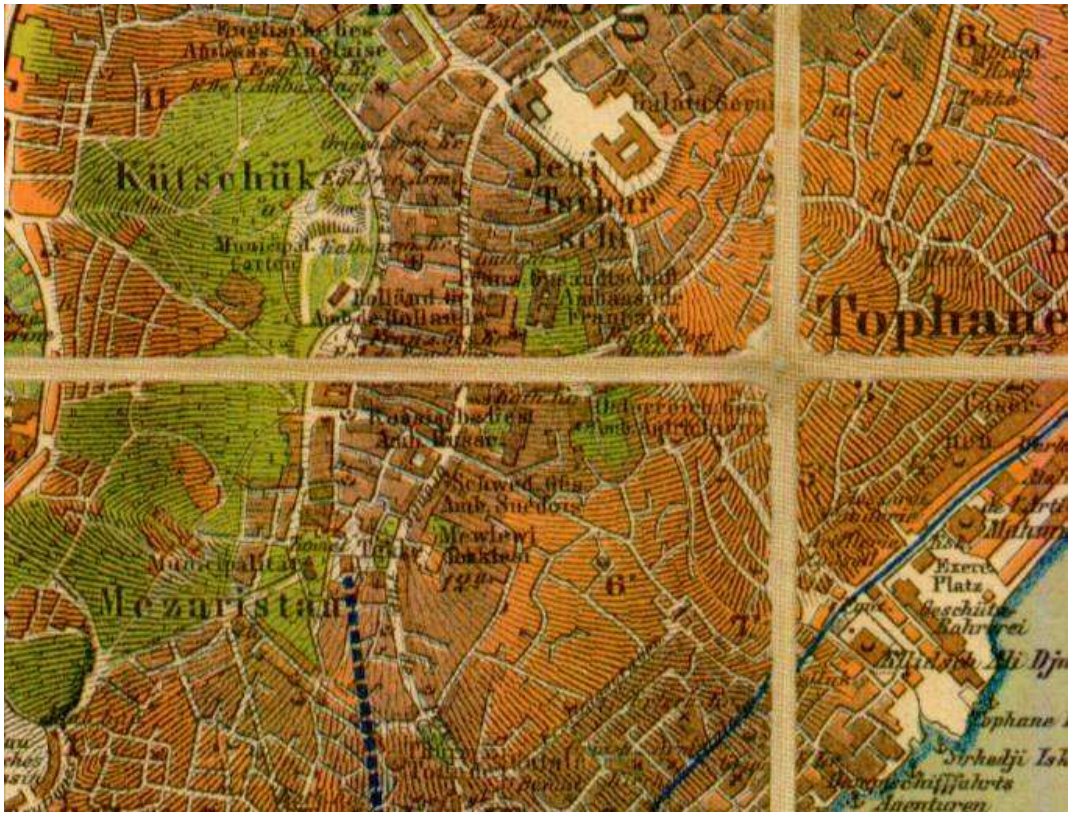
Şekil A.24 : Benjamin Rees Davies: *Constantinople-Stambool* haritasından detay, 1840 (Yetişkin Kubilay, 2010).

Şekil A.25 : d'Ostoya, G.: Beyoğlu-Galata, Pera ve Pangaltı genel planından bir detay, 1858-1860 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Şekil A.26 : J. Bartelemou: İstanbul haritasından detay, 1880-1890 (Anonim, 1990).

Şekil A.27 : Stolpe, C.: *Plan de Constantinople* haritasından detay 1882 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

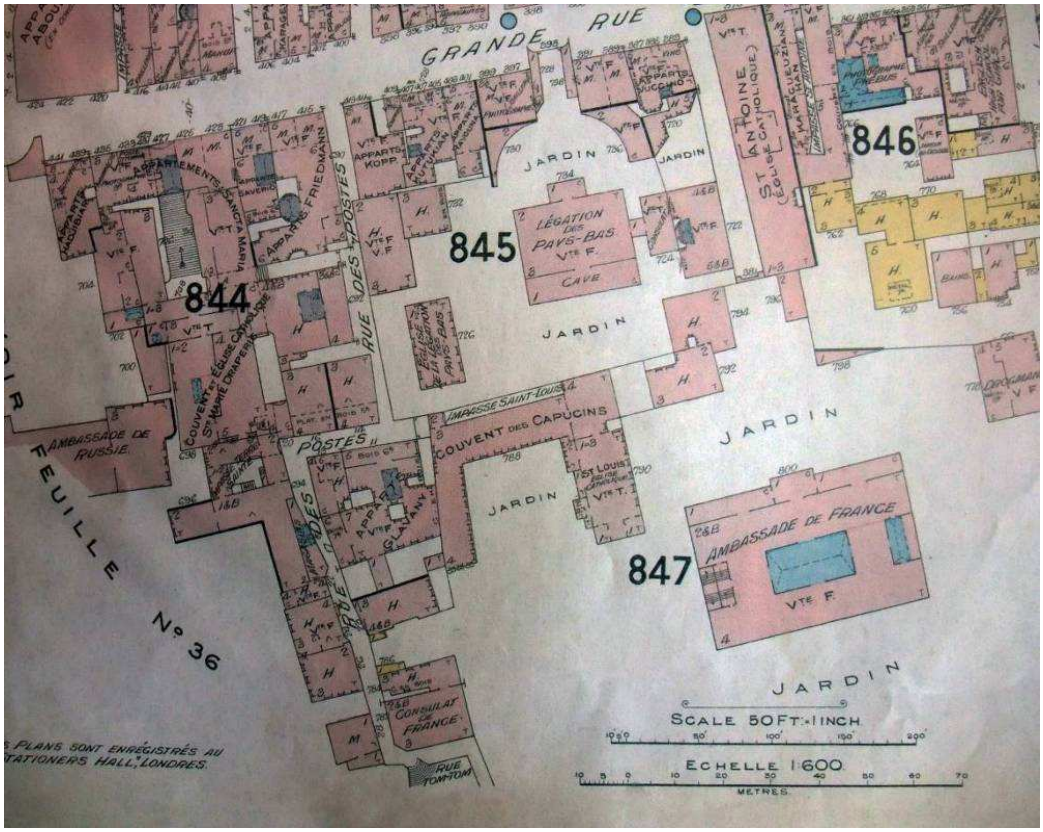
Şekil A.28 : Bradshaw, G.: *Constantinople 5* haritasından detay, 1890 (Yetişkin Kubilay, 2010).

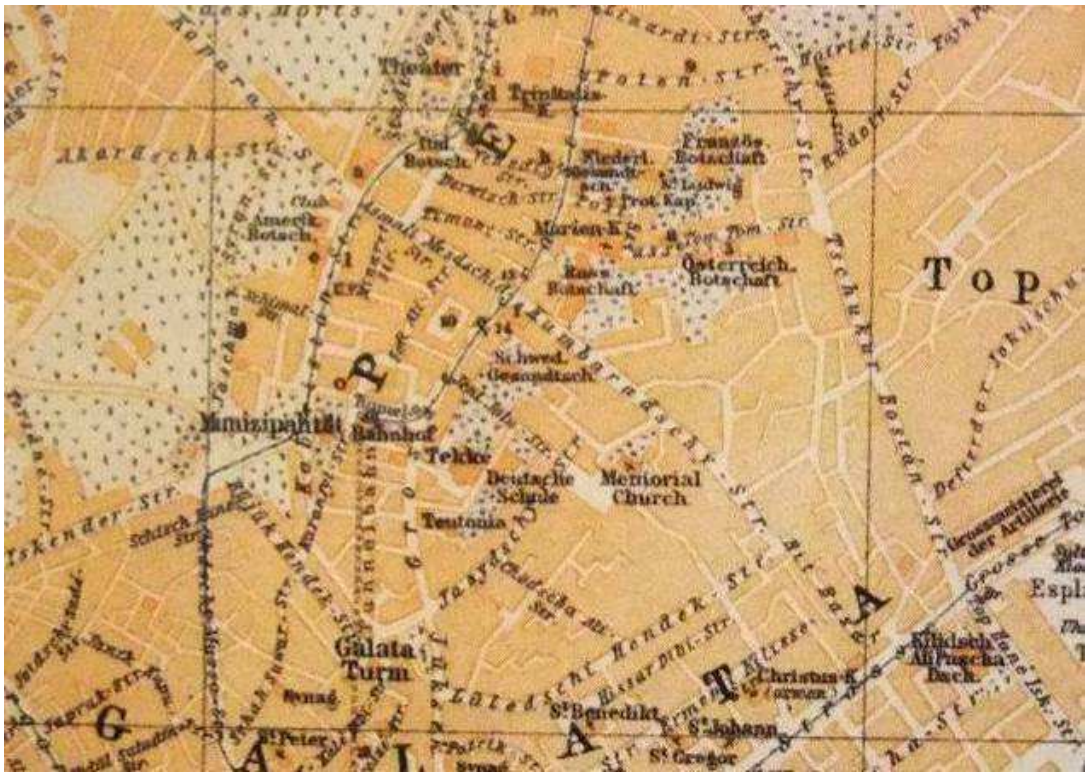
Şekil A.29 : Godeffroy: *Plan de Pera*, 1891.

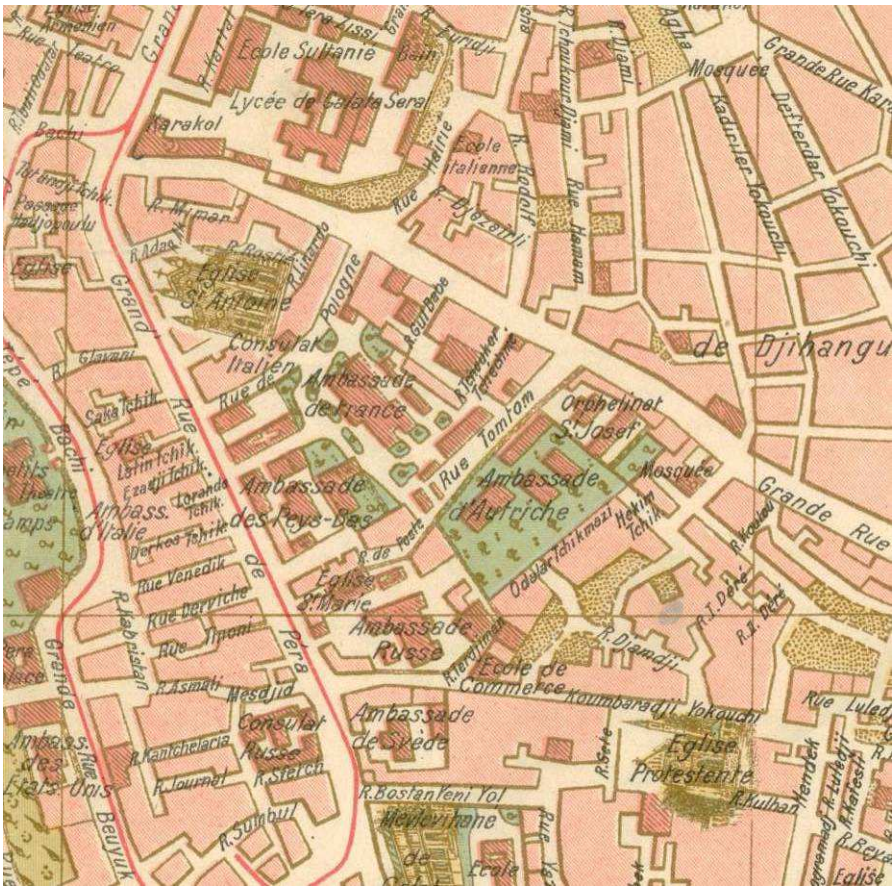
Şekil A.30 : Huber, R.: Beyoğlu-Galata, Pera, Taksim, Pangaltı ve Feriköy haritasında Venedik Sarayı'nın çevresi, 1895 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

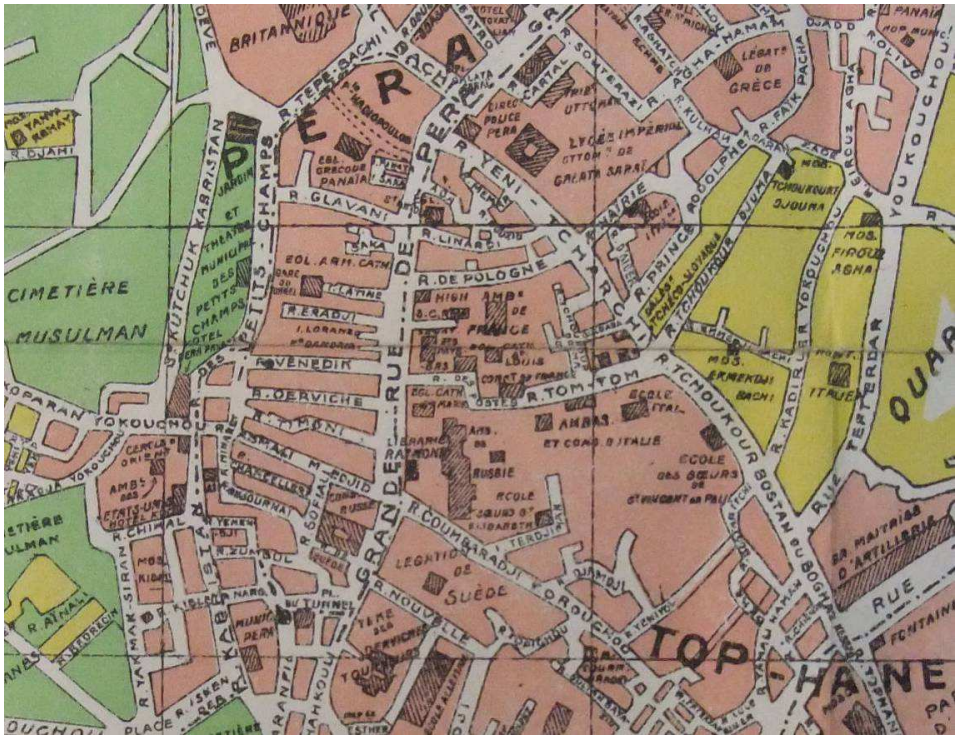
Şekil A.31 : Goad, C. E.: Pera haritasından detay, 1905 (Dağdelen, 2007).

Şekil A.32 : Debes, E. ve Baedeker, K.: Galata-Pera haritasından detay, 1914 (Yetişkin Kubilay, 2010).

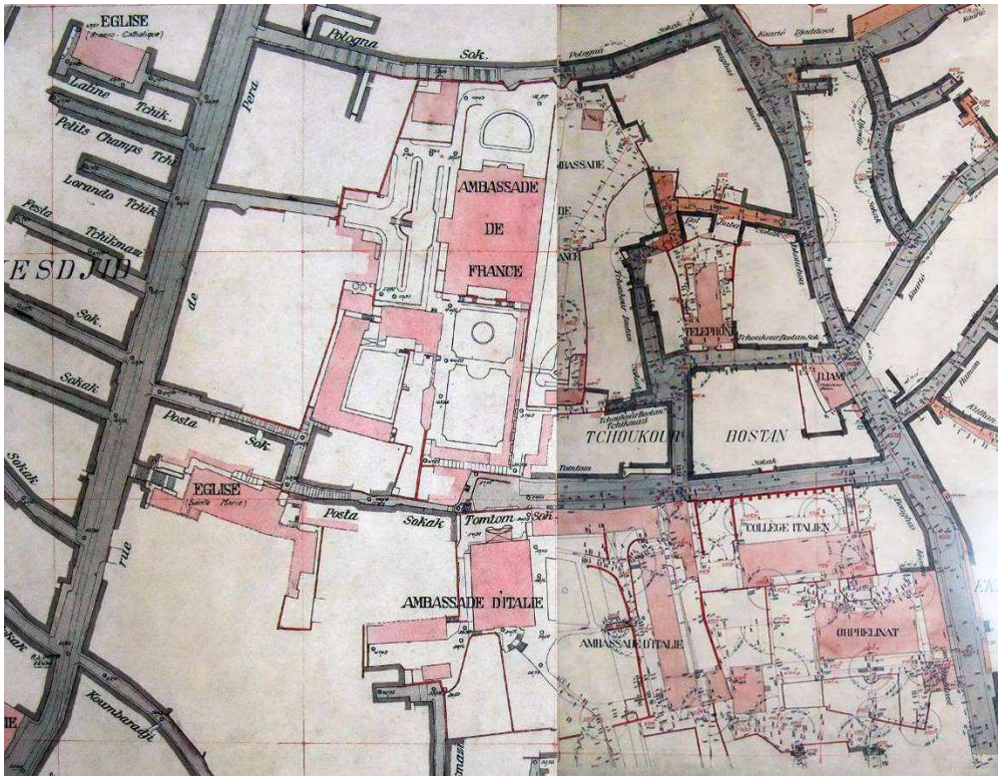
Şekil A.33 : Nedjib: *Guide de Stamboul, II. Feuille pera 1 partie'de* Venedik Sarayı'nın yakın çevresi, 1918 civarı (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

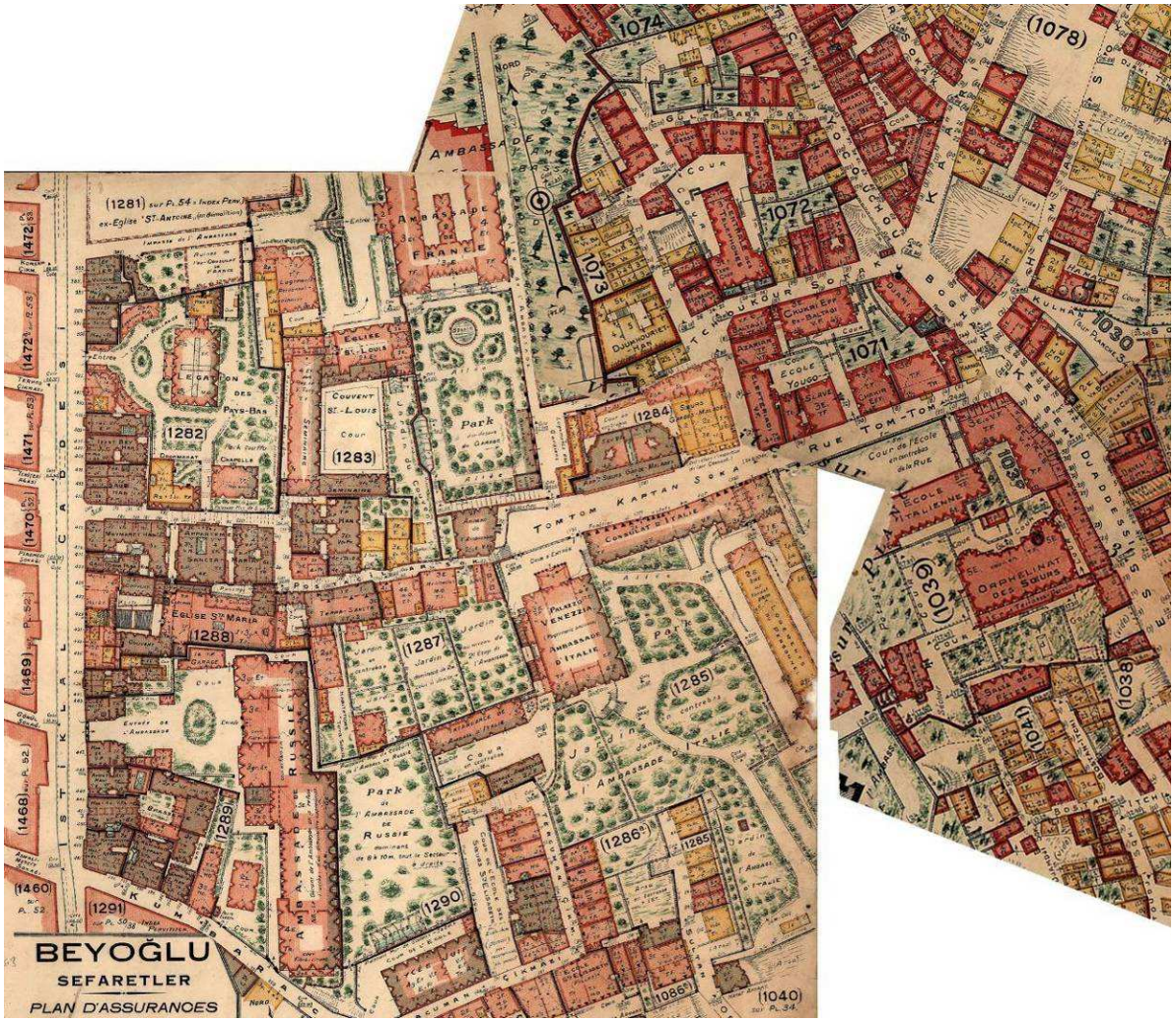
Şekil A.34 : César, R.: *Nouveau Plan de Péra'*dan bir detay, 1919 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Şekil A.35 : Raymond, A., M.: *Plan de Constantinople'*den bir detay: no:29 Fransız Elçiliği, no:30 Hollanda Elçiliği, no:31 St Maria Draperis Kilisesi, no:33 Venedik Sarayı, no:34 İtalyan Lisesi, 1919 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

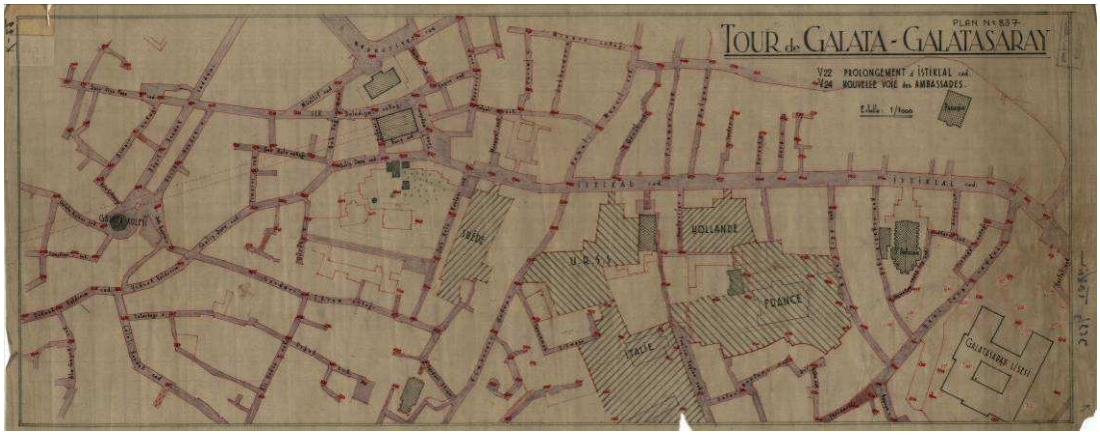
Şekil A.36 : Alman Mavileri *Feuille No G10/1 ve 10/2*, tahminen 1918-1921 (Dağdelen, 2006).

Şekil A.37 : Pervititch, J.: Beyoğlu Sefaretler ve Çukurcuma haritalarında Venedik Sarayı'nın yakın çevresi, 1932 (Pervititch, J., 2000).

Şekil A.38 : Henry, P.: Pera-Galata, 1940 (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

Şekil A.39 : Anonim: Beyoğlu - *Tour de Galata - Galatasaray - Prolongement d' İstiklal cad. , Nouvelle Voie des Ambassades,t.y.* (İBB Atatürk Kitaplığı Harita Arşivi).

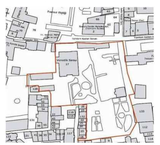
EK A.3

Çizelge A.1: Tez çalışması kapsamındaki yapıların haritalar üzerinden analizi

BİNA ADI_ GÜNCEL DURUM (2011)	**Ada no**	**Pafta no**	**Parsel no**	**Alan**	**J. PERVITITCH (1932)**	**ALMAN MAVİLERİ (1918-1921)**	**A. RAYMOND (1919)**	**NEDJIB (*Necip Bey*) (1918)**	**K. BAEDEKER VE DEBES (1914)**	**C. E. GOAD (1905)**	**R. HUBER (1895)**	**GODEFFROY (1891)**	**J. BARTELEMOU (1880-1890)**	**G. D'OSTOYA (1858-1860)**	**F. KAUFFER ve J. B. LE CHEVALIER (1807)**	**T. LOPEZ (1782)**
Şaup Apartmanı	34	317	10	179,406	Şaub Han					Apparts Kopp.	*?*			*(farklı bir yapı mevcut, isim yok)*		
Meymaret Han *(Arter Sanat Galerisi)*	35	325	67	324,785	Meymaret Han					Apparts Friedmann	*(farklı bir yapı mevcut, isim yok)*			*(farklı bir yapı mevcut, isim yok)*		
Santa Maria Apartmanları	35	325	68/ 69	342/ 259	Appartaments Sancta-Maria					*68 no.lu apt. mevcut*	*(farklı bir yapı mevcut, isim yok)*			*(farklı bir yapı mevcut, isim yok)*		
Hollanda Sarayı	34	317	9	3116,941	Legations des Pays-Bas		Légation de Hollande	Ambassade des Peys-Bas	Niederlande Botschaft	Légation des Pays-Bas	Légation des Pays-bas	Légation des Pays-Bas		Palais de Hollande		Palacio de Holanda
Hollanda Kilisesi	"	"	"	"	Chapelle					Eglise de la Légation des Pays-Bas	*(yapı mevcut, isim yok)*			*(yapı mevcut, isim yok)*		
Santa Maria Draperis Latin Katolik Kilisesi	35	325	70	1078,317	Eglise St.a Maria	Eglise Sainte Marie	Eglise Ste Marie	Eglise St. Marie		Couvent et Eglise Catholique St.e Marie Draperis + App.s Sancta Maria	*(yapı mevcut, isim yok)*	Eglise Cat. Saint-Marie		*(yapı mevcut, isim?)*		
Terra-Sancta Şapeli	35	325	71	3438,17	Terra-Sancta					(Impasse) Terre Sainte	*(yapı mevcut, isim yok)*	Terre- Sainte		*(yapı mevcut, isim yok)*		Hospital de Terra Santa ?
Glavani Apartmanı	35	325	79	544,463	Glavany Han					Apparts Glavany	*(farklı bir yapı mevcut, isim yok)*			*(farklı bir yapı mevcut)*		
Fransız Sarayı	34	317	3	15635,344	Ambassade de France	Ambassade de France	Ambassade de France	Ambassade de France	Französisch Botschaft + Kons.	Ambassade de France	Ambassade de France	Ambassade de France	French Embassy	Palais de France	France	Palacio de Francia
Saint Louis Fransız Kilisesi	34	317	3		Eglise St. Louis	*(yapı mevcut, isim yok)*				Eglise Catholique St. Louis	*(yapı mevcut, isim yok)*	Eglise Cat. Saint-Louis		Eglise St. Louis		
Pierre Loti Fransız Lisesi	34	317	3		Couvent St. Louis	*(yapı mevcut, isim yok)*				Couvent des Capucins	*?*	Couvent Saint-Louis		*(yapı mevcut, isim yok)*	Observatoire	
Pierre Loti Fransız Okulu *(anaokulu)*	34	317	3		Annexe de l'Ambassade	*(yapı mevcut, isim yok)*				Consulat de France	Consulat General de France	Consulat de France		Consulat de France		
Venedik Sarayı	35	325	17	12862,5	Palazzo Venezia	Ambassade d'Italie	Palais de Venice	Ambassade d'Autriche	Österreich Botschaft	*(haritaya girmiyor)*	Ambassade Imp. Et Royl. D'Autriche Hongrie	Ambassade d'Autriche	Austrian Embassy	Palais de Autriche	Venise	Palacio de Venecia
Venedik Sarayı'nın bahçesindeki "loggia"	35	325	17		Consulat d'Italie					*(haritaya girmiyor)*	Consulat General d'Autriche Hongrie	Consulat d'Autriche		Consulat d'Autriche		
Tomtom Suites *(otel)*	34	317	2	487,75	App.ts Soeurs Garde-Malades					*(haritaya girmiyor)*	*(sıraevler)*			*(sıraevler)*		
(eski ahşap yapı mevcut değil.)	34	317	65		Soeurs Gardes Malades					*(haritaya girmiyor)*	*(sıraevler)*			Poste de France		
İtalya-Dakar Oteli *(boş)*	34	324	7	246,746	Elefteriadi					*(haritaya girmiyor)*	*?*					
İtalyan Lisesi	35	325	72	2353,611	Ecole Italienne	College Italiene	Ecole Italienne	Orphelinat St. Josef		*(haritaya girmiyor)*	Ecole Autrichienne			*(yeşil alan)*		
(yapı mevcut/ ilköğretim okulu)	35	325	80	5270,067	Orphelinat des Soeurs	Orphelinat		Orphelinat St. Josef		*(haritaya girmiyor)*	Ecole de Tchoukour Bostan	Couvent et Ecole Saint-Benoit		*(yeşil alan)*		

EK A.4

Çizelge A.2: Tomtom Kaptan Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

TOMTOM SOKAK (Postacılar Sokak'tan Yeni Çarşı Caddesi'ne kadar)																			**Postacılar Sokak'tan Çukurbostan Sokak'a kadar**			
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1885-86**	**1888**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
	[Palazzo Venezia] 	**[Palazzo Venezia]** 	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol./ Avusturya-Macaristan Postanesi/ Fransız Postanesi	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol./ Avusturya-Macaristan Postanesi/ Fransız Postanesi	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsol./ Fransız Konsol.	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsolosluğu	Geçici Fransız Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsolosluğu	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsolosluğu	Avusturya-Macaristan Elçiliği/ Avusturya-Macaristan Konsolosluğu	**PALAZZO VENEZIA** İtalya Başkonsolosluğu
2											Desnitza (J.), tütün idaresinde memur	Desnitza (J.), tütün idaresinde memur										
3												Hagel (A.), Avust.-Mac. Elçiliği'nin doktoru										
4												Dupuis (Ed), Osmanlı Bankası'nda kasa memuru										
5			Papadopoulo (Demetrius), doktor			Robert, uluslararası ticaret enstitüsü müdürü			Geraci (Ant.), simsar	Nomico (Georges), lokum	Nomico (Georges), lokum	Nomico (Georges), lokum										
6																						
7			Cociffi (Arthur), memur			Vitalis, mal sahibi	Vitalis, mal sahibi	Vitalis, mal sahibi/ Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *(garde-malades)*	Vitalis, mal sahibi	Vitalis, mal sahibi	Vitalis (Carmele), mal sahibi	Chryssafidis (S.), mal sahibi										
8											Friedmann (Maurice), *"la maison Schenker et C.ie "* çalışanı	Friedmann (Maurice), *"la maison Schenker et C.ie "* çalışanı	Friedmann (Maurice), memur									
9			Lavridi (D.), karantina görevlisi						Collaro (Famille V.ve)	Collaro (Famille V.ve)	Xantopoulos (D.), mal sahibi/ Nicolich, *"la régie"* memuru			Dabcovich (Luca), nakliyatçı/ **MAISON BALTAZZI:** 1.Bucich (Ant.), tenekeci/ 4.Bellis (Ant.), Avusturya "*Taurus*" sürekli aşçısı/ odabaşı: Douletich (Simo)	Caponi (Francesco), yüzbaşı/ **MAISON BALTAZZI:** 1.Bucich (Ant.), tenekeci/ 2.Vuccino (Otto), memur/ 4.Bellis (Ant.), Avusturya "Taurus" sürekli aşçısı-Bellis (Ern.), işçi/ odabaşı: Douletich (Simo)	Caponi (Francesco), yüzbaşı/ **BALTAZZI APARTMANI:** 1.Bucich (Ant.), tenekeci/ 2.Vuccino (Otto), memur/ 4.Bellis (Ant.), Avusturya "Taurus" sürekli aşçısı-Bellis (Ern.), işçi/ odabaşı: Douletich (Simo)	Caponi (Francesco), yüzbaşı/ **BALTAZZI APARTMANI:** 1.Bucich (Ant.), tenekeci/ 2.Vuccino (Otto), memur/ 3.Pettinger (Franc), Fransızca öğret./ 4.Bellis (Ant.), Avusturya "Taurus" sürekli aşçısı/ odabaşı: Douletich (Simo)					
10			Dollinger, tüccar						Grégovitch, rahip	Grégovitch, rahip	Grégovitch, rahip		Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi	Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi	Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi	Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi	Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi	Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi	Avusturya-Macaristan Konsolosluğu Mahkemesi			
11						Honan (Alfred Burke), Didot-Bottin yıllığı genel temsilcisi	Fransisken rahibeleri tarafından yönetilen bakım yurdu *"Hospice"*		Tchaliki (Marie)	Tchaliki (Marie)	De Lorenzo (Philippe), müzisyen	De Lorenzo (Philippe), müzisyen										

EK A.4

Çizelge A.2: Tomtom Kaptan Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

TOMTOM SOKAK (Postacılar Sokak'tan Yeni Çarşı Caddesi'ne kadar)																			**Postacılar Sokak'tan Çukurbostan Sokak'a kadar**			
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1885-86**	**1888**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
12	**[İtalyan Lisesi-** ***eski Avust.-Mac. Okulu*** **]** 	**[İtalyan Lisesi-** ***eski Avust.-Mac. Okulu*** **]** 	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu/ Tchimitch (V.ve)	Avusturya-Macaristan Okulu/ Tchimitch (V.ve)	Avusturya-Macaristan Okulu/ Tchimitch (V.ve)	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	Avusturya-Macaristan Okulu	
13			Malla, ressam								Gonoveso (Jean), kafe											
14						Verissi (M.), öğretmen/ Cociffi (Arthur)	Verissi (M.), öğretmen	Verissi (M.), öğretmen		Nemetz (Jean), Avust-Mac. Okulu'nda öğret./ Mangini, memur/ Tchimitch (V.ve)/ Geraci(Ant.),simsar/ Schmidt (Arnold)/ Soltkovic (Mlle Marie)	Fetinger (H.)- Marek (L.)- Nemetz (Jean), Avust-Mac. Okulu'nda öğret./ Zahariadis (A.), şarap/ Tchimitch (V.ve)/ Geraci(Ant.),simsar	Fetinger (H.)- Marek (L.)- Nemetz (Jean), Avust-Mac. Okulu'nda öğret./ Matcovich (Alb.), *Crédit Lyonnais*'de memur/ Zahariadis (A.), şarap/ Tchimitch (V.ve)/ Geraci(Ant.),simsar			Walenta (L), veteriner	Walenta (L), veteriner	Walenta (L), veteriner	Rybarkiewiez (A.), terzi				
15			Carichiopoulo (C.), piyano öğretmeni						Nomicos(Georges), lokum/ Caricíopoulo (C.), müzik öğret.		Durand Fréres	Durand Fréres										
16			Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası/ Wohlfarth (F.), simsar			Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası	Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası	Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası	Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası	Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası	Vucetich (P.), Avust.-Mac. Postanesi'nde postacı/ Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası	Vucetich (P.), Avust.-Mac. Postanesi'nde postacı/ Avusturya-Macaristan Ticaret ve Sanayi Odası						Tibaldi (G.), Osmanlı Bankası'nda memur				
17																						
18			Mitzena (Cath.), ebe kadın/ Zoides (Jean), eczacı																			
19		**[Soeurs Garde-Malades-** ***manastır*** **]** 							Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"*	Fransisken Rahibeleri, hastabakıcılar *"garde-malades"/ Fransisken St. Joseph Okulu*
20			Laityp			Alisaffi (Jean)/ Mazzolini (J.), döşemeci/ Müller (V.ve)	Alisaffi (Jean)/ Müller (V.ve)	Alisaffi (Jean)/ Müller (V.ve)			Zenovich (Elia), Avusturya *Lloyd*'u memuru	Zenovich (Elia), Avusturya *Lloyd*'u memuru	Caridis (D.), terzi/ Schneider (Franz), Almanya Konsolosluğu memuru	Caridis (D.), terzi/ Schroeder (Franz), Almanya Konsolosluğu liman kaptanı ve mühürdarı	Caridis (D.), terzi/ Schroeder (Franz), Almanya Konsolosluğu liman kaptanı ve mühürdarı		Caridis (D.), terzi	Caridis (D.), terzi	Caridis (D.), terzi/ Xanthopoulos (Iracli) + Katelidis (Christo), *"dédouaneur"* / Socos (Ant.)/ Parodi (Arist), memur	Caridis (D.), terzi/ Minieri (Vve Raphael), kiralık odalar/ Katelidis (Christo), *"dédouaneur"* / Parodi (Arist), memur	Caridis (D.), terzi/ Minieri (Vve Raphael), kiralık odalar/ Katelidis (Christo), *"dédouaneur"* / Parodi (Emm.), *"chef chaudronnier"* / Parodi (Arist), memur	Caridis (Dem.), terzi/ Ferigo (Ant.), Parodi (Vve)/ Parodi (Arist), memur/ Falkero (Mme V.)

EK A.4

Çizelge A.2: Tomtom Kaptan Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

TOMTOM SOKAK (Postacılar Sokak'tan Yeni Çarşı Caddesi'ne kadar)																		Postacılar Sokak'tan Çukurbostan Sokak'a kadar			
Kapı No	Fotoğraf	Harita (Beyoğlu Halihazır)	1883	1885-86	1888	1889-90	1891	1892-93	1893-94	1895	1896	1898	1901	1902	1903	1904	1905	1909	1912	1913	1914	1921
21	**[Soeurs Garde-Malades Apt.]** 	**[Soeurs Garde-Malades Apt.]** 	Paounovich			Paonovich	Paonovich	Paonovich	Vilbert, Fransız Elçiliği'nin tercümanı	Vilbert, Fransız Elçiliği'nin tercümanı	Vilbert, Fransız Elçiliği'nin tercümanı	Pavlovich (aile)	Pavlovich (aile)/ **MAISON DES SOEURS FRANCISCAINES:** 3.Christoforidis (Milles)-Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/ 5.Torel, Fransız Elçiliği'nde doktor/ 6. Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü	Pavlovich (aile)/ **MAISON DES SOEURS FRANCISCAINES:** 1.Mirabel, doktor/ 3.Christoforidis (Milles)-Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi-Raymond, doktor/ 4.Mezginger de Preussenthall (Av. G), Italya yargıcı *(consul-juge)* 5.Lazian (Jean), memur / 6. Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü/ 7.Cilliére, Fransa konsolosu/ Odabaşı: Petro	Pavlovich (aile)/ **MAISON DES SOEURS FRANCISCAINES:** 1.Widmann (J.W.), *"de la maison Widmann et Cie."* Mirabel, doktor/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/ 4.Mezginger de Preussenthall (Av. G), Italya yargıcı (consul-juge) 5.Lazian (Jean), memur / 6. Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü/ 7.Cilliére, Fransa konsolosu/ 8.Christoforidis (Milles)/ 9.Tourtet (Louis), "Messageries Maritimes" kurumunda şef/ Odabaşı: Petro	Pavlovich (aile)/ **MAISON DES SOEURS FRANCISCAINES:** 1.Widmann (J.W.), *"de la maison Widmann et Cie."* Mirabel, doktor/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/ 4.Mezginger de Preussenthall (Av. G), Italya yargıcı (consul-juge) 5.Lazian (Jean), memur / 6. Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü/ 7.Cilliére, Fransa konsolosu/ 8.Christoforidis (Milles)/ 9.Tourtet (Louis), "Messageries Maritimes" kurumunda şef/ Odabaşı: Petro	Pavlovich (Famille)/ **SOEURS FRANCISCAINES APARTMANI:** 1. Mirabel, doktor/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/ 3.Keller (Henri), *"Otto Wegerhuff"* da memur/ 4.Mezginger de Preussenthall (Av. G), Italya yargıcı (consul-juge) 5.Lazarian (Jean), personel şefi yard. / 6. Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü/ 7.Cilliére, Fransa konsolosu/ 8.Christoforidis (Milles)/ 9.Tourtet (Louis), "Messageries Maritimes" kurumunda şef/ Odabaşı: Petro	Paounovich (aile)/ **SOEURS FRANCISCAINES APARTMANI:** 1. Mirabel, doktor/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/3.Glavany (Hippolyte), ticari temsilci/ 4.Rossi, *"Lloyd Autrich"* de memur/ 5.Lazian (Jean), personel şefi yard. / 6. Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü/ 7.Mezginger de Preussenthall (Av. G), Italya yargıcı (consul-juge)/ 8.Christoforidis (Milles)/ 9.Tourtet (Louis),"Messageries Maritimes" kurumunda şef/ Odabaşı: Paladinovitch (Petro)	Paounovich (aile)/ Dupuis (Edouard), Osm. Bank. Pera Şubesi şefi/ **SOEURS FRANCISCAINES APARTMANI:** Giriş Kat: Keller (Johanne), simsar/ 1.Crespin (Vve Alphonse)/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/3.Glavany (Hippolyte), ticari temsilci/ 4.Rossi, *"Lloyd Autrich"* de memur/ 5.Lazian (Jean), personel şefi yard/ 6.Corbelli (A.), Italyan Lisesi müdürü/ 7.Mezginger de Preussenthall (Av. G), Italya yargıcı (consul-juge)/ 8.Christoforidis (Milles)/ 9.Kienas (Maximilien), *"Neue Freie Presse"* muhabiri / Odabaşı: Paladinovitch (Petro)	Paounovich (aile)/ Dupuis (Edouard), Osm. Bank. Pera Şubesi şefi/ **SOEURS FRANCISCAINES APARTMANI:** Giriş Kat: Keller (Johanne), simsar/ 1.Crespin (Vve Alphonse)/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/3.Glavany (Hippolyte), ticari temsilci/ 4.Rossi, *"Lloyd Autrich"* de memur/ 5.Lazian (Jean), personel şefi yard/ 6. Perini (Melles) 7.Fabri (Antoine), avukat/ 8.Christoforidis (Milles)/ 9.Kienast (Maximilien), *"Neue Freie Presse"* muhabiri / Odabaşı: Paladinovitch (Petro)	Paounovich (aile)/ Dupuis (Edouard)/ **SOEURS FRANCISCAINES APARTMANI:** Giriş Kat: Keller (Johanne), simsar/ 1.Crespin (Vve Alphonse)/ 2. Glavany (Albert), Sigorta Kurumu görevlisi/3.Glavany (Hippolyte), ticari temsilci/ 4.Rossi, *"Lloyd Autrich"* de memur/ 5.Lazian (Jean), personel şefi yard/ 6. Paris (Auguste), avukat 7.Fabris (Antoine), avukat/ 8.Pascolini (Albert), *"Banco di Sconto"* / 9.Glavany (Hippolyte), sigorta kurumu	Paounovich (aile)/ Couteaux (Bernard), tüccar/ **SOEURS FRANCISCAINES APARTMANI:** Giriş Kat: Perini (Ant.), tüccar/ 1.Gligoriadis (Pol.), bankacı/ 2. Cociffi (Ant.), Osm. Bank. ataşe /3.Debeglia (Jacques), *"Lloyd Triestino"* da memur/ 4.Grecovitch (Petro)/ 5.Lazian (Jean), personel şefi yard/ 6. Paris (Auguste), avukat 7.Fabris (Antoine), avukat/ 8.Pascolini (Albert), *"Banco di Sconto"* / 9.Glavany (Hippolyte), sigorta kurumu
22								Tzitzo (A.), şarap	Ippen (Théodore), Avust.-Mac. konsolos baş vekili/ Rodich (baron-Georges), Avust.-Mac. konsolos vekili	Ambrozy (Baron), Avusturya-Macaristan *"élève-consul"/* Rodich (baron-Georges), Avust.-Mac.konsolos vekili	Zwideneg (Baron), Avusturya-Macaristan *"élève-consul"/* Mariansky (K.), Avust.-Mac. Konsolosluğu memuru	Maryanski (Félix), Avust.-Mac. konsol.	Facacelli (A.), Avusturya_Macaristan bakkaliyesi	Facacelli (A.), Avusturya_Macaristan bakkaliyesi/ Wahe (M.), doktor	Wahe (M.), doktor/ Grenier (Claude), Doğu treninde çalışan/ Zapp (F.), öğretmen	Wahe (M.), doktor/ Grenier (Claude), Doğu trenlerinde personel/ Zapp (F.), öğretmen	Wahe (M.), doktor/ Grenier (Claude), Doğu trenlerinde personel/ Moosbrugger (Frantz)+ Muck (Oswald)+ Hanich (J.), Avust.-Mac. Okulu'nda öğretmen	Wahe (M.), doktor/ Grenier (Claude), Doğu trenlerinde personel/ Callavas (E.), Osm. Bankası İst. şubesinde memur	Wahe (M.), doktor/ Grenier (Claude), Doğu trenlerinde personel	Grenier (Claude), iş kurumu	Grenier (Claude), iş kurumu	Grenier (Vve9
23																						
24									Tzitzo (A.), şarap	Tzitzo (A.), şarap	Xinis (Jean), şarap	Xinis (Jean), şarap	Xinis (Jean), şarap	Xinis (Jean), şarap	Xinis (Jean), şarap	Xinis (Vve Jean),	Xinis (Vve Jean),	Gramatos (Arghiri), şarap ve sakız	Gramatos (Arghiri), şarap ve sakız	Gramatos (Arghiri), şarap ve sakız	Gramatos (Arghiri), şarap ve sakız	Gramatos (Arghiri), şarap ve sakız
25						Manega (yüzbaşı), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Manega (yüzbaşı), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Manega (yüzbaşı), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Manega (yüzbaşı), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Giesl-Gieslingen (Wladimir Baron de), Avust.-Mac. Elçiliği askeri ataşesi	Graves (P.W.), ekonomik reform komitesi üyesi	Graves (P.W.), ekonomik reform komitesi üyesi		

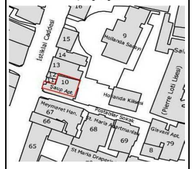
EK A.4

Çizelge A.2: Tomtom Kaptan Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

TOMTOM SOKAK (Postacılar Sokak'tan Yeni Çarşı Caddesi'ne kadar)																			**Postacılar Sokak'tan Çukurbostan Sokak'a kadar**			
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1885-86**	**1888**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
26						Papadopoulo (D.), doktor	Papadopoulo (D.), doktor	Papadopoulo (D.), doktor/ Rotter (Frederie), simsar	Papadopoulo (D.), doktor/ Rotter (Frederie), Hijyen ve Güzellik kozmetiğin kurucusu	Papadopoulo (D.), doktor/ Rotter (Frederie), Hijyen ve Güzellik kozmetiğin kurucusu	Papadopoulo (D.), doktor	Papadopoulo (D.), doktor	Georgiades (T.)/ Albertall (H.)	Georgiades (T.)/ Albertall (H.), gazete muhabiri	Facacelli (A.), Avusturya_Macaristan bakkaliyesi/ Albertall (H.), *"K.K. Telegraphen Correspondenzburreau" ve "Politische Correpondenz"* temsilcisi	Pappadopoulo (Sava Ch.), Avusturya_Macaristan bakkaliyesi/ Albertall (H.), *"K.K. Telegraphen Correspondenzburreau" ve "Politische Correpondenz"* temsilcisi/ Georgiadis (Triand)	Pappadopoulo (Sava Ch.), Avusturya_Macaristan bakkaliyesi/ Albertall (H.), *"K.K. Telegraphen Correspondenzburreau" ve "Politische Correpondenz"* temsilcisi/ Georgiadis (Triand)	Albertall (H.), *"K.K. Telegraphen Correspondenzburreau" ve "Politische Correpondenz"* temsilcisi/ Gramola (Emile), Düyun-i Umumiye'de muhasebeci/ Georgiades (Vve Marie)	Georgiades (Vve Marie)/ Georgiades (Nic.), memur	Georgiades (Vve Marie)/ Georgiades (Nic.), memur	Georgiadis (Vve Marie)/ Georgiadis (Nic.), memur/ Protinos (Apost.), emanetçi	Georgiadis (Nic), memur/ Calcinleli (Francesco), memur
27																			Pascalidis (Christo), kunduracı	Pascalidis (Christo), kunduracı	Economidis (Alcib.), marangoz	
28																						
29		**[Çakır Efendi Apt.]**	Hagel, doktor			Hagel, doktor	Hagel (A.), doktor	Hagel (A.), doktor/ Gabriel (S.), şarap	**MAISON HENRI BALTAZZI:** 1. Ralli (Petraki), sigorta simsarı/ 2.Hommer (V.ve)/ 3.Hagel (A.), doktor	Neumann (Emmanuel) *"la maison Schenker et. C."* temsilcisi, **MAISON HENRI BALTAZZI:** 1. Ralli (Petraki), sigorta simsarı/ 2.Hommer (V.ve)/ 3.Hagel (A.), doktor	Neumann (Emmanuel) *"la maison Schenker et. C."* temsilcisi, **MAISON HENRI BALTAZZI**	Neumann (Emmanuel) *"la maison Schenker et. C."* temsilcisi, **MAISON HENRI BALTAZZI:** 1.Mittler (Max.), gazeteci/ 2.Fraus (Arrigo), Avust-Mac. Kons. Mahkemesi danışmanı/ 3.Pascoletto (Dr. Adrien), Avust-Mac. Kons. Mahk. katibi	**MAISON HENRI BALTAZZI:** 1.Mittler (Max.), gazeteci/ 2. Fraus (Arrigo), Avust-Mac.Kons. Mahkemesi danışmanı/ 3. Pascoletto (Dr. Adrien), Avust-Mac. Kons. Mahk. katibi	**MAISON HENRI BALTAZZI:** 1.Zepharovitch (Chev. Louis de), Avust-Mac. konsolosu/ 2. Fraus (Arrigo), Avust-Mac.Kons. Mahk. danışmanı-Pascoletto (Dr. Adrien), Avust-Mac. Kons. Mahk. Katibi/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ 4.Radda (Compte)/ Odabaşı: Mikovich (Mme)	**MAISON HENRI BALTAZZI:** 1.Zepharovitch (Chev. Louis de), Avust-Mac. konsolosu/ 2. Fraus (Arrigo), Avust-Mac.Kons. Mahk. danışmanı/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ 4.Raday (C. de), Baltazzi evlerinin yöneticisi / Odabaşı: Minokovitch (Mme Lisa)	**HENRI BALTAZZI APARTMANI:** 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ 4.Raday (C. de), Baltazzi evlerinin yöneticisi / Odabaşı: Lazarovitch (Georges)	**HENRI BALTAZZI APARTMANI:** 1.Padouk (Joseph), Avust.-Mac. Konsol. Sekreteri/ 2.Mally (Dr G.), doktor/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ 4.Raday (C. de), Baltazzi evlerinin yöneticisi / Odabaşı: Lazarovitch (Georges)	**HENRI BALTAZZI APARTMANI:** 1.Herlt (Gustave), yabancı basın derneği sekreteri ve saymanı/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ 4.Raday (C. de), Baltazzi evlerinin yöneticisi / Odabaşı: Minocovitch (Georges)	**HENRI BALTAZZI APARTMANI:** Giriş Kat: Henri Bey (Vve)/ 1.Herlt (Gustave), yabancı basın derneği sekreteri ve saymanı/ 2. Zifki Bey, gazete yazarı/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ Odabaşı: Minocovitch (Georges)	**HENRI BALTAZZI APARTMANI:** Giriş Kat: Henri Bey (Vve)/ 1.Herlt (Gustave), yabancı basın derneği sekreteri ve saymanı/ 2. Zifki Bey, gazete yazarı/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ Odabaşı: Minocovitch (Georges)	Iakisch (Aug.), *"conservateur du Robert College"* / **HENRI BALTAZZI APARTMANI:** Giriş Kat: Henri Bey (Vve)/ 1.Herlt (Gustave), yabancı basın derneği sekreteri ve saymanı/ 2. Zifki Bey, gazete yazarı/ 3.Palkowski (Mlle Marie), okul öğretmeni/ Odabaşı: Minocovitch (Georges)	**CHAKIR EFENDİ APARTMANI:** 1.Henri Bey (Vve)/ 2.Herlt (Gustave)/ 3.Zifki Bey, gazete yazarı/ 4.Diamant (Felix), tüccar
30																						
31											Hagel (A.), doktor/ **MAISON HAGEL:** Badetti (Etienne), Osmanlı Sigorta Kurumu müfettişi	**MAISON HAGEL:** Badetti (Etienne), Osmanlı Sigorta Kurumu müfettişi	Hagel (Famille feu Dr)	Hagel (Famille feu Dr)	Hagel (Famille feu Dr)	Hagel (Famille Dr)	Hagel (Famille Dr)	Hagel (Famille Dr)/ Hagel (Otto), Wiever Bank-Verein'da memur	Hagel (Famille Dr)/ Hagel (Otto), Wiever Bank-Verein'da memur			Çekoslavak Cumhuriyeti Devleti delegasyonu

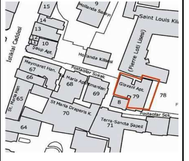
EK A.5

Çizelge A.3: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

POSTACILAR SOKAK ("Grande Rue de Péra" nın sağında 15° Sokak (No:413), Tom-Tom Sokak'a kadar)																				
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
1	**[Şaup Apt.]** 	**[Şaup Apt.]** 											Ali, *glace artificielle*	Ali, *glace artificielle*	Ali, *glace artificielle*	**SCHAUB APARTMANI:** 1.Nicolaides (Nic.), diş hekimi/ 2. Petalas (N.), doktor/ 3.Nahmias (Jacques Bey), Osmanlı Bankası çevirmenlik bürosu şefi/ 4.Kopp (Carl), tuhafiyeci/ 5.Plitas (Stavros Ph.)/ Odabaşı: Sideris (Stelio)// Pandias, kuaför	**SCHAUB APARTMANI:** 1.Walter von Walden (A.), diş hekimi/ 2. Petalas (N.), doktor/ 3.Nahmias (Jacques Bey), Osmanlı Bankası çevirmenlik bürosu şefi/ 4.Kopp (Carl), tuhafiyeci/ Odabaşı: Sideris (Stelio)// Pandias, kuaför	**SCHAUB APARTMANI:** 1.Walter von Walden (A.), diş hekimi/ 2. Petalas (N.), doktor/ 3.Nahmias (Jacques Bey), Osmanlı Bankası çevirmenlik bürosu şefi/ 4.Kopp (Carl), tuhafiyeci/ Odabaşı: Sideris (Stelio)// Pandias, kuaför	**SCHAUB APARTMANI:** 1.Walter von Walden (A.), diş hekimi/ 2. Petalas (N.), doktor/ 3.Nahmias (Jacques Bey), Osmanlı Bankası çevirmenlik bürosu şefi/ 4.Kopp (Carl), tuhafiyeci/ Odabaşı: Sideris (Stelio)// Pandias, kuaför	**SCHAUB APARTMANI:** 1.Walter von Walden (A.), diş hekimi/ 2. Petalas (N.), doktor/ 3.Nahmias (Jacques Bey), Osmanlı Bankası çevirmenlik bürosu şefi/ 4.Kopp (Carl), tuhafiyeci/ Odabaşı: Sideris (Stelio)// Pandias, kuaför	**SCHAUB APARTMANI:** 1.Walter von Walden (A.), diş hekimi/ 2. Petalas (N.), doktor/ 3.Nahmias (Jacques Bey), Osmanlı Bankası çevirmenlik bürosu şefi/ 4.Inselberg (Gastou), *"la maison Express"* in malsahibi/ 5.Franco (A.J.)// Lignos (Georges), restoran
2									Hatchikian (Lazare), restoran	Hatchikian (Lazare), restoran	Aznavourian (Dieran), kafe	Aznavourian (Dieran), kafe	Aznavourian (Dieran), kafe							
3						Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci	Schaub (Martin), tuhafiyeci					
4			Ivraki (Const.), birahane	Sourotos (Constantin), birahane	Sourotos (Constantin), birahane	Sourotos (Constantin), birahane	Sourotos (Constantin), birahane	Sourotos (Const.), birahane/ Foscolo (N.), birahane	Sassos (Jean), birahane				Yorghouii (Costi), bakkal	Yorghouii (Costi), bakkal		Ali Efendi, İran halıları/ Hermely (Albert), birahane/ **RAİF PAŞA APARTMANI:** 1.Tedeschi (O.), terzi/ 2.Essayan (Garabet), terzi/ 3.Fuchs(H.), Selanik Bankası müdürü/ 4.Wieting Pacha (Prof.), doktor, Gülhane Kliniği müdürü ve Almanya Elç. doktoru/ 5. Delbeuf (Regis), İstanbul Gazetesi'nin müdürü+sahibi/ 6.Vogel (Konrad), *"de la maison Caspar Heer"* / Odabaşı: Sahim Ali	Ali İsmail, suni buz/ Hermely (Albert), birahane/ **RAİF PAŞA APARTMANI:** 1.Tedeschi (O.), terzi/ 4.Nomico (Vve François)/ 5. Delbeuf (Vve Regis)/ 6.Vogel (Konrad), *"de la maison Caspar Heer"* / Odabaşı: Sahim Ali	Ali İsmail, suni buz/ Hermely (Albert), birahane/ **RAİF PAŞA APARTMANI:** 1.Kyriacopoulos (Emm.), gramofon vs./ 2.Mac Clean (John F.), doktor/ 3.Panfili (Guido), Avusturya Elç.'de memur/ 4.Nomico (Vve François)/ 6.Vogel (Konrad), *"de la maison Caspar Heer"* / Odabaşı: Sahim Ali	Ali İsmail, suni buz/ Hermely (Albert), birahane/ **RAİF PAŞA APARTMANI:** 1.Zikas (Vassil), doktor/ 2.Mac Clean (John F.), doktor/ 3.Panfili (Guido), Avusturya Elç.'de memur/ 4.Nomico (Vve François)/ 5.Grunwald (Dr E.M.), *"Osmanischer Lloyd"* gazetesinin sahibi ve yazı işleri müdürü 6.Vogel (Konrad), *"de la maison Caspar Heer"* / Odabaşı: Sahim Ali	**RAİF PAŞA APARTMANI:** 1.Hilmizade Hamid ve Refik, diş hekimi/ 2.Sonolet (Hector), Selanik Bankası müfettişi/ 3.Mayer, simsar/ 4.Silvion (M.), simsar/ 5.Chabert (Fernand),*"Crédit Lyonnais"* müdürü 6.Vogel (Konrad), *simsar*
5			Keller (Felsen), birahane	Spindler (F.), birahane	Spindler (F.), birahane			Zohé (Auguste), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Zowé (Gustave), birahane	Diamandis (Seraphim), restoran	Diamandis (Seraphim), restoran	Diamandis (Seraphim), restoran	Diamandis (Seraphim), restoran	
6				Psihoyos (Const.), bakkal	Psihoyos (Const.), bakkal	Psihoyos (Const.), bakkal	Psihoyos (Const.), bakkal	Psihoyos (Const.), bakkal	Psihoyos (Const.), bakkal	Psihoyos (Const.), bakkal	Diamandis(Séraphim), bakkal	Diamandis(Séraphim), bakkal	Psihoios (N.K.), restoran	Psihoios (N.K.), restoran	Psihoios (N.K.), restoran	Zowé (Gustave), birahane	Gergely (Jules K.), marangoz	Gergely (Jules K.), marangoz	Ioakimidis et Cie., *"repasseurs"*	
7				Kun (Gustave), mal sahibi	Kun (Gustave H.), Hollanda Elçiliği baştercümanı	Kun (Gustave H.),Hollanda Elçiliği baştercümanı	Kun (Gustave H.),Hollanda Elçiliği baştercümanı	Kun (Gustave H.), Hollanda Elçiliği baştercümanı	Kun (Gustave H.), Hollanda Elçiliği baştercümanı	Kun (Gustave H.), Hollanda Elçiliği baştercümanı	Kun (Gustave H.), Hollanda Elçiliği baştercümanı		Markaropoulos (Nic), restoran	Markaropoulos (Nic), restoran			Carabetian (M.), Hollanda Elç. baş tercümanı	Carabetian (M.), Hollanda Elç. baş tercümanı	Carabetian (M.), Hollanda Elç. baş tercümanı	
8			Marowitz (Ch.), birahane			Huguenin (Ed.), Anad. Demiryolları Şirketi müdürü	Huguenin (Ed.), Anad. Demiryolları Şirketi müdürü	Huguenin (Ed.), Anad. Demiryolları Şirketi müdürü												

EK A.5

Çizelge A.3: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

POSTACILAR SOKAK ("Grande Rue de Péra" nın sağında 15° Sokak (No:413), Tom-Tom Sokak'a kadar)																				
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
9			Lorando (Liber)																	
10				Zara (Joseph), Tütün İdaresi'nde personel bürosu memuru	Zara (Joseph), Tütün İdaresi'nde personel bürosu memuru	Zara (Joseph), Tütün İdaresi'nde personel bürosu memuru	Zara (Joseph), Tütün İdaresi'nde personel bürosu memuru	Zara (Joseph), Tütün İdaresi'nde personel bürosu memuru/ Komutan Vialar, Fransız Elç.askeri ataşesi/ Hayder(Ferid Bey), Osmanlı Bankası memuru/ Groeneweg (W.), Hollanda konsolosu/ Hünni (E.), simsar	Groeneweg (W.), Hollanda kons./ Daleggio (L.), marangoz/ Zara (Antonio)/ **MAISON GLAVANY:** 1.Matcovitch (Lucien)/ 5.Komutan Vialar, Fransız Elç, askeri ataşesi/ 6. Hanni (E.), simsar/ 7.Kroll (A.), Osm. İmp. Posta teşkilatı genel başkan yardımcısı/ 8.Land, mühendis ve mühendislik okulu öğretmeni/ 9.HeuserPacha (Von),tümgeneral/ 10. Spitzer (A.), avukat	Groeneweg (W.), tüccar/ Daleggio (L.), marangoz/ Zara (Antonio)/ **MAISON GLAVANY:** *Giriş Katı-* 1.Matcovitch/ 2.Gravier (Alfred)/ *2.kat-Vilbert (M.)/ 3.kat-Bomonti (Auguste)/ Kops (Charles)/* 4.kat-HeuserPacha (Von),tümgeneral/ Spitzer, avukat	D'Andria (E.), Galatasaray Lisesi'nde gözetmen			Ponzanetti (Vittorio), restoran	Montanari (E.), restoran		Zowe (Gustave), birahane	Zowe (Gustave), birahane	Zowe (Gustave), birahane	Lalas (Yannis), birahane
11	**[Glavani Apt.]** 	**[Glavani Apt.]** 	Viziris (Jean)		Vidale (Emm.), piyano öğretmeni	Vidale (Emm.), piyano öğretmeni	Fanta(R.),*expéditionnaire* / Komutan Vialar, Fransız Elç. askeri ataşesi		Hayder(Ferid Bey), Osmanlı Bankası memuru/ Armao (Jean), BonMarché çalışanı	Hanni (E.), simsar/ Haydar(Ferid Bey), Osmanlı Bankası memuru/ Armao (Jean), BonMarché çalışanı	**MAISON GLAVANY:** Giriş Katı-1.Matcovitch/ 2.Vuccino (Camille), gemi simsarı/ 2.Reboul(G.), Gümrükte başveznedar 1.kat-Glavany (E.)/ 2.kat-Vilbert (M.)/ 3.kat-Bomonti (Auguste)/ Klaric (Famille)/ 4.kat-Dolliger (J.M.), simsar/ Spitzer (Dr A.), avukat/ Odabaşı: Stepan	**MAISON GLAVANY:** 1.Matcovitch (Lucien), memur/ Matcovitch (Ab.)/ 2.Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3. Vuccino (Camille), gemi simsarı/ 4.Bomonti (Carlo), bira üreticisi/ 5.Vilbert(M.),memur *"administration des phares"* / 6.Faugel (Léon), simsar/ 7.Fisher (Otto), mühendis/ 8. Klarie (aile)/ 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı: Stepan	**MAISON GLAVANY:** 1.Matcovitch (Ab. ve Lucien), memur/ 2.Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 4.Bomonti (Carlo), bira üreticisi/ 5.Vilbert(M.),memur *"administration des phares"* / 6.Faugel (Léon), simsar/ 7.Fisher (Otto), mühendis/ 8. Klarie (aile)/ 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı: Tchitchoglou Stepan	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Matcovitch (Ab. ve Lucien), memur/ 2.Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3. Hafner (F.), İst-Viyana Demiryoll.'da müfettiş/ 4. Padel (W.), Almanya elçiliğinin 2.tercümanı/ 5.Ferrario (F.), Bomonti'de çalışıyor/ 6.Faugel (Léon), simsar/ 7.Vuccino (Paul)/ 8.Klarie (aile)/ 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Matcovitch (Ab. ve Lucien), memur/ 2.Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3. Hafner (F.), İst-Viyana Demiryoll.'da müfettiş/ 4. Padel (W.), Almanya elçiliğinin 2.tercümanı/ 5.Ferrario (F.), Bomonti'de çalışıyor/ 6.Faugel (Léon), simsar/ 7.Vuccino (Paul)/ 8.Klarie (aile)/ 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Matcovitch (Ab.), memur/ 2.Gravier (Armand), memur- Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3.Stuck (Giovanni), yüzbaşı/ 4.Richard (Léopold), mühendis/ 5.Lisenberg (Victor), Osm. Bankası memuru / 6.Wehage (Alfred), *"de la maison M. Levy et Cie."- Gunther (Paul), ceviz ağacı-ahşap* / 7.Kerestedjian (Berdj.), Osm. Bankası'nda asbaşkan/ 8.Zicaliotti (Georges), *"de la maison Et. Zicaliotti"* / 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Namer (Jacques), memur/ 2.Gravier (Armand), memur- Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3.Stuch (Giovanni), yüzbaşı/ 4.Withov (Mme Vve)- Dolinger (Georges), simsar/ 5.Daleggio (Etienne) / 6.Fidao (J.), Şark Hahlarında personel / 7.Rizzo (Mme John F.), rantiye- Rizzo (Edgar V.), *"de la maison F.Heald et Bizzo"* / 8.Zicaliotti (Georges), *"de la maison Et. Zicaliotti"* / 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Namer (Jacques), memur/ 2.Gravier (Armand), memur- Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3.Stuch (Giovanni), yüzbaşı/ 4.Withov (Mme Vve)- Dolinger (Georges), simsar/ 5.Daleggio (Etienne) / 6.Fidao (J.), Şark Hahlarında personel / 7.Rizzo (Mme John F.), rantiye- Rizzo (Edgar V.), *"de la maison F.Heald et Bizzo"* / 8.Zicaliotti (Georges), *"de la maison Et. Zicaliotti"* / 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Namer (Jacques), memur/ 2.Gravier (Armand), memur- Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3.Stuch (Giovanni), yüzbaşı/ 4.Withov (Mme Vve)- Dolinger (Georges), simsar/ 5.Daleggio (Etienne) / 6.Fidao (J.), Şark Hahlarında personel / 7.Rizzo (Mme John F.), rantiye- Rizzo (Edgar V.), *"de la maison F.Heald et Bizzo"* / 8.Zicaliotti (Georges), *"de la maison Et. Zicaliotti"* / 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Namer (Jacques), memur/ 2.Gravier (Armand), memur- Reboul (G.), gümrükte başveznedar/ 3.Stuch (Giovanni), yüzbaşı/ 4.Withov (Mme Vve)- Dolinger (Georges), simsar/ 5.Daleggio (Etienne) / 6.Fidao (J.), Şark Hahlarında personel / 7.Rizzo (Mme John F.), rantiye- Rizzo (Edgar V.), *"de la maison F.Heald et Bizzo"* / 8.Zicaliotti (Georges), *"de la maison Et. Zicaliotti"* / 9.Dollinger (J.M.), simsar/ Dielmann (Gustave), / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/ Odabaşı:Tchitchoglou(Stepan)	**GLAVANY APARTMANI:** 1.Kovandjian (Onnik), simsar/ 2.Chabert (Vve)/ 3.Reboul(G.), Gümrükte başveznedar 4.Seni (Salomon), "la Banque Marmoroch Blank et Cie" yönetici yardımcısı/ 5.Ghivirsamann (Moise), tüccar/ 6.Burhaneddince (M.), mühendis / 7.Rizzo (Mme John F.), rantiye- Rizzo (Edgar V.), *"de la maison F.Heald et Bizzo"* / 8.Kottos (Frostein), bankacı/ 9.Germak (Vincent), tüccar-simsar, / 10.Spitzer(Dr. A.), avukat/

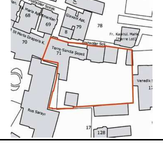
EK A.5

Çizelge A.3: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

POSTACILAR SOKAK ("Grande Rue de Péra" nın sağında 15° Sokak (No:413), Tom-Tom Sokak'a kadar)																				
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
12	**[Santa Maria Apt.]** 	**[Santa Maria Apt. -No: 68]** 	Peche (Armand)/ Vidale (Emm.), piyano öğretmeni	Vidale (Emm.), piyano öğretmeni/ Vitalis (Jean)			Armao (Jacques), BonMarché kasiyeri/Armao (Antoine), BonMarché çalışanı	Vovirame (V), kiralık odalar	Vitali(V.ve), kiralık odalar	Vitali(V.ve), kiralık odalar	Vaccaro (Mlle), okul öğretmeni			**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Raez (A.), kadın terzisi/ 2.Anestopoulos (Dim.), terzi/ 3. Helm/ 4.Alonso-y Alfaja (Joseph), Avust-Mac. Elçiliği aşçıbaşısı/ Odabaşı: Carikiopoulo (Ant.)	**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Raez (A.), kadın terzisi/ 2.Anestopoulos (Dim.), terzi/ 3. Helm/ 4.Alonso-y Alfaja (Joseph), Avust-Mac. Elçiliği aşçıbaşısı/ Odabaşı: Carikiopoulo (Ant.)	**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Raez (A.), kadın terzisi/ 2.Anestopoulos (Dim.), terzi/ 3. Helm/ 4.Balkas (Michel), *"de la maison M.Balkas et Cie"* / Odabaşı: Carikiopoulo (Ant.)	**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Rosemann (Angéle), kadın terzisi- Rosemann (Emile), kitapçı/ 2.Méchoulain (Nissim A.)/ 3. Helm/ 4.Balkas (Michel), *"de la maison M.Balkas et Cie"* / Odabaşı: Carikiopoulo (Ant.)	**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Rosemann (Angéle), kadın terzisi- Rosemann (Emile), kitapçı/ 2.Méchoulain (Nissim A.)/ 3. Helm/ 4.Helmely (Albert), bira üreticisi	**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Rosemann (Angéle), kadın terzisi- Rosemann (Emile), kitapçı/ 3. Helm (Vve)	**SAINTE MARIE APARTMANI:** 1.Boundjouk (Jacques et Alex), müzik öğretmeni/ 2.Charmand (Baron de), tüccar/ 3. Helm (Mlle)/ 4.Them (Vve C.)
13									Widmann (L.), tüccar	Widmann (L.), tüccar	Widmann (I.), tüccar	Widmann (I.), tüccar	Widmann (I.), tüccar	Widmann (I.), bankacı	Widmann (I.), bankacı	Jedermann (Ernest), Wiener Bank Verein'de yöneticisi	Jedermann (Ernest), Wiener Bank Verein'de yöneticisi	Jedermann (Ernest), Wiener Bank Verein'de yöneticisi	Jedermann (Ernest), Wiener Bank Verein'de yöneticisi	Mille (Victor), simsar
14			Michelini (Joseph), marangoz	Hübsch (Franchini olarak doğan Barones Octavia), kiracı	Hübsch (Franchini olarak doğan Barones Octavia), kiracı	Hübsch (Franchini olarak doğan Barones Octavia), kiracı	Hübsch (Franchini olarak doğan Barones Octavia), kiracı	Kaiser (César), kunduracı	Kaiser (César), kunduracı	Kaiser (César), kunduracı/ Kleri (Mar.), ebe kadın	Vitalis (Mme M.)/ Caloumeno (R.)/ Galéa (Mme T.)/ Stolzenberg (A.), memur/ Bonquardo (Vve Marie), kiralık odalar/ Bonquardo (B.), Bomonti'de memur	Caloumeno (R.)/ Galéa (Mme T.)/ Stolzenberg (A.), memur/ Bonquardo (Vve Marie), kiralık odalar/ Bonquardo (B.), Bomonti'de memur	Caloumeno (R.)/ Galéa (Mme T.)/ Stolzenberg (A.), memur/ Bonquardo (Vve Marie), kiralık odalar/ Bonquardo (B.), Bomonti'de memur	Caloumeno (R.)/ Galéa (Mme T.)/ Stolzenberg (A.), memur/ Bonquardo (B.), Bomonti'de memur/ Tuck (J. Franz), İst.- Viyana Demiryoll. memuru	Caloumeno (R.)/ Galéa (Mme T.)/ Stolzenberg (A.), memur/ Bonquardo (B.), Bomonti'de memur/ Tuck (J. Franz), İst.- Viyana Demiryoll. memuru	Braggiotti (Mlle)/ Stolzenberg (A.), memur/ Bonquardo (B.), Bomonti'de memur				
15																				
16				Kaiser (César), kunduracı/ Belçika Elçiliği Kançılaryası	Kaiser (César), kunduracı/ Belçika Elçiliği Kançılaryası	Kaiser (César), kunduracı/ Belçika Elçiliği Kançılaryası	Kaiser (César), kunduracı/ Belçika Elçiliği Kançılaryası	Belçika Elçiliği Kançılaryası	Théophanidès (Pascal),çerçeveci/ Merkel (Th.), maison Gerdes çalışanı/ Pellegrini (V), kiracı/ Belçika Elçiliği Kançılaryası	Merkel (Th.), maison Gerdes çalışanı/ Pellegrini (V), kiracı/ Belçika Elçiliği Kançılaryası	Weissen (Mme), şan öğretmeni/ Weissen (Alfred), İngilizce ve Almanca öğretmeni/ Collaro (Joseph), memur	Weissen (Mme), şan öğretmeni/ Weissen (Alfred), İngilizce ve Almanca öğretmeni/ Collaro (Joseph), memur	Weissen (Mme), şan öğretmeni/ Weissen (Alfred), İngilizce ve Almanca öğretmeni/ Collaro (Joseph), memur	Marino (Mlle), kiralık odalar/ Livadari (M.), Osmanlı Bankası memuru	Marino (Mlle), kiralık odalar/ Livadari (M.), Osmanlı Bankası memuru	Marino (Mlle Antoinette)/ Carıuana (mme)/ Reffis (Emile), öğretmen				
17									Spirelis (Lambros), şarap/ Amori (Ant.), terzi/ St. Marie Kilisesi (yan kapı)	Amori (Ant.), terzi/ St. Marie Kilisesi (yan kapı)	Belçika Elçiliği Kançılaryası	Glavany (E.), rantiye	Glavany (E.), rantiye							

EK A.5

Çizelge A.3: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

POSTACILAR SOKAK ("Grande Rue de Péra" nın sağında 15° Sokak (No:413), Tom-Tom Sokak'a kadar)																				
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
18	**[Santa Maria Apt.]** 	**[Santa Maria Apt.-No:69]** 	Marino (A.), kadın terzisi					Hollanda Şapeli	Hollanda Şapeli	Hollanda Şapeli	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi yan kapısı	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi yan kapısı	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)/ **SAINTE MARIE APARTMANI:** A.Mille (Vve Eduard)/ 1.Podkreysigk (Vve Emelie)/ 2.Candilaki (Georges), diş hekimi/ 3.Grenier (Ernest), Duyun-ı Umumiye müfettişi/ 4.Costa (Aldo), Avusturya Postası memuru/ 5.Balkas (Michel), *"de la maison M.Balkas et Cie"* / 6.Picard (Henri), Osm. Bankası memuru/ 7.Pappa (G.P.),tüccar/ 8.Saury (Robert), *"de la maison M.Saury et Cie"- Saury (Vve)*	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)/ **SAINTE MARIE APARTMANI:** Mille (Vve Eduard)/ 1.Podkreysigk (Vve Emelie)/ 2.Candilaki (Georges), diş hekimi/ 3.Grenier (Ernest), Duyun-ı Umumiye müfettişi/ 4.Costa (Aldo), Avusturya Postası memuru/ 6.Picard (Henri), Osm. Bankası memuru- Missirlioglou (A.S.), doktor/ 7.Pappa (G.P.),tüccar/ 8.Saury (Robert), *"de la maison M.Saury et Cie"*	Hollanda Şapeli/ St. Marie Kilisesi (küçük kapı)/ **SAINTE MARIE APARTMANI:** A.Mille (Melle)/ 1.Morel (Louis)/ 2.Harikopoulos (Marco), komisyoncu/ 3.Grenier (Ernest), Duyun-ı Umumiye müfettişi/ 4.Costa, tüccar/ 5.Klemens (P.P.), doktor 6.Albertis (Alfred), tüccar/ 7.Pappa (Vve)/ 8.Saury (Vve)
19																				
20	**[Terra-Sancta Şapeli]** 	**[Terra-Sancta Şapeli]** 	İspanya Konsolosluğu/ Terra Santa Kilisesi/ Righi (N.), müzik öğretmeni	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti (Schadaja.G.), piyano akortçusu/ Belart Lanz (J.), simsar/ Pulcher (A.),dans öğretmeni	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti (Schadaja.G.), piyano akortçusu/ Belart Lanz (J.), simsar/ Michelini (Joseph), marangoz	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti (Schadaja.G.), piyano akortçusu/ Belart Lanz (J.), simsar/ Pulcher (A.),dans öğretmeni/ Michelini (Joseph), marangoz	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti (Schaday G.), piyano akortçusu/ Belart Lanz (J.), simsar/ Pulcher(Ange),dans öğretmeni/ Michelini (Joseph), marangoz	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti(Schaday G.),piyano akortçusu/ Belart Lanz (J.), simsar/ Pulcher(Ange),dans öğretmeni/ Livadari/ Michelini (Joseph), marangoz	Terra Santa Kilisesi/ Pulcher (Ange), dans öğretmeni/ Faverio (C.), Bon Marché çalışanı	Terra Santa Kilisesi/ Pulcher (Ange), dans öğretmeni/ Faverio (C.), Bon Marché çalışanı	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti (Schaday G.), piyano/ Caruana (Edouard), Rus gemicilik acentesinde memur	Terra Santa Kilisesi/ Lifonti (Schaday G.), piyano	**Terra Santa Kilisesi Postacılar Sokak'tan ulaşılan "Impasse Terre-Sainte"de 2 numarada gösterilmektedir.*	**Terra Santa Kilisesi Postacılar Sokak'tan ulaşılan "Impasse Terre-Sainte"de 2 numarada gösterilmektedir.*	**Terra Santa Kilisesi Postacılar Sokak'tan ulaşılan "Impasse Terre-Sainte"de 2 numarada gösterilmektedir.*	Mesinesi (Nicolas), kunduracı/ Terra Santa Şapeli ve Komiserliği *"commissariat"*/ Baboro (chev. E.C.), *"Navigazione Italiana"* 'da yüzbaşı ve müfettiş	Messinesis (Nicolas), kunduracı/ Terra Santa Şapeli ve Komiserliği *"commissariat"*	Messinesis (Nicolas), kunduracı/ Terra Santa Şapeli ve Komiserliği *"commissariat"*	Messinesis (Nicolas), kunduracı/ Terra Santa Şapeli ve Komiserliği *"commissariat"*	Mitakos (Dim.), kunduracı/ Terra Santa Şapeli ve Komiserliği *"commissariat"*
21			Hell (Julius), müzik aletleri	Michelini (Joseph), marangoz					Dadelburgh (Amélie)/ Michelini (Joseph), marangoz	Dadelburgh (Amélie)/ Michelini (Joseph), marangoz	Michelini (E.), müteahhit/ Mirissi (A.), memur			Glavany (E.), rantiye	Glavany (E.), rantiye	Glavany (Alex)	Glavany (Alex)	Glavany (Alex)	Glavany (Alex)	Souma (Adam), tüccar
22				Weckbecker (Ernest chevalier de), Avusturya-Macaristan Elçiliği'nde kayıt memuru	Weckbecker (Ernest chevalier de), Avusturya-Macaristan Elçiliği'nde kayıt memuru	……..?	……..?	Mercenier (César), Düyun-ı Umumiye baş muhasibi	Mercenier (César), Düyun-ı Umumiye baş muhasibi		Torakis (G.), Osmanlı Bankası'nda memur/ Raymondi (G.), memur	Torakis (G.), Osmanlı Bankası'nda memur/ Raymondi (G.), memur	Torakis (G.), Osmanlı Bankası'nda memur/ Raymondi (G.), memur		Tchayan (aile)/ Torrachi (G.), Osmanlı Bankası'nda memur	Vicherat (Vve C.)	Vicherat (Vve C.)	Soltchek (Vassi), şarküteri/ Vicherat (Vve C.)	Vicherat (Vve C.)	Katolik İşçiler Derneği ofisi
23				Maubach (C. et L), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), tüccar	Maubach (J.), ahşap konstrüksyon	Maubach (J.), ahşap konstrüksyon	Maubach (J.), ahşap konstrüksyon	Maubach (J.), temsilci *"de la Ste. Anonyme pour l'exploitation des fortéts et des scieries à vapeur anciens"*	Glavany (Vve Germaine)	Glavany (Vve Germaine)	Glavany (Vve Germaine)	Glavany (Vve Germaine)	Glavany (Vve Germaine)

EK A.5

Çizelge A.3: Postacılar Sokağı yapılarının Annuaire Orientaller üzerinden analizi

POSTACILAR SOKAK ("Grande Rue de Péra" nın sağında 15° Sokak (No:413), Tom-Tom Sokak'a kadar)																				
Kapı No	**Fotoğraf**	**Harita (Beyoğlu Halihazır)**	**1883**	**1889-90**	**1891**	**1892-93**	**1893-94**	**1895**	**1896**	**1898**	**1901**	**1902**	**1903**	**1904**	**1905**	**1909**	**1912**	**1913**	**1914**	**1921**
24			Bertram (C.), posta müdürü	Schneider (Rudolphe), simsar	Schneider (Rudolph), simsar	Schneider (Rudolph), simsar	Schneider(Rudolph) simsar/ Krüger (Dr F.), Almanya 2. konsolos yardımcısı	Schneider(Rudolph) Anadolu Demiryoll. muhasabe şefi/ Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Kurlander (S.), tüccar/ Witte (L.) Ihmsen çalışanı	Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Kurlander (S.), tüccar/ Witte (L.) Ihmsen çalışanı/ Höne (H.), Alman Postanesi müdürü	Schneider(Rudolph) Anadolu Demiryoll. muhasabe şefi/ Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Kurlander (S.), tüccar/ Witte (L.)Ihmsen çalışanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müdür muavini/ Kölle (Ed.), simsar	Schneider(Rudolph) Anadolu Demiryoll. muhasabe şefi/ Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Kurlander (S.), tüccar/ Witte (L.)Ihmsen çalışanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müdür muavini/ Kölle (Ed.), simsar	Schneider(Rudolph) Anadolu Demiryoll. muhasabe şefi/ Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Kurlander (S.), tüccar/ Witte (L.)Ihmsen çalışanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müdür muavini/ Kölle (Ed.), simsar	Schneider(Rudolph) Anadolu Demiryoll. muhasabe şefi/ Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı, Kurlander (S.), tüccar/ Witte (L.)Ihmsen çalışanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müdür muavini	Schneider(Rudolph) Anadolu Demiryoll. muhasabe şefi/ Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Kurlander (S.)/ Herrenschwand (von), J. Belart-Lanz çalışanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müdür muavini	Grosser (V. Anna), telgraf şirketinde müdire/Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müsteşarı	Grosser (V. Anna), telgraf şirketinde müdire/Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı/ Höne Efendi (H.), Posta-Telgraf Teşk. müsteşarı	Grosser (V. Anna), telgraf şirketinde müdire/Weise (Ch.),maison Ihmsen et C.ie başkanı	Grosser (V. Anna), telgraf şirketinde müdire/ Hoogewerff (M.A.)	Grosser (V. Anna), telgraf şirketinde müdire/ Hoogewerff (M.A.)	Kaler (Marcus), doktor/ Ikaret (Fernand) fotoğraf makaleleri/ Yung (M.M.), Hollanda Elçiliği'nin doktoru
25																				
26				Baker (M.lle)/ Jenny Koelle, simsar	Atlas (H.et P.), manifaturacı/ Kölle (Ed.), simsar	Atlas (H.et P.), manifaturacı/ Kölle (Ed.), simsar	Atlas (H.et P.), manifaturacı/ Kölle (Ed.), simsar	Atlas (H.et P.),ipekçi/ Kölle (Ed.), simsar	Stolzenberg (Alfred), "*régie*" çalışanı	Stolzenberg (Alfred), "*régie*" çalışanı	Atlas (p.), ipekçilik/ Loupo (J.), Fransızca öğretmeni	Atlas (p.), ipekçilik/ Loupo (J.), Fransızca öğretmeni	Ferrario (F.)			Abonneau (G.), Duyun-ı Umumiye konsey genel sekreteri/ Avusturya-Macaristan Elçiliği'nin yan kapısı	Abonneau (G.), Duyun-ı Umumiye konsey genel sekreteri	Abonneau (G.), Duyun-ı Umumiye konsey genel sekreteri	Abonneau (G.), Duyun-ı Umumiye konsey genel sekreteri	
27																				
28													Michelini(Giuseppe), marangoz/ Avusturya-Macaristan Elçiliği'nin yan kapısı	Michelini(Giuseppe), marangoz/ Avusturya-Macaristan Elçiliği'nin yan kapısı	Abonneau (G.), Duyun-ı Umumiye konsey genel sekreteri/ Avusturya-Macaristan Elçiliği'nin yan kapısı	Andriotis (Marco), marangoz	Andriotis (Marco), marangoz	Andriotis (Marco), marangoz	Andriotis (Marco), marangoz	Andriotis (Marco), marangoz

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Tuğba Özulu

Doğum Yeri ve Tarihi: Bakırköy/ İstanbul 12.06.1986

Adres: İstanbul

Lisans Üniversite: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık